

Az 1930. évi népszámlálás.¹⁾

Le recensement de la population de 1930 en Hongrie.¹⁾

Az idő kerekén újra lepergett 10 év és most ismét népszámlálás előtt állunk. Magyarországon nincs ugyan tételes törvény, amely a tízévenkinti népszámlálásokat elrendelné, mégsem fordult elő, hogy a decennium lejártával ne tartottunk volna népszámlálást. A népszámlálásokat mindig külön törvény útján hajtjuk végre; ezúttal az 1930. évi XXV. t.-c. intézkedik az 1931. év első napjaiban tartandó népszámlálásról. Vannak államok, amelyek nem elégednek meg a tízévenkinti népszámlálással, hanem az évtized közepén is szoktak rendszeres népszámlálást tartani. Ilyen pl. Franciaország és a háború előtt ilyen volt Németország is. Igaz, hogy 10 év hosszú idő s az alatt sok változás történhetik, mégis a legtöbb állam húzódozik attól, hogy sűrűbben tartson népszámlálást, mert a népszámlálás költségei oly nagyok, hogy azoknak gyakoribb ismétlését kevés állam engedheti meg magának. Németország, mely a háború előtt rendszeresen ötévenkint tartott népszámlálást — habár az évtized közepén valamivel kisebb szabásút — most oda jutott, hogy még a tízéves népszámlálást sem tudja megtartani, hanem azt az állam pénzügyi helyzetére való tekintettel előbb egy, azután két évvel elhalasztotta. Nekünk is mindenestre nagy anyagi megerőltetésünkbe kerül mai helyzetünkben a népszámlálás megtartása, de mégis meg kellett hoznunk ezt az áldozatot, már csak a történeti folytonosság kedvéért és abból az okból is, mert az utolsó tíz évben a háború utóhatásai folytán sokkal nagyobb változások történtek a népesség összetételében, mint a háború előtti évtizedekben s így a legutolsó népszámlálás adatai sokkal jobban elavultak. Egyébként Németország azért is könnyebben megtehetette azt, hogy népszámlálását elhalasztotta, mert utolsó nagyszabású népszámlálása 1925-ben volt s így a németek még nin-

csenek olyan távoí az utolsó népszámlálástól, mint mi. Szükségessé teszi továbbá a népszámlálás rendes időben való megtartását az is, hogy a szomszéd államok, amelyek Magyarország testéből a trianoni békében részt kaptak, szintén tartanak népszámlálást s így nekünk sem lehet elmaradnunk e tekintetben, ha a mi sokkal jobban fejlett statisztikánkkal továbbra is szinte példaképpül akarunk maradni az ú. n. utódállamoknak.

A magyar népszámlálások most már 70 éves multra tekinthetnek vissza. 1867 óta ez immár a hetedik népszámlálásunk és Trianon óta is — sajnos — már második. A mostani népszámlálás is azokon a nyomdokokon halad, amelyeken az előbbiek. A népszámlálás feladatai azonban folytonosan sokasodnak; nem annyira a statisztikai tudomány, mint a gyakorlati élet mindig több és több igényvel lép fel s így a kérdések, amelyeket a népszámlálásokról felteszünk, mindig számosabbak lesznek. Annak ellenére, hogy most Trianon után kevesebb mint felényi lakosságról kell a számlálólapokat kitölteni, azok feldolgozásával a munka ma sem kevesebb. Elég csak egy kis összehasonlítást vetni az 1880 óta végrehajtott népszámlálások kérdőpontjaira. 1880-ban, amikor Magyarország első ízben használt egyéni lapokat a népszámlálásnál, amivel igen sok, jóval műveltebb nyugati államot megelőzött, a népszámlálólapnak mindössze 12 kérdése volt. A kérdések száma az egyes népszámlálásokról fokozatosan növekedett 1890-ben már, az alkérdéseket is számítva, 16 kérdést tartalmazott a számlálólap. 1900-ban 44 kérdése volt a számlálólapnak, az 1910-es népszámlálás pedig 43 kérdést tett fel. A Trianon utáni első népszámlálás kérdéseinek száma 45, ezzel szemben a mostani népszámlálás 57 kérdést tesz fel az alkérdésekkel együtt. Figyelembe kell továbbá venni, hogy míg az előző népszámlálásokról a kérdések számát az szaporította, hogy a népszámlálás valami különleges adatfelvétellel (1900-ban kisipari felvétel, 1910-ben választójogi reform, 1920-ban a világháborúban résztvettek) volt ösz-

¹⁾ A Magyar Statisztikai Társaság 1930 december 2-i előadóülésén tartott előadás. — *Cette conférence, faite dans la séance du 2 décembre 1930 de la Société Hongroise de Statistique, paraîtra en français dans le Journal de la Société Hongroise de Statistique.*

szekötve s ezeknek a különleges felvételeknek a kérdései növelték meg a számlálólapot, addig most a számlálólap kérdései kevés kivétellel olyanok, amelyekre mindenkinek válaszolnia kell, tehát a népesség összességére vonatkoznak.

Kétségtelen, hogy a mostani népszámlálás terjedelme nagyobb s így adatainak feldolgozása is sokkal több munkába fog kerülni, mint az előbbi népszámlálásoké. A számlálóbiztosok és felülvizsgálók munkája is természetesen jóval nagyobb lesz, nemcsak azért, mert a számlálólap több kérdést tartalmaz, hanem mert a házi-gyűjtőíven is többet kérdezőnk, mint a régebbi népszámlálásoknál. Növeli még a számlálóbiztosok munkáját az, hogy a számlálólapok egy részéről, kb. azok 40%-áról, nem ugyan az összes kérdésekre kiterjeszkedőleg, de mégis a legtöbb adatról, másolati lapot kell készíteniük a számlálásra kitűzött idő alatt. Ezek a másolati számlálólapok bizonyos rendészeti és ellenőrzési célokra a községek-nél fognak maradni.

A népszámlálással egyidejűleg az önálló iparosokról és kereskedőkről még külön egyéni lapokat is kell kiállítani. Ezeket ugyan általában maguknak az illető iparosoknak és kereskedőknek kell kitölteniük, de a lapok begyűjtése, a népszámlálólappal való összehasonlítása, sőt sok esetben kitöltése szintén meg fogja szaporítani a számlálóbiztosok munkáját. A statisztikai hivatalnak régi terve volt u. i., egy kisipari statisztika elkészítése. Az összeírás egész tervezete már évek óta készen van, sőt a hivatalnak az országgyűlés elé terjesztett 1923. évi munkatervébe is fel volt véve, pénzügyi nehézségek miatt azonban a felvétel mind- eddig nem volt megvalósítható. Most a népszámlálással kapcsolatban, jóval kevesebb költséggel lehet e felvételt megcsinálni, azért ezúttal az iparosokról és az érdekeltségek kérelmére a kereskedőkről is végrehajtjuk a felvételt, amely az iparosoknak és kereskedőknek nemcsak a legjellemzőbb személyi viszonyaira, hanem a kisipar gépi berendezésére és legfontosabb termelési adataira is ki fog terjeszkedni, a kereskedőknél pedig olyan kérdésekre, amelyek a kereskedelemnek a gazdasági életben elfoglalt szerepét fogják megvilágítani.

Mindezekon felül a legutolsó választójogi törvény értelmében a választójogosultság megállapításához szükséges egyéni összeírólapokat is ki kell ezúttal tölteni min-

den olyan férfiról és nőről, akiknek koruknál fogva választójoguk lehet, vagy ezt a kort rövid idő múlva el fogják érni. A törvény u. i. előírja, hogy a választójogosultakat minden 5 évben egyéni számlálólappal kell összeírni s az egyéni lapoknak kitöltését általános összeírásnak kell megelőzni. Az évtized végén ez az összeírás összeesik a népszámlálással, így a népszámlálás helyettesítheti is a törvény által elrendelt összeírást. Csupán a népszámlálások közé eső terminusban kell külön általános összeírást végezni. Ez alkalommal tehát a népszámlálóbiztosoknak még ezeket, a választójogosultság megállapításához szükséges egyéni lapokat is be kell gyűjteniök.

Látható tehát, hogy a számlálóbiztosoknak ezúttal nem irígylendő nagy munkájuk lesz, mert hiszen a máskor szokásos számlálólapokon és házi-gyűjtőíveken s az ezzel kapcsolatos kerületi gyűjtőíveken kívül még háromféle különleges munkát is kell elvégezniök. Természetesen ezekért a külön munkákért külön díjazásban is fognak részesülni.

Az egész népszámlálási műveletnek alapja maga a számlálólap, amely minden jelenlévő egyénről állítandó ki. A magyar népszámlálás most is, mint mindig, a jelenlévő népességet veszi alapul, minthogy a jelenlévők megszámlálása biztosítja legjobban azt, hogy senki a számlálásból ki nem marad és senki sem vétetik kétszer számba. Mindkét eset a rendes vagy lakó népesség felvételénél inkább előfordulhat. A statisztikai hivatal az egyéni laprendszert a mostani népszámlálásnál is megtartotta annak dacára, hogy ezúttal a feldolgozás már gépek segítségével fog történni.

Az egyéni lap bevezetése annak idején nagy haladás volt a népszámlálás technikájában. A feldolgozó gépek használata mellett azonban közömbös az, hogy a felvétel számlálólappal vagy lajstromokkal történik-e, mert az adatokat amúgy is át kell vinni lyukasztás útján a kartonlapokra. Költségkímélés és munkamegtakarítás szempontjából még előnyösebb a lajstromok használata. A mi kérdéseink azonban olyan számosak, hogy lajstromba alig lettek volna szoríthatók, azért kellett ezúttal még egyéni számlálólapot használni. Még egy ok volt, ami miatt célszerű volt megmaradni a számlálólapok rendszere mellett, az t. i., hogy nálunk a feldolgozások nagy része községenként történik s a kisebb lakosságú közsé-

gek gépi feldolgozása valószínűleg nem fizeti ki magát s azok anyagát továbbra is kézierővel kell feldolgozni. Hogy a terjedelmre is megnövekedett egyéni lap kézi feldolgozásra is alkalmas legyen, azért kellett a számlálólap hátlapját fordítva nyomatni, hogy szükség esetén a számlálólap kérdésrovátát le lehessen vágni és így a lap keskenyebb legyen. A tapasztalat fogja megmutatni, hogy a jövő népszámlálás alkalmával visszatérhetünk-e majd az olcsóbb lajstromrendszerre a felvételnél.

A számlálólap kérdései közül csak azokat fogjuk ismertetni, amelyek az előző népszámláláshoz képest teljesen újak, vagy megváltoztak. Statisztikai szempontból kevésbé fontos, de a fentebb említett rendszeti szempontok teszik szükségessé, hogy ezúttal a megszámlálандók szüleinek nevét és az atyának foglalkozását is kérdezzük. Ez adatok közül azonban statisztikailag mégis kihasználható lesz az atya foglalkozására vonatkozó adat, amely az egyén saját foglalkozásával összevetve, érdekes bepillantást fog engedni a foglalkozási és társadalmi osztályok változásának és az egyének társadalmi felemelkedésének kérdésébe.

Az állandó lakóhelyet 10 évvel ezelőtt is kérdeztük és azt is, hogy ha a világháború előtt másutt volt a rendes lakóhelye, hol volt és milyen okból változtatta meg. Most külön kérdezzük, hogy hol volt az állandó lakóhelye 1914. év közepén, tehát a világháború kitörése előtt közvetlenül és hol volt 1918 október végén, az összeomlás idején. Azoktól, akiknek rendes lakóhelye az utóbbi időpontban a trianoni határon túl volt, megkérdezzük, hogy miért hagyták el azt és mikor. Ez a kérdés a megszállt területekről menekültek számára és elhelyezkedésére vonatkozólag fog becses adatokat szolgáltatni.

Az állampolgársági viszonyoknak még mindig elég rendezetlen voltára való tekintettel az állampolgárságra vonatkozó kérdés úgy van ezúttal feltéve, hogy a választ az állampolgárságra vonatkozólag négyféleképpen lehet megadni, a szerint, hogy valaki minden kétséget kizárólag magyar vagy külföldi állampolgár, vagy pedig optált, de még nincs elismerve magyar állampolgársága, végül, ha visszahonosítása van folyamatban. Azok tehát, akiknek állampolgársága még nincs teljesen tisztázva, szintén megadhatják a megfelelő választ.

A műveltség-rovat annyiban különbözik a 10 év előttről, hogy az egyetemet vagy

egyéb főiskolát végzetteknel azt is megkérdezzük, hogy milyen főiskolai oklevelük van. Gyakorlati szempontból fontos ez a kérdés, mert gyakran előfordult, hogy a statisztikai hivatalhoz kérdést intéztek a felől, hogy hány egyénnek van jogi, orvosi, bölcsészeti, mérnöki stb. oklevele s erre vonatkozólag eddig nem volt adatunk, csak az, amit az állami alkalmazásban lévőkről össze lehetett állítani, vagy amit az évenként kiadott különböző oklevelek száma alapján hozzávetőlegesen ki lehetett számítani.

Egészen új kérdései a mostani számlálólapnak azok, amelyek a testnevelési törvény végrehajtására, a cserkészetre és a sportüzésre vonatkoznak. Kérdezzük u. i., hogy eleget tett-e a testnevelési törvényben előírt testgyakorlási kötelezettségnek és hogy részesül-e jelenleg testnevelésben. Kérdezzük továbbá, hogy volt-e cserkész és cserkész-e jelenleg, végül, hogy milyen sportot űz és melyik sportegyesület tagja.

A vallásra vonatkozó kérdésnél az izraelitáknál ezúttal azt is kérdezzük, hogy milyen szervezetű (kongresszusi, ortodox, statusquo) hitközség tagja, hogy a zsidó felekezet e három szervezeti árnyalatához tartozók számáról is legyen adatunk, amire adminisztratív szempontból van szükség. Az anyanyelv kérdésénél csupán technikai változtatás az, hogy ezúttal nem kell beírni az anyanyelvet, hanem a nyomtatott válaszszavak aláhúzásával lehet itt is a feleletet megadni. Az integer Magyarország idejében azért nem alkalmaztuk e kérdésnél az aláhúzásos rendszert, hogy a beírás bizonyos mértékben az önvallomás jellegével bírjon. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy nincsen szükség a beírásra, annál kevésbé, mert hiszen az egyéni lapoknak legnagyobb részét amúgy sem az illetők maguk töltik ki, hanem a számlálóbiztosok és végeredményben a válasznak az aláhúzás esetében is a valóságnak megfelelőnek kell lenni, különben más kérdéseknél is, ahol a feleletet a válaszszavak aláhúzásával adják meg, kétségbe lehetne vonni a feleletek valódiságát.

A foglalkozásra vonatkozó kérdések ezúttal kiegészültek a szakképzettségre (tanult mesterségre) vonatkozó kérdéssel. Sokszor fordul elő u. i. az az eset, hogy valaki egészen más foglalkozási ágban dolgozik, mint ami szakképzettségének megfelel s ha a tanult mesterségre vonatkozólag nem teszünk fel kérdést, akkor sok esetben ez az ellentét nem jut kifejezésre, mert a meg-

számlálándók a foglalkozási ág rovatban is azt a foglalkozást (iparágat) nevezik meg, amelyben éppen alkalmazva vannak. Ha pl. valaki ládagyárban alkalmazott lakatos, a foglalkozási ágban is mint ládagyári munkás nevezheti meg magát s így a tanult mestersége, a lakatosság egyáltalán nem tűnik ki a számlálólappól; azért szükséges a tanult mesterségnek is külön kérdezése.

Megjegyzendő, hogy népszámlálási feldolgozásaink eddig is kimutatták azokat a szakképzett iparosokat, akik nem a mesterségüknek megfelelő iparágban dolgoztak, valószínű azonban, hogy ezek az adatok éppen amiatt, hogy a szakképzettségre vonatkozó kérdés eddig hiányzott, nem voltak teljesekek.

A foglalkozással nem bíró eltartottaknál, amennyiben tanulók az illetők, kérdezzük azt, hogy milyen fokozatú iskolába és hányadik osztályba (évfolyamba) járnak. Az erre vonatkozó válaszok némileg ellenőrzésül szolgálhatnak a műveltségre adott válaszoknak. Tapasztalat u. i., hogy azok, akik a műveltség rovatban pl. 8 vagy 6 középiskolát végezteknek mondják magukat, sok esetben csak a népszámlálás időpontjában járnak az illető osztályba s így tulajdonképpen még 8 vagy 6 középiskolai osztályt végezteknek nem tekinthetők.

Azoknak a kérdéseknek egy része, amelyek a katonai szolgálatra vonatkoznak és amelyek az 1920-as népszámlálásnál is megvoltak, most újra feltételezt, csupán a kérdéseknek a formája változott meg némileg.

Jelentékenyen kibővült az érzéki vagy értelmi fogyatkozásra vonatkozó kérdés, mert ezúttal a testi fogyatkozást is kérdezzük, még pedig az olyan fogyatkozást, amely az illetőt foglalkozásában akadályozza. Kérdezzük u. i. a csonkaságot vagy bénaságot, még pedig külön-külön az egyes végtagokra vonatkozólag s egyéb olyan testi fogyatkozást, amely kihatással van az illetőnek munkakészségére és munkateljesítményére. E kérdéseknek főcélja az, hogy különösen az olyan szerencsétlen gyermekekről, akik az orvosi tudomány mai állása szerint esetleg még meggyógyíthatók és a társadalom hasznos tagjaivá lehetnek, pontos névjegyzéket készíthessünk. Tervbe van u. i. véve, hogy ezekről a szerencsétlenekről a népszámlálás befejezte után egy e célra szerkesztett külön egyéni lapon még további adatokat fogunk gyűjteni szakemberek (or-

vosok) bevonásával. Kérdés van ezúttal arról is, hogy az érzéki, testi, vagy szellemi fogyatkozás milyen ok következtében keletkezett.

Végül a népjóléti minisztérium kívánságára kérdéscsoport van a számlálólapon arról, hogy közsegélyben részesül-e, s ha igen, milyenben, milyen a támogatás és mi a segélyre szorultság oka. A szegényügyre s általában a szegények segélyezésére vonatkozólag mindenestre hasznos adatokat fognak ezek a kérdések szolgáltatni.

A házigyűjtőív, amely a népszámlálással kapcsolatban a házi és lakásstatisztika céljaira szolgál, szintén több új, különösen közegészségügyi szempontból és a lakások modern berendezése szempontjából fontos kérdéssel bővült. Az épület tulajdonosának nevével kívül, ami ellenőrzés végett eddig is megvolt, kérdezzük most a tulajdonos foglalkozását, vallását, anyanyelvét, lakóhelyét és állampolgárságát. Ezeket a demografiai és foglalkozási adatokat a háznak a nagyságával (lakások, szobák száma, esetleg lakók száma) összevetve, érdekes adatokat kaphatunk a háztulajdonosok és a háztulajdonosoknak a viszonyairól. Arról u. i. elég pontos adataink voltak és vannak, hogy a földtulajdonosok kiknek a kezében van, a háztulajdonról azonban hasonló adataink eddig nem voltak.

A statisztikai hivatal néhány év óta a lakóházépítkezésekről is készít statisztikát. Eleinte csak a nagyobb városokról és a nagyobb helységekről és budapestkörnyéki községekről, 1930 óta azonban az összes községekről. Ha tehát most a népszámlálásnál pontosan megállapítjuk a házak számát és nagyság szerinti megoszlását, az évenkénti adatgyűjtéssel a népszámlálások közötti időpontban is majdnem teljes pontossággal tudni fogjuk a házak számát. Visszamenőleg már nem lesz érdemes ezt a statisztikát elkészíteni; de hogy mégis némi fogalmunk legyen az utolsó évtized építkezéséről, amelyek különösen falvakon a házhelyek kiosztása következtében sok helyütt igen jelentékenyek voltak, a házigyűjtőívben az utolsó évtizedben épült házaknál az építés időpontját is megkérdezzük.

Egészen új kérdései a házigyűjtőívnek azok, amelyek a kutakra vonatkoznak. Amennyiben a lakóházhoz tartozó telken nincsen ivóvizet adó kút, úgy azt is kérdezzük, hogy milyen távolságról kell az ivóvi-

zet szállítani. Új kérdések vannak arra vonatkozólag is, hogy van-e a házban vízvezeték, gázvezeték, vagy villanyvezeték. Ezek a kérdések egyébként a házigyűjtőív második részében lakásonként is fel vannak véve. Értékes adatokat fognak szolgáltatni e rovatokban foglalt adatok a házaknak és az egyes lakásoknak modern felszerelésekkel való ellátottságáról.

A házigyűjtőív második részében, amely az egyes lakások felsorolására szolgál, ezúttal külön kell kimutatni a nem lakott és az üresen álló lakásokat, amelyek eddig együvé voltak foglalva és így a tényleg üresen álló (ki nem bérelt) lakások számáról nem volt biztos adatunk. Ugyancsak a tábla második részébe újra felvettük azokat a rovatokat, amelyek a lakásban való tartózkodás jogcímét mutatják, hogy így a családok összetételére s a családban tartózkodó idegekre (albérlők, ágyrajárók stb.) vonatkozólag is kapjunk adatokat. A népszámláláskor jelen volt és távollevő egyének számát ezúttal nemenkint kell közölni a házigyűjtőív második számú tábláján s a jelenvoltaikat az első részben is nemek szerint kell részletezni. Minthogy a községi gyűjtőívre a házigyűjtőív első részében foglalt adatokat kell átírni, a gyűjtőíven és a községi összesítőíven is már a lakosságot nemek szerint fogjuk megkapni, úgy, hogy az összeállítandó előzetes lélekszám is már részletezve lesz nemek szerint. Most, amikor a háború után óriási nőttöbbletünk van, fontos, hogy már az előzetes adatokból megtudjuk a népesség nemek szerint való megoszlását. Valószínű, hogy a nagy nőttöbblet enyhülni fog, mert a természetes szaporodás állandóan a férfiaknak kedvez. Évenként átlag 3.000-rel nagyobb a férfiak szaporodása, mint a nőké. Igaz, hogy a kivándorlás viszont a férfiakat apasztja nagyobb mértékben, de ezt ellensúlyozza az elcsatolt területekről való bevándorlás, amely megint inkább férfiakat hoz.

A házigyűjtőívnek harmadik részébe tíz évvel ezelőtt a háborúban meghalt, eltűnt férfiak adatait kellett bejegyezni. Ezt a táblát, minthogy azóta sok helyütt a családi kapcsolatok megszakadtak s így nem remélhető, hogy teljes adatokat kapunk, ezúttal már elhagytuk. Ellenben kísérletet teszünk most a lakásviszonyoknak a családfő foglalkozásával és egyéb demografiai adatokkal való kombinációjára. Erre szolgál a házigyűjtőív harmadik része, amely

a lakások sorrendjében a családfőket sorolja fel, azok foglalkozásának, anyanyelvének és vallásának feltüntetésével. Külön rovat kérdezi ezenkívül a családtagok és a szobák számát, továbbá olyan esetekben, amikor a családnak egy szoba sem áll rendelkezésre, ennek a körülménynek is a megemlítését kívánja. Ha ez a kísérlet sikerül, a különböző foglalkozási és társadalmi osztályokhoz, felekezetekhez és nemzetiségekhez tartozó családok lakásviszonyaira vonatkozólag igen érdekes és tanulságos adatok birtokába juthatunk. Hasonló adataink eddig csak a székesfővárosról voltak.

A házigyűjtőív negyedik részében most is a távollevő egyéneket kell részletezni, jelenlegi tartózkodási helyük szerint megkülönböztetve a férfiakat és a nőket.

A számlálólapról, amint már fentebb említettük, ezúttal rendészeti és nyilvántartási célokra másolati lapok is készülnek, de csak a 12 éven felüli férfiak lapjairól. A másolati lapokon azonban nem valamennyi választ kell lemásolni, 17 rovat a másolásnál üresen marad. Hogy a másolati lapok össze ne legyenek téveszthetők az eredeti lapokkal, a másolati lapok zöld színű nyomással vannak előállítva és jelezve vannak rajtuk azok a kérdések, amelyekre adott feleleteket nem kell másolni. Az 1920. évi népszámlálás szerint a 12 éven felüli férfiak száma 36,5% -a volt a lakosságnak, hasonló arányt feltételezve ezúttal kb. 3,200.000 lap másolásáról van szó. E másolati lapok a községi előljárásságoknál maradnak s további sorsukról kormányrendeletek fognak határozni.

Az önálló iparosokról és kereskedőkről szóló kérdőív a néven és az általános demografiai adatokon kívül (születési év és hely, állampolgárság, nem és családi állapot, vallás és anyanyelv) a következő kérdésekre terjed ki: Foglalkozásának tüzetes megjelölése; cége be van-e jegyezve; az ipartelep vagy műhely (kereskedelmi üzlet) cége és helye, az iparigazolvány, illetőleg iparengedély betűjelzése, tételszáma, kelte; milyen iparág, vagy kereskedelmi szakma üzésére jogosult; melyik év óta van ipartelepe, vagy üzlete, dolgozott-e szakmájában, mielőtt önálló lett, milyen minőségben és hány éven át; maga alapította-e műhelyét, vagy üzletét; van-e fióktelepe és hány; vannak-e társai és kik azok; társ-e valamely ipari és kereskedelmi cégnél, ha igen, melyik cégnél; hány alkalmazottja van és

mennyi volt azoknak munkabére, legmagasabb, legalacsonyabb bére, iparosoknál munkaideje.

Az önálló iparosoknál kérdések vannak még arra vonatkozólag, hogy az ipartelepén milyen hajtógépek vannak, milyen fontosabb munkagépekkel dolgozik és hány munkagépe van, továbbá, hogy milyen iparcikkeket készít, mennyi volt az 1930. évben előállított iparcikkek eladási értéke s mennyi volt az ugyanakkor végzett javítási és szerelési munkák értéke. Kérdés van arra vonatkozólag is, hogy a jelenlegi berendezés mellett még hány munkást tudott volna foglalkoztatni. Végül kérdezi az ív, hogy az iparos melyik ipartestületnek vagy társulatnak tagja, továbbá, hogy melyik termelő-vagy értékesítő szövetkezetnek tagja.

Az önálló kereskedőkre vonatkozó kérdőívben még két speciális kérdés van, t. i., hogy nagyban vagy kicsinyben való eladással foglalkozik-e, továbbá, hogy saját számlára vagy bizományban kereskedik-e.

Látható e felsorolásból, hogy a csak kiszabású felvételnél indult kisipari számlálás meglehetősen kiszélesedett s ha az iparos- és kereskedővilág a saját érdekében is pontosan és lelkiismeretesen tölti ki a rovatokat, igen érdekes és értékes adatokat fogunk kapni kisiparunk és kereskedelmünk helyzetéről, valamint a termelésben és a gazdasági életben való szerepéről.

A községi gyűjtőíveknek és községi összesítő íveknek a rendszere, amely már három népszámlálás alkalmával jól bevált, most is megmaradt. A gyűjtőívben a számlálóbiztosok minden házi gyűjtőívnek végső számadatait külön sorba vezetik be és számlálókerületüket összesítik. A községi gyűjtőív rovatai majdnem teljesen azonosak a tíz év előtti gyűjtőívvel, a különbség csak az, hogy a népszámláláskor jelen volt egyének számát nemek szerint is részletezni kell, azonkívül jelezni kell a gyűjtőívben, hogy azzal kapcsolatban önálló iparosról és kereskedőről kiállított hány kérdőív van és mennyi a másolati lapok száma, végül — bár ez nyomtatásban nincs a gyűjtőívben, de az utasítás előírja az ív margójára, — házigyűjtőívünkint a munkanélküliek számát is be kell írni. Ennek az a célja, hogy a munkanélküliek számát minél hamarabb megtudjuk, mert így már az előzetes adatok összeállításánál rendelkezésünkre fognak állani ezek az adatok is, viszont a számlálóbiztosnak csak csekély fáradságába és mun-

kájába fog kerülni, hogy a munkanélküliek számát a számlálólapokból megállapítsa.

A községi összesítőív egy-egy község vagy város népszámlálási eredményeinek összefoglalására szolgál; itt minden községi gyűjtőívnek (számlálókerületnek) egy-egy sora van s ezeknek összesítése adja a község vagy város végösszegét, amikből a népszámlálás előzetes eredményeit rövid idő alatt össze lehet állítani. Az összesítőív magában foglalja a lakott, nem lakott és üresen álló magánlakások és az intézeti háztartások számát, a népszámláláskor jelenvolt férfiak, nők és összes egyének számát, azután a lakáshoz tartozó távollevők számát. Ellenőrzés és részben az illetékek kifizethetése szempontjából közölve van még az összesítőívben az önálló iparosok és kereskedők, továbbá a másolati lapok száma is.

Eddigélé az előzetes eredmények összeállításánál csak az összes jelenlevő népesség számát vettük, most alkalmunk lesz — mint már említettük — mindjárt nemek szerint állítani össze az előzetes eredményt és minthogy az adatok az összesítésben rendelkezésre állnak, ezúttal a lakások és a távollevők, továbbá az önálló iparosok és kereskedők számát is meg fogjuk az előzetes eredményekben állapítani. Remélhető, hogy ezzel a munkálattal, ha a népszámlálási anyag a megállapított időre beérkezik, már március hónap folyamán elkészülhet a statisztikai hivatal.

A felsoroltakon kívül még egy nyomtatványmintája van a népszámlálásnak, amely eddig is megvolt. A népszámlálási költségeknek a kimutatása, mely csak adminisztratív célokat szolgál és csak jóval a népszámlálás befejezése után töltendő ki.

Látható, hogy az egész népszámlálási művelet teljesen ugyanolyan módon hajtatik végre, mint az előző népszámlálások, a különbség csak az, hogy a számlálólap és a házigyűjtőív kérdései kibővítették a gyakorlati élet követelményei szerint. Habár ez a népszámlálás a gépek alkalmazása révén nagy fordulópontot jelent a magyar népszámlálások történetében, ezúttal még magának a felvételnél a módszere ugyanolyan marad, mintha a feldolgozás továbbra is kézierővel volna tervbevéve. Amint már fentebb említettem, részint a feltett kérdések túlnagy száma, részint az a körülmény, hogy a feldolgozás egy részét valószínűleg úgy is kézierővel kell végezni, ezúttal még

nem tette lehetővé, hogy magát a felvételt lajstromok alkalmazásával egyszerűbbé tegyék. A most szerzendő tapasztalatok fogják majd megmutatni, hogy a jövő 1940-es népszámlálásnál meg kell-e maradnunk a mostani, sok időt és munkát igénylő felvételi rendszer mellett, vagy pedig az egész vonalon áttérhetünk az egyszerűbb és kevesebb munkával járó lajstromokra. A valószínű megoldás az lesz, hogy a nagyobb községekben és városokban lajstromokkal fogjuk végezni az összeírást, a kisebb községekben pedig számlálólapokkal. Ez a megoldás kissé illogikusnak látszik, mert hiszen ott, ahol önszámlálást lehet alkalmazni, vagyis a nagyobb intelligenciájú városokban és községekben, ott inkább az egyéni lap volna logikusan használható, nekünk azonban arra kell gondolnunk, hogy a kisebb lélekszámú községek anyagát esetleg kézi-erővel dolgozhatjuk fel később is, ez pedig csak egyéni lapok alkalmazásával lehetséges. Ha azonban a tapasztalat azt mutatja, hogy kisebb anyagot is érdemes géppel feldolgozni, akkor természetesen a legköze-

lebbi népszámlálásnál már áttérhetünk a lajstromos rendszerre, amely mellett a felvétel mindenesetre jóval kisebb költséggel és munkával jár.

A statisztikai hivatal szellemi és anyagi felkészültségének, munkaképességének és munkakészségének a legerősebb próbaköve mindig a tíz évi népszámlálás. Az a nagy ügyeszeretet és munkakészség, amely a statisztikai hivatal tisztviselőiben mindig megvolt, párosulva azzal a tudományos felkészültséggel, amely különösen az utolsó évtizedben a hivatal által elősegített irodalmi munkásság révén a fogalmazási tisztviselőkben oly szépen kifejlődött s magas fokra emelkedett, remélünk engedi, hogy a népszámlálásnak a statisztikai hivatalra háruló munkáit a hivatal most is mintaszerűen fogja elvégezni s ezzel példát mutat a szomszédos államoknak is. Kettős érdekünk ez. Egyrészt újabb elismerést szerzünk a mi magas fokon álló statisztikánknak, másrészt, ha az új. n. utódállamok példánkat követik, az elszakított területek viszonyaiba mélyebb bepillantást nyerhetünk, mint eddig.

Kovács Alajos dr.

Az elszakított Felvidék nemzetiségi és felekezeti adatai.

Données sur les nationalités et les confessions de la Slovaquie et de la Ruthénie subcarpathique.

Résumé. On trouve dans le 1er fascicule des publications relatives au premier recensement ayant eu lieu en Tchéco-Slovaquie le 15 février 1921,¹⁾ la répartition de la population par nationalités et par confessions. La *Revue* ayant déjà parlé²⁾ de la méthode inconséquente de la statistique des nationalités tchéco-slovaque, nous nous bornerons à critiquer comment la population y est répartie par ressortissants.

Dans la République Tchéco-Slovaque, en vertu de la loi du 29 février 1920, les minorités nationales ne peuvent se servir de leur langue devant les autorités que dans les districts judiciaires où le nombre des ressortissants tchéco-slovaques appartenant aux minorités respectives représente au moins 20%. Lors du recensement de février

1921, chaque habitant y était enregistré comme appartenant à l'Etat choisi par lui. Mais puisque le traité de Trianon n'est entré en vigueur que plus tard, le 20 juillet 1921, la Tchéco-Slovaquie n'avait pas le droit de classer ainsi les habitants avant la mise en vigueur du traité, car avant celle-ci personne ne pouvait opter d'une façon valable. Ainsi, les données de 1921 relatives à la nationalité des ressortissants tchéco-slovaques sont également illégales; seules celles concernant la population totale ont une base légale.

Il n'est pas juste non plus que dans les publications du recensement tchéco-slovaque, à l'exception d'un seul tableau, les Slovaques soient groupés ensemble avec les Tchèques, et que les Ruthènes, quoique d'origine ukrainienne, soient ajoutés aux Russes. Cette façon de procéder est contraire à la vérité ethnique et enduit en erreur les lecteurs peu renseignés.

Plusieurs différences de principe et de méthode et surtout le fait qu'en Tchéco-Slovaquie la nationalité n'a pas été enre-

¹⁾ Tome 9 de la Statistique tchéco-slovaque.

²⁾ Aloÿse Kovács: La connaissance des langues comme contrôle de la statistique des nationalités (en hongrois), partie III. *Revue Hongroise de Statistique*. 1928, p. 145. A paru en français dans le *Bulletin de l'Institut International de Statistique*, tome XXIII, 2e livraison.

gistrée d'après le seul critère objectif, la langue maternelle, qui sert de base à cet égard en Hongrie, rendent difficile de comparer les données concernant la langue maternelle avec celles établies lors du recensement hongrois de 1910. Les chiffres de 1910 relatifs à la langue maternelle et aux confessions n'ont été calculés qu'approximativement par les Tchèques pour le territoire actuel tchéco-slovaque. Nous avons rectifié ces chiffres et nous les présentons dans les tableaux 2 et 3.

D'après M. Boháč, chef de la IIe division de l'Office de statistique tchéco-slovaque, auteur de l'exposé contenu dans les publications du recensement, la cause de la forte diminution du nombre des Hongrois est 1° qu'une partie des Hongrois se sont réfugiés en Hongrie; 2° que beaucoup d'israélites hongrois se sont déclarés comme étant de la nationalité juive; 3° qu'une partie des Hongrois d'origine slovaque et „russe“ ont été enregistrés suivant leur origine ethnique. Ces facteurs ont eu un effet indubitable; toutefois, le nombre de la population hongroise ne présenterait pas en si peu de temps un aussi notable écart si le recensement avait été objectif. Les votes des partis hongrois et allemands aux élections législatives et communales ont, en plusieurs endroits, démenti les chiffres établis pour les minorités lors du recensement de 1921; en quelques endroits, ils ont même dépassé plusieurs fois la proportion des nationalités établie lors du recensement.

Le fascicule 6 du recensement (Statistique tchéco-slovaque, tome 37), où la nationalité et les confessions sont combinées, ne parle que des ressortissants tchéco-slovaques. Là aussi, les Slovaques sont groupés ensemble avec les Tchèques, et les confessions protestantes sont sous une même rubrique.

Au point de vue scientifique, tout cela est une régression regrettable par rapport aux Magyar Statisztikai Közlemények (Publications Statistiques Hongroises), qui depuis 1880 offrent, par comitats et villes autonomes, des données combinées de la population totale et un tableau complet de la répartition par langue maternelle des fidèles de toutes les confessions. Pour rendre possible la comparaison, nous avons, d'après les feuilles de dénombrement conservées à la Bibliothèque de l'Office central hongrois de statistique,

établi pour la Slovaquie et la Ruthénie (Russie) subcarpathique les données combinées de 1910. Quant aux communes coupées en deux par les nouvelles frontières, nous en avons, faute de renseignements suffisants, dû ajouter les chiffres aux données des Etats auxquels appartient du fait du traité de paix la plus grande partie de leur population; c'est pourquoi les tableaux 4, 5 et 6 diffèrent quelque peu, pour les chiffres de la langue maternelle et des confessions en 1910, des tableaux précédents. Dans les graphiques ci-dessous, nous montrons également la répartition par confession des nationalités et la répartition par nationalité des confessions. Faute de place, les données de la Slovaquie et de la Ruthénie s'y trouvent dans des carrés d'égale grandeur, quoique la population de la première dépasse de près de 5 fois celle de la Ruthénie. Selon la statistique tchéco-slovaque, les Hongrois ont eu relativement le plus de pertes dans les confessions comprenant le plus d'éléments magyarisés dans les derniers temps. Cependant, les chiffres du recensement hongrois de 1910 relatifs à la connaissance des langues et combinés aussi avec les confessions prouvent qu'une bonne partie de ces gens-là n'ont guère pu revenir de leur propre gré à leur nationalité originelle, car ils ne parlaient que le hongrois et ne savaient plus la langue de leurs ancêtres.

On voit donc que la statistique tchéco-slovaque, quoique bien supérieure à celle de la Roumanie et de la Yougoslavie, présente, à plusieurs égards, quant à la méthode des statistiques de nationalités, une régression manifeste par rapport à la statistique hongroise, perfectionnée au cours des 50 dernières années; sous quelques rapports, cette régression est presque incompréhensible.

★

Nemzeti és tudományos szempontból egyaránt fontos és szükséges az elszakított területeken Trianon óta tartott új népszámlálások eredményének ismerete és bírálata.

A Szerb-Horvát-Szlovén állam 1921. évi népszámlálásának nemzetiségi adataival már részletesen foglalkozott e hasábkon (1926. évi 7. sz.) Kovács Alajos dr., s nemrég (1930. évi 4. sz.) Jugoszlávia új közigazgatási beosztásáról is ő nyújtott itt kisebbségstatisztikai tájékoztatót. Az oláh uralom alá került magyar föld népéről és az 1920. évi

román népösszeírásról pedig *Jakabffy* Elemér dr. mintaszerű könyve: „Erdély statisztikája“ áll rendelkezésünkre. Viszont az 1919. és 1921. évi felvidéki cseh-tót népszámlálások magyar irodalma még mindig rendkívül hézagos, habár már az új népszámlálás ideje közeleg. Ennek főoka az, hogy a cseh-tót állami statisztikai hivatal népszámlálási kiadványai részben már az ország új, — négyes — beosztását követik és ezek közül a Magyarországtól elszakított területek adatai láttak legkésőbb, csak nemrég, napvilágot. A bennük található feldolgozásra érdemes anyag azonban jóval bősegebb a hasonló oláh és szerb adatoknál. Oly nagy tér nyílik itt a kutató előtt, oly sok kérdés vár tisztázásra, hogy a „Magyar Statisztikai Szemle“ kereteihez képest elég terjedelmes tanulmányunkban is csak töredékét ölelhetjük fel.

★

A Cseh-Tót köztársaság 1921 február 15-én hajtotta végre első általános, az egész állam területére kiterjedő népszámlálását.¹⁾ A cseh-tót állami statisztikai hivatal hat füzetben számol be e népszámlálásról.²⁾ Kiadványsorozatát helységnévtárral³⁾ egészíti ki, melynek négy kötete már az említett új közigazgatási beosztáshoz alkalmazkodik. A közölt adatokat az egyes kötetek élén álló bő szöveges rész magyarázza *Boháč* Antal miniszteri tanácsos, a cseh-tót állami statisztikai hivatal II. osztálya vezetőjének tollából.

★

A lakosság *nemzetiségi és felekezeti* megoszlásáról a népszámlálási kiadvány első füzeté (Cseh-Tót statisztika 9. kötet) számol be.

A nemzetiségi adatok ismertetésénél előrebocsájtja (63.* l.), hogy, ámbár ez a népszámlálás „a nemzetiséget — állampolgárságra való tekintet nélkül — az összes

népességnél tudakolta, az eredményt a cseh-tót és a külföldi állampolgárokra nézve mégis *egymástól elkülönítve* dolgozták fel és tették közzé, mivel az 1920 február 29-i nyelvtörvény 2. §-a értelmében a nemzeti kisebbségek nyelvjoga csak azokra a bíróságokra, hatóságokra és szervekre vonatkozik, melyek hatásköre oly bírósági kerületre terjed ki, ahol a legutolsó népszámlálás szerint legalább 20% ugyanazon, de nem cseh-tót *nyelvű (belföldi)* állampolgár lakott.“

Az 1921. évi cseh-tót népszámlálás nemzetiségi statisztikájának következetlen, felemás módszerét a M. Stat. Szemle már ismertette.⁴⁾ Így most ezzel kapcsolatban csak az állampolgárság szerinti megkülönböztetést tesszük bírálat tárgyává, a cseh-tót népszámlálás első füzetének „A lakosság állampolgársága“ c. fejezetéből idézve (58.* l.): „Habár a trianoni békeszerződés csak 1921 július 20-án vált nemzetközi érvényűvé, az állampolgárságra vonatkozó határozatait a népszámlálás mégis respektálta és az optánsjoggal élő személyeket a választott államhoz tartozóknak tekintette“.

Jogi alapigazság, hogy csak a hatálybalépéstől kezdve érvényesek valamely szerződés rendelkezései és így a trianoni béke nemzetközi ratifikációja *előtt* senkinek sem volt módja *jogérvényesen* optálni. Tehát a trianoni béke hatálybalépését *megelőző* cseh népszámlálás is jogtalanul mutatja ki az ilyeneket külföldieknek. E helytelen különválasztás folytán természetesen a cseh-tót állampolgárok nemzetiségi adatai is törvényellenesek, s csak az összes népességre vonatkozók bírnak joggal.²⁾ Természetesen ezek is csupán a maguk nemében, vagyis pl. a *nemzetiségi* adatoknak *nyelvstatisztikaként* való felhasználása már ismét jogosulatlan.³⁾

Az 1. sz. táblázatban adjuk a *Tótföld és Ruténföld*⁴⁾ országos adatait.

¹⁾ L. Kovács Alajos dr.: „A nyelvismeret, mint a nemzetiségi statisztika ellenőrzője“. III. rész: „A nemzetiségi és nyelvismereti statisztika módszere más államokban“. „Cseh-Szlovákia.“ M. St. Sz. 1928. 2. sz. 145. l.

²⁾ Ezért nem dolgozták fel nálunk az 1920. évi magyar népszámlálás állampolgárság kérdésére nyert válaszokat.

³⁾ Bővebbet l. a „*Nation und Staat*“ 1930 januári számában: „A cseh-tót nyelvjog és nemzetiségi statisztika közti belső ellentmondásról“.

⁴⁾ Rövidség kedvéért használjuk e kifejezéseket, bár nem tekintjük őket teljesen helytállóknak; hiszen köztudomású, hogy sem a tótok, sem a rutének zárt nyelvterülete nem tölti ki a róluk elne-

¹⁾ Ezt megelőzőleg már 1919 augusztus hó 20-án — tehát még jóval a trianoni béke megkötése előtt — is tartott ugyan a megszállt Felvidék közigazgatására felállított pozsonyi meghatalmazott minisztérium egy rendkívüli népszámlálást, mely azonban kizárólag az Ung folyótól, illetve az ungvár-csapi vasútvonaltól nyugatra eső területre szorítkozott.

²⁾ „Volkszählung in der Čechoslovakischen Republik vom 15. Februar 1921.“ Heft. 1—6.

³⁾ „Statistický lexikon obcí v Republice Československéj.“ III. Slovensko; IV. Podkarpatská Rus.

1. Az elszakított Felvidék népességének nemzetiségi megoszlása, — a cseh-tót és külföldi állampolgárok megkülönböztetésével, — az 1921. évi népszámlálás szerint.

Répartition par nationalités, d'après le recensement de 1921, de la population de la Slovaquie et de la Ruthénie Subcarpathique, avec indication des ressortissants tchéco-slovaques et des ressortissants étrangers.

Nemzetiség Nationalité	Tótföld — Slovaquie						Ruténföld — Ruthénie					
	Ressortissants				Összes népessége populat. totale		Ressortissants				Összes népessége populat. tot.	
	cseh-tót tchéco-slovaques		külföldi étrangers				cseh-tót tchéco-slovaques		külföldi étrangers			
	állampolgára				sz. szerint nombre		állampolgára				sz. szerint nombre	
	sz. szerint nombre	%	sz. sz. nombre	%	sz. szerint nombre	%	sz. szerint nombre	%	sz. sz. nombre	%	sz. szerint nombre	%
„Csehszlovák“ — „Tchécoslovaques“ ..	2,013.792	68.1	11.211	26.5	2,025.003	67.5	19.737	3.3	208	3.1	19.945	3.3
„Orosz“ — „Russes“ ..	85.644	2.9	3.326	7.9	88.970	3.0	372.884	62.2	2.233	33.0	375.117	61.8
Német — Allemands ..	139.900	4.7	5.944	14.0	145.844	4.8	10.460	1.7	332	4.9	10.792	1.8
Magyar — Hongrois ..	637.183	21.5	13.414	31.7	650.597	21.7	102.144	17.0	2.033	30.1	104.177	17.2
Zsidó — Juifs ..	70.529	2.4	3.099	7.3	73.628	2.5	80.059	13.4	1.470	21.7	81.529	13.4
Lengyel — Polonais ..	2.536	0.1	3.523	8.3	6.059	0.2	297	0.0	261	3.9	558	0.1
Oláh — Roumains ..	230	0.0	358	0.8	588	0.0	13.610	2.3	57	0.8	13.667	2.3
Cigány — Tziganes ..	7.967	0.3	68	0.2	8.035	0.3	418	0.1	26	0.4	444	0.1
„Délszláv“ — „Yougo- slaves“ ..	413	0.0	707	1.7	1.120	0.0	118	0.0	53	0.8	171	0.0
Olasz — Italiens ..	138	0.0	123	0.3	261	0.0	57	0.0	27	0.4	84	0.0
Francia — Français ..	53	0.0	94	0.2	147	0.0	4	0.0	21	0.3	25	0.0
Angol — Anglais ..	38	0.0	102	0.2	140	0.0	12	0.0	4	0.1	16	0.0
Bolgár — Bulgares ..	20	0.0	106	0.3	126	0.0	6	0.0	11	0.2	17	0.0
Egyéb és ismeretlen — Autres et inconnus ..	114	0.0	238	0.6	352	0.0	2	0.0	24	0.3	26	0.0
Összesen — Total ..	2,958.557	100.0	42.313	100.0	3,000.870	100.0	599.808	100.0	6.760	100.0	606.568	100.0

E táblázatban nemzetiségek elnevezéséből hármát — mint helytelen — csak idézőjelben közölhetünk. Így a tótokat „Csehszlovák“ néven a csehekkel foglalja közös rovatba, ámbar a népszámláláskor — mint a továbbiakból majd kitűnik — még megkülönböztették őket egymástól. Nem kevésbé meglepő és emellett teljesen tudománytalan az is, hogy az összes keleti szlávokat oroszoknak nevezi, jóllehet ezek majdnem mind rutének, akik tudvalevőleg ukrán eredetűek és különösen a Kárpátoktól délre a magyar, tót és oláh környezet sok

vezett országrészt, mert a cseh uralom alá került magyarság túlnyomó többsége az új, trianoni határ mentén elhúzódó és Csonka-Magyarországgal teljesen összefüggő, szinte tiszta magyar nyelvvidéket alkot. Ezt a tényt még maga a cseh népszámlálás is megerősíti (69. l.): „Három zárt magyar nyelvterület van a Cseh-Tót köztársaságban. Az első, egyszersmind a legnagyobb, Pozsonytól Balassagyarmatig terjed, a Csallóköz legnagyobb részén és a Duna balpartján át Galántáig, Érsekújvárig, Verebélvig, és Léváig. Zsély község e vidéket a második magyar nyelvterülettel egyesíti, mely a Tótföld délkeleti határsávján át a kassai kerületig nyúlik, ahol Hernádsadány és Alsó-mihályi tót falvak választják el ezt a harmadik magyar nyelvterülettel, mely a Tótföld legszélső délkeleti részét és a délnyugati Ruténföldet foglalja magába“.

évszázados kölcsönhatása folytán szinte külön néppé alakultak. Így természetesen nyelvileg is még távolabb kerültek az oroszoktól, mint a Kárpátokon túli fajtestvéreik. Viszont a délszláv gyűjtőnév is csak legfeljebb állampolitikai szempontból szorítkozhatna a Jugoszlávia határai közé zárt délszláv nemzetiségekre: ezeket a nyelv-tudomány vagy horvát-szerb és vend-szlóven alcsoportokra bontja, vagy pedig harmadikul a bolgárokat is hozzájuk sorozza; a cseh-tót nemzetiségi statisztika vezérelve, a nemzeti érzés, meg éppenséggel a horvátok és szerbek elkülönítését is megkívánja.

★

Minden statisztika megbízhatóságának egyik legfontosabb próbaköve az összehasonlítás; időszakonként ismétlődő felvétel esetén — mint amilyenek a népszámlálások is — e tekintetben rendszerint a legutóbbi adatokra szoktunk támaszkodni.

Éles nemzeti ellentétek korában a népszámlálások Achilles-sarka a nemzetiségi statisztika, különösen ahol urat cserélt föld népéről száll vitába egymással a két érdekelt fél államfordulat előtti és utáni népszámlálásának eredménye. Ez teszi oly

nagy jelentőségűvé az elszakított Felvidék 1910. évi magyar és 1921. évi cseh-tót adatainak összevetését.

E két népszámlálás eredményének összehasonlítását azonban megnehezíti a köztük fennálló számos tárgyi, elvi és módszer-különbség. Ezeknek az akadályoknak csak kisebb része küszöbölhető ki teljesen; zavaró hatásuk többnyire legfeljebb enyhíthető.

A gátló tényezők sorából messze kiemelkedik a cseh-tót nemzetiségstatisztikának a magyarétól lényegesen eltérő már ismertett alapelve, melyről *Boháč* dr. is hangsúlyozza (74.* l.), hogy „habár a lakosság nagy többségénél a nemzetiség egybevág az anyanyelvvel, a nemzetileg kevert vidéeken mégis sok személy akad, kiknek más a nemzetisége, mint az anyanyelve“. Összehasonlító táblázatáról pedig (81.* l.) a maga részéről is elismeri, hogy az más szempontból sem kifogástalan. Így megjegyzi, hogy a cseh és lengyel anyanyelvűek 1910. évi számát a „Magyar Statisztikai Közlemények“-ben megjelent — tehát neki is rendelkezésre álló — adatok alapján csupán közelítő pontossággal számíthatta ki és hogy a — különben csekély számú — délszlávok ugyanakkori adatai csak a szerbekre és horvátokra vonatkoznak, minthogy a sokácokat, bunyevácokat és a többi horvát-szerb törzshöz tartozókat, valamint a szlovéneket nem választhatta külön az „egyéb“ rovatban összefoglaltaktól. Majd a szöveges rész végén (138.* l.) pótlólag azt is felemlíti, hogy már csak nyomdai munkálatok alatt kapta kézhez a „Magyar Statisztikai Közlemények“ 69. kötetét, az 1920. évi magyar népszámlálás eredményével. Ennek alapján levonja a Tótföld 1910. évre kiszámított lélekszámából Komárom tjv. dunajobbparti részének 1910-ben 2.946 főt kitevő népességét és ennyivel helyesbíti a Tótföld lakosságának emelkedésére vonatkozó számítását. Itt azt is hangsúlyozza, hogy „még e kiigazítás után sem lehet az 1911 január 1-től 1921 február 15-ig eltelt időközre kiszámított népszaporodást egész pontosnak tekinteni. Ugyanis az új államhatár számos község területét kettészelte és a magyar statisztikai forrásmunkák — szerinte — nem elég részletezők ahhoz, hogy a Cseh-Tót köztársaságnak jutott községrészek 1910. évi népességi adatait azok alapján pontosan megállapítani lehessen. Ezért e visszatekintő (retrospektív) összeállításkor nem maradt más hátra, mint a határközsé-

get vagy a maga egészében beszámítani, vagy teljesen mellőzni, a Cseh-Tót köztársaságnak jutott rész nagysága szerint.“

E megjegyzésből is kitűnik, hogy valóban csak igen kevés ideje lehetett akkor *Boháč* dr.-nak az említett magyar népszámlálási kötet tanulmányozására. Ugyanis az tartalmazza a kettészelt határközségek megmaradt részének visszamenőleg kiszámított lélekszámát és ezenfelül közli a megcsonkított törvényhatóságok 1910. évi anyanyelvi és felekezeti adatait is, melyeket ugyancsak az új határ által kettéosztott községek figyelembevételével számítottak ki.

Mindezekből a cseh-tót állami statisztikai hivatal nemcsak az elszakított országrészek 1910. évi népességét, hanem annak anyanyelvi és felekezeti megoszlását is jóval pontosabban megállapíthatta volna. Épp ezért 2. sz. nemzetiségi táblázatunknál, valamint később a felekezeti adatok összehasonlításánál is (3. sz. táblázat) mindenekelőtt *Boháč* dr.-nak 1910-re vonatkozó számításait helyesbítettük, — az 1920. évi magyar népszámlálás első része alapján megállapítható adatokon kívül tekintetbevéve a lengyel-tót határ által kettészelt árvamegyei Alsólipnicát, valamint a részben Romániának jutott máramarosi Lonkát, Nagybocskót és Técsőt is.¹⁾

Emellett módunkban van kiigazítani *Boháč* dr. táblázatának másik fogyatékoságát is — t. i., hogy a csehek 1910. évi számát nem tudta pontosan kimutatni. Ugyanis a „Magyar Stat. Közlemények“-ben megjelent népszámlálási kiadványokat — mint erre a „M. Stat. Szemle“ már rámutatott²⁾ — kiegészít-

¹⁾ Az 1920. évi népszámlálás első részének 1910-re visszatekintő számításai — az Ausztriához csatolt területtől eltekintve — kizárólag Csonka-Magyarországra vonatkoznak, s így a két más állam közt felosztott községek 1910. évi lakosságának a jelenlegi határvonal megoszlásáról természetesen nem nyujtanak felvilágosítást. Viszont az 1910. évi népszámlálás első részének 2. sz. táblázata közli ugyan „a száz léleknél népesebb puszták, telepek és egyéb külterületi lakott helyek fontosabb demográfiai adatait“, de a fentebbi négy község közül csak Técsőről találunk itt ilyent. Így a másik három községnél kénytelenek voltunk az 1921. évi cseh, és az 1920. évi oláh népszámlálások megfelelő adataiból — azok összevetése alapján — következtetni vissza 1910-re. Az ilyen számítás az illető községre nézve természetesen csak megközelítő jellegű lehet, de ez a csekély eltérés az egész országrész végszámainál már elenyészik, tehát az így nyert adatok sokszorta pontosabbak *Boháč* dr. számításánál.

²⁾ *Kovács* Alajos dr.: „A nemzetiségi statisztika problémája“. „M. Stat. Szemle“ 1929. évi 2. sz. 88. l.

2. Az elszakított Felvidék lakosságának anyanyelvi, illetve nemzetiségi megoszlása az 1910. és 1921. évi népszámlálások szerint.

Repartition par langue maternelle, resp. par nationalités, de la population de la Slovaquie et de la Ruthénie Subcarpathique, d'après les recensements de 1910 et de 1921.

Anyanyelv (1910), il. nemzetiség (1921) <i>Langues mater- nelles (1910), resp. nationalités (1921)</i>	Tótföld — Slovaquie						Ruténföld — Ruthénie					
	jelenlevő összes népessége <i>population présente totale</i>				szaporodás v. fogyás (—) <i>accroissement ou diminu- tion (—)</i>		jelenlevő összes népessége <i>population présente totale</i>				szaporodás v. fogyás (—) <i>accroissement ou diminu- tion (—)</i>	
	1910		1921		sz. sz. nombre	%	1910		1921		sz. sz. nombre	%
	sz. sz. nombre	%	sz. sz. nombre	%			sz. sz. nombre	%	sz. sz. nombre	%		
Tót — Slovaque	1.686.699	57.7	1.952.368	65.1	265.669	15.8	7.727	1.3	10.432	1.7	2.705	35.0
Cseh — tchèque	7.469	0.3	72.635	2.4	65.166		234	0.0	9.513	1.6	9.279	
Rutén — Ruthène	97.051	3.3	88.970	3.0	—8.196	—8.4	334.137	56.2	375.117	61.8	40.969	12.3
Orosz — Russe	115	0.0					11	0.0				
Német — Allem.	196.869	6.7	145.844	4.8	—51.025	—25.9	63.318	10.7	10.792	1.8	—52.526	—83.0
Magyar — Hongr.	892.249	30.5	650.597	21.7	—241.652	—27.1	173.713	29.2	104.177	17.2	—69.536	—40.0
Zsidó — Juive	—	—	73.628	2.4	73.628		—	—	81.529	13.4	81.529	
Egyéb — Autres	43.215	1.5	16.828	0.6	—26.387	—61.1	15.654	2.6	15.008	2.5	—646	—4.1
Összesen — Total	2.923.667	100.0	3.000.870	100.0	77.203	2.6	594.794	100.0	606.568	100.0	11.774	2.0

szati a magyar népszámlálások kézíratos anyaga, mely óriási terjedelme miatt nem jelent meg nyomtatásban, de e helyett a Központi Statisztikai Hivatal nyilvános könyvtárában bárkinek rendelkezésére áll. Ebben a szinte felbecsülhetetlen tudományos értékű adatgyűjteményben többek közt községenként részletezve találhatjuk meg — évtizedekre visszamenőleg — ama kisebb néptöredékek adatait is, melyeket a népszámlálási kiadványok korlátozott keretei közé csak törvényhatóságoknál összefoglalásban szoríthattak be.¹⁾

Ennek alapján nemcsak a csehek számát határoztuk meg pontosan, hanem az oroszokét is (számuk 1910-ben az egész elszakított Felvidéken mindössze 126 főt tett ki, mégpedig azért, mert az oroszokat az 1921. évi cseh népszámlálás a ruténnel foglalta egybe. Viszont a lengyelekkel és délszlávokkal nem foglalkozunk külön, hanem — mivel ezek a kisebbségek az adatok összehasonlítása szempontjából nem bírnak hasonló elvi jelentőséggel — az egyéb nemzetiségűekhez számítjuk őket. Ettől eltekintve a nemzetiségek felsorolásánál lehetőleg meghagytuk a cseh-tót népszámlálási kiadványok által használt sorrendet.

★

Mint 2. számú táblázatunk végösszege mutatja, e két népszámlálás közt úgy a Tót-

¹⁾ Csak az 1920. évi magyar népszámlálási kiadvány első része közli számszerűleg is az „egyéb“ rovatban összefoglalt nemzetiségeket és felekezeteiket, azoknál a községeknél, ahol számuk a 30-at meghaladja. (L. e kiadvány előszavát.)

földön, mint a Ruténföldön némileg emelkedett a lakosság száma. A háború előtti évtizedekhez képest ugyan aránylag erősen visszaesett a gyarapodás üteme, de úgy a többi elszakított területekkel valamint Csonka-Magyarországgal összehasonlítva mégis elég kedvezőnek mondható; különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy a mai Magyarország ugyanez idő alatti 4.9%-os népszaporodásának oroszánrésze a menekültekre esett.¹⁾

Viszont az elszakított Felvidékről kiűzött több mint százezer²⁾ magyar helyébe — a nemzetiségi adatok³⁾ tanúsága szerint — az 1921. évi népszámlálás időpontjáig csak mintegy 75.000 cseh költözött. (Ma már bizonyára jóval magasabb a számuk).

Az össznépeség növekedésével ellentétben erősen csökkent a magyarok, németek és a táblázatunkban „egyéb“ nemzetiségűek alatt összefoglaltak száma.

A magyarok erős fogyását három okra vezeti vissza Boháč dr. (81.* 1.) 1. A menekültekre. 2. A magyar anyanyelvű izraeliták közül sokan zsidó nemzetiségűeknek vallották magukat. 3. A tót és „orosz“ származású magyarok egyrésze visszatért eredeti nemzetiségéhez, azok számát növelve.

Nem becsüljük le e tényezők hatását, azonban ekkora eltolódás ilyen rövid idő

¹⁾ L. az 1920. évi népszámlálás első részét. „M. Stat. Közlemények“ 69. kötet 5.* 1.

²⁾ Petrichevich-Horváth Emil br. dr.: „Jelentés az Országos Menekültügyi Hivatal négyévi működéséről“, 37. l.

³⁾ Ez a kötet egyetlen táblázata, mely külön mutatja ki a tótokat és a cseheket.

alatt még sem következhetett volna be nemzeti elfogultság nélkül.

Viszont a németek fogyásának magyarázatául — legalább nagyjából — valóban elfogadhatjuk a németajkú zsidók nemzetiségű különválását. A tótföldi „egyéb“ nemzetiségűek számának összezsugorodása is logikus következménye az elszórt kisebbségek fokozatos beolvadásának és a háború után általánosan mutatkozó hazavándorlásnak.

Részletesen foglalkozik *Boháč* dr. a tót és „orosz“ nép érintkezési vonalán a tótok javára mutatkozó eltolódás okaival; ezzel szemben mitsem ír a csehek számának megtízszereződéséről, habár ez a háborút követő erős népettolódások közt is szinte példátlan jelenség.

★

Szívesebben hasonlítja össze *Boháč* dr. az 1921. évi cseh népszámlálás eredményét a cikkünk elején már említett 1919-es rendkívüli népszámlálással (82.* l.), s még inkább a csehek iskolai és választási statisztikájával. (84.* l.) Azonban az új cseh-tót állam első éveinek összes statisztikai felvételei lényegében ugyanolyan szellemben készültek, mint az 1921. évi népszámlálás, így annak ellenőrzésére sokkal kevésbé hivatottak, mint az 1910. évi magyar adatok.

Az 1919. évi népszámlálás már szintén nem az anyanyelvet, hanem a nemzetiséget kérdezte, azonban a nemzetiségek felsorolásánál nem tett külön említést zsidó nemzetiségről; bár akkor is megengedték, hogy ezek az „egyéb nemzetiségűek“ rovatába írassák magukat. Ezzel szemben „az 1921. évi népszámlálásnál kifejezetten („ausdrücklich“) megmondták, hogy a zsidók nemzetiségüként a „zsidó“-t adhatják meg.“ (83. l.) *Boháč* dr. a maga részéről is elismeri, hogy „ez a körülmény az izraelita felekezeti lakosság nemzetiségi bevallását erősen befolyásolta.“

A cseh népszámlálási kötet közelítő pontossággal területileg is összeegyeztette az 1919. és 1921. évi népszámlálások tótföldi adatait. (84.* l.) Kitűnik ebből, hogy — a világháború befejezését követő erős természetes népszaporodási hullámtól és a csehek beözönlésétől eltekintve, mely a Tótföld lakosságát és ezzel együtt a „cseh-szlovák“ nemzetiségű népesség számát is jelentősen (77.656 = 2.66% és 70.557 = 3.61%) növelte — csak két ponton mutatkozik erősebb eltolódás; az 1921. évi népszámlálás

38.968 magyarral kevesebbet, viszont 36.051 „egyéb nemzetiségű“-vel többet mutat ki, mint az 1919. évi. Ezt a különbséget *Boháč* dr. főképp annak tulajdonítja, „hogy sok izraelita, aki 1919-ben a népszámlálási ívre még a magyart vezette be nemzetiségűül, 1921-ben már zsidó nemzetiségűnek vallotta magát.“ (83.* l.)

Kétségtelen, hogy a zsidók túlnyomó többségének elkülönítése is nagy mértékben hozzájárult a magyarság számának lemorzsolódásához. A fentebbi adatok azonban mégsem bizonyítják azt, hogy 1919-ben még annnyival több zsidó vallotta magát magyarnak, mint 1921-ben. Nem szabad ugyanis arról sem megfeledkeznünk, hogy — *Petrichevich-Horváth* i. m.-jának bizonyossága szerint — csupán 1920-ban 31.606 magyar menekült Csonka-Magyarországra a cseh megszállta területekről. Igaz, hogy ez a szám a Ruténföldről kiülőzötteket is magában foglalja, viszont hiányzanak belőle azok, akik 1919-ben, de az augusztus hó 20-án tartott rendkívüli népszámlálás után, vagy 1921 első másfél hónapjában hagyták el a Tótföldet. E veszteséget a természetes szaporodás csak kis részben ellensúlyozta.

A nemzetiségi adatok községenkénti összehasonlítása ebben a kérdésben is lényegesen közelebb hozná a valósághoz, teljesen tisztán azonban csak úgy láthatnánk, ha a nemzetiségnek a felekezettel való kombinációját az 1919. évi rendkívüli népszámláláskor is földolgozták volna.

Az iskola-statisztikával vont párhuzamot — ezt *Boháč* dr. sem tagadja — elferdíti az a zavaró körülmény, hogy az általános tankötelezettséget még nem tudták minden nemzetiségnél egyformán megvalósítani.

„A nemzetiségi statisztika helyességét a választások eredményének alapján sem lehet ellenőrizni a Tótföldön,¹⁾ mivel a nemzeti kisebbségek nem minden kerületben nyújtották be jelölőívüket.“ (84.* l.) *Boháč* dr. megállapításának alátámasztásául még e választás közismert erőszakosságaira, a cseh katonaság leszavaztatására és a nemzetközi pártok nagy szerepére utalhatunk. A későbbi választásokon a magyar és német pártok szavazatai már sok helyütt megcáfolták a népszámlálás nemzetiségi adatait, néhol többszörösen is felülmúlva e nemzetiségek ott kimutatott arányát.

★

¹⁾ A Ruténföldön akkor még nem tartottak választást a csehek.

3. Az elszakított Felvidék lakosságának felekezeti megoszlása az 1910. és 1921. évi népszámlálások szerint.

Répartition par confessions, d'après les recensements de 1910 et de 1921, de la population de la Slovaquie et de la Ruthénie Subcarpathique.

Felekezet Confessions	Tótföld — Slovaquie						Ruténföld — Ruthénie					
	jelenlevő összes népessége population présente totale				szaporodás v. fogyás (—) accroissement ou diminution (—)		jelenlevő összes népessége population présente totale				szaporodás v. fogyás (—) accroissement ou diminution (—)	
	1910		1921				1910		1921			
	sz. sz. nombre	o/o	sz. sz. nombre	o/o			sz. sz. nombre	o/o	sz. sz. nombre	o/o		
Római katolikus <i>Cath. rom. . . . .</i>	2,031.185	69·5	2,128.205	70·9	97.020	4·8	52.330	8·8	55.164	9·1	2.834	5·4
Görög katolikus <i>Cath. grecque . . .</i>	198.787	6·8	193.778	6·5	—5.009	—2·5	388.614	65·3	332.458	54·8	—56.156	—14·5
Református <i>Calviniste . . . . .</i>	156.670	5·4	144.549	4·8	—12.121	—7·7	64.919	10·9	60.277	9·9	—4.642	—7·2
Ág. h. evangélikus <i>Luthérienne . . . .</i>	394.659	13·5	382.428	12·8	—12.231	—3·1	1.626	0·3	2.267	0·4	641	39·4
Cseh testvérek <i>Frères tchèques . .</i>	—	—	2.372	0·1	2.372	—	—	—	297	0·1	297	—
Egyéb protestáns <i>Autres protestants</i>	694	0·0	1.163	0·0	469	67·6	93	0·0	114	0·0	21	22·6
Görög keleti <i>Gréco-orient. . . .</i>	1.432	0·0	2.879	0·1	1.447	101·0	523	0·1	60.997	10·1	60.474	—
Ókatolikus <i>Vieux-catholique</i>	—	—	145	0·0	145	—	—	—	7	0·0	7	—
Cseh-tót egyház <i>Église tchéco-slov.</i>	—	—	1.910	0·1	1.910	—	—	—	191	0·0	191	—
Izraelita <i>Israélite . . . . .</i>	140.167	4·8	135.918	4·5	—4.249	—3·0	86.688	14·6	93.341	15·4	6.653	7·7
Egyéb vallású <i>Autres cultes . . .</i>	10	0·0	210	0·0	200	—	—	—	221	0·0	221	—
Felekezetnélküli <i>Sans confession . .</i>	60	0·0	6.818	0·2	6.758	—	1	0·0	1.174	0·2	1.173	—
Ismeretlen <i>Inconnue . . . . .</i>	3	0·0	495	0·0	492	—	—	—	60	0·0	60	—
Összesen — Total	2,923.667	100·0	3,000.870	100·0	77.203	2·6	594.794	100·0	606.568	100·0	11.774	2·0

A nemzetiség után a felekezeti megoszlás ismertetésére tér át a cseh-tót népszámlálás első füzetére (89.* I.).

Felekezeti statisztikája nagyjában ugyanazon elveken alapul, mint a mienk, így 3. sz. táblázatunk kifogástalan összehasonlítással szolgál. Az 1910. évi adatoknál itt is a magunk számításával helyesbítettük a cseh népszámlálási füzet adatait, ugyanúgy, mint előbb az anyanyelvi megoszlást.

A cseh statisztika a magyar népszámlálások által külön kimutatott felekezetek közül csak az unitáriust olvasztja be az „egyéb protestáns“ rovatba, amit — tekintettel arra, hogy az 1910. évi népszámlálás az egész elszakított Felvidéken mindössze 237 unitáriust talált — nem is vehetünk tőle rossz néven. A magyar statisztikából viszont természetesen azok a — jórészt csak 1918 után keletkezett — felekezetek hiányoznak, melyekkel szinte kizárólag csak az újabban bevándorolt csehek tarkítják az elszakított Felvidék felekezeti képét.

A Tótföld lakosságának több mint 70 %-a római katolikus; e felekezet a Ruténföldön a 10 %-ot sem éri el; azonban mindkét országrészben nemcsak száma, hanem aránya is emelkedik.

Vizsont a görög szertartású katolikus a Ruténföld jellemző felekezete, mely abszolút többségét itt a nagy szizmatikus hullám¹⁾ után is megtartotta, sőt a tótföldi görög katolikus kisebbség közül a keleti egyháznak alig sikerült híveket szerezni. E mellett azonban a két görög szertartású felekezet híveinek együttes aránya is némi süllyedést mutat mindkét országrészben és a Tótföldön még abszolút számuk összege is kevesebb az 1910. évinél.

Érzékeny veszteség érte a két nagy protestáns felekezetet — a reformátust és az

¹⁾ Ez az áttérési mozgalom már háború előtti évek óta lappangott, de csak utána vett hatalmas lendületet, s még az 1921. évi népszámlálás időpontjában sem jutott teljesen nyugvópontra.

ágostai hitvallású evangélikust — is. „A nagyrészt magyar nemzetiségű reformátusok fogyása a nagyobb; ez részben a magyarországi kivándorlásra vezethető vissza.“ (94.* l.) A Tótföldön a luteránusok is több mint 12.000 lelket vesztek; ruténföldi térnyerésüknek — ottani csekély számuk miatt — nincs jelentősége.

Új protestáns felekezet a „cseh testvérek egyháza“ („Böhmische Brüderkirche“), mely 1918 után a cseh nemzetiségű lutheránusok és kálvinisták egyesüléséből alakult. A tót protestánsok nem követték „cseh testvéreik“ példáját, így ennek az egyháznak csekély számú felvidéki hívei — mint *Boháč dr.* is elismeri (94. l.) — „majdnem általában (durchwegs) bevándorlók Csehországból, Morvaországból és Sziléziából.“

Ugyancsak szinte kizárólag cseh jövevények a római katolikusok közül kivált „cseh-tót egyház“ felvidéki hívei, valamint a felekezetenküliek túlnyomó többsége is. (V. ö. 95.* l., ill. 97.* l.)

Az izraeliták számának és arányának ruténföldi emelkedése — mint már évtizedek óta — felülmúlja tótföldi veszteségüket.

Azok száma is több a szokottnál, akiknek felekezeti hovatartozását a népszámlálás nem tudja kimutatni. Az „ismeretlen“ rovat a statisztikai tisztánlátás vakfoltja. A háború utáni népszámlálásoknál e tekintetben mutatkozó visszaesés az általános megrázkódtatás folyománya, s így remélhetőleg csak átmeneti jelenség.

★

Az első cseh-tót népszámlálási füzet táblázatos része közigazgatási járásonként, járásbírósi kerületenként és a tízezer lakoson felüli helyiségekről közli az 1921. évi nemzetiségi és felekezeti adatokat,¹⁾ sőt az arányszámoknál itt az 1910. éveket is megtaláljuk.

Bár nagyon kívánatos lenne mindezek behatóbb vizsgálata, tanulmányunk összefoglaló iránya nem engedi, hogy rájuk is kitérhessünk. Így csak azokat az utólagos határkiigazításokat és községcseréket soroljuk itt fel, melyek az országos adatokat is némileg módosítják:

Magyarországhoz Somoskő, Somoskőújfalu és Susa községeket csatolták vissza a *Tótföldből*. (L. 140*—146* l.)

¹⁾ Községenként a bevezetésben említett helységnevtárak nyújtják ezeket, de csak abszolút számokban és a külföldiek nemzetiségének részletezése nélkül.

Viszont a *Ruténföld* délkeleti határán — Ugocsa megyében. — Avaspatak, Bocskó, Nagytarna és Ugocsakomlós községeket cserélték el a csehek Akliért, Fertősalmásért és a szatmármegyei Nagypaládért *Romániával*. (L. ugyanott.)

Végül *Lengyelországnak* engedték át a csehek Alsólipnicának azt a részét is, mely eredetileg — Tótlipnica néven — a *Tótföldnél* maradt; Lengyelország később Hladovka és Szuchahora ugyancsak árvamegyei községeket adta a cseheknek helyette.¹⁾

Az 1910-es anyanyelvi és felekezeti adatokat természetesen e községcseréknek megfelelőleg is kiszámíthattuk volna, de ettől kénytelenek voltunk eltekinteni, mert a cseh-tót helységnevtárak és kézikönyvek statisztikai táblázatainak országos végszámai — a fentebbi határmódosítások tekintetbevétele után is eltérnek kissé az eredeti népszámlálási adatoktól,²⁾ és emellett hiányos részletezésük miatt sem egész alkalmasak az összehasonlításra. A cseh-tót népszámlálások később megjelent füzeinek adatfeldolgozásai többnyire szintén figyelmen kívül hagyják ezeket az időközben történt — különben az országos adatok szempontjából elég jelentéktelen — eltolódásokat, sőt az 1920. évi magyar népszámlálás befejező hatodik része is, csak a területnél és lélekszámnál veszi a visszakapott községeket figyelembe.

★

A cseh-tót népszámlálás *kombinatív* feldolgozásaiból csak a *nemzetiségnek a felekezettel való összevetése* tartozik jelen tanulmányunk tárgykörébe. Ezzel a cseh-tót népszámlálási kiadványsorozat befejező, III. része³⁾ foglalkozik.⁴⁾

A szöveges rész is mindenekelőtt ennek a kombinációnak a szükségességét indokolja meg (VII. l.):

„Az egykori Monarchia nemzetiségi és felekezeti viszonyainak sokfélesége bizonyára elég okot képezett az egyes nemzeti-

¹⁾ „Statistisches Handbuch der Čechoslovakischen Republik. III. 275—278. l.“

²⁾ Pl. a „Statistický lexikon obci v Republike Československej. III. Slovenskó“ szerint (90. l.) Somoskő és Somoskőújfalu külterületének egy részét — 134 lakossal — nem adták vissza e községek többi részével együtt Magyarországnak.

³⁾ A népszámlálás 6. füzet, „Cseh-tót statisztika 37. kötet“.

⁴⁾ Az eddig tárgyalt I. füzet csak az izraelitákra nézve nyújt e tekintetben előleget.

4. A Tótföld népességének anyanyelvi (1910), ill. nemzetiségi (1921)
Répartition par langue maternelle (1910), respectivement par nationalités (1921), suivant les

Anyanyelv (1910) ill. nemzetiség (1921)	É v An- nées	Catholiques				Protestants						Görög keleti Gréco- orientaux		Ókato- likus Vieux catho- liques			
		Római rom.		Görög grecs		Református calvinistes (1910)	Ág. h. ev. luthériens (1910)		Más prot. Autr. prot. (1910)								
		k a t o l i k u s				protestáns összesen — total (1921)											
		Sz. sz. nombres	%	Sz. sz. nombres	%	Sz. sz. nombres	%	Sz. sz. nombres	%	Sz. sz. nombr.	%	Sz. sz. nombr.	%	Sz. sz. nombr.	%		
Tót	1910	Sz. sz.	1,293.008	76·7	72.239	4·3	9.138	0·5	307.058	18·2	251	0·0	93	0·0	—	—	
		%	63·6	36·4	5·8	77·8	36·1	6·5	—	—	—	—	—	—	—	—	
Cseh	1910	Sz. sz.	7.216	96·6	9	0·1	38	0·5	144	2·0	5	0·1	1	0·0	—	—	
		%	0·3	0·0	0·0	0·0	0·7	0·0	—	—	—	—	—	—	—	—	
„Csehszlovák“	1921	Sz. sz.	1,544.461	76·7	91.434	4·5	338.890		16·8			1.004	0·1	77	0·0		
		%	73·5	48·4	64·4	42·7	62·1	—	—	—	—	—	—	—	—		
Rutén	1910	Sz. sz.	2.025	2·1	94.685	97·6	3	0·0	30	0·0	—	—	34	0·0	—	—	
		%	0·1	47·7	0·0	0·0	—	—	—	—	—	—	2·4	—	—	—	
Orosz	1910	Sz. sz.	22	19·1	28	24·4	—	—	2	1·7	—	—	24	20·9	—	—	
		%	0·0	0·0	0·0	—	—	—	—	—	—	—	1·7	—	—	—	
„Orosz“	1921	Sz. sz.	1.267	1·5	82.844	96·7	200		0·2			1.155	1·4	—	—		
		%	0·1	43·9	0·0	0·2	49·1	—	—	—	—	—	—	—	—		
Német	1910	Sz. sz.	103.258	52·5	282	0·1	347	0·2	34.577	17·6	91	0·0	30	0·0	—	—	
		%	5·1	0·1	0·2	8·8	13·1	2·1	—	—	—	—	—	—	—	—	
1921	Sz. sz.	97.734	69·9	123	0·1	32.763		23·4			9	0·0	45	0·0	—	—	
	%	4·6	0·1	6·2	36·3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
Magyar	1910	Sz. sz.	593.205	66·2	26.006	2·9	147.604	16·5	52.187	5·8	327	0·0	366	0·1	—	—	
		%	29·2	13·1	93·9	13·2	47·0	25·4	—	—	—	—	—	—	—	—	
1921	Sz. sz.	448.117	70·3	12.969	2·1	154.030		24·2			115	0·0	—	—	—	—	
	%	21·3	6·9	29·3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Zsidó	1921	Sz. sz.	26	0·1	2	0·0	8		0·0			—	—	—	—		
		%	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	—	—	—	—	—	—	—	—		
Egyéb	1910	Sz. sz.	34.714	82·2	5.474	13·0	147	0·3	703	1·7	22	0·0	891	2·1	—	—	
		%	1·7	2·7	0·1	0·2	3·1	61·9	—	—	—	—	—	—	—	—	
1921	Sz. sz.	9.649	83·9	1.291	11·2	359		3·1			67	0·6	2	0·0	—	—	
	%	0·5	0·7	0·1	1·6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összes népes- ség	1910	Sz. sz.	2,033.448	69·5	198.723	6·8	157.277	5·4	394.701	13·5	696	0·0	1.439	0·0	—	—	
		%	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	
Cseh-tót állam- polgár össze- sen	1921	Sz. sz.	2,101.254	71·0	188.663	6·4	526.250		17·8			2.350	0·1	124	0·0	—	—
		%	98·7	97·4	99·2	81·6	85·5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Külföldi állam- polgár	1921	Sz. sz.	26.951	63·7	5.115	12·1	4.262		10·1			529	1·3	21	0·0	—	—
		%	1·3	2·6	0·8	18·4	14·5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Összes népes- ség		Sz. sz.	2,128.205	70·9	193.778	6·5	530.512	17·7			2.879	0·1	145	0·0	100·0	100·0	
		%	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	

ségek felekezeti tagozódásának és az egyes felekezeteik *nyelvi* (!) összetételének figyelembevételére. A Cseh-Tót köztársaságban is szoros összefüggés mutatkozik a lakosság vallása és nemzetisége közt. E tekintetben előbb a szinte kizárólag a csehekre szorító vallási mozgalmakat és a fele-

kezetnélküliség egyoldalú terjedését ismer-teti; majd arra hivatkozik, hogy „a Tótföld keleti részén és a Ruténföldön a felekezeti hovátartozás világosabban (?) választja el a tótokat a ruténektől, mint a nyelv vagy a nemzeti öntudat“.

Ez utóbbi következtetés ismét hamis vá-

megoszlása felekezetenként az 1910. és 1921. évi népszámlálás alapján.

confessions, de la population de la Slovaquie, d'après les recensements de 1910 et de 1921.

Cseh-tót egyház <i>Eglise tchéco- slovaque</i>	Izraelita <i>Israélites</i>		Egyéb felekezeti <i>Autres con- fessions</i>		Felekezet- nélküli <i>Personnes sans con- fession</i>		Isme- retlen <i>Inconnu</i>		Összes népe- ség <i>Popul. tot. (1910, ill. cseh-tót állam- polgárok resp. ressortissants tchéco-slovaques (1921)</i>		Külföldi <i>Ressor- tissants étrangers (1921)</i>		Összes népesség <i>Population totale (1921)</i>		Langue maternelle (1910), respective- ment nationalités (1921)
	Sz. Sz. nomb.	%	Sz. Sz. nombres	%	Sz. Sz. nomb.	%	Sz. Sz. nomb.	%	Sz. Sz. nombres	%	Sz. Sz. nomb.	%	Sz. Sz. nombres	%	
—	—	4.903	0.3	10.0	21.0	0.0	—	—	1,686.712	100.0	—	—	—	—	Slovaque
—	—	3.5	—	10.0	35.0	—	—	—	7.469	100.0	—	—	—	—	Tchèque
—	—	53	0.7	—	—	3.0	—	—	0.3	—	—	—	—	—	„Tchécoslovaque“
1.900	0.1	29.290	1.5	84	0.0	6.402	0.3	250	0.0	2,013.792	99.4	11.211	0.6	2,025.003	100.0
99.9	—	22.4	—	51.5	95.3	67.2	—	68.1	—	26.5	—	67.5	—	—	—
—	—	274	0.3	—	—	—	—	—	97.051	100.0	—	—	—	—	Ruthène
—	—	0.2	—	—	—	—	—	—	3.3	—	—	—	—	—	—
—	—	39	33.9	—	—	—	—	—	115	100.0	—	—	—	—	Russe
—	—	0.0	—	—	—	—	—	—	0.0	—	—	—	—	—	—
—	—	164	0.2	1	0.0	8	0.0	5	0.0	85.644	96.3	3.326	3.7	88.970	100.0
—	—	0.1	—	0.6	0.1	1.3	—	2.9	—	7.9	—	3.0	—	—	„Russe“
—	—	58.355	29.6	3	0.0	14	0.0	1	0.0	196.958	100.0	—	—	—	Allemande
—	—	41.6	—	30.0	23.3	33.3	—	6.7	—	—	—	—	—	—	—
2	0.0	9.012	6.5	15	0.0	178	0.1	19	0.0	139.900	95.9	5.944	4.1	145.844	100.0
0.1	—	6.9	—	9.2	2.7	5.1	—	4.7	—	14.0	—	4.8	—	—	—
—	—	76.555	8.5	—	—	21	0.0	—	—	896.271	100.0	—	—	—	Hongroise
—	—	54.5	—	—	35.0	—	—	—	30.6	—	—	—	—	—	—
—	—	21.744	3.4	37	0.0	109	0.0	62	0.0	637.183	97.9	13.414	2.1	650.597	100.0
—	—	16.6	—	22.7	1.6	16.7	—	21.5	—	13.7	—	21.7	—	—	—
—	—	70.480	99.9	—	—	13	0.0	—	—	70.529	95.8	3.099	4.1	73.628	100.0
—	—	53.9	—	—	0.2	—	—	—	—	2.4	—	7.3	—	—	Juive
—	—	288	0.7	6	0.0	1	0.0	2	0.0	42.248	100.0	—	—	—	Autres
—	—	0.2	—	60.0	1.7	66.7	—	1.5	—	—	—	—	—	—	—
—	—	72	0.6	26	0.2	7	0.1	36	0.3	11.509	68.4	5.319	31.6	16.828	100.0
—	—	0.1	—	16.0	0.1	9.7	—	0.4	—	12.6	—	0.5	—	—	—
—	—	140.467	4.8	10	0.0	60	0.0	3	0.0	2,926.824	100.0	—	—	—	Population totale
—	—	100.0	—	100.0	100.0	100.0	—	100.0	—	—	—	—	—	—	—
1.902	0.1	130.762	4.4	163	0.0	6.717	0.2	372	0.0	2.958.557	—	—	—	—	Ressortissants tchécoslova- ques
99.6	—	96.2	—	77.6	98.5	75.2	—	98.6	—	—	—	—	—	—	Ressortissants étrangers
8	0.0	5.156	12.2	47	0.1	101	0.2	123	0.3	—	—	42.313	1.4	—	—
0.4	—	3.8	—	22.4	1.5	24.8	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1.910	0.1	185.918	4.5	210	0.0	6.818	0.2	495	0.0	—	—	—	—	3,000.870	100.0
100.0	—	100.0	—	100.0	100.0	100.0	—	100.0	—	—	—	—	—	—	Population totale

gányra vezet. Nyilvánvaló ugyanis, hogy azok a görög katolikusok, akiket sem nyelvük, sem nemzeti öntudatuk nem fűz már a rutén néphez, legfeljebb *leszármazásuk* szempontjából sorolhatók esetleg oda. *Boháč* dr. egész a népszámlálási törvény végrehajtási utasításának kibocsátá-

sáig a tárgyilagos anyanyelvi statisztika mellett érvelt az összes illetékes fórumokon,¹⁾ s csak később vette védelmébe ezzel

¹⁾ L. *Mildschuh* prágai egyetemi tanár, cseh statisztikus vitáját W. *Winkler* prof., osztrák statisztikussal. („Deutsches Statistisches Zentralblatt“ 1921. évi májusi szám.)

ségi tagozódása nagyjából mégis fedi az anyanyelvi megoszlást, s így gyakorlati szempontból — ha nem is teljesen kielégítően — helyettesítheti azt. Az izraelitáknál azonban e tekintetben egész más a helyzet. A felvidéki zsidóság nemzeti érzését különböző tényezők hatása — egyrészt környe-

zetük nemzeti és „faj“-i öntudatra ébredése, másrészt a cionizmus és a nemzetközi jellegű mozgalmak — teljesen határozatlanná és ingadozóvá tette. E mellett különleges társadalmi helyzetük és egyoldalú foglalkozási megoszlásuk másoknál nagyobb mértékben szolgáltatja ki őket úgy

megoszlása felekezetenként az 1910. és 1921 évi népszámlálás alapján.

de la population de la Ruthénie Subcarpathique, d'après les recensements de 1910 et de 1921.

Cseh-tót egyház <i>Eglise tchéco- slovaque</i>	Izraelita <i>Israélites</i>		Egyéb felekezetű <i>Autres con- fessions</i>		Felekezet- nélküli <i>Personnes sans confession</i>		Isme- retlen <i>Inconnu</i>		Összes népesség <i>Popul. tot. (1910), ill. cseh-tót állam- polgárok resp. ressortissants tchéco-slovaques (1921)</i>		Külföldi <i>Ressor- tissants étrangers (1921)</i>		Összes népesség <i>Population totale (1921)</i>		Nyelv <i>Langue maternelle (1910), respective- ment nationalités (1921)</i>
	Sz. Sz. nomb. %	Sz. Sz. nombres %	Sz. Sz. nomb. %	Sz. Sz. nomb. %	Sz. Sz. nomb. %	Sz. Sz. nomb. %	Sz. Sz. nomb. %	Sz. Sz. nomb. %	Sz. Sz. nomb. %	Sz. Sz. nomb. %	Sz. Sz. nomb. %	Sz. Sz. nomb. %	Sz. Sz. nomb. %		
—	74	1.0	—	—	—	—	—	—	7.728	100.0	—	—	—	—	Slovaque
—	0.1	—	—	—	—	—	—	—	1.3	—	—	—	—	—	Tchèque
—	1	0.4	—	—	—	—	—	—	234	100.0	—	—	—	—	„Tchécoslovaque“
—	0.0	—	—	—	—	—	—	—	0.0	—	—	—	—	—	Ruthène
190	686	3.5	—	—	1.057	5.3	21	0.1	19.737	99.0	208	1.0	19.945	100.0	Russe
100.0	0.7	—	—	—	92.0	—	51.2	—	3.3	—	3.1	—	3.3	—	„Russe“
—	2.076	0.6	—	—	—	—	—	—	335.237	100.0	—	—	—	—	Allemande
—	2.4	—	—	—	—	—	—	—	56.2	—	—	—	—	—	Juive
—	2	18.2	—	—	—	—	—	—	11	100.0	—	—	—	—	Autres
—	0.0	—	—	—	—	—	—	—	0.0	—	—	—	—	—	—
—	3.544	1.0	221	0.1	45	0.0	10	0.0	372.884	99.4	2.233	0.6	375.117	100.0	—
—	3.9	—	100.0	—	3.9	—	24.4	—	62.2	—	33.0	—	61.8	—	—
—	54.037	84.9	—	—	—	—	—	—	63.566	100.0	—	—	—	—	—
—	62.1	—	—	—	—	—	—	—	10.7	—	—	—	—	—	—
—	279	2.7	—	—	14	0.1	3	0.0	10.460	96.9	332	3.1	10.792	100.0	—
—	0.3	—	—	—	1.2	—	7.3	—	1.7	—	4.9	—	1.8	—	—
—	30.759	17.6	—	—	1	0.0	—	—	174.482	100.0	—	—	—	—	—
—	35.3	—	—	—	100.0	—	—	—	29.2	—	—	—	—	—	—
—	7.083	6.9	—	—	30	0.0	5	0.0	102.144	98.0	2.033	2.0	164.177	1.0.0	—
—	7.7	—	—	—	2.6	—	12.2	—	17.0	—	30.1	—	17.2	—	—
—	80.025	100.0	—	—	1	0.0	—	—	80.059	98.2	1.470	1.8	81.529	100.0	—
—	87.3	—	—	—	0.1	—	—	—	13.4	—	2.17	—	13.4	—	—
—	92	0.6	—	—	—	—	—	—	15.714	100.0	—	—	—	—	—
—	0.1	—	—	—	—	—	—	—	2.6	—	—	—	—	—	—
—	48	0.3	—	—	2	0.0	2	0.0	14.524	96.8	484	3.2	15.008	100.0	—
—	0.1	—	—	—	0.2	—	4.9	—	2.4	—	7.2	—	2.5	—	—
—	87.041	14.6	—	—	1	0.0	—	—	597.062	100.0	—	—	—	—	Population totale
—	100.0	—	—	—	100.0	—	—	—	100.0	—	—	—	—	—	—
190	91.665	15.3	221	0.0	1.149	0.2	41	0.0	599.808	98.9	—	—	—	—	Ressortissants tchécoslova- ques
99.5	98.2	—	100.0	—	97.9	—	68.3	—	—	—	—	—	—	—	Ressortissants étrangers
1	1.676	24.8	—	—	25	0.4	19	0.3	—	—	6.760	1.1	—	—	—
0.5	1.8	—	—	—	2.1	—	31.7	—	—	—	—	—	—	—	—
191	93.341	15.4	221	0.0	1.174	0.2	60	0.0	—	—	—	—	606.568	100.0	Population totale
100.0	100.0	—	100.0	—	100.0	—	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—

az államhatalom, mint a tömegek gyakran egymással is ellentétes nyomásának. Így legtöbbjük alkalmazkodott az 1921. évi számlálólapon — már említett — nyomatékos figyelmeztetéséhez és zsidó nemzetiségűnek vallotta magát, hogy semleges maradjon a körülötte élő népek harcában. Nemzeti-ségi bevallásuk tehát már a maga nemében is kétes értékű, anyanyelvi statisztikájuk pótlására pedig teljesen alkalmatlan.

★

Ennek az utolsó népszámlálási füzetnek *táblázatos része* is csak országreszenkinti összefoglalásban nyújtja a nemzetiség és vallás kombinációját és ezt is kizárólag a cseh-tót állampolgárokról. Itt már nemcsak a tótokat foglalja egybe a csehekkel, hanem az összes protestáns felekezeteket is közös rovatba egyesíti. Mindez tudományos szempontból nagyon elszomorító visszaesés a Magyar Statisztikai Közleményekhez képest, melyek már 1880-tól kezdve minden népszámlálás anyaga alapján *törvényhatóságok* *részletezve* közölték az *össznépesség* kombinatív adatait is, külön mutatva ki *valamennyi egyház* híveinek teljes anyanyelvi megoszlását. Reméljük azonban, hogy a cseh-tót állami statisztikai hivatal szintén községenként dolgozta fel irattára számára e kombinációt és abba — a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal példáját követve — a kutatóknak szabad betekintést enged.

★

Cseh részről is szükségét érzik a megfelelő 1910. évi magyar adatokkal való *összehasonlításnak*, de e tekintetben mostanáig csak a Magyar Statisztikai Közleményekben megjelent törvényhatósági adatok alapján kísérleteztek, természetesen többé-kevésbé téves eredménnyel. Pedig a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal kéziratos népszámlálási anyaga ezt szintén községenkénti pontossággal lehetővé teszi. (4. és 5. sz. táblázat.) Kiszámításuk — a hosszabb időt igénylő munkától eltekintve — nem ütközött különösebb nehézségbe. Az új határoktól kettészelt községek kombinatív adatainak arányos megosztásától ugyan — megfelelő támaszpontok híján — itt már is

kénytelenek voltunk eltekinteni és e községek adatait a maga egészében odasoroztuk, ahova lakosságuk többsége került. Az ebből származó jelentéktelen pontatlanságért azonban bizonyos fokig kárpótol az a körülmény, hogy az ilyen alapon összeállított táblázatunk anyanyelvi és felekezeti *vég-számai* a cseh-tót állami statisztikai hivatal részéről közölt visszatekintő számítások eredményével¹⁾ is pontosan ellenőrizhetők.

Ez az összehasonlítás is számításunk megbízhatóságát bizonyítja, mert *úgy a Tótföld, mint a Ruténföld valamennyi vég-száma teljesen egyezik*, csak a Tótföldnél mutatnak ki a csehek 52-vel több ág. h. evangélikust és ugyanennyivel kevesebb izraelitát. Hogy a két számítás közül melyiket terheli ez a csekély hiba — mely különben e két felekezet híveinek százezereinél teljesen jelentéktelen — azt csak a részletek egyeztetéséből lehetne megállapítani, amihez azonban — mint sok más, ennél jóval fontosabb esetben is — a kölcsönösség elvén alapuló szoros csereviszonyra lenne szükség legalább a szomszédos államok statisztikai hivatalai között.

Az egyes nemzetiségek felekezeti és a felekezetek nemzetiségi megoszlását *grafikus ábrázolásban* is bemutatjuk.

Helyhiány miatt kénytelenek voltunk itt a Ruténföld grafikonjával egyenlő nagyságú négyzetekbe szorítani a Tótföld *közel öt-ször annyi* lakosságának adatait is.

★

Említettük már, hogy az 1921. évi kombinatív adatokból hiányoznak a külföldi állampolgárok; ez sokat levon az 1910. évi adatokkal való összehasonlítás pontosságából. Így az abszolút számok összevetésénél a szaporodás ennek következtében mindenütt kisebbnek, a fogyás viszont nagyobb-nak látszik a valóságnál, sőt az arányszámok is eltolódtak ezáltal néhány tizeddel, még pedig a magyarok, németek, zsidó- és

¹⁾ Mint előzőleg (967. l.) már említettük, az 1910. évi anyanyelvi és felekezeti adatoknál a cseh-tót népszámlálási kiadvány is így a többségi elv alapján választott, hogy e kettétépett községek adatait a maguk egészében beszámítsa-e, vagy teljesen mellőzze.

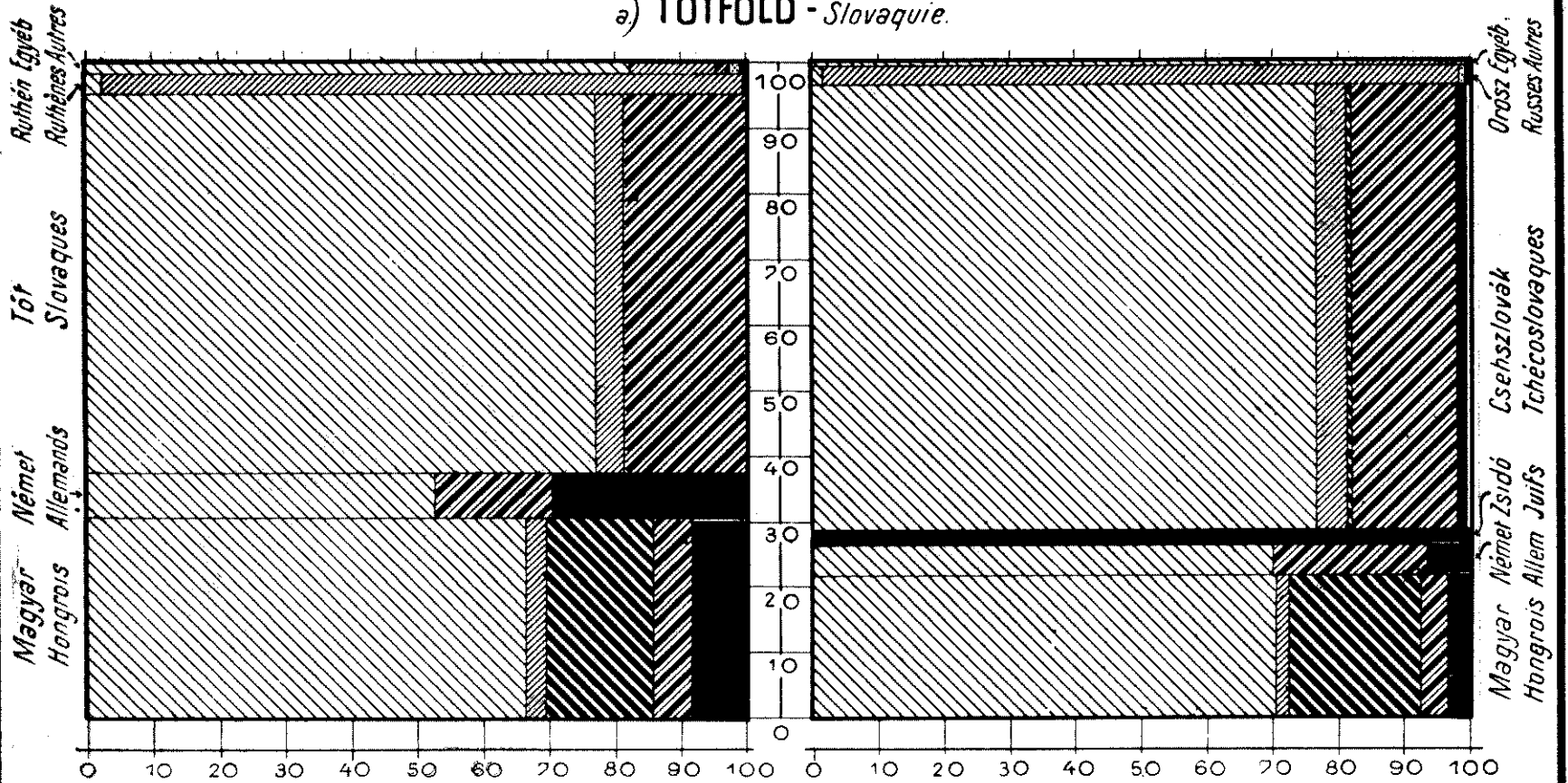
A) AZ ELSZAKITOTT FELVIDÉK NEMZETISÉGEI FELEKEZETENKINT.

Nationalités par confessions sur le territoire septentrional enlevé à la Hongrie.

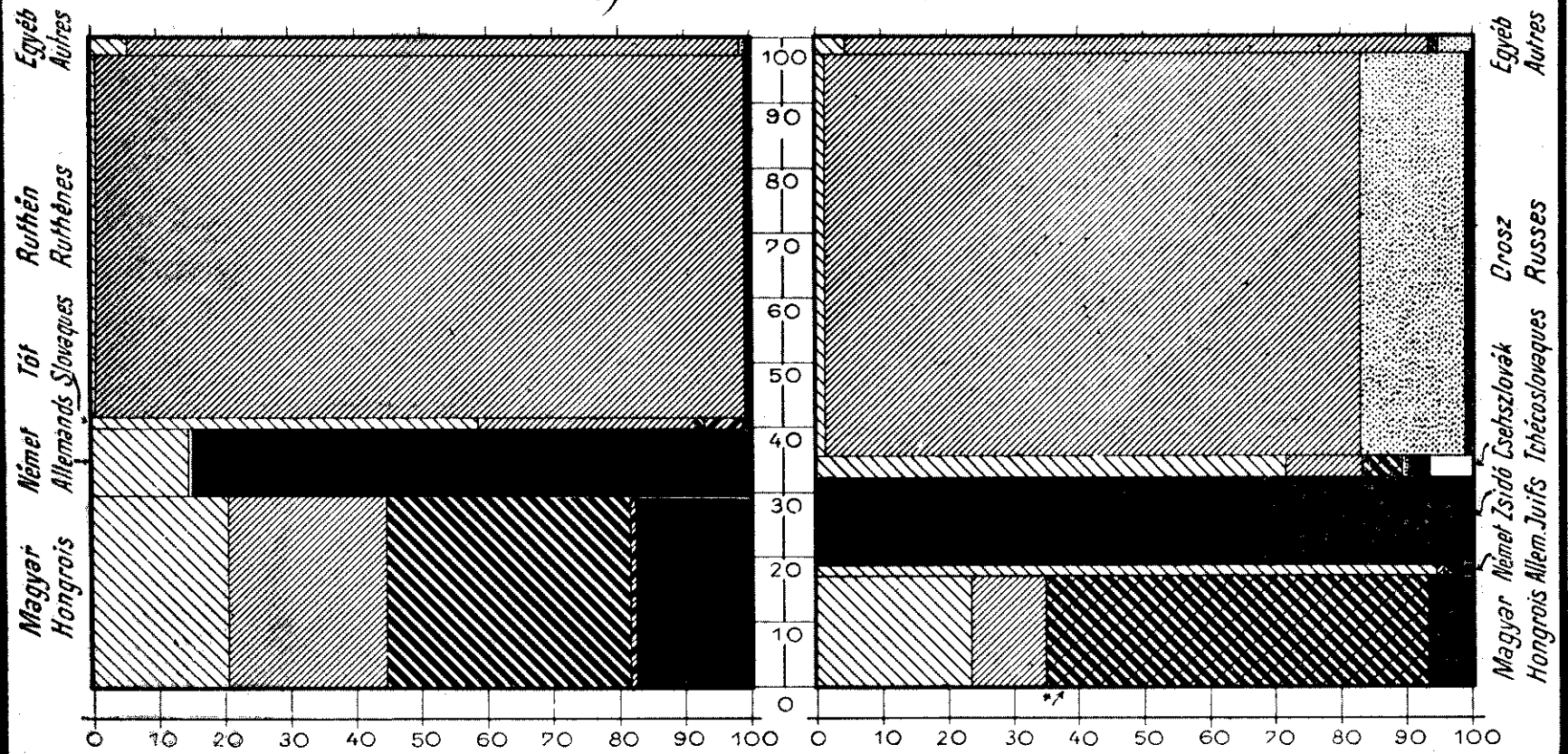
1910

1921

a) TÓTFÖLD - Slovaquie.

b) RUTHÉN FÖLD - Ruthénie

röm.kath cath rom
  gör.kath cath gr.
  ref. calv.
  ág.ev. luth.
  gör.kel. gréco-orient
  izr. israél
  egyéb autres

(*) * protestáns összesen - protestants, total)

M. St. Sz. 1930.

„egyéb“ nemzetiségűek rovására, minthogy ezek aránya haladta meg a „külföldiek“ közt az össznépszerűségi átlagot. Emiatt a 6. sz. tábla adatai is, melyek az egyes nemzetiségek szaporodását, vagy fogyását részletezik ama felekezetek szerint, melyekhez

az illető nemzetiség jelentékenyebb része tartozik, többnyire csak akkor jellemzők elég pontosan, ha az egyes nemzetiségeken belül viszonyítjuk egymáshoz a felekezeteket, mivel az 1910. és 1921. évi adatok különeműsége következtében a számbeli

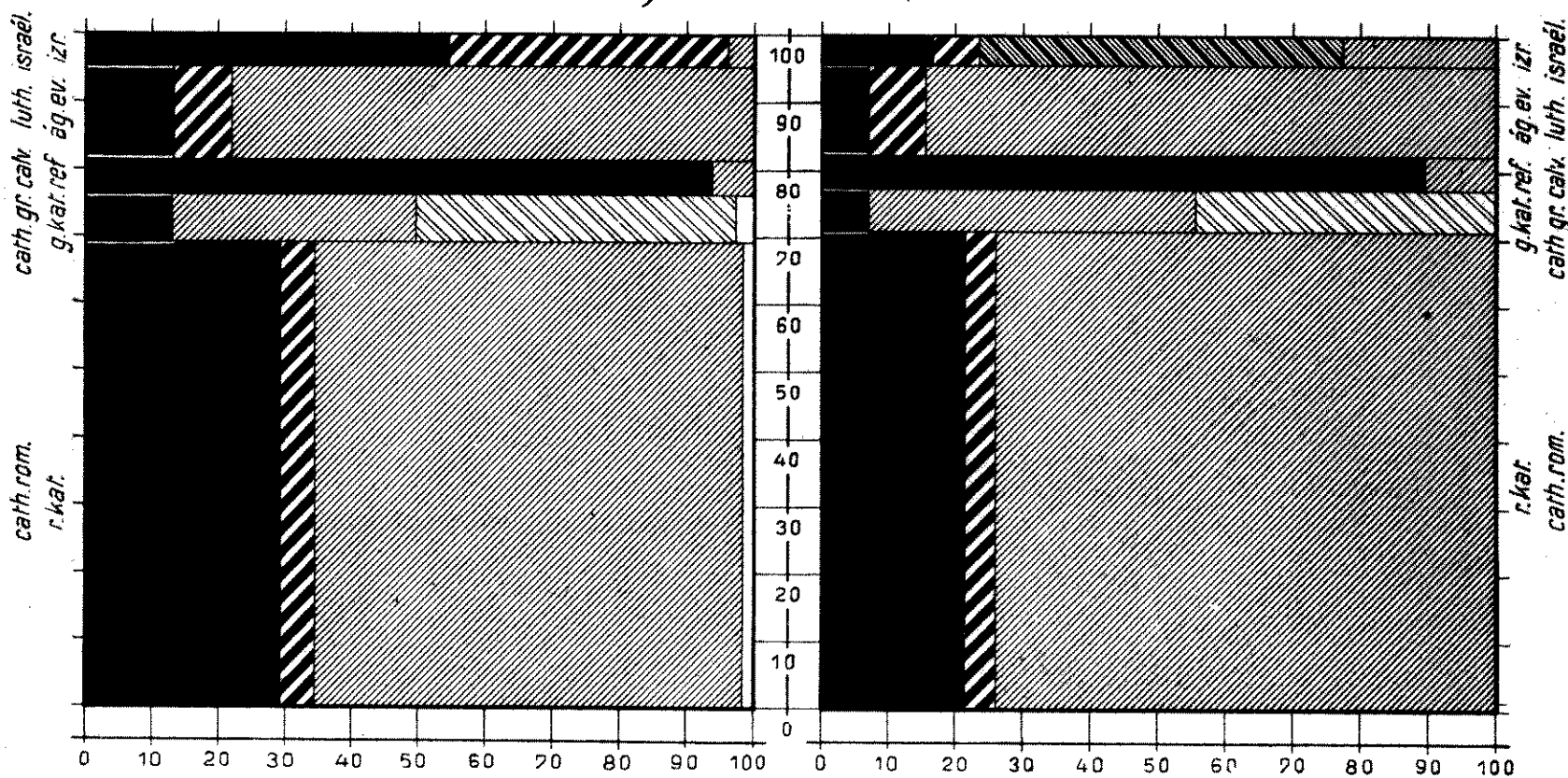
B) AZ ELSZAKITOTT FELVIDÉK FELEKEZETEI NEMZETISÉGENKINT.

Confessions par nationalités sur le territoire septentrional enlevé à la Hongrie.

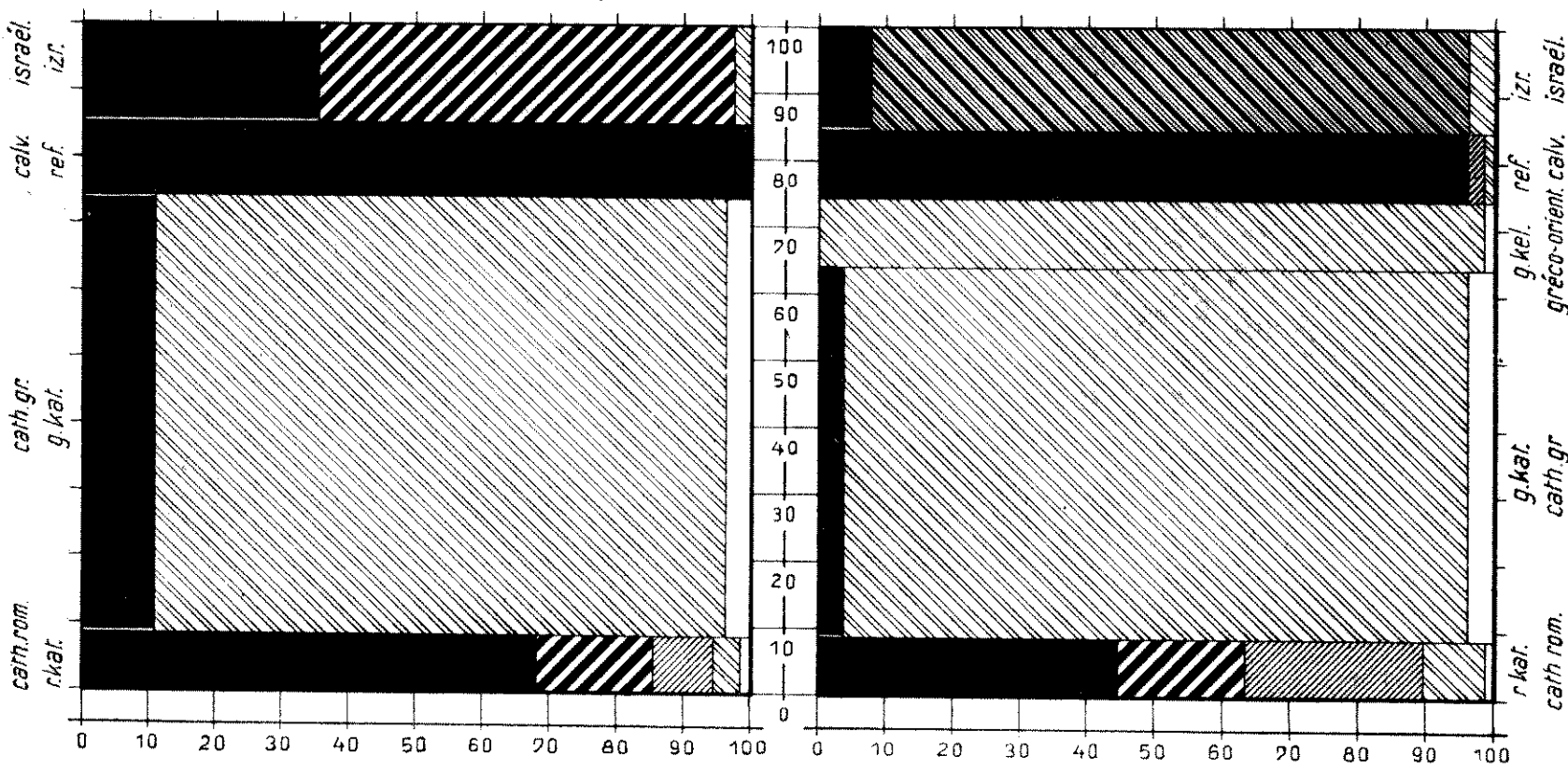
1910.

1921.

a) TÓTFÖLD - Slovaquie.

b) RUTHÉNFOLD - Ruthénie.

magyar
Hongrois

német
Allemands

zsidó
Juifs

1910 tór
1921 „csehszlovák”
1910 Slovaques
1921 „Tchécoslovaques”

1910 ruthén
1921 „orosz”
1910 Ruthènes
1921 „Russes”

egyéb
Autres

veszteséget mindenütt túlozzák, míg a térnyerést sehol sem mutatják ki teljes mértékben.

E táblázatot is a 4. és 5. sz. táblákon közölt magyar adatok alapján állítottuk össze. Itt már a cseh adatok összevontságá

hoz voltunk kénytelenek alkalmazni az előbbieken még külön részletezett magyar adatokat is; azonban emellett azt is megvizsgáltuk, hogy az 1921. évi adatokból hiányzó részletek közül mit lehet és mit érdemes becsléssel pótolni.

6. Az egyes nemzetiségek szaporodása vagy fogyása felekezetenként részletezve.

Accroissement ou diminution des différentes nationalités, suivant les confessions.

Vallás — Confessions	Tótföld — Slovaquie				Ruténföld — Ruthénie			
	1910	1921	Szaporodás v. fogyás (—) Accroissement ou diminution (—)		1910	1921	Szaporodás v. fogyás (—) Accroissement ou diminution (—)	
			sz. sz. nombre	0/0			sz. sz. nombre	0/0
M a g y a r — H o n g r o i s								
Róm. kat. — Cath. rom. . .	593.205	448.117	—145.088	—24·5	36.015	23.927	—12.088	—33·6
Görög kat. — Cath. grecque	26.006	12.969	—13.037	—50·1	41.935	11.623	—30.312	—72·3
Prot. össz. — Prot., total. . .	200.118	154.030	—46.088	—23·0	65.639	59.441	—6.198	—9·4
Görög keleti — Gréco-orient.	366	115	—251	—68·6	133	35	—98	—73·7
Izraelita — Israélite	76.555	21.744	—54.811	—71·6	30.759	7.083	—23.676	—77·0
N é m e t — A l l e m a n d s								
Róm. kat. — Cath. rom. . .	103.258	97.734	—5.524	—5·4	9.117	9.895	778	8·5
Prot. össz. — Prot., total. . .	35.015	32.763	—2.252	—6·4	214	152	—62	—29·0
Izraelita — Israélite	58.355	9.012	—49.343	—84·6	54.037	279	—53.758	—99·5
T ó t (é s c s e h) — S l o v a q u e s (e t T c h è q u e s)								
Róm. kat. — Cath. rom. . .	1.300.224	1.544.461	244.237	18·8	4.753	14.165	9.412	198·0
Görög kat. — Cath. grecque	72.248	91.434	19.186	26·6	2.536	2.231	—305	—12·0
Prot. össz. — Prot., total. . .	316.634	338.890	22.256	7·0	596	1.250	654	109·7
Görög keleti — Gréco-orient.	94	1.004	910	968·1	2	135	133	.
Izraelita — Israélite	4.956	29.290	24.334	491·0	75	686	611	814·7
R u t é n (é s o r o s z) — R u t h è n e s (e t R u s s e s)								
Róm. kat. — Cath. rom. . .	2.047	1.267	—780	—38·1	2.130	4.917	2.787	130·9
Görög kat. — Cath. grecque	94.713	82.844	—11.869	—12·5	330.720	303.413	—27.307	—8·3
Prot. össz. — Prot., total. . .	35	200	165	470·1	57	925	868	.
Görög keleti — Gréco-orient.	58	1.155	1.097	.	263	59.809	59.546	.
Izraelita — Israélite	313	164	—149	—47·6	2.078	3.544	1.466	70·6

A rutének és oroszok különválasztásához nem találtunk megfelelő támpontot, de az oroszok beszámítása — csekély számuk miatt — a rutének adatain bizonyára úgyszólván keveset változtat.

Már a tótok és a csehek számát külön-külön is pontosan ismerjük. Azt is említettük, hogy a két új felekezet hívei, valamint a „csehszlovák” nemzetiségű felekezetenküliek szinte kivétel nélkül csehek. Mindezek azonban együttvéve — úgy a Tótföldön, mint a Ruténföldön — csupán kb. hatodát teszik a csehek összes számának, tehát a felvidéki cseh jövevények túlnyomó többsége (a Tótföldön mintegy 60.000, a Ruténföldön közel 8.000) kétségtelenül 1921-ben is római katolikus volt. Ebből nyilvánvaló, hogy a csehek elkülönítése esetén a római katolikus vallású tótok szaporodása ennyivel kevesebb lenne, de azért ezek a Tótföldön még mindig több, mint

kétszeresen felülmulják a protestáns tótok szaporodási arányát, melyet a cseh protestánsok elkülönítése szintén némileg le szállít.

A protestáns felekezetek összevont adatait is csak a Tótföldre nézve érdemes kettéválasztani; ugyanis a Ruténföldön — mint 3. számú táblázatunkból látjuk — a protestánsok több, mint 95%-a református, így az együttes adatok is kielégítően jellemzik e felekezetet; az itteni ág. h. evangélikusok nemzetiségi összetételére vonatkozó becslésünk pedig — épp a protestánsok összességéhez képest is csekély számuk miatt — nagyon bizonytalan alapon nyugodna. Ezzel szemben a tótföldi református és ág. h. evangélikus egyházak 1921. évi nemzetiségi összetételét viszont majdnem teljes pontossággal ki tudjuk számítani, abból az egyetlen adatból kiindulva, melyet erre nézve a cseh-tót népszámlálás zárófüzete nyújt:

(XI. 1.) „A tót protestánsok közül különös figyelmet érdemel a református kisebbség, mely az egykori Magyarországon leginkább volt kitéve az elmagyarosodásnak. 1921-ben a Tót- és Ruténföldön 14.902 csehszlovák református volt.“. A felvidéki reformátusok nemzetiségi megoszlása valóban „különös figyelmet érdemel“, de ha ezt cseh részről is hangsúlyozzák, akkor miért nem részletezték táblázatukban is külön őket ország-részek és nemzetiségek szerint?

Mint a 4. és 5. sz. táblázatunk mutatja, az 1910. évi magyar népszámlálás a Tótföldön mindössze 9.138 tót és 38 cseh, Ruténföld mai területén pedig alig 131 tót és 2 cseh anyanyelvű reformátust talált.¹⁾ Az 1921-ben kimutatott 14.902 „csehszlovák“ református közt viszont bizonyára egyáltalán nincsenek csehek, minthogy a cseh reformátusok és ág. h. evangélikusok akkor már tudvalevőleg a „cseh testvérek egyházá“-ban egyesültek. A Ruténföldön 1921-ben is legfeljebb 200—250 református vallhatta magát tót nemzetiségűnek; e becslést a *Martsa dr.* tanulmányában megjelent nyelvismereti adatok bizonyossággá erősítik. A református tótokból tehát legalább 14.650 a Tótföldre esik vagyis számuk ott több, mint 5.500-al (kb. 60%) emelkedett. Ha emellett tekintetbe vesszük a 2.372 „cseh testvér“-t és a kisebb protestáns szekták némi térhódítását is, akkor legalább 8.000-t kell levonnunk az összes „csehszlovák“ protestánsok nyereségéből, hogy az ág. h. evangélikus tótok szaporodását elkülönítve is megkapjuk, akik e szerint 1910. évi 307 ezres állományukat csak mintegy 14.200 lélekkel (kb. 4·6%) gyarapították.

Ezekből az adatokból a tótföldi magyar és német protestánsok felekezeti megoszlását is hasonlóképen kiszámíthatjuk: Az 1921. évi népszámlálás összesen 144.549 reformátust, 382.428 ág. h. evangélikust, 2.372 cseh testvért és 1.163 egyéb protestánst mutat ki a Tótföldön. A külföldi állampolgárok közt ugyanitt 4.262 különféle protestáns akad. (Ezt már ismét csak öszszevontan adja meg a cseh statisztika.) Fel-

téve, hogy a római katolikus és református magyarokból egymáshoz hasonló arányban optáltak Magyarország javára, e 4.262 „külföldi“ közül majdnem 2.400 eshet a reformátusokra, így a kisebb protestáns szekták híveit is figyelembe véve, kb. 1.700 lehet köztük ág. h. evangélikus. A külföldi állampolgárságú reformátusok levonása után maradó 142.200 cseh-tót állampolgárságú reformátusból a 14.650 tót, kb. 350 német és 200 egyéb nemzetiségűt (v. ö. az 1910. évi adatokkal!) leszámítva, a legkedvezőtlenebb esetben is 127.000 (89·3%) magyar református marad. A tótföldi református magyarok tehát legfeljebb 20.600 főt (14%) vesztek 1910 óta. A 380.700 belföldi honos lutheránusból — mint láttuk — 321.200 lehet tót; levonásuk után csak 59.500 marad az összes többi nemzetiségekre. Viszont a német nemzetiségű protestánsok összes száma ugyanakkor 32.763, ezek közül — ugyancsak 1910-ből következtetve — legfeljebb 4—500 a nem lutheránus, tehát 1921-ben kb. 32.300 (8·5%) volt a tótföldi ág. h. evangélikus németek száma; 10 éves veszteségük pedig mintegy 2.300 (6·7%) lehetett. Itt az ág. h. evangélikusoknál a más nemzetiségűekre 500 főt számíthatunk, s így az 1921. évi cseh népszámlálás csak mintegy 26.700 (7%) lutheránust fogadott el magyar nemzetiségűnek a Tótföldön, alig több mint felét az 1910. évi számuknak.

Számításunk helyességét — mint ellenpróba — a magyar nemzetiségű reformátusok és ág. h. evangélikusok összege (127.000 + 26.700 = 153.700) is megerősíti, mely a magyar anyanyelvű protestánsoknak öszszevontan a csehek által is megadott számánál (154.030) mindössze 330-cal kevesebb, vagyis szinte pontosan ugyanannyival, mint amennyit 1910-ben tettek ki a Tótföldön a kisebb protestáns szekták magyarajkú hívei (327).

★

E közelítő pontosságú becslésekkel is kiegészített kombinatív adatok összehasonlításakor többféle szabályszerűség mutatkozik. Ezek közül a legjellegzetesebb és számunkra mindenesetre a legfontosabb is, hogy a cseh-tót statisztika szerint a magyarságot azoknál a felekezeteknél érte arány-

¹⁾ A református tótok részletes monografiáját l. *Martsa Dénes dr.*: „Ritka kivételek a magyar demografiában“ c. tanulmányában. M. Stat. Szemle 1930. 6. sz. 484. l.

lag a legnagyobb veszteség, melyekben legtöbb a csak nemrég elmagyarosodott elem. Az 1910. évi magyar népszámlálás felekezettel is kombinált nyelvismereti adatai alapján be lehet bizonyítani, hogy ezek jó része nem önszántából térhetett vissza „eredeti nemzetiségéhez“, mert már csak magyarul beszél és ősei nyelvét — amennyiben az más volt mint az övé — teljesen elfelejtette. Ez azonban már szintén egy egész a községekig részletező külön tanulmányt igényelne, így most nem terjeszkedhetünk ki rá.

De ez célunk szempontjából is felesle-

ges, hiszen már az elmondottak bőségesen bizonyítják, hogy bár ama három állam közül, melyek a történelmi Magyarországtól elszakított területek túlnyomó részén osztozkodtak, a Cseh-Tót köztársaságban jóval magasabb színvonalon áll a statisztika tudománya, mint a másik kettőben, a *népszámlálásuk nemzetiségi statisztikájának módszere mégis milyen sok tekintetben mutat nyilvánvaló és emellett néhol szinte teljesen érthetetlen visszaesést az 50 évi fokozatos fejlődés útján tökéletesült magyar kisebbségstatisztikához képest.*

Molnár Endre.

MEZŐGAZDASÁG

A világ gabonatermelése.

La production mondiale du blé.

A Római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet az eddig befutott jelentések alapján októberi füzetében tájékoztat a világ várható gabonatermés mennyiségéről.

A terméseredményekre vonatkozó adatokat országok szerint részletezve, két összeállításban mutatjuk be.

A világ ideai gabonatermése általában közepes eredményűnek mondható.

A világ búzatermése kedvezőbb, mint az előző évi termés, a növekvés 4·6%; sőt az ideai termés az 1924—28. évek átlagos termését 4·9%-kal haladja túl. Ez a kimutatott terméseredmény legfeljebb tájékoztató adat, mert néhány nagy búzatermelő országnak (Argentína, Csile stb.) ideai aratása az adatok közzétételkor még nem történt meg, ezeknek az adatoknak birtokában a most vázolt kép esetleg némileg módosulhat.

A világ rozstermése egy százalékkal kisebb lett, mint az előző évi termés. Az eredmény mégsem ked-

vezőtlen, mert az 1924—28. évek átlagos világtermésénél az ideai termés 12·2%-kal nagyobb.

A világ árpatermése teljes 5·1%-kal kevesebb, mint a tavalyi világtermés. Itt is ugyanaz az eset, mint a rozstermésnél, ugyanis az ideai árpatermés nagysága az 1924—1928. évek átlagos világtermését még mindig teljes 14·7%-kal felülmúlja.

A világ zabtermése 2%-kal maradt alatta a tavalyi termésnek. Itt viszont az a helyzet, hogy az ideai zabtermés nagysága az összehasonlításra beállított öt éves átlagot sem tudta elérni, annál 0·4%-kal kevesebb.

A tájékoztató adatokról tehát végeredményben megállapíthatjuk, hogy az ideai búzatermés kedvezőbb volt a tavalyi termésnél, sőt az öt éves átlagot is elég jelentékenyen túlhaladta. A rozs és az árpa világtermése a múlt évi termésnél gyengébben sikerült, de az azelőtti öt év termésmennyiségét túlhaladta. A zab világtermése viszont úgy a tavalyi eredménynél, mint az öt éves átlagos termésmennyiségnél gyengébben sikerült.

1. A búza és rozs termésredménye.

Production de froment et de seigle.

O r s z á g P a y s	Búza — Froment				Rozs — Seigle			
	Termés — Production			az 1930. év több (+) vagy kevesebb (-) mint az 1924—1928. évek átlaga % ^o -ban La production de 1930 est supérieure (+) ou inférieure (-) à la moyenne de 1924—1928 en %	Termés — Production			az 1930. év több (+) vagy kevesebb (-) mint az 1924—1928. évek átlaga % ^o -ban La production de 1930 est supérieure (+) ou inférieure (-) à la moyenne de 1924—1928 en %
	az 1924—1928 évek átlaga moyenne de 1924—1928	1929	1930		az 1924—1928 évek átlaga moyenne de 1924—1928	1929	1930	
1000 q				1000 q				
Anglia és Wales — Angleterre et Pays de Galles..	13.648	12.914	10.801	— 20·9	—	—	—	—
Ausztria — Autriche .. .	2.911	3.146	3.098	+ 6·4	4.908	5.105	5.236	+ 6·7
Belgium — Belgique .. .	4.016	3.599	3.687	— 8·2	5.461	5.629	5.018	— 8·1
Bulgária — Bulgarie .. .	10.553	9.033	15.859	+ 50·3	1.707	1.864	3.437	+ 101·3
Cseh-Szlovákia — Tchéco-Slovaquie..	12.166	14.398	14.446	+ 18·7	15.875	18.336	17.285	+ 8·9
*Észak-Írország — Irlande du Nord	49	39	—	—	—	—	—	—
Esztország — Esthonie ..	127	110	180	+ 41·7	1.494	1.457	2.050	+ 37·2
Finnország — Finlande ..	256	298	329	+ 28·5	3.086	3.279	3.640	+ 18·0
Franciaország — France..	76.242	87.053	62.901	— 17·5	9.247	10.016	7.431	— 19·6
Lengyelország — Pologne	14.921	17.925	19.100	+ 28·0	55.354	70.098	68.200	+ 23·2
Lettország — Lettonie ..	585	636	1.000	+ 70·9	2.287	2.414	3.518	+ 53·8
Litvánia — Lithuanie .. .	1.327	2.539	2.886	+ 117·5	4.985	5.596	6.310	+ 26·6
Luxemburg — Luxembourg	158	75	124	— 21·5	88	106	105	+ 19·3
Magyarország — Hongrie	20.374	20.408	19.543	— 4·1	7.163	7.982	6.835	— 4·6
Málta — Malte	78	80	82	+ 5·1	—	—	—	—
Németalföld — Pays-Bas	1.598	1.488	1.353	— 15·3	3.882	4.648	3.146	— 19·0
Németország — Allemagne	30.752	33.492	35.756	+ 16·3	71.109	81.550	77.079	+ 8·4
Norvégia — Norvège	162	204	211	+ 30·2	152	137	149	— 2·0
Olaszország — Italie.. . .	57.482	70.795	57.293	— 0·3	1.615	1.755	1.555	— 3·7
Portugália — Portugal .. .	2.754	2.943	3.577	+ 29·9	1.145	1.190	1.235	+ 7·9
Románia — Roumanie .. .	27.125	27.148	34.002	+ 25·4	2.337	3.370	5.035	+ 115·4
*Skócia — Écosse	581	589	—	—	—	—	—	—
Spanyolország — Espagne	37.867	41.979	39.488	+ 4·3	6.126	5.826	5.264	— 14·1
Svédország — Suède	3.663	5.180	6.023	+ 64·4	4.719	4.136	4.869	+ 3·2
Svájc — Suisse	1.465	1.575	1.452	— 0·9	405	410	384	— 5·2
Sz. H. Sz. állam — État S. C. S.	20.015	25.855	24.223	+ 21·0	1.743	2.100	2.429	+ 39·4
Am. Egy. Áll. — États-Unis	226.717	219.499	228.343	+ 0·7	12.916	10.320	11.862	— 8·2
Kanada — Canada	114.911	82.878	104.719	— 8·9	3.316	3.343	6.037	+ 82·1
Mexikó — Mexique	2.875	3.084	3.068	+ 6·7	—	—	—	—
Brit-India — Indes Britann.	88.670	87.289	105.191	+ 18·6	—	—	—	—
Japán — Japon	7.805	8.300	8.344	+ 6·9	—	—	—	—
Korea — Corée	2.650	2.264	2.416	— 8·8	—	—	—	—
*Palesztina — Palestine .. .	914	851	893	— 2·3	—	—	—	—
SzírIA és Libanon — Syrie et Liban	3.157	4.433	5.049	+ 59·9	—	—	—	—
Algír — Algérie	7.195	9.065	8.340	+ 15·9	9	12	13	+ 44·4
Francia-Marokkó — Maroc français	7.815	8.645	5.301	— 32·2	4	8	4	—
*Cireneika — Cyrénaïque.. .	44	57	—	—	—	—	—	—
Tunisz — Tunisie..	2.730	3.350	2.630	— 3·7	—	—	—	—
*Argentína — Argentine .. .	65.428	37.404	—	—	1.304	1.118	—	—
*Csile — Chili	7.334	10.084	—	—	26	36	—	—
Ausztrália — Australie .. .	39.072	34.422	54.432	+ 39·3	—	—	—	—
Összesen a *-gal megjelölt országok adatai nélkül — Total, sans les données des pays marqués par un astérisque	843.842	846.102	885.247	+ 4·9	221.133	250.687	248.126	+ 12·2

2. Az árpa és a zab terméseredménye.

Production d'orge et d'avoine.

Ország — Pays	Árpa — Orge				Zab — Avoine			
	Termés — Production			az 1930. év több (+) vagy kevesebb (-) mint az 1924—1928 évek átlaga %-ban La production de 1930 est supérieure (+) ou infé- rieure (-) à la moyenne de 1924—1928 en %	Termés — Production			az 1930 év több (+) vagy kevesebb (-) mint az 1924—1928 évek átlaga %-ban La production de 1930 est supérieure (+) ou infé- rieure (-) à la moyenne de 1924—1928 en %
	az 1924—1928. évek átlaga moyenne de 1924—1928	1929	1930		az 1924—1928. évek átlaga moyenne de 1924—1928	1929	1930	
1000 q				1000 q				
Anglia és Wales — Angle- terre et Pays de Galles	9.797	10.140	7.366	— 24.8	14.540	15.464	13.270	— 8.7
Ausztria — Autriche ..	2.150	2.694	2.463	+ 14.6	4.112	4.510	3.873	— 5.8
Belgium — Belgique ..	898	617	716	— 20.3	6.737	7.473	4.927	— 26.9
Bulgária — Bulgarie ..	2.556	2.042	4.116	+ 61.0	969	1.367	1.446	+ 49.2
Cseh-Szlovákia — Tchéco- Slovaquie	12.113	13.950	12.296	+ 1.5	13.437	14.940	12.401	— 7.7
*Észak-Irország — Irlande du Nord	19	18	—	—	2.818	2.913	—	—
Esztország — Esthonie	1.107	1.238	1.180	+ 6.6	1.194	1.492	1.500	+ 25.6
Finnország — Finlande	1.391	1.367	1.355	— 2.6	5.749	5.622	6.129	+ 6.6
Franciaország — France	10.549	12.851	9.871	— 6.4	48.795	57.444	43.944	— 9.9
Lengyelország — Pologne	12.535	16.598	13.800	+ 10.1	20.420	29.531	21.800	+ 6.8
Lettország — Lettonie ..	1.459	2.079	1.773	+ 21.5	2.347	3.401	3.401	+ 44.9
Litvánia — Lithuanie ..	2.062	2.675	2.194	+ 6.4	2.767	4.389	3.842	+ 38.9
Luxemburg — Luxembourg	40	94	39	— 2.5	398	525	399	+ 0.3
Magyarország — Hongrie	5.226	6.826	5.208	— 0.3	3.370	4.107	2.183	— 35.2
Málta — Malte	62	62	64	+ 3.2	—	—	—	—
Németalföld — Pays-Bas	806	1.091	757	— 6.1	3.184	3.741	2.515	— 21.0
Németország — Allemagne	27.093	31.807	26.767	— 1.2	61.811	73.829	54.723	— 11.5
Norvégia — Norvège ..	1.080	987	1.097	+ 1.6	1.750	1.763	2.039	+ 16.5
Olaszország — Italie ..	2.309	2.627	2.431	+ 5.3	5.882	7.005	5.348	— 9.1
Portugália — Portugal ..	400	426	577	+ 44.3	810	809	1.121	+ 38.4
Románia — Roumanie ..	12.293	27.405	22.445	+ 82.6	8.715	13.593	10.318	+ 18.4
*Skócia — Ecosse	1.160	1.026	—	—	7.094	7.671	—	—
Spanyolország — Espagne	19.769	21.193	21.895	+ 10.8	5.379	6.650	7.655	+ 42.3
Svédország — Suède ..	2.678	2.501	2.170	— 19.0	11.564	12.808	10.469	— 9.5
Svájc — Suisse	120	121	112	— 6.7	415	420	367	— 11.6
Sz. H. Sz. állam — État S. C. S.	3.547	4.119	4.187	+ 18.0	3.326	3.508	2.415	— 27.4
Amerikai Egy. Államok Etats-Unis	52.414	66.863	71.412	+ 36.2	199.115	179.791	204.807	+ 2.9
Kanada — Canada	22.174	22.276	29.957	+ 35.1	64.265	43.619	67.652	+ 5.3
Japán — Japon	18.226	17.496	16.681	— 8.5	—	—	—	—
Korea — Corée	7.990	8.189	8.417	+ 5.3	—	—	—	—
*Palesztina — Palestine ..	467	520	603	+ 29.1	—	—	—	—
SzírIA és Libanon — Syrie et Liban	2.259	5.196	4.925	+ 118.0	120	104	80	— 33.3
Algír — Algérie	6.638	8.806	8.200	+ 23.5	1.704	2.146	1.960	+ 15.0
*Cireneika — Cyrénaïque	285	343	—	—	—	—	—	—
Francia-Marokkó — Maroc français	10.845	10.302	5.843	— 46.1	198	495	366	+ 84.8
Tunisz — Tunisie	1.523	2.500	1.200	— 21.2	296	500	250	— 15.5
*Argentína — Argentine ..	3.212	3.512	—	—	9.221	9.913	—	—
*Csile — Chili	1.232	1.540	—	—	828	1.510	—	—
Összesen a *-gal megje- lölt országok adatai nélkül — Total, sans les données des pays marqués par un astérisque	254.109	307.138	291.514	+ 14.7	493.369	501.046	491.200	— 0.4

© KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ©

Magyarország külkereskedelmi forgalma 1930 első kilenc hónapjában.

Le commerce extérieur de la Hongrie dans les neuf premiers mois de 1930.

Resume. Pour les neuf premiers mois de 1930, la balance du commerce extérieur accuse un excédent d'exportations de 40·1 millions de pengős contre un excédent d'importations de 127·6 millions dans la même période de l'année précédente.

Le montant des importations a été de 627·8 millions de pengős. Les achats de bois et de charbon ont présenté une régression singulière, et les diminutions qu'on voit à maints autres articles importants montrent la restriction de la consommation. On observe l'augmentation des achats d'huile minérale, de peaux, de coton, de tabac, de graines oléagineuses, de fils de soie et de fruits du Midi.

Le montant des exportations — 667·9 millions de pengős — accuse un fléchissement de 10·6 millions sur la période correspondante de 1929. Les ventes de blé et de farine ont particulièrement diminué. Parmi les produits industriels, les exportations de machines et d'appareils présentent aussi, au point de vue de la valeur, un fléchissement considérable. Par contre, on constate une augmentation notable pour les animaux de boucherie, la volaille, l'oeuf, la viande, le saindoux, le lard, le maïs, les graines oléagineuses, les pelleteries et les wagons réparés.

A l'importation, comparativement aux neuf premiers mois de 1929, le pourcentage des matières premières s'est élevé de 36·93 à 38·77; celui des demi-produits a à peine varié; celui des objets fabriqués est tombé de 39·53 à 37·37.

A l'exportation, la proportion des matières premières s'est élevée de 58·85 à 60·54%; celle des demi-produits a augmenté dans une moindre mesure; celle des objets fabriqués est descendue de 33·73 à 30·98%.

Dans l'importation, les pays d'origine accusent, par rapport à 1929, au point de vue de la valeur, une diminution. On ne voit une augmentation que pour la Bulgarie et la Turquie, qui d'ailleurs ont eu une part peu considérable dans l'importation en Hongrie.

Dans l'exportation, parmi les pays de destination, l'Italie, la Suisse, la Grande-Bretagne, la France présentent, pour la valeur, une augmentation notable sur l'année 1929. A l'égard de l'Italie, l'exportation a particulièrement grandi: elle a dépassé de plus de deux fois celle de 1929.

La balance du commerce extérieur de la Hongrie, en considérant les

pays ayant le plus de relations commerciales avec la Hongrie, a été active dans les neuf premiers mois de 1930 envers l'Autriche, la Yougoslavie, la Suisse, l'Italie et la Grande-Bretagne. Vis-à-vis de la Grande-Bretagne, elle a été passive dans la même période de l'année précédente; le changement est dû à l'augmentation des achats de la Grande-Bretagne et à la diminution de ceux de la Hongrie. A l'égard de l'Italie, l'actif de la balance a extraordinairement augmenté. Quant aux pays jouant un rôle moins important dans le commerce extérieur de la Hongrie, la balance a présenté en 1929 un actif envers la Belgique, la Turquie, la Grèce et les pays commerçant peu avec la Hongrie, figurant sous la rubrique „autres pays“. En 1930, elle a accusé un actif surtout envers la Suède et la Grèce, mais aussi envers les autres pays.

★

Az 1930. év első kilenc hónapjában a külkereskedelmi mérleg 40·1 millió pengő kiviteli többlettel zárult, az előző évi első kilenc havi 127·6 millió pengő behozatali többlettel szemben. A külkereskedelmi forgalomnak mind a behozatali, mind pedig a kiviteli oldalán az előző év hasonló időszakának forgalmához viszonyítva, visszaesést állapíthatunk meg, de míg a behozatal értéke 178·3 millió pengővel kisebbedett, addig a kivitel értékénél a csökkenés csak 10·6 millió pengő volt. Ez a magyarázata a mérleg ezidei javulásának.

Az 1930. év első kilenc hónapjában a behozatal értéke 627·8 millió pengőt tett. Havonként vizsgálva a behozatal adatait, a behozatal a tárgyalt időszak minden hónapjában kisebb volt, mint az előző évben. A hanyatlás különösen márciustól júliusig volt nagyarányú. Rendkívül szembetűnő a fa és szén behozatalának nagy visszaesése, e mellett a fontosabb áruk egész sorának adatai a fogyasztás visszaszorítását igazolják. Néhány nyersanyag és pedig az ásványolaj, bőr, pamut, dohány és olajosmagvak importja növekedett. Ezekon kívül csak a selyemfonálnak és a déligyümölcsnek volt emelkedő forgalma.

A kivitel értéke a folyó év első kilenc hónapjában 667·9 millió pengő volt, 10·6 millió pengővel kisebb, mint az előző év hasonló időszakában. A kivitel az év első felében, április hó kivételével a többi hónapok mindegyikében, nagyobb volt, mint

I. A külkereskedelmi forgalom hónapok szerint.
Commerce extérieur par mois.

Hónap Mois	1929			1930		
	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (-) v. kiv. (+) többlet - Excéd. des importations (-) ou excéd. des exportations (+)	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (-) v. kiv. (+) többlet - Excéd. des importations (-) ou excéd. des exportations (+)
	millió pengő — millions de pengős					
I.	83.2	53.4	- 29.8	67.5	79.9	+ 12.4
II.	70.4	52.7	- 17.7	61.3	60.7	- 0.6
III.	93.7	77.3	- 16.4	69.2	78.9	+ 9.7
IV.	106.5	74.5	- 32.0	74.0	72.7	- 1.3
V.	99.2	69.4	- 29.8	73.4	85.3	+ 11.9
VI.	91.0	70.4	- 20.6	63.5	76.2	+ 12.7
VII.	85.6	82.2	+ 3.4	70.7	60.9	- 9.8
VIII.	86.9	87.3	+ 0.4	70.5	76.5	+ 6.0
IX.	89.6	111.3	+ 21.7	77.7	76.8	- 0.9
I-IX.	806.1	678.5	-127.6	627.8	667.9	+ 40.1

az előző évben. Az év harmadik negyedében azonban a kivitel alatta járt az előző évinek, s különösen szeptemberben volt nagy a visszaesés. A harmadik negyedév exportjának értéke 1929-ben 280.8 millió pengő, 1930-ban pedig 214.2 millió pengő volt. Leginkább a gabona és a liszt kivitelénél mutatkozott hanyatlás. Tekintélyes összeggel leszállt az ipari cikkek közül a kivitt gépek és készülékek értéke is.

A folyó év első kilenc hónapjában az említett áruk exportjának visszaesése mellett örvendetes arányban nőtt a vágóállatok, a baromfi és tojás, hús, disznósír és szalonna, tengeri, olajosmagvak, kikészített prémbőrök és a javításból kiszállított vasúti kocsik kivitele.

A külkereskedelmi mérleg havi eredményeit az előző évi eredményekkel összehasonlítva az 1. sz. kimutatás tünteti fel.

A 2. A) számú tábla a *behozatalt legfontosabb áruk és árucsoportok szerint* részletezi.

A legfontosabb behozatali áruk közül az importált *nyers és megmunkált fa* mennyisége 20.8 millió métermázsáról 14.8 millió métermázsára csökkent, s a tárgyalt időszakban 31 millió pengővel kevesebbet fizettünk a külföldnek fáért, mint az előző év hasonló időszakában. A fabehozatal visszaesése az összes fontosabb fafajtáknál jelentkezett és pedig: a tűzifánál, a gömbfánál és fűrészelt fánál 30 százalékos, a bárdolt fánál pedig 18 százalékos volt a visszaesés.

Az importált *szén* mennyisége 13 millió métermázsáról 8 millió métermázsára apadt, s értékben a csökkenés 18 millió pengőt tett. A kőszén mennyisége 39%-kal, a pirszené pedig 30%-kal kisebbedett.

A *textiliák* külföldi vásárlása ezúttal is nagy mértékben csökkent. A szöveteknél a visszaesés felerészben a pamutszövetekre, a másik fele pedig a gyapjúsövetekre és a selyemszövetekre esett. A háromfajta szövet értéke az előző háromnegyedévi 82.9 millió pengővel szemben 63.4 millió pengőt tett. A textilfeldolgozóiparok közül a műselyemfonalak gyarapodtak a többi fajta fonalak rovására. Legnagyobb részben a pamutfonalak importjának kisebbedése szembevetendő, ami összefügg a belöldi fonóipar nagyobb teljesítményű tevékenységével. Ennek folytán a nyerspamut behozatala 89 ezer métermázsáról 103 ezer métermázsára fokozódott. A textilnyersanyagok áralakulásának már a múlt év vége felé megkezdődött csökkenő irányzata folytán, ami a folyó évben nagy mértékben folytatódott, a nyerspamut értékösszegében — a mennyiség gyarapodása ellenére — csökkenés állt elő. A folyó év elejétől a háromnegyedév végéig a nyerspamut árcsökkenése megközelítette a 30 százalékot. A nyersgyapjú és a nyersjuta mennyiségben is kevesebbet tett ki, mint az előző évben.

A külföldi származású *papiros* fogyasztása az egyes papirosfajták legnagyobb részénél kisebbedett. A továbbfeldolgozásra szolgáló papirosanyag mennyisége fokozatosan gyarapodik, míg a kész papíráruk behozatala lejjebb szállt. A folyó év első kilenc hónapjában az előző év hasonló időszakához viszonyítva a fontosabb papirosfajták közül csak a m²-ként 30 gr-nál kisebb súlyú csomagoló-papiros, továbbá a szivarka- és más selyempapiros behozatala emelkedett.

A *gépek és készülékek* csoportjában szereplő áruk értékének több mint 7 millió pengős kisebbedése főleg a traktoroknak, ekéknek és textilipari gépeknek hanyatló importjával függ össze. A gépek csoportjában azonban egyes tételknél növekedő forgalmat találunk. Így főleg a varrógépek, a fémmegmunkáló gépek és a javításra benozott cséplőgépek megnövekedett forgalma említhető fel. A villamosgépek közül a villamosmotorok, továbbá az indítók és kapcsolók behozatala csökkent.

Az *ásványolajimport* mennyisége 1.7 millió métermázsáról 1.9 millió métermázsára nőtt, emellett azonban az ásványolajért a külföldnek fizetett értékösszeg alig emelkedett. Ennek okát abban kell keresnünk, hogy míg a nyers ásványolaj behozatala erőteljesen fejlődött, az ásványolajtermékek forgalma rendkívüli arányban megcsappant. A nyers ásványolaj emelkedése értékben kifejezve kitett több, mint 5 és félmillió pengőt, ezzel szemben az importált benzint közel 4 millió pengővel, a világítóolaj közel egymillió pengővel, a kenőolaj pedig 200 ezer pengővel kisebb értékkel szerepelt behozatalunkban, mint a múlt esztendőben.

A *nyers bőr* külföldi beszerzése igen fellendült

2. Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1929. és 1930. évek január—szeptember hónapjaiban.
Commerce extérieur de la Hongrie en janvier—septembre 1929 et 1930.

A) Behozatal — A) Importations.

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Désignation des marchandises et des groupes de marchandises</i>	Egység Unité	Mennyiség — <i>Quantité</i>		Érték — <i>Valeur</i>			
		métermázsá, darab v. pár — <i>q, pièces ou paires</i>		ezer pengő <i>milliers de pengős</i>		o/o	
		1929	1930	1929	1930	1929	1930
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré.</i>	q	20,799.878	14,822.948	105.131	74.371	13.04	11.85
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	"	54.959	45.284	45.512	33.985	5.65	5.41
Szén — <i>Charbon</i>	"	13,192.924	8,433.124	51.117	33.452	6.34	5.33
Papiros és papirosárak — <i>Papier et articles en papier</i>	"	584.808	538.791	32.414	28.282	4.02	4.50
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils.</i>	"	123.516	87.198	33.291	25.913	4.13	4.13
Ásványolaj — <i>Huile minérale</i>	"	1,659.437	1,874.076	24.797	24.963	3.07	3.98
Gyapjuszövet — <i>Tissus de laine</i>	"	15.240	12.235	29.337	23.836	3.64	3.80
Nyers dohány — <i>Tabac brut</i>	"	28.743	29.578	18.294	21.578	2.27	3.44
Nyers pamut — <i>Coton brut</i>	"	88.609	103.112	22.412	21.432	2.78	3.41
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	"	9.446	13.663	16.122	19.772	2.00	3.15
Nyers bőr — <i>Peaux brutes</i>	"	51.482	86.429	16.840	17.937	2.09	2.86
Nyers fémek — <i>Métaux bruts</i>	"	165.830	127.822	21.836	15.315	2.71	2.44
Kikészített bőr — <i>Peaux apprêtées</i>	"	8.751	8.643	13.415	12.966	1.66	2.06
Pamutfonál és -cérna — <i>Fils de cot. et fils à coudre de cot.</i>	"	40.212	22.778	20.290	12.373	2.52	1.97
Vasaruk — <i>Ouvrages en fer</i>	"	93.657	65.861	13.438	10.664	1.66	1.70
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	"	17.324	¹⁾ 11.949	18.075	10.030	2.24	1.60
Gyapjúfonál — <i>Fils de laine</i>	"	16.986	15.335	13.458	10.022	1.67	1.60
Déligyümölcs — <i>Fruits du Midi</i>	"	159.144	203.881	7.409	8.052	0.92	1.28
Vasérc — <i>Minerais de fer</i>	"	4,217.304	3,342.055	7.625	7.018	0.95	1.12
Üveg és üvegárak — <i>Verres et verreries</i>	"	137.891	95.369	8.142	6.797	1.01	1.08
Nyers kávé — <i>Café brut</i>	"	27.052	26.65	7.383	6.759	0.92	1.08
Olajosmagvak — <i>Graines oléagineuses</i>	"	71.477	115.351	4.183	6.244	0.52	0.99
Nyers juta — <i>Jute brut</i>	"	85.643	75.804	8.547	6.087	1.06	0.97
Selyem- és félselyemszövet (gaze is) — <i>Tissus de soie et de mi-soie (même gazes)</i>	"	935	682	8.136	5.496	1.01	0.88
Kaucsukárak — <i>Articles en caoutchouc</i>	"	9.708	8.383	6.255	5.043	0.78	0.80
Vasúti kocsik — <i>Wagons</i>	"	²⁾ 16.722	³⁾ 22.487	2.911	4.048	0.36	0.64
Prémbőr kikészített — <i>Pelletteries apprêtées</i>	"	865	644	4.644	3.664	0.58	0.58
Nyers rizs — <i>Riz brut</i>	"	185.469	71.204	8.312	3.393	1.03	0.54
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	"	43.656	38.379	3.775	3.165	0.47	0.50
Személyszállító automobil — <i>Autos p. personnes</i>	"	⁴⁾ 18.718	⁵⁾ 6.795	9.305	3.120	1.15	0.50
Technikai zsiradékok — <i>Graisses techniques</i>	"	32.670	27.910	3.076	2.601	0.38	0.41
Nyers- és ócskavas — <i>Fer brut et ferrailles</i>	"	383.957	171.618	4.690	2.509	0.58	0.40
Gyapjú — <i>Laine</i>	"	7.570	6.796	3.719	2.502	0.46	0.40
Kerékpár — <i>Bicyclettes</i>	"	11.022	4.597	5.907	2.375	0.73	0.38
Vasfélgyártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	"	86.990	43.445	4.233	2.334	0.53	0.37
Kalapok — <i>Chapeaux</i>	drb pièces	480.686	251.954	4.447	2.253	0.55	0.36
Összesen — <i>Total</i>	drb pièces	480.686	310.728	608.478	480.351	75.48	76.51
	q	42,448.595	30,560.879				
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	drb pièces	224.741	194.730	197.615	147.482	24.52	23.49
	pár paires	498.140	293.944				
	q	7,637.528	5,179.369				
Behozatal összesen — <i>Importations totales</i>	drb pièces	705.427	505.458	806.093	627.833	100.00	100.00
	pár paires	498.140	293.944				
	q	50,086.123	35,740.248				

¹⁾ Ezenkívül 58.774 db és 937 folyóméter — *En outre, 58.774 unités et 937 mètres courants.* —

²⁾ 51, ³⁾ 57, ⁴⁾ 1.454, ⁵⁾ 516 db — *unités.*

s 51 ezer métermázsáról 86 ezer métermázsára nőtt. Az értékösszeg emelkedése alig volt több egymillió pengőnél, aminek okául a nyers bőrök ár-ésését kell megjelölnünk. Az összes nyersbőr-fajták behozatata megerősödött, de különösen ki kell emelnünk a báránybőrimport rendkívüli mennyisé-

gét, amely kétszeresére nőtt az előző évi mennyiségnek. A nyers báránybőrök nagyrésztét festés végett hozták az országba.

A kikészített bőrök mennyisége alig változott, általában az egyes bőrfajtáknál kisebb visszaesés volt tapasztalható, csak a cseres disznóbőr és a

B) Kivitel. — B) Exportations.

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Désignation des marchandises et des groupes de marchandises</i>	Egység — <i>Unité</i>	Mennyiség — <i>Quantité</i>		Érték — <i>Valeur</i>			
		métermázsa, darab v. pár — <i>q, pièces ou paires</i>		ezer pengő <i>milliers de pengős</i>		%	
		1929	1930	1929	1930	1929	1930
Vágó- és igásállatok — <i>Animaux de boucherie et de trait</i>	db	232.472	389.603	92.265	146.965	13·60	22·00
Ebből — <i>Dont</i> :							
Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i>	"	56.653	130.049	39.345	89.452	5·80	13·39
Sertés — <i>Porcs</i>	"	130.329	188.290	40.551	43.971	5·97	6·58
Ló — <i>Chevaux</i>	"	23.380	23.818	11.332	11.856	1·67	1·77
Juh — <i>Moutons</i>	"	22.049	47.386	1.029	1.673	0·15	0·25
Liszt — <i>Farine</i>	q	1,701.041	1,567.268	67.099	59.130	9·89	8·85
Búza — <i>Froment</i>	"	3,512.465	2,533.933	93.131	58.590	13·73	8·77
Baromfi — <i>Volaille</i>	"	¹⁾ 61.075	²⁾ 109.462	17.905	26.401	2·64	3·96
Ebből — <i>Dont</i> :							
Élő baromfi — <i>Volaille vivante</i>	"	³⁾ 20.830	⁴⁾ 40.457	5.356	9.564	0·79	1·44
Leölt baromfi — <i>Volaille tuée</i>	"	⁵⁾ 40.245	⁶⁾ 69.005	12.549	16.837	1·85	2·52
Tojás — <i>Oeufs</i>	"	59.182	120.983	13.739	17.381	2·03	2·60
Cukor — <i>Sucre</i>	"	539.586	491.662	19.193	16.230	2·83	2·43
Tengeri — <i>Maïs</i>	"	194.960	936.500	5.456	14.895	0·80	2·23
Villamosgépek és készülékek — <i>Machines et appareils électriques</i>	"	26.466	⁷⁾ 21.084	15.778	14.234	2·32	2·13
Prémbőr, kikészített — <i>Pelletteries apprêtées</i>	"	1.382	4.375	5.329	13.856	0·78	2·07
Vasfélgártm. — <i>Demi-produits en fer</i>	"	889.566	613.528	17.770	13.327	2·62	2·00
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	"	149.470	71.717	27.942	12.806	4·12	1·92
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	"	386.071	393.862	13.688	12.500	2·02	1·87
Friss és elkészített hús — <i>Viande fraîche et préparée</i>	"	29.058	51.197	8.564	11.783	1·26	1·76
Rozs — <i>Seigle</i>	"	749.625	733.217	16.606	10.031	2·45	1·50
Toll — <i>Plumes</i>	"	21.515	14.934	14.725	9.971	2·17	1·49
Disznósír, szalonna — <i>Saindoux, lard</i>	"	19.417	51.495	4.444	9.153	0·65	1·37
Bor — <i>Vin</i>	"	172.242	164.907	10.114	8.720	1·49	1·31
Vasúti kocsik — <i>Wagons</i>	"	⁸⁾ 25.196	⁹⁾ 68.643	4.259	8.139	0·63	1·22
Gyapjú — <i>Laine</i>	"	47.923	39.930	14.188	7.830	2·09	1·17
Olajos magvak — <i>Graines oléagineuses</i>	"	87.748	191.789	4.286	7.577	0·63	1·13
Selyem- és félselyemszövet (gaze is) — <i>Tissus de soie et de mi-soie (même gazes)</i>	"	242	2.374	987	7.557	0·15	1·13
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	"	112.800	112.326	7.397	7.486	1·09	1·12
Nyersdohány — <i>Tabac brut</i>	"	93.639	42.627	11.553	7.211	1·70	1·08
Szén — <i>Charbon</i>	"	2,965.379	2,708.892	7.577	6.580	1·12	0·99
Kikészített bőr — <i>Peaux apprêtées</i>	"	5.904	4.664	5.160	6.426	0·76	0·96
Nyers bőr — <i>Peaux brutes</i>	"	20.953	23.501	7.170	6.119	1·06	0·92
Árpa — <i>Orge</i>	"	346.917	289.531	8.459	5.809	1·25	0·87
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	"	9.582	5.857	9.290	5.049	1·37	0·76
Maláta — <i>Malt</i>	"	96.969	111.408	5.117	4.817	0·75	0·72
Friss főzelék — <i>Légumes frais</i>	"	483.550	259.985	8.992	4.630	1·32	0·69
Szalámi és kolbász — <i>Salami et saucisses</i>	"	10.269	8.992	5.481	4.540	0·81	0·68
Összesen — <i>Total</i>	db pièces q	232.472	612.820	543.664	545.743	80·13	81·70
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	db pièces pár paires q	12820.192	11,750.643	134.811	122.223	19·87	18·30
Kivitel összesen — <i>Exportations totales</i>	db pièces pár paires q	337.896	689.008	678.475	667.966	100·00	100·00

¹⁾ 4,458.572, ²⁾ 8,613.280, ³⁾ 1,963.168, ⁴⁾ 3,910.200, ⁵⁾ 2,495.404, ⁶⁾ 4,703.080 db. — *pièces*. — ⁷⁾ Ezenkívül 223.217 db. és 14 folyóméter — *En outre, 223.217 unités et 14 mètres courants*. — ⁸⁾ 407 db. — *wag.* — ⁹⁾ 736 db, amelyből 451 db. (38.926 q) 2.811 ezer pengő értékben jóvátételi szállítás. — 736 *wag.*, dont 451 (38.926 q) d'une valeur de 2.811 mille pengős comme réparations en vertu du traité de paix.

hasíték bélésbőr importja volt nagyobb, mint az előző évben.

A behozott vasárak értéke 2·7 millió pengővel volt kisebb, s leginkább az öntött vasárúkból, vas-

úti kerékabroncsokból és a szerszámokból érkezett kevesebb az országba, mint az előző évben. A kovácsolt vascsövek importja megerősödött. A vasfélgártmányok mennyisége a felére esett vissza,

s főképen a rúdvas és a vaslemez forgalma csökkent. A *vasérc és nyersvas* behozatalának apadása főleg az utóbbinál volt számottevő. A *nyersfémek* értékösszege 6·5 millió pengővel szállt le, ami túlnyomórészt a réz és horgany ellanyhult behozatalának volt a következménye.

Az *üveg és üvegárak* mennyisége állandóan csökkenő irányzatot mutat, s ezúttal is az összes üvegáraknál, az üvegcsövek kivételével visszaesés volt. Legnagyobb mértékben a táblaüveg behozatala csappant meg, de jelentősen kisebb volt a csomagolásra szolgáló öblösüvegek importja is, mint az elmúlt évben.

A *járművek* közül a javítás céljából behozott vasúti kocsik száma gyarapodott, a kerékpárokból azonban jelentősen kisebb mennyiséget vásároltunk külföldön, mint tavaly. A behozott személyszállító autók értékösszege 9·3 millió pengőről 3·1 millió pengőre hanyatlott vissza.

A külföldi *nyersdohány* felhasználásának kisebb emelkedése mellett a *nyers kávé* és a *nyers rizs* importja csökkent. Különösen nagy volt a nyersrizsnél a visszaesés, ami értékben 5 millió pengőt tett.

A legfontosabb áruk közt még ki kell emelnünk a *déligyümölcs* értékének több mint félmillió pengős növekedését, ami kizárólag narancsra esett, míg a citrom és a füge behozatala kisebbedett.

Az *olajosmagvak* értékének több mint 2 millió pengős gyarapodása a lenmagra, napraforgómagra és a koprahra esett.

A *kivitelnek legfontosabb áruk és árucsoportok* szerint való megoszlását a 2. B) számú táblázat foglalja magában.

A legfontosabb kiviteli cikkek közül a *vágó- és igásállatok* álltak az első helyen. Vágóállatkivitelünk az egész kivitelnek 22 százalékát tette az előző évi 13·6 százalékkal szemben. A szarvasmarhák száma 57 ezer darabról 130 ezer darabra, a sertések mennyisége pedig 130 ezer darabról 188 ezer darabra szökkent fel. Juhkivitelünk megkétszereződött. A vágó- és igásállatokért a folyó év első kilenc hónapjában 147 millió pengőt vettünk be, a múlt év hasonló időszakában befolyt 92 millió pengővel szemben.

Az exportált *búza* mennyisége a múlt év forgalmával összehasonlítva 3·5 millió métermázsáról 2·5 millió métermázsára szállt le. A folyó naptári év első kilenc hónapjában tehát egy millió métermázsával kevesebb búzát helyeztünk el külföldön, mint tavaly. Ebből az egy millió métermázsás visszaesésből 642 ezer métermázsas esett a folyó gazdasági évre szeptember hó végéig bezárólag. A búzákivitel nagymértékű ellanyhulása tehát a folyó gazdasági évre esik. Ugyanerre az időre esett a búza árának újabb rohamos esése. A kivitel mennyiségének csökkenése és az áresés folytán az előző évi 93 millió pengővel

szemben csaknem 59 millió pengő volt a kivitt búzáért kapott értékösszeg. *Liszt-kivitelünk* a folyó év első kilenc hónapjában 1·6 millió métermázsas volt, 134 ezer métermázsával kevesebb, mint a múlt év hasonló időszakában. A lisztért befolyt értékösszeg 67 millió pengőről 59 millió pengőre szállt le. A lisztárak esése is csökkentette az értékösszeget. A kivitt *rozs* mennyisége 733 ezer métermázsas volt, 16 ezer métermázsával kevesebb, mint tavaly, a nagy árlemorzsolódás miatt azonban a rozsért kapott értékösszeg 16·6 millió pengőről 10 millió pengőre apadt le. A *tengeri* exportja igen jelentős mennyiséggel gyarapodott a múlt évi kedvező termés következtében, s az előző évi alig 200 ezer métermázsás exporttal szemben majd egy millió métermázsát sikerült külföldre kivinni. Az export legnagyobb része a folyó év első felére esett. Az idei kedvezőtlen termés miatt az év harmadik negyedében a kivitel jelentéktelen mennyiségre zsugorodott össze. Az *árpakivitel* 57 ezer métermázsás eséssel 290 ezer métermázsásra hanyatlott.

Baromfikivitelünk rendkívül megerősödött, s az élő és leölt baromfiból egyaránt jóval nagyobb mennyiséget adtunk el a külföldnek, mint a múlt évben. A baromfiért befolyt értékösszeg 8·5 millió pengővel gyarapodott. A *tojás* exportját nagy mértékben előmozdította az áruk alacsony alakulása, amit egyrészt az épyhe téli időjárás miatt beállott tojásbőség, másrészt a nagymennyiségben beraktározott tojás miatt támadt nagy kínálat idézett elő. Az év harmadik negyedében az áruk megszilárdulásával az export jelentős mennyiséggel lejjebb szállt. Az év első kilenc hónapjában kivitt tojás mennyisége 121 ezer métermázsas volt, az előző évi 59 ezer métermázsával szemben. Az értékben a gyarapodás mindössze 3·6 millió pengőt tett, tehát az értékösszeg is szembetűnően mutatja az áruk nagymértékű hanyatlását. *Tollexportunk* évek óta állandóan gyengül s ezúttal is jelentékenyen visszaesett.

A *gyapjú* értéke nagyfokú apadással 6·4 millió pengős kisebbedést mutatott. A gyapjú vásárlása a világpiacon nagy lanyhaságot mutatott, ami a fogyasztás korlátozásával hozható összefüggésbe. Ugyanez a körülmény a gyapjú árának jelentős lemorzsolódását idézte elő és fokozta azt a veszteséget, amit a megcsappant export okozott.

A *friss és elkészített hús* kiviteli mennyisége 29 ezer métermázsáról 51 ezer métermázsára gyarapodott s értékben több mint három millió pengő többletet eredményezett. A friss hús kivitelének gyarapodása mellett a baconhús exportja emelkedett különösebb jelentőségre. A *zsírkivitel* is kedvezően alakult a cseh-szlovákiai export fellendülése miatt. Értékben a növekedés 4·8 millió pengőt tett ki.

A *friss főzelékfélék* kivitele a vöröshagyma és az uborka gyenge exportja miatt majdnem a felére

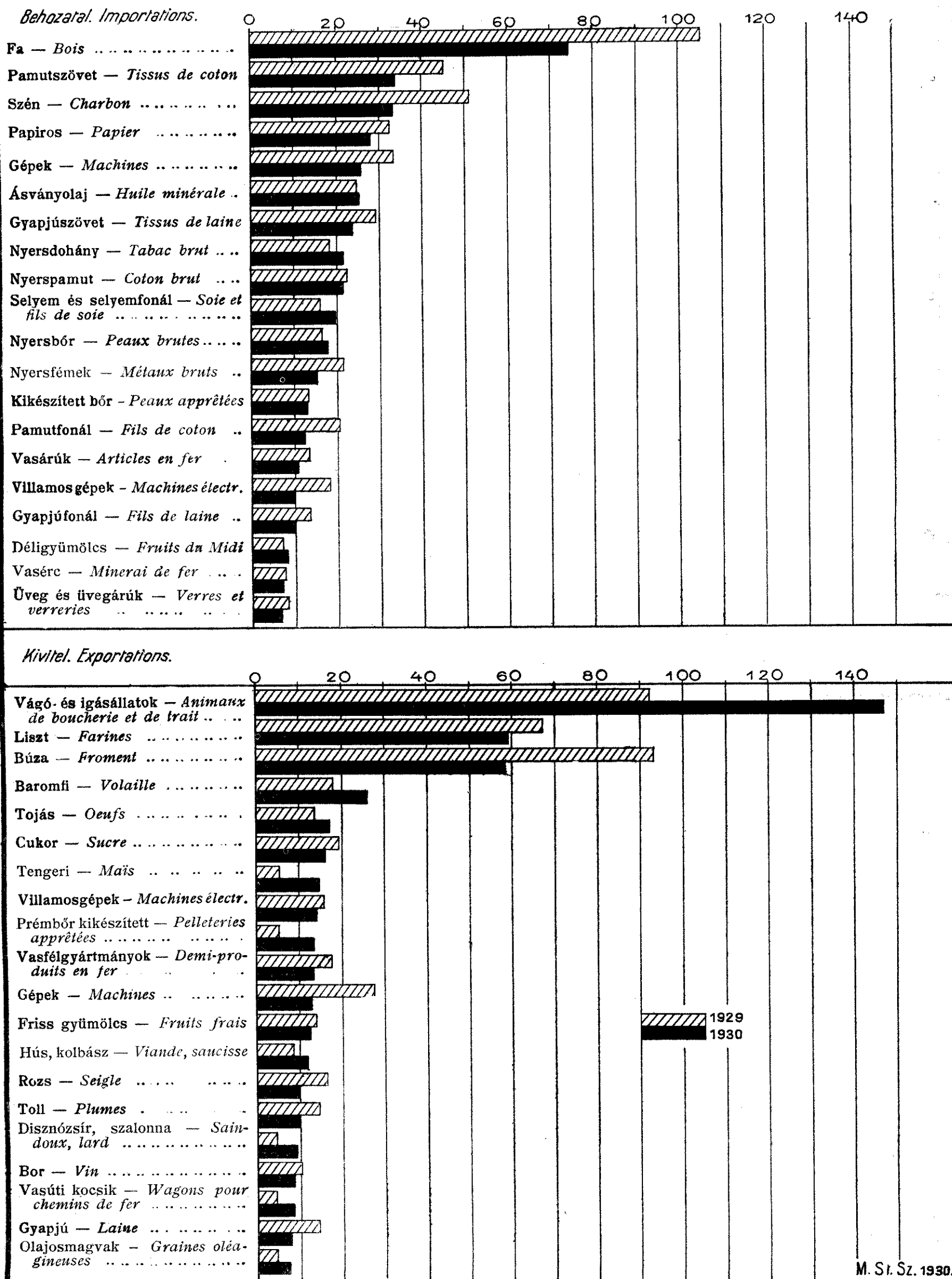

A FONTOSABB ÁRÚK FORGALMÁNAK ALAKULÁSA.

Formation du mouvement des marchandises importantes.

1929 I-IX. 1930 I-IX.

Millió pengőben. En millions de pengős.

3. Külkereskedelmi forgalom gazdasági ágak és rendeltetés szerint az 1929. és 1930. évek január—szeptember hónapjaiban.

Commerce extérieur suivant les branches économiques et la destination, en janvier—septembre 1929 et 1930.

A nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok megnevezése <i>Désignation des matières premières, des demi-produits et des articles fabriqués</i>	Behozatal — Importations				Kivitel — Exportations			
	1929		1930		1929		1930	
	január—szeptember — janvier—septembre							
	É r t é k — V a l e u r							
	1.000 P pengős	%	1.000 P pengős	%	1.000 P pengős	%	1.000 P pengős	%
I. Élelmezési és élvezeti cikkek <i>Produits alimentaires, boissons, etc.</i>	72.514	9·00	62.970	10·03	330.317	48·69	276.924	41·46
II. Élő állatok — <i>Animaux vivants</i>	523	0·06	591	0·09	98.031	14·45	157.016	23·50
III. A mezőgazdaság és ipar segédanyagai — <i>Matières auxiliaires de l'agriculture et de l'industrie</i>	107.680	13·36	67.680	10·78	35.660	5·25	37.123	5·56
IV. Ipar — <i>Industrie</i>	625.376	77·58	496.592	79·10	214.467	31·61	196.903	29·48
Összes áruforgalom — <i>Mouvement total des marchandises</i>	806.093	100·00	627.833	100·00	678.475	100·00	667.966	100·00
Ebből — <i>Dont</i> :								
Nyersanyagok — <i>Matières premières</i>	297.753	36·93	243.377	38·77	399.330	58·85	404.388	60·54
Félgyártmányok — <i>Demi-produits</i>	189.730	23·54	149.822	23·86	50.275	7·42	56.693	8·48
Gyártmányok — <i>Articles fabriqués</i>	318.610	39·53	234.634	37·37	228.870	33·73	206.885	30·98

esett visza. A friss gyümölcs exportja nem sokat változott.

A tárgyalt időszakban cukorból 492 ezer métermázsát helyeztünk el külföldön, az előző évi megfelelő időszakban kivitt 540 ezer métermázsával szemben. A nyomott cukorárak miatt az értékvesztéség kereken három millió pengőt tett ki.

A külföldi borértékesítés kedvezőtlenebb volt, mint az előző évben, s ugyancsak a szesz külföldi elhelyezése is kevesebb sikerrel járt.

A nyersdohány exportja a felére esett vissza, a malátakivitel ugyan növekedést mutatott, de a kedvezőtlen külföldi értékesítés miatt az értékösszegekben kisebb csökkenés állt elő.

Az olajmagvak értékének 3·3 millió pengős emelkedése főképpen a lenmag és a repcemag nagyobb lendületű exportjának a következménye, de jelentős volt a mák kivitelének megerősödése is.

Nyersbőr exportunk növekedése mellett a nyersbőrért kapott értékösszeg a bőrárak esése miatt kisebb volt, mint tavaly. A nyersbőrök közül nagyobb részt a friss marhabőr és borjúbőr kivitele gyarapodott, míg a ló bőr és nyúl bőr exportja ellanyhult. A kikészített bőrökből főleg a hulladékbőr kivitelének visszaesése miatt kevesebbet adtunk el a külföldnek, mint az előző évben. Visszaesés volt még a talpbőröknél is, míg a borjúfelsőbőr exportja javult. Az olcsóbb hulladékbőrök forgalmának csökkenése és a drágább bőrfajták emelkedése miatt az értékösszeg 1·2 millió pengővel nőtt. Lendületes export bonyolódott le a kikészített prém-bőrökből, ahol a báránybőrnek volt a legnagyobb

jelentősége. A belföldi prémbőrfestés tökéletesítésének eredményeképpen a festett báránybőrök kiszállítása nagy mértékben emelkedett. Ennek folytán a folyó év első kilenc hónapjában az exportált kikészített prém-bőrökhöz az előző évi 5·3 millió pengővel szemben 13·9 millió pengőt vettünk be.

A gépek és készülékek kivitele több mint a felére hanyatlott vissza, s a kivitel értéke 27·9 millió pengőről 12·8 millió pengőre esett. Elsősorban a gőzcséplőgépek külföldi elhelyezésének nehézségei okozták a gépexport kedvezőtlen alakulását, de igen jelentékeny szerepet játszott abban a gőzkazánok kivitelének a megcsappanása is. Főlemlíthetjük még a malomipari gépek és a szivattyúk hanyatló külföldi eladását.

A villamosgépek és készülékek értékének másfélmillió pengős visszaesését főleg a villamosmotorok kedvezőtlen exportja idézte elő. A járóművek kivitelében a javításból kivitt vasúti kocsik száma több mint a kétszeresére emelkedett, ezzel szemben a gőzmozdonyok kiszállítása majdnem a felére súlylyedt.

A vasfélgyártmányok mennyisége a bugavas exportjának nagymértékű csökkenése miatt szállt lejjebb. Kisebb mértékben a sínek kivitelének visszaesése is befolyásolta a vasfélgyártmányok mennyiségét. A vasdrót külföldi értékesítése azonban sikeresebb volt, mint az előző évben. A vasfélgyártmányokért befolyt értékösszeg végeredményben 4·5 millió pengővel csökkent. A vasárak mennyisége és értéke alig változott, belső összetételében azonban változáson ment át. A sínmegerősítő eszközök és a

vasúti váltók exportja gyengült, míg a drótszegek, a kovácsolt vascsövek és a különböző vasszerkezetek kivitele megerősödött.

A *textilipari cikkek* közül a műselyemszövetek fellendült exportját kell megemlítenünk, ami 7 millió pengővel emelte kivitelnk értékét. A pamutszövetek kivitelenek értéke azonban több mint 4 millió pengővel kisebbedett.

A külkereskedelmi forgalomnak *nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok* szerint való megoszlását a 3. számú táblázat tünteti fel.

Az 1930. év első kilenc hónapjában az előző év hasonló időszakához viszonyítva a *behozatalban a nyersanyagok* arányszáma 36·93 százalékról 38·77 százalékra emelkedett. Legfőképen a nyersásványolaj, a nyersbőr, a déligyümölcs és az olajosmagvak nagyobb mértékű behozatala idézte elő a növekedést, míg más nyersanyagok importja alászállt. A *félgyártmányok* százalékos részesedése alig változott. A félgyártmányok nagyrésze kisebb mennyiségben érkezett az országba, mint az előző évben, csak a műselyemfonál importja fejlődött jelentősebb mértékben. A félgyártmány százalékos arányszámát a gyártmányok nagyobb visszaesése tartotta az előző évinél valamivel magasabb színvonalon. A *gyártmányok* arányszáma 39·53 százalékról 37·37 százalékra szállt le. A gyártmányok egész sorának behozatala

csökkent, az arányszámot legnagyobb arányban a textiliák, a gépek és készülékek, az elektrotechnikai cikkek, ásványolajtermékek, továbbá a személyszállító autók megcsappant behozatala szállította le.

A *kivitelben a nyersanyagok* részesedési aránya 58·85 százalékról 60·54 százalékra emelkedett az élő állatok exportjának nagyfokú fejlődése miatt. A *félgyártmányok* aránya is kisebb mértékben nőtt, ami túlnyomórészt a kikészített prémbőrök exportjának megnövekedésével függ össze. A *gyártmányok* arányszáma 33·73 százalékról 30·98 százalékra csökkent. A gyártmányok közül leginkább a liszt, a gépek és készülékek, továbbá a pamutszövetek hanyatló exportja hatott közre a százalékos arány leszorításában.

A külkereskedelmi forgalomnak *származási és rendeltetési országok* szerint való alakulását a 4. sz. táblázat részletezi.

A *behozatalban* a származási országok legnagyobb részénél alacsonyabb értékösszegek szerepeltek, mint az előző évben, csupán két országnál találunk kivételt és pedig Bulgáriánál és Törökországnál, ahol az értékösszeg növekedett. E két ország behozatala azonban nem számottevő. A százalékos részesedés szerint a legfontosabb származási országok közül Ausztria, Cseh-Szlovákia, Románia és

4. Magyarország külkereskedelmi forgalmának megoszlása országok szerint az 1929. és 1930. évek január—szeptember hónapjaiban.

Répartition, par pays, du commerce extérieur de la Hongrie, en janvier—septembre 1929 et 1930.

Származási, illetőleg rendeltetési országok <i>Pays de provenance et de destination</i>	Behozatal — <i>Importations</i>				Kivitel — <i>Exportations</i>				Behozatali (—), ill. kiviteli (+) többlet <i>Excédent d'importations (—) ou d'export. (+)</i>	
	1929		1930		1929		1930		1929	1930
	1,000,000 P pengős	0/0	1,000,000 P pengős	0/0	1,000,000 P pengős	0/0	1,000,000 P pengős	0/0	1,000,000 P — pengős	1,000,000 P — pengős
Ausztria — <i>Autriche</i>	108·5	13·46	73·8	11·76	210·6	31·04	197·8	29·62	+102·1	+124·0
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slov.</i>	177·0	21·96	137·0	21·82	115·6	17·04	112·5	16·85	— 61·4	— 24·5
Románia — <i>Roumanie</i>	74·4	9·24	56·1	8·94	35·8	5·28	21·8	3·26	— 38·6	— 34·3
Jugoszlávia — <i>Yougoslavie</i>	43·0	5·34	32·4	5·16	45·5	6·70	39·7	5·94	+ 2·5	+ 7·3
Németország — <i>Allemagne</i>	159·5	19·79	129·1	20·56	71·5	10·55	67·1	10·05	— 88·0	— 62·0
Svájc — <i>Suisse</i>	20·8	2·58	14·9	2·37	22·7	3·34	26·0	3·89	+ 1·9	+ 11·1
Olaszország — <i>Italie</i>	34·4	4·27	29·5	4·70	44·8	6·60	92·8	13·89	+ 10·4	+ 63·3
Franciaország — <i>France</i>	17·6	2·18	16·8	2·68	7·8	1·15	8·9	1·33	— 9·8	— 7·9
Belgium — <i>Belgique</i>	6·5	0·80	5·8	0·92	6·7	0·98	4·2	0·63	+ 0·2	— 1·6
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	19·7	2·44	17·4	2·77	8·6	1·27	3·7	0·56	— 11·1	— 13·7
Nagy-Britannia (Irországgal) <i>Grande-Bretagne (Irlande comprise)</i>	23·9	2·97	19·1	3·04	17·6	2·59	31·2	4·67	— 6·3	+ 12·1
Svédország — <i>Suède</i>	2·2	0·27	1·5	0·24	1·5	0·23	1·6	0·24	— 0·7	+ 0·1
Lengyelország — <i>Pologne</i>	38·1	4·73	21·4	3·41	13·0	1·92	9·4	1·41	— 25·1	— 12·0
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	9·2	1·15	12·1	1·93	6·9	1·02	3·4	0·51	— 2·3	— 8·7
Görögország — <i>Grèce</i>	3·0	0·37	1·6	0·26	8·7	1·28	5·3	0·79	+ 5·7	+ 3·7
Törökország — <i>Turquie</i>	3·1	0·38	5·8	0·92	8·9	1·31	3·9	0·58	+ 5·8	— 1·9
Amerikai Egyesült Államok — <i>États-Unis d'Amérique</i>	33·9	4·20	29·3	4·67	7·5	1·11	3·1	0·46	— 26·4	— 26·2
Egyéb országok — <i>Autres pays</i>	31·3	3·87	24·2	3·85	44·8	6·59	35·5	5·32	+ 13·5	+ 11·3
Összesen — <i>Au total</i>	806·1	100·00	627·8	100·00	678·5	100·00	667·9	100·00	—127·6	+ 40·1

Jugoszlávia arányszáma kisebbedett. Az arányszám kisebbedése Cseh-Szlovákiánál volt a legalacsonyabb, tehát behozatalunkban elfoglalt jelentősége alig vesztett tért. A kisebb jelentőségű származási országok közül Lengyelország, Görögország, Svájc és Svédország részesedtek kisebb arányban importunkban, mint a múlt évben. A behozatalunkban szereplő többi ország százalékos arányszámát emelte, ezek közül Németország és Olaszország bírt legnagyobb fontossággal.

A kivitelben az egyes rendeltetési országok értékadatai szerint főleg Olaszország, Svájc, Nagy-Britannia és Franciaország vásároltak több magyarországi árut, mint az előző esztendőben. Különösen Olaszországba irányuló kivitelünk megerősödését kell kiemelni, ahová több mint kétszer annyi árut szállítottunk, mint tavaly. A százalékos részesedés növekedése szerint is Olaszország állt az első helyen, azután Nagy-Britannia, Svájc és Franciaország említhetők, amelyeknek részesedési arányszáma nőtt.

Külkereskedelmi mérlegünk a legnagyobb forgalmú országokkal lebonyolított árucserénkben a folyó év első kilenc hónapjában Ausztriával, Jugoszláviával, Svájccal, Olaszországgal és Nagy-Britanniával volt aktív. A múlt év első kilenc hónapjában Nagy-Britanniával lebonyolított külkereskedelmünk mérlege passzív volt, a folyó évben az odairányuló kivitelünk javulása és az onnan származó behozatal csökkenése következtében a mérleg aktívvá vált. Olaszországgal szemben aktivitásunk rendkívül megerősödött. A kisebb jelentőségű országok közül a múlt évben aktív forgalmat bonyolítottunk le Belgiummal, Törökországgal és Görögországgal, valamint az egyéb országok címe alatt összefoglalt egészen jelentéktelen forgalmú országokkal. A folyó évben Svédország és Görögország emelkedett ki aktív eredménnyel s ugyancsak az egyéb országokkal folytatott árucserénk ezúttal is aktív maradt.

Meszlényi Emil dr.

Magyarország külkereskedelmi forgalma 1930 október havában.

Le commerce extérieur de la Hongrie en octobre 1930.

La valeur des importations a été en octobre 1930 de 73·2 millions de pengős et celle des exportations, de 86·8 millions. Comparativement à octobre 1929, les importations ont diminué de 16·6 millions de pengős et les exportations, de 31·4 millions. L'actif de la balance du commerce extérieur, qui a été de 28·4 millions de pengős en octobre 1929, est tombé à 13·6 millions au mois d'octobre de l'année en cours à cause de la régression des deux parties de la balance et surtout d'un fléchissement considérable de l'exportation.

A l'importation, comparativement à octobre 1929, on constate en général un fléchissement pour le groupe des produits les plus importants, sauf quelques matières premières et objets fabriqués. Les achats de bois bruts et ouvrés sont retombés de 2·4 millions de pengős par rapport à octobre 1929. En raison de la température favorable, l'importation de charbon n'a pu reprendre avec vigueur; elle a été inférieure de 1 million de pengős à celle d'octobre 1929. La valeur des achats de machines et d'appareils accuse une diminution de près de 2 millions de pengős. Parmi les matières premières et produits de l'industrie textile, le coton brut, les fils de coton et à coudre et les fils de laine présentent un fléchissement à peu près pareil (plus d'un demi-million de pengős pour chacun d'eux). Les importations de tissus de coton, ainsi que celles de tissus de laine, ont été inférieures de 600 mille pengős aux chiffres correspondants d'octobre 1929. Le fléchissement des achats de papier, qui représente un demi-million de pengős, est la conséquence

Az 1930. év október havában a behozott áruk értéke 73·2, a kivitt áruk értéke pedig 86·8 millió pengőt tett. A múlt évi október havi forgalomhoz viszonyítva a behozatali értéke 16·6 millió pengővel csökkent, míg a kivitel értéke 31·4 millió pengővel esett vissza. Külkereskedelmi mérlegünk az előző év október havában 28·4 millió pengős aktivitást mutatott, míg a folyó év októberében a mérleg mindkét oldalának, főképp azonban a kivitel nagyarányú visszaesése folytán az aktivitás csak 13·6 millió pengőt mutat.

A folyó évi október havi behozatal — a múlt év októberi behozatallal összehasonlítva — a legfontosabb áruk csoportjánál néhány nyersanyag és gyártmány kivételével általában esést mutat. A nyers- és megmunkált fából 2·4 millió pengővel kevesebb értékűt szereztünk be külföldről, mint a múlt év október havában. Az enyhe időjárás folytán a szénbehozatal sem tudott még erőre kapni; ez év október havi szénbehozatalunk értéke 1 millió pengővel marad el a múlt évi októberi behozatal mögött. Közel 2 millió pengővel csökkent a gépek és készülékekért kiadott összeg. A textilipar nyersanyagai és gyártmányai közül csaknem azonos mérvben esett vissza a nyerspamut, a pamutfonál és -cérna, valamint a gyapjúfonál egyenkint több mint félmillióval. A pamut- és gyapjúsövet behozatala viszont 600—600 ezer pengővel maradt el a múlt évi behozatallal szemben. A papírbehozatal értékének félmillióval csökkenése

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1930. év október havában.

Commerce extérieur de la Hongrie en octobre 1930.

Az áruk megnevezése <i>Marchandises</i>	1929	1930	1929	1930	Az érték 1930. okt.-ben több (+) v. kevesebb (-) ezer pengőben <i>Augment. (+) ou diminution (-) de la valeur en oct. 1930, en milliers de pengős</i>	Az 1930. okt. havi összérték ‰-ában <i>En ‰ de la valeur totale d'oct. 1930</i>	
	október — <i>octobre</i>		1000 P — <i>pengős</i>				
	q						
A) Behozatal. — A) Importations.							
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois brut et ouvré</i>	2,521.384	2,001.407	10.486	8.135	— 2.351	11.11	
Szén — <i>Charbon</i>	1,829.390	1,563.843	7.179	6.091	— 1.088	8.32	
Pamutszövet — <i>Tissus de coton</i>	5.399	5.715	4.507	3.863	— 644	5.27	
Papiros és papirosárak — <i>Papier et art. en papier</i>	64.589	80.860	3.854	3.350	— 504	4.57	
Ásványolaj — <i>Huile minérale</i>	106.240	198.212	1.680	2.931	+ 1.251	4.00	
Nyers bőr — <i>Peaux brutes</i>	4.663	13.011	1.631	2.443	+ 812	3.34	
Gyapjuszövet — <i>Tissus de laine</i>	1.674	1.572	2.879	2.296	— 583	3.14	
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	1.296	1.599	1.975	2.264	+ 289	3.09	
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	11.909	6.724	4.195	2.225	— 1.970	3.04	
Nyers rizs — <i>Riz brut</i>	19.264	42.490	886	2.125	+ 1.239	2.90	
Nyers pamut — <i>Coton brut</i>	9.827	11.699	2.645	2.079	— 566	2.84	
Nyersfémek — <i>Métaux bruts</i>	13.401	15.104	1.928	1.539	— 389	2.10	
Kikészített bőr — <i>Peaux préparées</i>	808	1.124	1.182	1.430	+ 248	1.95	
Pamutfonál és -cérna — <i>Fils de coton et fils à coudre de coton</i>	3.235	2.705	1.905	1.395	— 510	1.90	
Kaucsukárak — <i>Articles en caoutchouc</i>	1.529	1.388	1.113	1.121	+ 8	1.53	
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	98.769	88.119	41.704	29.960	— 11.744	40.90	
	pár — <i>paire</i>	57.632					30.463
	q — <i>q</i>	1,434.410					1,199.297
Behozatal össz. — <i>Import. totales</i>	98.769	88.119	89.749	73.247	— 16.502	100.00	
	pár — <i>paire</i>	57.632	30.463				
	q — <i>q</i>	6,029.018	5,146.750				
B) Kivitel. — B) Exportations.							
Vágó- és igásáll. — <i>Anim. de boucherie et de trait</i> ¹⁾	60.914	53.161	19.801	17.311	— 2.490	19.93	
Ebből — <i>Dont</i> : Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i> ¹⁾	12.433	17.027	8.208	11.235	+ 3.027	12.94	
Sertés — <i>Porcs</i> ¹⁾	38.561	22.401	10.222	4.866	— 5.356	5.60	
Ló — <i>Chevaux</i> ¹⁾	2.535	1.797	1.061	780	— 281	0.90	
Juh — <i>Moutons</i> ¹⁾	7.380	11.931	309	430	+ 121	0.49	
Liszt — <i>Farine</i>	335.905	275.880	13.191	8.476	— 4.715	9.76	
Baromfi — <i>Volaille</i>	²⁾ 20.781	³⁾ 29.190	5.844	5.873	+ 29	6.76	
Ebből — <i>Dont</i> : Élő baromfi — <i>Volaille vivante</i>	²⁾ 3.100	³⁾ 4.410	730	781	+ 51	0.90	
Leölt baromfi — <i>Volaille tuée</i>	²⁾ 17.681	³⁾ 24.780	5.114	5.092	— 22	5.86	
Cukor — <i>Sucre</i>	183.397	182.429	6.494	4.844	— 1.650	5.58	
Búza — <i>Froment</i>	540.686	236.829	14.058	4.026	— 10.032	4.64	
Prémbőr, kikészített — <i>Pelletteries apprêtées</i>	399	1.075	1.587	3.649	+ 2.062	4.20	
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	66.521	80.293	2.810	2.735	— 75	3.15	
Villamosgépek és készül. — <i>Machin. et appar. élect.</i>	4.530	⁴⁾ 3.934	2.870	2.617	— 253	3.01	
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	5.718	12.099	1.034	1.986	+ 952	2.29	
Disznósír, szalonna — <i>Saindoux, lard</i>	4.976	11.666	988	1.952	+ 964	2.25	
Vasfélgártmányok — <i>Demi-produits de fer</i>	99.741	107.499	2.129	1.914	— 215	2.20	
Nyers dohány — <i>Tabac brut</i>	11.038	11.053	1.457	1.768	+ 311	2.04	
Toll — <i>Plumes</i>	2.730	2.448	2.099	1.758	— 341	2.02	
Bor — <i>Vin</i>	38.187	33.475	1.396	1.317	— 79	1.52	
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	11.078	17.647	667	1.213	+ 546	1.40	
Tojás — <i>Oeufs</i>	3.041	6.028	608	1.085	+ 477	1.25	
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	35.183	6.194	41.119	24.313	— 16.806	28.00	
	pár — <i>paire</i>	7.235					4.718
	q — <i>q</i>	1,844.587					1,211.178
Kivitel össz. — <i>Exportations totales</i>	96.097	125.221	118.152	86.837	— 31.315	100.00	
	pár — <i>paire</i>	7.235	4.718				
	q — <i>q</i>	3,173.315	2,222.723				

¹⁾ A mennyiség darabokban van kimutatva. — *En têtes.* — ²⁾ Az 1929. év október havában az élő baromfi 283.667 db, a leölt baromfi 906.865 db, összesen 1,190.532 db. — *En octobre 1929, on a exporté 283.667 volailles vivantes et 906.865 volailles tuées, au total 1,190.532 volailles.* — ³⁾ Az 1930. év október havában az élő baromfi 397.167 db, a leölt baromfi 1,581.969 db, összesen 1,979.136 db. — *En octobre 1930, on a exporté 397.167 volailles vivantes et 1,581.969 volailles tuées, au total 1,979,136 volailles.* — ⁴⁾ Ezenkívül 65.866 db. — *En outre, 65.866 unités.*

naturelle du relèvement de l'industrie hongroise du papier, par suite de quoi ces importations diminuent depuis des années. On est frappé de l'augmentation des achats d'huile minérale qui se sont élevés de 1.3 million de pengős; ceux de riz brut ont augmenté dans une même mesure.

Exportation: La majeure partie de la régression peut être attribuée au fléchissement des exportations de froment; elles ont diminué de dix millions de pengős, et les exportations de farine, de 4.7 millions. Parmi les produits d'industrie agricole, le sucre accuse une régression de plus de 1 million et demi de pengős. L'exportation d'animaux de boucherie et de trait a rapporté 2.5 millions de pengős de moins qu'en octobre 1929; tandis que les ventes de bêtes à cornes se sont élevées de 3 millions de pengős, celles de porcs ont fléchi de 5.4 millions. Entre les produits d'exportation, seules les pelleteries accusent une progression considérable (2 millions de pengős).

természetes következménye és folytatása annak a folyamatnak, mely a hazai papíripar megerősödése következtében már évek óta tart. A behozatal áruiközül az ásványolaj emelkedése a legszembetűnőbb, 1.3 millióval; hasonló mérvben emelkedett a nyers rizs behozatalának értéke is.

A kivitelben a visszaesés oroszlánrészét a búza-kivitel visszafejlődésének tulajdoníthatjuk: ez tízmillió pengőt jelent, a liszt-kivitel csökkenése pedig 4.7 millió pengőt. Mezőgazdasági iparunk termékei közül másfél milliónál nagyobb visszaesést mutat a cukorkivitel. A vágó- és igásállatok kivitele általában 2 és fél millió pengővel kevesebb bevételt eredményezett, mint a múlt év október havában. A szarvasmarhakivitel 3 millió pengős érték-növekedésével szemben áll ugyanis a sertés-kivitel 5.4 millió pengős visszaesése. Jelentős emelkedés a kivitel árucikkei közül csak a kikészített prémbőrtételénél mutatkozik 2 millió pengővel.

Magyarország hajózási viszonyai 1929-ben.

La navigation en Hongrie en 1929.

Résumé. *A cause de l'hiver trop rigoureux de 1929, le mouvement de la navigation a été cette année-là bien inférieur en Hongrie à celle de 1928, et la baisse des eaux a obligé les vapeurs à diminuer leur vitesse et leur charge. Ces circonstances ont exercé une influence défavorable sur les résultats du mouvement des voyageurs et des marchandises.*

Dans les tableaux ci-dessous, nous présentons les données de 1929.

★

Hazánk belvízi hajózásának ismertetésénél felhasznált adatok két forrásból származnak. A hazai hajózási vállalatok személyzetére s egész forgalmi berendezésére, valamint a belső forgalomra vonatkozó adatok a Statisztikai Hivatal adatgyűjtésének és feldolgozásának eredményei. Hajózható víziutaink határállomásainak hajóforgalmát, a külföldi viszonylatban közlekedő személyszállító hajók személyforgalmát, valamint az ország területén nyilvántartott csónakok és 20 tonnán aluli járműveket feltüntető táblázatok adatai a Révfőkapitányság 1929. évi jelentéséből valók.

Vízállás és időjárás.

A Duna vízállása a mindössze 3—4 hónapig tartó kedvező vízállás kivételével az egész év folyamán igen alacsony volt. Ez a körülmény a forgalomban is kedvezőtlenül éreztette hatását, amennyiben az alacsony víz miatt szükségelt lassítások, illetőleg átrakások miatt többórás késések fordultak elő. Igen sok esetben a hajótér is kihasználat-

lan maradt, mert a hajók teljes rakománnyal nem közlekedhettek.

A tiszai vízállás már inkább kedvezett a hajózásnak, mert sem túl magas, sem pedig olyan alacsony nem volt, ami a hajózást akadályozta volna.

A Dráva vízállása az év nagy részében igen alacsony volt, ami az amúgy is csekély hajóforgalmat erősen akadályozta.

Az időjárási viszonyok szempontjából az 1929. év szintén kedvezőtlenebb volt az előzőnél. A hajóforgalom ugyanis a rendkívül hideg tél miatt jóval későbbben vette kezdetét s a sűrű ködös idő is 11 esetben gátolta a hajózást.

Forgalmi időszak.

A Dunán a szokatlan hosszantartó hideg időjárás miatt a teheráruforgalom felvétele csak március vége felé indulhatott meg, tehát teljes két hónappal később, mint az előző évben. A személy-

1. A hazai hajózási vállalatok forgalmi eszközei *Les bateaux des entreprises hongroises de navigation.*

Év — Année	A gőzösök Bateaux à vapeur				Az uszályhajók Chalandis		Az állomások száma Nombre des stations	
	száma nombre	gépeinek indikált lóereje CV des machines	befogadó- képessége tonnában contenance en tonnes	száma nombre	hordképes- sége ton- nában capacité de transport en tonnes	belöldön en Hongrie	külföldön à l'étranger	
1928	139	31.939	11.363	278	137.998	116	72	
1929	137	32.016	11.339	296	139.937	114	72	

2. A hazai és külföldi hajózási vállalatok főbb adatai.¹⁾Principales données des entreprises de navigation hongroises et étrangères.¹⁾

Év ; a vállalatok részletezése. Année ; spécification des entreprises	A vállalatok száma Nombre des entreprises	Személyforgalom Mouv. des voyageurs		Teherforgalom — Mouvement des marchandises					
		az utasok ²⁾ voyageurs	a személykiló- méterek ³⁾ voyageurs- kilom.	a szállított Marchandises transportées			a vontatott idegen hajók rakományának charge des bateaux étran- gers remorqués	a szállított áruk összes ⁴⁾ — totalité des marchandises transportées	a tonnakilométerek száma ezekben ⁵⁾ Nombre des tonnes- kilom. en milliers
				poggyász bagages trans- ports	gyors grande vitesse	teher petite vitesse			
		száma ezrekben nombre en milliers	árúk		árúk				
1928	30	3.571	56.695	721	12.466	1,419.873	49.957	1,483.017	734.354
1929 Entreprises { Hazai ⁵⁾ — hongroises } { Külföldi ⁶⁾ étrangères } vállalatok	29	2.690	36.434	555	4.214	785.763	7)	8) 790.532	402.736
	3	171	11.057	65	6.172	540.066	7)	8) 546.303	147.480
Összesen — Total	32	2.861	47.491	620	10.386	1,325.829	26.199	1,363.034	550.216

¹⁾ 1928-ban egy vállalat szünetelt, három kisebb jelentőségű vállalat adatai pedig hiányoznak. — *En 1928, 1 entreprise n'a pas fonctionné. Pour cette année-là, manquent les chiffres de 3 entreprises de moindre importance.* — ²⁾ Köztük 1928-ban 942.785, 1929-ben 797.391 utas a budapesti csavargözösök átke-
lési forgalmában. — *Les bateaux-mouche de Budapest figurent, dans ce chiffre global, pour 1928 avec 942.785 passagers et pour 1929, avec 797.391.* — ³⁾ 1928-ban 13, 1929-ben 17 vállalat átkeleti forgalmánál a befutott személy és tonnakilométerek, továbbá 1928-ban két —, 1929-ben négy vállalatnál a befutott tonnakilométerek száma ismeretlen. — *Manquent le nombre des voyageurs-kilom. et des tonnes-kilom. faits, en traversant les fleuves en 1928, par les bateaux de 13 entreprises et en 1929 par ceux de 17 entreprises, ainsi que les tonnes-kilom. faits en 1928 par 2 entreprises et en 1929, par 4.* — ⁴⁾ Ezenkívül 1928-ban 86.582 kocsis, 30.488 állat és 6.143 darabáru, 1929-ben 101.326 kocsis, 2.634 automobil, 47.653 állat, 14.972 darabáru és 10.000 m³ terméskő. — *Il a été transporté en outre, en 1928 : 86.582 voitures, 30.488 animaux et 6.143 marchandises ; en 1929 : 101.326 voitures, 2.634 automobiles, 47.653 animaux, 14.972 marchandises et 10.000 m³ de pierres extraites de carrières.* — ⁵⁾ A külföldi teljesítmények beszámításával. — *Y compris les résultats à l'étranger.* — ⁶⁾ Csak a magyarországi forgalom adatai. — *Seulement les résultats en Hongrie.* — ⁷⁾ Vállalatok szerint nem részletezhető. — *Ne peut être détaillé par entreprises.* — ⁸⁾ A vontatott idegen hajók rakományának súlya nélkül, az összes súlyba azonban ez is be van számítva. — *Sans la charge des bateaux étrangers remorqués ; cependant, elle est comprise au poids total.*

hajójáratokat április hó elején indították meg. Ettől kezdve a hajózás az alacsony vízállás miatti néhány napos szüneteléstől eltekintve az év végéig tartott.

A tiszai hajózás a tavalyinál szintén jóval később, március végén indulhatott meg s az év végéig zavartalanul folyt.

Hazai hajózási vállalatok.

Vállalataink az 1929. év folyamán a forgalom lebonyolításához 137 géperejű járművet használtak, vagyis 5-tel többet, mint az előző évben. Ezzel a gőzösök gépeinek indikált lóereje 31.939-ről 32.016-ra nőtt, a befogadóképessége azonban átalakítások folytán 11.363 tonnáról 11.339 tonnára csökkent. A gőzösök legnagyobb része a társaságok saját tulajdonában állott s mindössze négy bérelt gőzöst találunk közöttük. Az uszályhajóállomány 296 darabból állott s 41 darab fauszály kivételével valamennyi vasuszályhajó volt. Az uszályhajók 13 bérelt kivételével az illető társaságok saját tulajdonában állottak.

A vállalatoknak 186 állomás állott rendelkezésére, melyek közül 114 Magyarországon, 72 pedig

különbféle külföldi állam területén feküdt. A nagyobb méretű forgalom céljaira belföldön 3, külföldön 4 állomás gépüzemű ki- és berakó berendezéssel is fel volt szerelve.

A társaságok személyzeti létszáma 2.279 főből állott. A kinevezett alkalmazottak száma 1.263 volt, a többi napidíjasként volt alkalmazva. Az egyes szolgálati ágakat tekintve, a személyzet zömét (69,7%) a hajószolgálat tartotta lekötve, körülbelül egyötöde (20,2%) pedig a kereskedelmi szolgálatnál nyert beosztást. Az alkalmazottak irányítását a központokban alkalmazott 229 főből álló hivatalnoki kar végezte.

Személy- és áruforgalom.

A forgalmi adatok ismertetése előtt meg kell jegyeznünk, hogy a hazai vállalatok adataiban a külföldön végzett teljesítmények is bennfoglaltatnak, ellenben a külföldi társaságoknál csak a magyarországi forgalom adatai vannak számbavéve.

A forgalmi időszak, mint említettük, a hosszantartó hideg miatt jóval rövidebb volt az előző évinél. Ezenkívül a kedvezőtlen vízállás miatt a gőzösök csökkentett sebességgel és csak kisebb

megterheléssel járhattak. Ezek a körülmények a forgalom eredményeit mind a személyforgalomnál, mind pedig az áruforgalomnál kedvezőtlenül befolyásolták.

A személyszállítást nézve, a szállított utasok száma 3·6 milliőről 2·9 millióra csökkent. Az apadás tehát elég jelentős volt s a hazai vállalatoknál 13·2%-ot, a külföldiekénél 25·0%-ot tett. Egyébként az ország forgalmának az előző évi 5·8%-kal szemben a tárgyalt évben 6·8%-a esett a külföldi vállalatokra.

A teheráruforgalom kereken 120.000 tonnával maradt alatta az előző évének s összesen 1·4 millió tonnára rúgott. A csökkenés a hazai vállalatoknál 12·9%-nak, a külföldiekénél 5·0%-nak felel meg. A megtett tonnakilométerek száma szintén jóval kevesebb, mint az előző évben, azonban itt az apadás jó része onnan ered, hogy két nagyobb vállalat

teljesítményei az 1929. évben nem voltak beszerezhetők. A szállított áruk zöme (97·3%) teheráru gyanánt került továbbításra. Az áruszállításból a külföldi vállalatok az áruk 40·1%-át szállították.

A vontatási célokra elhasznált szén mennyisége kereken 15.000 tonnával csökkent és összesen 116.275 tonnát tett ki. Az elfogyasztott szénnek 67·9%-a (1928-ban 76·4%) hazai bányákból került ki, többi részük külföldi származású volt. Ezenkívül egyes vállalatok vontatási célokra benzint is használtak, melynek mennyisége a tárgyalt év folyamán 125.200 kg-ra rúgott.

Határállomások forgalma.

Az ország területét érintő vízijárművek forgalmáról a Révfőkapitányság évi jelentésében foglalt adatok tájékoztatnak.

3. A Duna határállomásainak áruszállító hajóforgalma 1928-ban és 1929-ben.

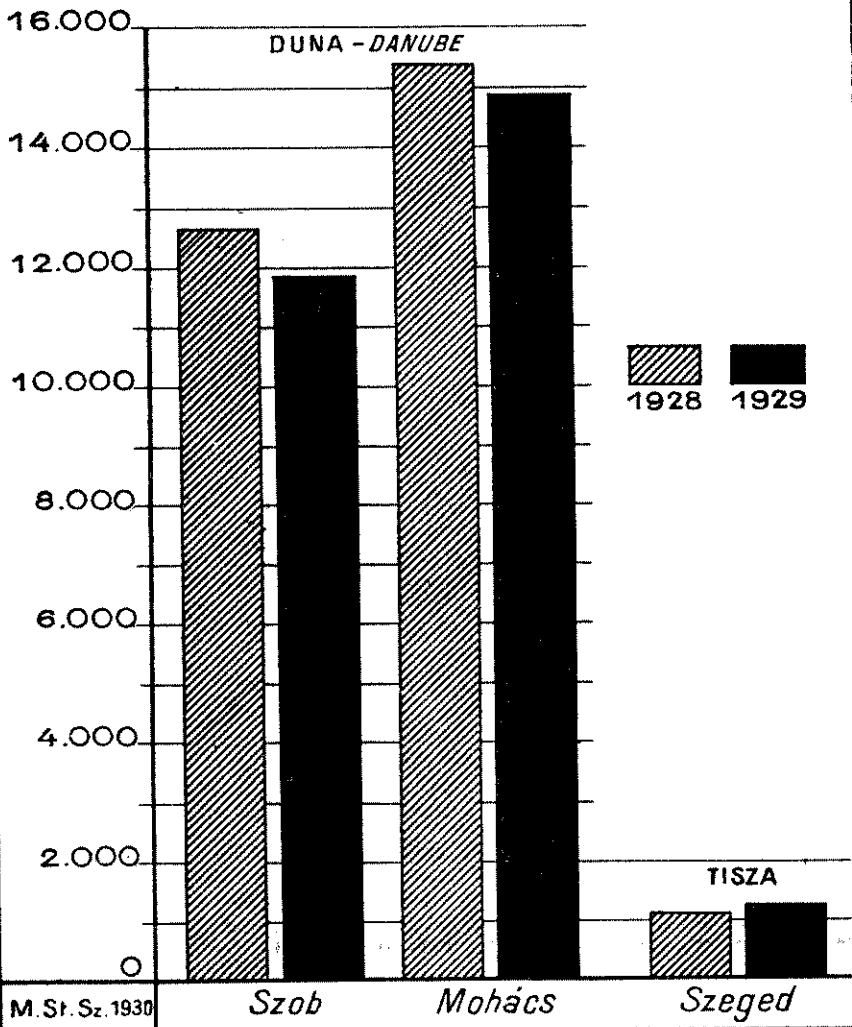
Mouvement de bateaux de marchandises dans les ports de frontière danubiens en 1928 et 1929.

A géperejű hajók, illetőleg uszályok nemzetisége <i>Nationalité des bateaux à traction mécanique et des chalands</i>	Szob <i>Port de front. de Szob</i>		Mohács <i>Port de front. de Mohács</i>		A két határállomást érintett <i>Ports de Szob et de Mohács</i>		
	határállomást érintett				géperejű hajók <i>bateaux à traction méca- nique</i>	uszályok <i>chalands</i>	
	géperejű hajók <i>bateaux à traction mécanique</i>	uszályok <i>chalands</i>	géperejű hajók <i>bateaux à traction mécanique</i>	uszályok <i>chalands</i>			
	s z á m a — n o m b r e						összes — total
Angol — <i>Anglaise</i>	1928	44	8	54	34	98	42
	1929	49	41	146	42	195	83
Belga — <i>Belge</i>	1928	14	20	4	6	18	26
	1929	2	27	6	10	8	37
Bulgár — <i>Bulgare</i>	1928	—	41	—	12	—	53
	1929	—	32	—	6	—	38
Cseh-szlov. — <i>Tchéco-slov.</i>	1928	426	918	532	1.042	958	1.960
	1929	422	906	416	786	838	1.692
Francia — <i>Française</i>	1928	63	215	100	354	163	569
	1929	55	198	94	316	149	514
Görög — <i>Grecque</i>	1928	15	17	16	4	31	21
	1929	22	21	18	6	40	27
Holland — <i>Néerlandaise</i>	1928	107	127	288	418	395	545
	1929	164	132	362	424	526	556
Jugoszláv — <i>Yougoslave</i>	1928	389	2.078	716	2.870	1.105	4.948
	1929	324	1.925	642	2.744	966	4.669
Magyar — <i>Hongroise</i>	1928	543	2.089	436	1.658	979	3.747
	1929	532	1.919	465	1.406	997	3.325
Német — <i>Allemande</i>	1928	821	1.201	493	1.428	1.314	2.629
	1929	711	1.082	582	1.428	1.293	2.510
Olasz — <i>Italienne</i>	1928	—	—	4	—	4	—
	1929	—	—	16	—	16	—
Osztrák — <i>Autrichienne</i>	1928	451	2.628	883	3.181	1.334	5.809
	1929	422	2.449	758	3.437	1.180	5.886
Román — <i>Roumaine</i>	1928	70	391	186	678	256	1.069
	1929	82	306	154	626	236	932
Összesen — Total	1928	2.943	9.733	3.712	11.685	6.655	21.418
	1929	2.785	9.038	3.659	11.231	6.444	20.269

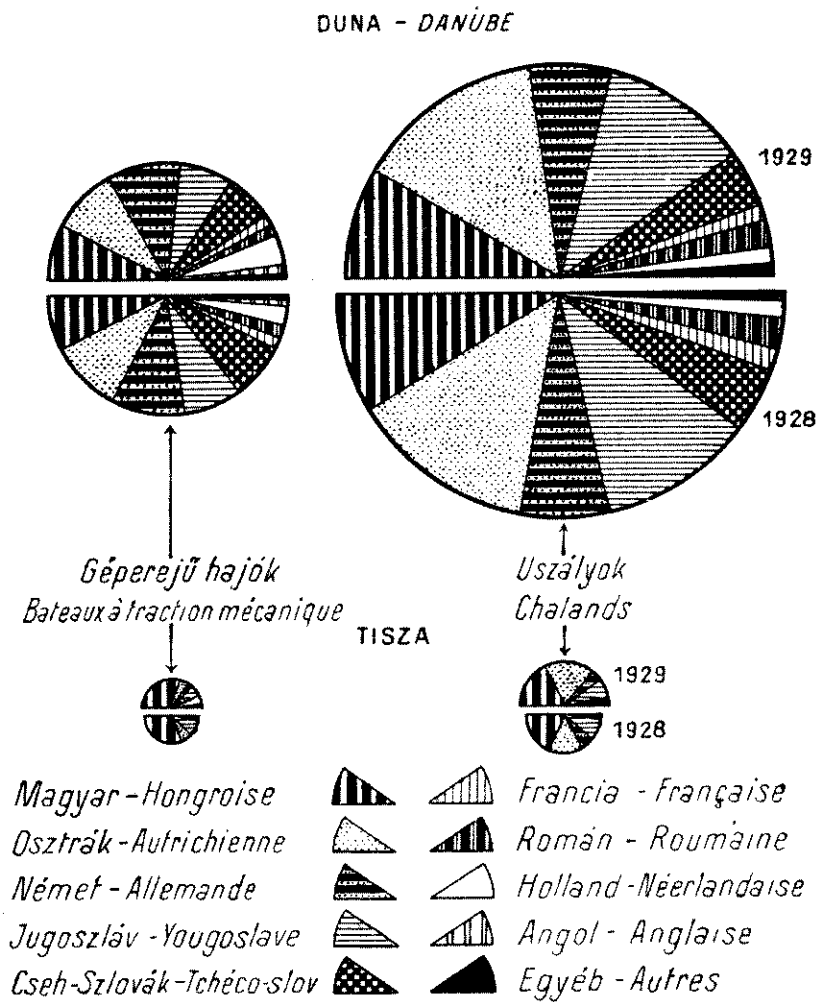
A HATÁRÁLLOMÁSOKON ÁTLÉPETT GÉPEREJŰ HAJÓK ÉS USZÁLYOK

Bateaux à traction mécanique et chalands ayant passé par les stations de frontières

SZÁMA - Nombre

NEMZETISÉGE - Nationalité

A Duna két határállomásának, Szobnak és Mohácsnak áruszállító hajóforgalma az előző évihez képest megcsappant. A két határállomást érintett géperejű hajók száma ugyanis 211-gyel csökkenve 6.444-re rúgott, az uszályok száma pedig 1.149-cel maradt alatta az előző évinek s összesen 20.269 volt. Az apadás Szobnál jelentkezik erősebb mértékben, melynek forgalma ezért 1929-ben a géperejű hajók egész forgalmának már csak 43,2%-át (1928-ban 44,2%), s az uszályok 44,6%-át (45,4%) mondhatta magáénak. A gőzösök nemzetiségét tekintve az angol lobogó alatt közlekedő gépek száma kétszeresére nőtt; ezenkívül még a holland nemzetiségű gőzhajók szaporodtak jelentősebben (33,2%). Aránylag Olaszország színeit viselő négyszeres számmal szereplő gőzösök érték el a legnagyobb szaporulatot, eddigi kis számuk miatt azonban a 16 darabot kitevő egységükkel a forgalomban nagyobb szerepet nem játszanak. Magyar hajók közül 18-cal több lépte át a két határállomást, mint az előző évben s összes számuk 997 volt. A többi államok — még Görögországot kivéve — valamennyien az elmúlt évnél kevesebb hajóval voltak képviselve. A csökkenés a cseh-szlovák lobogójú gőzösöknél 12,5%-ot, az osztrák lobogójúaknál 11,5% s a jugoszlávoknál 3,5%-ot tett. Az uszályforgalmat tekintve az ebből a szempontból számottevőbb államok közül — az egy Ausztriát kivéve — mindegyiknek kevesebb uszálya járt a tárgyalt évben a Duna magyarországi szakaszán, mint 1928-

4. Kisebb vízijárművek forgalma Szobnál 1928-ban és 1929-ben.

Mouvement de petit bateaux et de radeaux à Szob, en 1928 et 1929.

A járművek nemzetisége <i>Nationalité des embarcations et des radeaux</i>	Év Année	Csónakok <i>Canots</i>	Dereglyék <i>Chaloupes</i>	Tutajok <i>Radeaux</i>
		száma — nombre		
Angol — Anglaise ..	{ 1928 1929	— 4	— —	— —
Cseh-szlovák <i>Tchéco-slovaque</i> ..	{ 1928 1929	1 3	— —	347 238
Francia — Française	{ 1928 1929	— 1	— —	— —
Lengyel — Polonaise	{ 1928 1929	4 —	— —	— —
Magyar — Hongroise	{ 1928 1929	784 836	158 113	21 19
Német — Allemande	{ 1928 1929	118 190	— —	— —
Osztrák - Autrichienne	{ 1928 1929	13 6	— —	6 3
Svájci — Suisse ..	{ 1928 1929	— 3	— —	— —
Svéd — Suédoise ..	{ 1928 1929	1 —	— —	— —
Összesen — Total	{ 1928 1929	921 1.043	158 113	374 260

5. Szeged áruszállító hajóforgalma 1928-ban és 1929-ben.

Mouvement de bateaux de marchandises à Szeged, en 1928 et 1929.

A géperejű hajók, illetőleg uszályok nemzetisége <i>Nationalité des bateaux à traction mécanique et des chalands</i>	A be- lépett		A ki- lépett	
	géperejű hajók <i>Bateaux à traction mécanique</i>		uszályok <i>Chalands</i>	
	entrés	sortis	entrés	sortis
	száma — nombre			
Angol — <i>Anglaise</i> {1928	—	—	1	—
{1929	—	—	—	—
Belga — <i>Belge</i> {1928	—	—	—	—
{1929	—	—	3	4
Bulgár — <i>Bulgare</i> {1928	—	—	2	1
{1929	—	—	1	1
Cseh-szlovák — <i>Tchéco-slovaque</i> {1928	—	—	—	—
{1929	—	—	—	3
Francia — <i>Française</i> {1928	—	—	—	—
{1929	2	1	—	1
Holland — <i>Néerlandaise</i> {1928	3	3	3	3
{1929	21	21	8	7
Jugoszláv — <i>Yougoslave</i> {1928	39	37	72	71
{1929	34	31	63	62
Magyar — <i>Hongroise</i> {1928	111	98	136	142
{1929	127	126	168	122
Német — <i>Allemande</i> {1928	—	—	45	40
{1929	4	4	26	30
Osztrák — <i>Autrichienne</i> {1928	18	18	122	122
{1929	18	21	156	157
Román — <i>Roumaine</i> {1928	1	—	11	7
{1929	1	—	10	9
Összesen — Total {1928	172	156	392	386
{1929	207	204	435	396

ban. Ezek a változások a géperejű és uszályhajók nemzetiségi megoszlásának eddigi képeré nem igen voltak befolyással. A vontatógőzösök zöme az 1929. évben is német (20·1%, 1928-ban 19·7%) és osztrák lobogó alatt közlekedett (18·3%, 1928-ban 20·0%). A magyar nemzetiségű gépek 15·5%-kal (1928-ban 14·7%) voltak képviselve. Az uszályhajók között pedig a tárgyalt évben is a legtöbb osztrák (29·0%, 1928-ban 27·1%) és jugoszláv (23·0%, 1928-ban 23·1%) hajót találunk. A magyar színek aránya 16·4% volt (1928-ban 17·5%).

A kisebb vízijárművek forgalmára nézve csak Szob határállomás adatai állanak rendelkezésünkre. Az ebbe a csoportba tartozó csónakok, dereglyék és tutajok összes száma 1.416 volt, vagyis 37-tel kevesebb, mint az előző évben. A Szobon átment csónakok zöme, 80·2%-a, 1928-ban 85·1% s a dereglyéknek pedig mindegyike magyar tulajdonban állott; a tutajok legnagyobb része (91·5%) viszont cseh-szlovák volt.

A Tisza hajóforgalma Szegednél némileg megélénkült, amennyiben az átment géperejű hajók

6. Barcs áruszállító hajóforgalma 1928-ban és 1929-ben.

Mouvement des bateaux de marchandises à Barcs, en 1928 et 1929.

A gőzösök, illetőleg uszályok nemzetisége <i>Nationalité des bateaux à traction mécanique et des chalands</i>	A be- lépett		A ki- lépett	
	gőzösök <i>Bateaux à vapeur</i>		uszályok <i>Chalands</i>	
	entrés	sortis	entrés	sortis
	száma — nombre			
Angol — <i>Anglaise</i> .. {1928	—	—	1	1
{1929	—	—	—	—
Jugoszláv — <i>Yougoslave</i> .. . . . {1928	18	18	28	28
{1929	—	—	5	5
Magyar — <i>Hongroise</i> {1928	—	—	2	2
{1929	—	—	—	—
Német — <i>Allemande</i> {1928	—	—	4	4
{1929	—	—	5	5
Osztrák — <i>Autrichienne</i> .. . . {1928	5	5	1	1
{1929	9	9	2	2
Összesen — Total {1928	23	23	36	36
{1929	9	9	12	12

száma 328-ról 411-re, az uszályoké 778-ról 831-re emelkedett. A vízijárművek nemzetiségi szempontjából a helyzet a tavalyival teljesen megegyező. A gőzösök között ugyanis, amelyeknek 61·6%-a magyar lobogót viselt, még Jugoszlávia hajói voltak számottevőbben képviselve (15·8%, 1928-ban 23·2%). Említésre méltó, hogy Hollandiának az előző évi 6-tal szemben 42 géperejű hajója fordult meg Szeged kikötőjében. Az uszályhajóknál az osztrák és magyar nemzetiségű hajók vettek leginkább részt a forgalomban. Az előbbieket aránya ugyanis 37·7% (1928-ban 31·4%), az utóbbiaké 34·9% (1928-ban 35·7%) volt.

A Dráva amúgy is csekély hajóforgalma az 1929. évben egészen jelentéktelenné zsugorodott össze. A Barcsra át közlekedett géperejű hajók száma 46-ról 18-ra, az uszályhajóké 72-ről 24-re csökkent. A gőzösök kivétel nélkül az osztrák ál-

7. A külföldi viszonylatban közlekedő személyszállító hajók útleveles személyforgalma 1928-ban és 1929-ben.

Mouvement, en 1928 et 1929, des voyageurs munis de passe-port, sur les bateaux de service international.

Év <i>Année</i>	Magyarország <i>Hongrie</i>		Budapest <i>Budapest</i>	
	területére be- és kilépett — <i>Ressortissants</i>			
	magyar <i>hongrois</i>	idegen <i>étrangers</i>	magyar <i>hongrois</i>	idegen <i>étrangers</i>
	honos utasok száma — <i>entrés et sortis</i>			
1928	24.983	23.646	22.819	20.955
1929	24.317	26.867	23.033	24.139

8. Nyilvántartott vízijárművek 1928-ban és 1929-ben.

Bateaux enregistrés en 1928 et 1929.

A szakasz megjelölése <i>Sections fluviales</i>	A csónakok és 20 tonnán alóli vízijárművek száma <i>Nombre de canots et de bateaux de moins de 20 tonnes</i>	
	1928	1929
Gönyű	1.744	1.887
Komárom	107	106
Esztergom	242	272
Szob	749	226
Budapest	7.148	8.766
Dunaföldvár	1.063	1.516
Baja	2.351	2.855
Mohács	445	
Szeged	2.771	3.144
Barcs	301	342
Balaton	907	1.255
Csepel	—	921
Záhony	—	214
Összesen — Total	17.828	21.504

lam lobogóját viselték, az uszályok pedig nagyrészt bajor és jugoszláv nemzetiségűek voltak.

Egyéb adatok.

A külföldi viszonylatban közlekedő személyszállító hajókon *útlevéllal utazó személyek száma* 2.555-tel emelkedve, 1929-ben 51.184-re rúgott. Idegenforgalmi szempontból igen örvendetes, hogy a külföldi utasok száma a magyar honosokénál erősebb szaporulatot mutat, úgyhogy a tárgyalt évben az összes utasoknak már több, mint fele (52·5%, 1928-ban 48·6%) idegen államok polgáraitól állott. Rajtuk kívül még 4.763 külföldi kapott Budapesten engedélyt arra, hogy a hajóknak a fővárosban való tartózkodásának idejére vizum nélkül partra szállhasson.

A *forgalmi balesetek* száma az előző évi 46-ról 60-ra emelkedett. Ezek közül 52 a Dunán (1928-ban 4), 6 a Tiszán (1928-ban 5), 2 pedig a Balatonon fordult elő.

A nyilvántartott csónakok és 20 tonnán alóli vízijárművek ismét megszorodtak, ami a vízisport állandó térhódítását mutatja. Az ilyenmű vízijárművek száma kerekén 4000-rel haladta meg az előző évit s 1929-ben összesen 21.504 darab volt bejelentve.

Várszeghy János dr.

© ÁRSTATISZTIKA ÉS PÉNZÜGY ©

Csonka-Magyarország nemzeti jövedelme.¹⁾

Le revenu national de la Hongrie actuelle.¹⁾

Valamely ország nemzeti vagyonában és nemzeti jövedelmében jut leghívebben kifejezésre az ország gazdasági ereje. Csonka-Magyarország tiszta nemzeti vagyonát 32·080 milliárd P-ben állapítottuk meg, szükséges tehát, hogy megismerjük az ország nemzeti jövedelmét is.

A magyar szent korona országainak tiszta nemzeti jövedelmét, közvetlenül a világháború kitörése előtt, az 1913. évre vonatkozólag 6·741 milliárd aranykoronában állapítottuk meg. Ebből arra a területre,

amely a mai Csonka-Magyarországnak megfelel, ugyanakkor 2·660 milliárd aranykorona esett. Úgy általános gazdaságpolitikai, mint pénzügypolitikai szempontból fontos annak ismerete, hogy milyen változás állott be a nemzeti jövedelem mérvében és dologi tagozódásában az utolsó másfél évtized óta?

Indokolt tehát az a törekvés, mely Csonka-Magyarország ezidőszerinti nemzeti jövedelmének megállapítására, nagyságának számszerű kifejezésére irányul. Csonka-Magyarország nemzeti jövedelmének becslésére eddig azonban nem vállalkozhattunk, mert hiányzott minden szilárd alap, amelyre támaszkodni kell a legkülönbözőbb jövedelmi elemek értékének kipuhatólásánál.

Egyfelől pénzünk értékállandságának tartós megszilárdulása, másfelől az éveken át folytonos változáson átment adóztatás nyugvópontra jutásával bekövetkezett rendezett adókiivetés és az ezen felépült gondos adóztatás úgyszintén gazdasági statisztikánk egyre tökéletesebb megszervezésével rendel-

¹⁾ A Magyar Tudományos Akadémián tartott előadás. — *Conférence faite à l'Académie Hongroise des Sciences.* — Részletekre nézve szerző „Csonkamagyarország“ nemzeti jövedelme“ című, a Magyar Tudományos Akadémia kiadásában megjelenő, sajtó alatt lévő munkájára utalunk. — *Pour les détails, voir, du même auteur „Csonka-Magyarország nemzeti jövedelme“ („Le revenu national de la Hongrie actuelle“), édité en hongrois par l'Académie Hongroise des Sciences (actuellement sous presse). Ce travail paraîtra en français dans le Bulletin de l'Institut International de Statistique.*

kezésre álló részletesebb adatok lehetővé tették a legszövevényesebb és legnehezebb gazdaságstatisztikai és gazdaságpolitikai problémák egyikének: Csonka-Magyarország nemzeti jövedelme számszerű megállapításának megkísérlését.

Csonka-Magyarország nemzeti jövedelmének megállapításánál feladatunk kipuhatolni az évenként újonnan előállított gazdasági javak és értékek összeségét, a közgazdasági értelemben vett termelési költségek levonásával, hozzáadva az évenként külföldről az országba kamat, járadék vagy egyéb visszteher nélküli címen befolyó összegeket, az ugyanezen címen évenként az országból kifolyó összegek levonásával. A nemzeti jövedelem elemei: 1. a belföldön évenként újonnan nyert nyerstermékek, azaz, a földművelés, állattenyésztés, baromfitenyésztés, méhészet, selyemtenyésztés, erdőgazdaság, szőlő- és gyümölcsstermelés, vadászat, halászat és bányászat nyershozadéka, a közgazdasági értelemben vett termelési költségek levonása után; 2. az az értékelkedés, amelyet az őstermelés által előállított nyersanyagoknak és az ipar által készített félgyártmányoknak a belföldi feldolgozás biztosít, vagyis a hazai ipar által évenként előállított értékek, a felhasznált nyersanyagok, félgyártmányok, fűtő- és világítóanyagok stb., mint közgazdasági értelemben vett termelési költségek levonásával; 3. a nyersanyagok és ipari termékek forgalmát közvetítő kereskedelmi és szállítási tevékenység eredménye, tehát az az értékelkedés, amely a javaknál előáll termelésük helyétől rendeltetésszerű felhasználásuk helyéig; 4. a külföld és belföld között végbemenő és előbb említett értékforgalom egyenlege.

A nemzeti jövedelem elemeinek vizsgálatánál felmerül az a kérdés, mely a tudományban élénk vitára adott okot, vajjon a személyes szolgálatokból eredő jövedelmek (orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, bíró, közhivatalnok, stb. egyéni jövedelmei) elemei-e a nemzeti jövedelemnek? Nézetünk szerint az ú. n. szabad foglalkozásokból és a közalkalmazottak meghatározott illetményeiből származó jövedelmeket a nemzeti jövedelemhez számítani nem lehet. Ezek csak magángazdasági szempontból tekinthetők jövedelmeknek, mint ilyenek adó tárgyai, de nem gyarapítják közvetlenül a nemzeti jövedelmet, annak mérvére befolyást nem gyakorolnak. A személyes szolgálatokból eredő jövedelmet élvezők hasznos, sőt nélkülözhetetlen

tevékenységet fejtenek ki, szolgálataik nemcsak előmozdítják a termelést, de annak előfeltételei is; azonban a termelésben nem működnek közre közvetlenül, tehát nem állítanak elő semmi olyan új javat vagy értéket, amely gyarapítaná a nemzeti jövedelmet. Más szóval akár több, akár kevesebb hivatásszerű tevékenységet fejtenek ki azok, akik személyes szolgálataik után élnek, a nemzeti jövedelem mérvére ez közömbös marad. Egyéni jövedelmeik a nemzeti jövedelem megoszlásának, de nem termelésének folyamata gyanánt jelentkeznek. Ha a személyes szolgálatokból eredő jövedelmek vagy nyugdíjak a nemzeti jövedelem elemeit alkotnák, úgy az állam a nemzeti jövedelmet azáltal emelhetné, hogy nagyobb illetményt vagy nyugdíjat adna tisztviselőinek. Az állam az ehhez szükséges összegeket csak az egyes gazdasági alanyok jövedelmeinek adóztatás útján való csökkentésével szerezhetné meg, tehát nyilvánvaló, hogy az illetményemelés nem jelentené a nemzeti jövedelem gyarapítását.

A jövedelemadó-statisztikában a személyes szolgálatokból eredő jövedelmek is bennfoglaltatnak, mert az állam az egyes magángazdaságokat, — bármily forrásból származzék is azok jövedelme, — kivétel nélkül adóalanyoknak tekinti. Az egyes magánjövedelmek összesítése ily módon többszörös számításra vezet. Az eredeti elsődleges jövedelmekből álló nemzeti jövedelem nagysága változatlan marad, akár több, akár kevesebb az eredeti jövedelmek megoszlása során keletkező származékos másodlagos jövedelmek összesége. A származékos jövedelmek magángazdasági szempontból lukratív foglalkozásból erednek, de e foglalkozások közgazdasági szempontból nem produktívek, mert egyfelől nem gyarapítják az anyagi javakat, másfelől nem fokozzák azok értékét és az ellenszolgáltatás nem külföldről folyik az országba.

Hasonlóképpen nem számítható a nemzeti jövedelemhez a tulajdonos által lakott épület hasznértéke, sem pedig a bérlakások hozadéka. Ezek magángazdasági és adóztatási szempontból jövedelemnek vétetnek, de közgazdasági szempontból a már meglévő vagyonállag fogyasztása gyanánt jelentkeznek. A dologi használmányok nem termelési, hanem fogyasztási folyamatot jelentenek.

A tőkék után élvezett kamatok sem elemei a nemzeti jövedelemnek. A belföldieknek értékpapirokból, takarékbetétekből stb.

eredő kamatkövetelései belföldiekkel szemben figyelmen kívül hagyandók, mert a belföldieknek egymás közt fennálló kamatkövetelései és kamattartozásai kölcsönösen fedezik egymást. Kiegyenlítődnek. A kamatfizetések egyik belföldi háztartásból a másikba folynak, de a nemzeti jövedelem mérvére befolyással nincsenek. Számításba a belföldieknek csakis a külföldiekkel szemben fennálló kamatkövetelései és tartozásai jöhetnek.

Végül előrebocsátjuk még azt is, hogy a nyershozadékból levonandó termelési költségek során, a munkabér nem tekinthető termelési költségnek közgazdasági szempontból, tehát nem jelent levonandó tételt. Mert a munkának a termékben reprodukált ellenértékét képező munkabér teljes összegben rendelkezésére áll a munkásnak fogyasztásra, egyéni jövedelem gyanánt. Hogy a munkabér közgazdaságilag nem termelési költség, az abból is kitűnik, hogy a nemzeti jövedelem nagyságát nem befolyásolja az, vajjon a földbirtokos az ő gazdaságában, vagy a gyáros az ő iparüzemében több vagy kevesebb munkabért fizet, mert a nemzeti jövedelem mérvére csak a termelt mennyiség van befolyással. De magángazdasági szempontból fontos a munkabér nagysága, mert ez befolyással van a termelő személyes jövedelmének mérvére. A munkabérben eszközölt megtakarítás a termelő magángazdasága javára esik, de a közgazdaság hozadékának mennyiségét nem befolyásolja. Hatása nem a nemzeti jövedelem nagyságában, hanem annak megoszlásában mutatkozik.

Ezzel áttérhetünk Csonka-Magyarország nemzeti jövedelmének megállapítására.

Mezőgazdasági jellegű országban, mint Magyarország, a nemzeti jövedelem legjelentékenyebb alkotórészét az *őstermelés* által szolgáltatott nyerstermékek képviselik. Magyarország gazdasági boldogulása elsősorban a terméseredménytől függ. Az összes termés értéke az 1926—1928. évben átlag évenként 2·252 milliárd P. Az érték nem a piaci, hanem a termelés helyén levő, járásokonként kinyomozott árak alapján állapított meg. Az évi terméshezadék értékéből levonandók a közgazdasági értelemben vett termelési költségek. Az összes vetőmag-szükséglet — részletes számításaink szerint — 226·715 millió P. A gépek és eszközök kopási hányada fejében 52·132 millió P a levonandó tétel. A trágya- és állati munkaerő 270·313 millió P.

Tekintettel arra, hogy a földművelés kiegészítő része az állattenyésztés és egyik a másik nélkül nem folytatható, a termelési költségek pedig több tekintetben egybeolvadnak a mezőgazdaság e két ágazatánál, azért a földművelést és állattenyésztést együtt kell vizsgálatunk tárgyává tenni.

Mennyi az állattenyésztés tiszta hozadéka? Az állattenyésztés hozadéka — a trágyatermelésen kívül — a tej-, hús-, bőr-, zsír- és gyapjútermelés eredményéből áll. De számbaveendő még a méhészet, baromfi- és selyemtenyésztés hozadéka is.

Az állattenyésztésre fordított költség, eltekintve az állatállomány gondozása és ápolása körül hozott munkaáldozattól, a takarmány értékével azonosítható. Az állattenyésztésnek tehát legalább annyit kell hoznia, mint az évi takarmány értéke, amelyet reá fordítanak. Az a haszon, amelyet az állattenyésztés hajt, a takarmány értékesítésének tekinthető. Minthogy az állattenyésztés nyershozadékaiból úgy a takarmány, mint az igás- és haszonállatállomány ápolására és gondozására fordított munkaáldozat értékének is meg kell térülnie, a takarmánynövényeknek és szalmának 705·564 millió pengőben megállapított évi átlagértékét, az állattenyésztés minimális hozadékának tekinthetjük.

Ennek előrebocsátása után vizsgáljuk az állattenyésztés egyes ágazatainak hozadékát.

Az állattenyésztés hozadékának egyik legrentábilisabb és legfontosabb része a *tejtermelés*. A tenyész- és fejőstehenek száma 908.383 darab. Fajták szerint megkülönböztetve, minősített átlag gyanánt az évi fejési képesség 1.381·3 liter. A tehénállomány 64·10%-a borjazott. Kiindulva tehát abból, hogy az összes tehénállományból 64·1%-ot fejtek, ez megfelel — a tehenek összes tejszolgáltatási képessége arányában — 804·293 millió liter tejtermelésnek. A tehéntej literjét a gazdasági udvarból 20 fillérrel számítva, az évi tejtermelés értéke 160·858 millió P. Ugyanily módszer szerint a juh-tejtermelés 27·365 millió liter tej, melynek értéke — 22 filléres alapon — 6·020 millió P. Az évi összes tejtermelés értéke tehát 166·879 millió P.

Az állattenyésztés hozadékának másik nagyjelentőségű része az évi *hústermelés*. Az évi hústermelés mennyiségének és értékének megállapítása elég megbízhatóan vihető keresztül, a következő módszerrel: a baromállománynak bizonyos hányadrészét

évenként közfogyasztásra levágják és így az bizonyos évek száma alatt megújul; ha tehát ismerjük az évenként levágásra kerülő állatok számát és az ország összes állatállományának összsúlyát, úgy ebből kiszámíthatjuk az egy évre eső hányadot, amely mutatja az évenként termelt hús mennyiségét (a bőr és zsiradék belefoglalásával). E szerint az évi összes hústermelés 3·039 millió métermázsa, 359·429 millió P értékben.

A juhállomány nagyságából megállapíthatjuk az évi *gyapjútermelés* mennyiségét és értékét. Egy juh után évenként 1·5 kg gyapjút, egy bárány után 0·25 kg gyapjút nyernek. 19·289 métermázsa évi gyapjútermelés értéke 3·182 millió pengőre tehető, tekintettel arra, hogy Csonka-Magyarországon cigája és racka igen kevés van, továbbá, hogy a merino fésűs bárányok gyapjúja az anyajuhokéval azonos áron szokott elkelni és így a gyapjú métermázsját egységesen 165 P-ben vettük fel.

A *méhészet* minden nagyobb költség és fáradság nélkül 2·955 millió pengő értékű hozadékot, a *selyemtenyésztés* 1·127 millió P értékű hozadékot szolgáltat.

Nagyjelentőségű hozadékot biztosít a *baromfitenyésztés*. A baromfiállomány Csonka-Magyarországon 1928-ban — a hivatalos adatok szerint — 38,685.782 darabból állott. A létszám azonban több, mert a hivatalos adatok csak a szántófölddel bíró gazdaságok baromfiállományát tüntetik fel. A baromfiállománynak csak 8·1%-a van a 100 kat. holdnál nagyobb gazdaságokban, míg annak 74·8%-át a 20 kat. holdnál kisebb gazdaságokban találtuk. Baromfitenyésztéssel tehát főképp a kis gazdaságok foglalkoznak. A baromfiállomány értéke — részletes számításaink szerint — 59·421 millió P. Mennyire tehető a baromfiállomány évi hozadéka hús-, toll- és tojástermékekben? Minthogy az állományból 70·37%, tehát több mint $\frac{2}{3}$ rész 1928. évi költségű, ebből következik, hogy 29·63% továbbszaporítási célra szolgál. E szerint a hústermelés értéke fejében 41·814 millió P értéket kapunk. Mennyi a tojástermelés értéke? A tyúkfélék felét tojótyúknak véve és minden tyúk után darabonként és évenként 50 tojást számítva, a tojásprodukción kerekén 718 millió darab, amely, 6 fillérrel számítva, 43·078 millió pengő értéknek felel meg. A baromfitolltermék értéke 15·737 millió pengőre tehető, a külkereskedelmi forgalom adatainak figyelembevételével. A baromfitenyésztés Csonka-Magyar-

országon tehát 100·630 millió P hozadékot ad.

Az állattenyésztés nyershozadéka tehát összesen 904·519 millió P, amiből levonandó a kettős számítás elkerülése végett a mezőgazdaságban talált baromállomány által elfogyasztott takarmánynövények értéke fejében 633·808 millió P, mint termelési költség, amelyet a földművelés hozadékának megállapításánál már számbavettünk.

Összefoglalva az eddigi eredményeket, a földművelést és állattenyésztést egyesítő mezőgazdasági nyershozadék 3·157 milliárd P. Ebből termelési költség fejében (tehát vetőmagra, mezőgazdasági gépek és eszközök kopása fejében, trágyára és állati munkaerőre, elfogyasztott takarmány fejében) levonva 1·183 milliárd P-t, a mezőgazdaság tiszta hozadéka gyanánt 1·974 milliárd pengő értéket kapunk. Ebből a földművelésre 1·069 milliárd P, az állattenyésztésre 904 millió P esik.

A *szőlő- és bortermelés* értéke fejében 84·746 millió pengőt állítunk a nemzeti jövedelem mérlegébe.

A *gyümölcsstermelés és konyhakertészet* évi hozadékának kipuhatólása körülményes becslés útján vihető keresztül. A 15·680 millió darabból álló gyümölcsfaállomány nagy része elvénült, nem gondozott fa, mely termést alig vagy egyáltalán nem ad. A gyümölcsfák nem minden évben adnak termést; az egyes gyümölcsfanemek átlagos életkora is különböző, ami azért veendő figyelembe, mert a gyümölcsfák hozadéka e szerint változik. Középkorú fák hozadékát véve számításaink alapjául, mint amelyek legnagyobb számban találhatóak és az egy fa átlagos hozamát, gyümölcsfanemenként külön megállapítva, nyerjük a termőképességet, amelynek alapján jutunk az évi termés értékéhez, amely 46·884 millió pengőnek felel meg. A konyhakertészet hozama — a földművelésnél már számbavett zöldségféléken felül — 6·581 millió P. E szerint a gyümölcsstermelés és konyhakertészet évi hozadéka 53·465 millió P.

Az *erdészet* évi hozadékának értéke elég pontosan állapítható meg, a rendelkezésre álló megbízható adatok alapján. Csonka-Magyarországon az okszerű erdőgazdasági elvek betartásával kezelt erdők évi összes fatermése 2,459.490 köbméter, amelyből 17·57% épület- és műfának használható, míg 82·43% csak tüzelésre és szénégetésre alkalmas. Az évi fatermés értéke 19·653 millió P.

A vadászat évenként 3·995 millió pengővel járul a nemzeti jövedelemhez.

Csonka-Magyarország megfogytakozott vízhálózata dacára nagy halállománnyal rendelkezik. Az édesvízi halászat és haltenyésztés önálló gazdasági termelési ággá fejlődött. Szakszerű adatok felhasználásával részletes számításaink szerint a halászat összhozadéka 7·544 millió P értéket képvisel.

A nyersanyagot szolgáltató őstermeléshez számítható végül a bányászat és kohászat is, amelynek évi átlagos nyershozadéka 153·277 millió P. A közgazdasági szempontból vett termelési költségek fejében 19·96 %-ot levonva, a bányászat és kohászat évenként 122·282 millió pengővel fokozza a nemzeti jövedelmet.

A magyar őstermelés tiszta hozadéka 2·266 milliárd pengő.

Csonka-Magyarországon egyre fokozódó jelentősége van az iparnak és így a nemzeti jövedelemnek, a mezőgazdaság mellett, egyik főforrása az ipar. Az ipari termelés értékének megállapítására igen becses és megbízható hivatalos adatok állnak rendelkezésünkre. Hogy megállapíthassuk, mennyivel járul a gyáripari termelés a nemzeti jövedelem gyarapításához, azt az értékelkedést kell kipuhatólnunk, amelyet a nyersanyagok és félgyártmányoknak az anyagfeldolgozó gyáripar biztosít, ennél fogva a gyáripari termelésnek nem összes értéke állítható a nemzeti jövedelem leltárába, hanem csak a tiszta termelési érték. Vagyis az ipari késztermék értékének csakis az a hányada, amely az ipari tevékenység eredménye. Az ipari termelés nyershozadékaiból, a kétszeres számítás elkerülése végett, le kell vonnunk a nyersanyagok értékét, mert azokat már az őstermelés hozadékánál számbavettük. Épp így levonandó a feldolgozott félgyártmányok értéke is. Így például a sörfőzésnél a készgyártmányok értékéből levonandó a maláta értéke, mert azt már számbavettük a malátagyártásnál. Levonandók továbbá a közgazdasági értelemben vett termelési költségek is, mint a felhasznált tüzelőszerek, világítóanyagok értéke, a gépek és berendezések kopási hányada.

A gyáripari termelés bruttó értéke 1926—1928-ig átlag évenként 2·526 milliárd P volt. Ebből — hogy a tiszta termelési értékhez jussunk — levonandó termelési költség fejében, fűtő- és világító-anyagokért 122·861 millió P, a felhasznált nyersanyagok és félgyártmányok fejében 1·143 milliárd P és a

gépek és berendezések kopási hányada fejében — részletes számításaink szerint — 46·370 millió P. Csonka-Magyarország gyáriparának tiszta termelési értéke tehát 1·313 milliárd P. Legnagyobb jelentősége a mezőgazdasági és túlnyomórészen adóellenőrzés alatt álló iparágaknak (a malom-, sör- és maláta- és cukoriparnak, az ipari és mezőgazdasági szeszgyártásnak, a dohányiparnak és kőolajfinomításnak) van, melyek az összes gyáripari tiszta termelési érték 29·72 %-át képviselik, ezzel is jelezve az ország agrárjellegét.

A gyáripar mellett számbaveendő még a kis- vagy kézműiparból származó jövedelem is, amely — a háziipari termelés értékével együtt — 387·825 millió pengővel járul a nemzeti jövedelem fokozásához.

Az egész ipar évi tiszta hozadéka 1·701 milliárd P, ami az anyagfeldolgozóipar által évenként létrehozott értékelkedésnek felel meg.

A nyersanyagoknak és ipari termékeknek forgalmát közvetítő kereskedelem és szállítás a javaknak további értékelkedést biztosít, amidőn azokat a termelés helyéről rendeltetészerű felhasználásuk helyéig, vagyis a fogyasztókhoz juttatja. A javak értékének ez az emelkedése a nemzeti jövedelem megállapításánál szintén számbaveendő. Az őstermelés és ipar termékeit ugyanis a termelés helyén mutatkozó értékük szerint vettük számba. Ennélfogva a kereskedelem és szállítás által a javaknak biztosított értékelkedés, mint a nemzeti jövedelem egyik eleme, külön lesz kipuhatólandó. Minthogy ennek az értékelkedésnek közvetlen kinyomozása nem lehetséges, a kereskedelmi és szállítási tevékenységből eredő jövedelmet kell megállapítani. Csonka-Magyarország egész területén a kereskedők tiszta keresete 350·618 millió P. Ezzel az összeggel gyarapítja a kereskedelem a nemzeti jövedelmet, ha a forgalomba került javaknak, vagyis az áruknek, a kereskedelmi tevékenység folytán bekövetkezett értékelkedését azonosnak vesszük a kereskedő tiszta keresetének megfelelő összeggel.

A kereskedelem mellett számba kell venni még a forgalmat közvetítő szállítási tevékenység által létrehozott értékelkedés megállapításánál, a forgalmi intézetek szolgáltatásait is. Az áruk értékükben legalább annyit gyarapodnak, amennyit az áruk után fizetett fuvardíj képvisel. A forgalmi eszközök hozadéka, mely a szállított áruk értékében reprodukálódik, a nemzeti jövedelem-

hez számítandó. A szállítás, illetve fuvarozás által a javaknak biztosított értékelkedést azonosnak véve a fuvardíjak összességével, e címen 185·045 millió P értékelkedést állíthatunk a nemzeti jövedelem elemei közé, míg a hajózási forgalom útján az áruknak biztosított értékelkedés 9·396 millió P.

A kereskedelem és szállítás útján elért értékelkedés évenként tehát 545·060 millió pengőre tehető.

Minden ország nemzeti jövedelmének mérvére lényeges befolyással van a nemzetközi értékgazdálkodás alakulása. A külföldről befolyó és a belföldről kiáramló kamatok, járadékok, osztalékok és egyéb címenek teljesített fizetések, röviden, a külfölddel szemben fennálló periódikus jellegű, tehát évenként visszatérő követelések és tartozások elemei a nemzeti jövedelemnek. Előbbiek a nemzeti jövedelem aktívumai közé állítandók, utóbbiak levonandó tételt képeznek.

Egy olyan tökeszegény ország, mint Csonka-Magyarország, amely nemzeti termelését nagyrészt külföldi tőke segítségével folytatja, nem lehet számbajövő összegekig hitelezője a külföldnek. Ez azonban nem jelenti azt, mintha az ország nem rendelkezne külföldi értékekkel. Azonban Csonka-Magyarország periódikus jellegű követeléseit a külfölddel szemben lényegesen túlhaladják évenként visszatérő fizetés- teljesítései a külföldre. Hitelintézetünk birtokában levő külföldi értékpapírállomány után évenként 4·325 millió P kamat- és osztalékszervény folyik az országba. Ugyanennyit számíthatunk az árvapénztáraknál és magánosok kezeiben levő ily címletek szervényei után is. A bankok és takarékpénztárak külföldi szindikátusi érdekeltsége után 1·393 millió P évi haszon vehető számba, míg takarékbetét- és folyószámlakövetelése, valamint váltó- és egyéb kihelyezései után évi 10·893 millió P kamatkövetelése van.

A magyar szent korona országainak feldarabolása következtében egyes magyar iparvállalatok gyári és üzemi telepei megszállott területre esnek és így egészben vagy részben külföldön vannak. A külföld elleni követelések rovatába állítandó aktív tétel gyanánt a vállalati részvények ama hányadára eső osztalék, amely a vállalat összes telepeiből a külföldre eső rész százalékos arányának megfelel. Az érdekeltségtől és szakkörökben nyert adatok alapján tett számításaink szerint e címen 14·944 millió P osztalékjövedelem folyik az országba. A ma-

gyar helyi érdekű vasúti vállalatok hálózatának külföldre (megszállott területre) eső része fejében, mely 3.434 km hosszú és értéke 87·251 millió P, évenként átlag 4·362 millió P hozadék folyik az országba.

A nemzeti jövedelem elemei közé számítandók azok az összegek is, amelyeket a kivándorlók küldenek az országba és hoznak magukkal hazatérésük alkalmával. A kivándorlás a háború előtt, a magyar szent korona országaiban évtizedeken át, egyre nagyobb méreteket öltött és állandó forrása volt a külföldről befolyó tőkeáramlásnak. A kérges tenyerű kivándorlók évenként annyi pénzt küldtek hazájukba itthonmaradtjaik részére, amennyi a magyar államadósság külföldi szervényeinek szolgálatára elegendő volt. A külföldön szerzett tőkék útján sok önálló kisgazdaság keletkezett, úgyhogy a kivándorlás több tekintetben hozzájárult az általános jólét emelkedéséhez. Tagadhatatlan, hogy a munkaerő elvonása az országtól gazdaságilag káros, de csak akkor, ha itthon is bőséges kereseti alkalom nyílik a lappangó munkaerők megfelelő értékesítésére. Mert a munkaerőnek önmagában véve nincs gazdasági értéke, hanem csak annyiban, amennyiben megfelelő hasznosításra alkalmat talált.

Csonka-Magyarországon a kivándorlás jelentősége lényegesen csökkent. Nem, mintha annak előfeltételei hiányoznának; sőt, a munkanélküliség következtében a kivándorlás nagyban hozzájárulna a nyomasztó gazdasági helyzet enyhítéséhez. Csonka-Magyarországon a kivándorlók számának csekélyisége Amerikának a kivándorlókkal szemben elkövetett elzárkózó politikájára vezethető vissza, megállapítván az egyes országokra nézve a bevándorlók megengedett legnagyobb számát. A Csonka-Magyarországból átlag évenként tengerentúlra vándorolt 5.648 egyén átlag évenként 40·616 millió pengőt küld haza az országba; míg az átlag évenként 511 visszavándorló 1·300 millió pengőre tehető összeget hoz magával. Ezzel szemben számbaveendők azok az összegek, amelyeket a kivándorlók magukkal visznek, továbbá az utazási költségek, amelyeket idegen hajóstársaságoknak illetve vasutaknak fizetnek és azok az összegek, amelyeket az országból a kivándorlók után küldenek. Részletes számításaink szerint e passzív tételek összege 4·645 millió P, amit levonva a kivándorlók által hazaküldött és a visszavándorlók által magukkal hozott összegekből, az amerikai ki-

vándorlással kapcsolatos pénzmozgalom 37·271 millió pengő aktív egyenleggel zárul.

A vándormozgalomtól megkülönböztetendő a nemzetközi személyforgalomnak az a jelensége, amely idegenforgalom név alatt ismeretes, midőn ideiglenes tartózkodásra, letelepedéssel kapcsolatos kereskedelmi tevékenység nélkül, szórakozás, gyógyulás, művelődés, tanulmányok folytatása, üzletszerzés, stb. céljából mennek külföldre. Igen részletes számításaink szerint úgy Budapest, mint a vidék külföldi idegenforgalma 26·139 millió pengő aktív tételt jelent a nemzeti jövedelem szempontjából, míg a passzív utazási forgalom, vagyis a magyarok által külföldi utazásaik alkalmával elköltött összegek évi 32·964 millió pengővel csökkentik a nemzeti jövedelmet.

A nemzetközi *posta-, távirda- és telefonforgalom* illetékszámolásából 705.382 P követelés illeti meg Csonka-Magyarországot.

Csonka-Magyarország követelése a külfölddel szemben átlag évenként 71·596 millió pengő összegben állapítható meg.

Ezzel befejeztük a nemzeti jövedelem elemeinek számszerű kipuhatólását és áttérhetünk a *külfölddel szemben fennálló és a bruttó nemzeti jövedelemből levonandó tartozások* összegének megállapítására. Csonka-Magyarország nemzetközileg az ú. n. adóországok sorába tartozik, mert nagyrészen külföldi tőkével dolgozik; a tőkebeszerzés terén még inkább a külföldre van utalva, mint voltak a magyar szent korona országai. Mert a pénzürték állandósításával lassan megindult takarékoság révén képződő tőkék távolról sem elegendők a belföldi tőkeszükséglet kielégítésére és alig lehet arra számítani, hogy e megtakarításokat megint olyan fiduciárius értékekbe fektessék, amelyek a háború és infláció során megsemmisültek, a nélkül, hogy az állam azokat legalább részben valorizálta volna, bár a törvény e papirokat kizárólag biztosaknak minősítette. A belföld tehát a meghatározott kamatozású papirokat elhelyezése szempontjából alárendelt forrás marad. Az ország tőkeéhsége ily körülmények közt jóformán kizárólag a külföldtől nyerhet kielégítést. Igazolja ezt Csonka-Magyarországnak a háború után folyamatosan megindult eladósodása a külfölddel szemben, ami természetesen egyre gyarapodó külföldi kamatszolgáltatással terheli a nemzeti jövedelmet.

A trianoni ú. n. békeszerződésből kifolyólag súlyos kötelezettségek terhelik az országot a háború előtti adósságok kamatoz-

tatása és törlesztése alakjában. Az államadóssági álladékból 88·87% van a külföldön, úgyhogy az összes államadósság kamatszolgáltatához szükséges 71·900 millió pengőből 63·243 millió pengő folyik a külföldre. Az önkormányzati testületek külföldi kölcsönállománya után 26·443 millió pengő kamatot fizet az ország a külföldnek. A hazai hitelintézetek által kibocsátott és külföldön elhelyezett záloglevelek, községi kötvények és egyéb kötvénykölcsönök után kamatok fejében 28·802 millió P folyik külföldre. Vagyis a meghatározott kamatozású értékpapírok külföldön elhelyezett állománya után Csonka-Magyarország 118·488 millió pengőt fizet kamat fejében a külföldnek, amely összegnek megfelelően csökken a nemzeti jövedelem.

De Csonka-Magyarországot a külfölddel szemben fennálló rövid lejáratú tartozásai után is kamatfizetési kötelezettség terheli. A magyarországi hitelintézeteknek, iparvállalatoknak és egyes magáncégeknek folyószámlán, továbbá váltón alapuló és takarékbetét tartozása, végül egyéb kötelezettsége áll fenn, amely után kamat fejében 43·563 millió pengőt fizetnek a külföldnek.

A külföldi tőke jelentékeny érdekeltséget vállalt a magyar hitelintézeti részvényeknél is, amelyek után 11·195 millió P osztalékot élvez, míg az ipari és egyéb részvények után 16·404 millió P osztalék illeti meg a külföldet.

Csonka-Magyarország nemzeti jövedelmét csökkentik az idegenek kezében levő belföldi föld- és házbirtokból származó járadékjellegű bevételek is. Az idegen kézben levő 211·726 kat. hold után 7·399 millió P szivárog külföldre, míg a külföldiek kezében levő 474 budapesti laképület után 4·066 millió pengőre tehető a külföldre folyó bérhozádek. Arra azonban nincsenek adatok, hogy mennyi ingatlan van külföldön magyar kézben.

Vagyis Csonka-Magyarország periódikus jellegű külföldi tartozásai évenként 201·117 millió pengőre rúgnak.

Immár felállíthatjuk Csonka-Magyarország nemzeti jövedelmének mérlegét.

Az összes nemzeti jövedelem 4.584,519.485 P. Levonva ebből a külfölddel szemben fennálló évi tartozásokat, a tiszta nemzeti jövedelem 4.383,401.667 P. A nemzeti jövedelem dologi tagozódása érdekesen világítja meg Csonka-Magyarország gazdasági összetételét, struktúráját. Csonka-Magyarország nemzeti jövedelmének legjelentékenyebb for-

rása az őstermelés, amely a túlnyomóan mezőgazdasággal foglalkozó nép összes jövedelmének csaknem felét (49·43%) szolgáltatja. A magyar szent korona országai-
ban az őstermelés az összjövedelemnek csaknem $\frac{2}{3}$ -a (64·40%) volt; tehát viszonylagos jelentősége a nemzeti jövedelem tagozódásában jóval csekélyebb lett. Viszont Csonka-Magyarországon az ipari termelés erősen előnyomult, amennyiben az a nemzeti jövedelem $\frac{2}{5}$ részét megközelíti 37·12%-kal; holott a magyar szent korona országai-
gaiban még $\frac{1}{4}$ részét sem érte el (23·24%-kal). Az ország feldarabolása óta Csonka-Magyarországon az ipar mutatja a legerősebb fejlődést.

A nemzeti jövedelem további elemzésénél szembeötlik az a kedvező jelenség, hogy Csonka-Magyarországnak a külfölddel szemben fennálló kamat-, osztalék és egyéb járadékjellegű tartozása, a bruttó nemzeti jövedelemnek csak 4·38%-át teszi, holott a magyar szent korona országainak külföldi tartozása a nemzeti jövedelem 7·97%-ának felelt meg, annak dacára, hogy a kamatláb átlag kétszer oly súlyos, mint a háború előtt. A külföldi tartozásoknak ez a lényeges csökkenése arra vezethető vissza, hogy a koronaértékre szóló és Ausztriában, Németországban, valamint a semleges külföldön elhelyezve volt kötvények, a korona elértéktelenedésének megfelelően, teljesen megsemmisültek; míg a részben elértéktelenedett valutájú, volt ellenséges államokban elhelyezett koronaértékre szóló kölcsönkötvények, az ottani valutában lévén fizetendők, lényegesen kisebb terhet képviselnek.

A külföldi tartozások kedvezőbb arányával szemben áll azonban Csonka-Magyarország sokkal kedvezőtlenebb helyzete, a nemzetközi eladósodás szempontjából. A háború előtt ugyanis Magyarország és Ausztria, külön-külön, jogilag önálló államot alkotott ugyan, de egységes gazdasági területet képeztek, egyöntetűen szabályozott pénzügyrendszerrel és közös jegybankkal. A Magyarország által akkor felvett külföldi kölcsönök túlnyomó része (56·03%-a) Ausztriára esett, tehát valutáris szempontból belföldi kölcsön gyanánt jelentkezett és így sem Magyarország, sem Ausztria, sem a monarchia nemzetközi fizetési mérlegének alakulására hatással nem volt. Ellenben Csonka-Magyarországon a külföldi tartozások teljes összegükben az ország nemzetközi fizetési mérlegét terhelik. Követke-

zik ebből, hogy a magyar szent korona országai által felvett külföldi kölcsönöknek több mint fele egyáltalán nem fokozta a valutáris szempontból egyedül számbajövő vámkülföldön a tartozásokat; holott Csonka-Magyarországon a külföldi tartozások — a Magyar Nemzeti Banknak az általa kibocsátott jegyek nemzetközi értékállandóságának biztosítására és kielégítő mennyiségben való forgalomban tartására irányuló gondoskodásánál — teljes összegükben számbajönnek és így a külföldi kölcsönök gyarapodásának sokkal nagyobb jelentősége van ma, mint volt a háború előtt. Tehát az a körülmény, hogy a külföldi tartozás százalékos aránya a nemzeti jövedelemhez viszonyítva ma kisebb, csak látszólag kedvező jelenség.

A nemzeti jövedelemből az állam, a törvényhatóságok, városok és községek részesedése, vagyis a nyilvánjellegű szervekre eső jövedelem 1·790 milliárd P, tehát a nemzeti jövedelem 40·85%-a. Holott a magyar szent korona országai-
gaiban 29·25% esett a nemzeti jövedelemből a nyilvánjellegű szervekre. Ennek oka az adóteher lényeges emelkedése és a közüzemek terjeszkedése. Az állami és önkormányzati közüzemekből és vagyonból eredő jövedelmek 714·499 millió pengőre rúgnak, míg az adók, illetékek és egyéb közszolgáltatások összege 1·076 milliárd P, ami a tiszta nemzeti jövedelem 24·55%-a. Csonka-Magyarországon tehát az állam és egyéb köztestületek a nemzeti jövedelemnek közel $\frac{1}{4}$ részét veszik igénybe a közszükségletek fedezésére. A magyar szent korona országai-
gaiban a közterhek a nemzeti jövedelemnek csak 19·25%-áig emelkedtek. A tényleges adóteheremelkedés 21·59%-nak felel meg. A közterhek növekedésével a nemzeti jövedelem gyarapodása nem tartott lépést. Az állam és egyéb köztestületek ma többet merítenek a nemzeti jövedelemből, mint a háború előtt.

Igen érdekes és állampénzügyi szempontból nagyon figyelemre méltó jelenségre is mutathatunk a nemzeti jövedelemmel és az adóteherrel kapcsolatban. A személyes jövedelmi adó kirovásának alapjául szolgáltatott összes jövedelem 1·371 milliárd pengő volt 1928-ban. Minthogy a jövedelmi adót a személyes szolgálatokból eredő, tehát az ún. n. származékos jövedelmet élvezők is fizetik, a közszolgálatban állók kivételével, a nemzeti jövedelemhez adandó a személyes szolgálatokból eredő jövedelemnek az a hányadrésze, amely a közalkalmazottak

jövedelemadómentes illetményének levonása után fennmarad. Így megállapítható, hogy a 4·573 milliárd P tényleges összjövedelemből csak ennek 29·99%-a (nem is $\frac{1}{3}$ -a) lesz személyes jövedelmi adóval terhelve, a többi jövedelem részint mint az 1.000 pengős létminimum alatt levő, a törvény erejénél fogva, részint adóeltitkolás folytán, megadóztatás alól ki van vonva. Ez azt jelenti, hogy a jövedelmi adónak a gyakorlatban alkalmazott tényleges kulcsa országos átlagban, a névleges kulcsnak nem is $\frac{1}{3}$ része. Számításaink alapján megállapítottuk azt is, hogy az ország összlakosságából csak 7·86% rendelkezik 1.000 pengőnél nagyobb évi jövedelemmel.

Csonka-Magyarország polgári lakosságára fejenként 514·13 P tiszta jövedelemesik.

Nagy óvatosságra van szükség annak a fogas kérdésnek eldöntésénél, vajjon Csonka-Magyarország nemzeti jövedelme az utolsó 16 esztendőben tényleg emelkedett-e? A magyar szent korona országainak nemzeti jövedelméből arra a területre, amelyet a mai Magyarország alkot, 3·081 milliárd pengő értéknek megfelelő rész esett. Ha ezt összehasonlítjuk az 1928. évre vonatkozólag megállapított 4·384 milliárdnyi értékkel, úgy ez 1·301 milliárd pengőnyi, vagyis 42·23%-os jövedelememelkedést mutat, aminek jelentőségét még fokozza az a körülmény, hogy a népesség ez időszakban csak 12·03%-kal szaporodott.

A nemzeti jövedelemnek ezt a számszerűleg jelentős gyarapodását Csonka-Magyarországon közelebbről vizsgálva, megállapíthatjuk, hogy az nem egyértelmű, tényleges anyagi jövedelemzaporulattal. Az arany csökkent vásárlóereje 35%-os áremelkedésre vezetett. A tiszta nemzeti jövedelem számszerű növekedéséből tehát átlag 35%, nem *tényleges*, *anyagi* jövedelemgyarapodásra, hanem csak áremelkedésre vezethető vissza. A tiszta nemzeti jövedelem növekedésének másik oka az, hogy a külfölddel szemben fennálló tőkeadósság nagy részben megsemmisült, ami a külföldre teljesítendő kamatfizetés megfelelő csökkenésével járt. Tehát az 1·301 milliárd P számszerű jövedelemtöbbletből 1·200 milliárd esik az áremelkedésre és 194·467 millió P a kamatadósság csökkentésére, úgyhogy a nemzeti jövedelem valóságos évi gyarapodása 100·630 millió P.

Hogy a nemzeti jövedelem a világháború és annak következményei dacára nem csökkent, hanem még némi emelkedést is ért el,

annak oka, hogy Csonka-Magyarország területe nem volt harcszintér. Az ingatlanok és általában a dologi javak nem semmisültek meg. Ellenben az ú. n. imaginarius vagy fiduciarius értékek (államkötvények, záloglevelek, takarékbetétek) csaknem teljesen megsemmisültek. Ez azonban csak magángazdasági szempontból kár, nem közgazdasági veszteség. Hátrányos hatást gyakorolt az alanyi jövedelemmegoszlásra, de nem csökkentette a nemzeti jövedelmet. Sőt a külföldi kezekben levő belföldi kibocsátású értékpapírok elértéktelenedése a nemzeti jövedelem számszerű emelkedésére vezetett, mert az ország külföldi kamattartozásainak nagy része ezáltal megszűnt, az értékpapírok investált ellenértéke ellenben jövedelmi forrás (talajjavítás, élő- és holtleltárszaporulat, gépberendezések, gyárépületek) alakjában megmaradt.

Csonka-Magyarország tiszta nemzeti vagyonát 32·080 milliárd pengőben állapítottuk meg; a magyar nemzeti vagyon tehát a nép munkája révén 13·66% járadékot hoz. A magyar szent korona országában a nemzeti vagyon 16·23% hozadékot adott. A nemzeti vagyon reprodukív ereje azért kisebb Csonka-Magyarországon, mert a földbirtok hozadéka annak forgalmi értékéhez viszonyítva csökkent; továbbá mert a külföldi adósság után fizetendő kamatteher sokkal súlyosabb; végül mert Csonka-Magyarországon azok a vagyonelemek, amelyek nem forrásai a nemzeti jövedelemnek, viszonylag nagyobb hányadrészt képviselnek (pl. épületek).

Végül megvilágítandó az a nagyjelentőségű kérdés is, vajjon az ország 1913 óta elfogyasztotta-e a tiszta nemzeti jövedelmet, vagy pedig az részben a nemzeti vagyon-törzs gyarapítására szolgált-e és mily mérvben?

Csonka-Magyarország nemzeti vagyona 1912—1927-ig — számításunk szerint — tényleg 2·391 milliárd pengővel gyarapodott, ami azt jelenti, hogy a nemzet megtakarítása évenként átlag 159·409 millió pengő volna. De a magyar nemzeti jövedelemnek az a része, amely évenként a nemzeti vagyonba olvad, ennél kisebb. Mert a befektetéseket csak annyiban lehet a nemzeti jövedelemből eszközölt megtakarításoknak tekinteni, amennyiben e beruházások nem a külföldről, hitel útján szerzett tőkék segítségével történtek. Ennélfogva az évi megtakarításokkal párhuzamosan haladó évenkénti külföldi eladósodásról sem szabad

megfelelkezünk. Az ország 1913 óta 499·579 millió pengőben fennálló külföldi kölcsönt kötött, ami évi átlagban 31·223 millió pengőnek felel meg. Ebből azonban levonandó 15·006 millió P, mint amely összeggel gyarapodik viszont Csonka-Magyarország kölcsönkövetelése a külfölddel szemben átlag évenként. Az újabb tiszta külföldi eladósodás tehát évenként csak 16·217 millió P, amit levonva az évi megtakarítás összegéből, a nemzeti jövedelemnek azt a hányadát, amely évenként a nemzeti vagyonba olvad és ennek gyarapítására szolgál,

143·192 millió pengőben állapíthatjuk meg. A magyar nemzeti jövedelemnek 3·26% -a olvad évenként a nemzeti vagyonba, a többi az ország elfogyasztja. A magyar szent korona országaiban a nemzeti jövedelemnek jóval nagyobb hányada (12·29% -a) szolgált a nemzeti vagyon gyarapítására. Tekintettel arra, hogy a nemzeti termelés annál eredményesebb, minél több tőke áll rendelkezésre, szükséges, hogy a megtakarítás lényegesen nagyobb legyen az eddiginél.

Fellner Frigyes dr.

© KONZULI JELENTÉSEK ©

A Magyar Statisztikai Szemlében az egyes államokról megjelent utolsó konzuli jelentések:

Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap	Állam neve	Évf.	Lap
Ausztria	1929	422	Cseh-Szlovákia	1929	543	Nagy-Britannia	1930	45	Svájc	1929	655
Bajorország	1928	532	Esztország	1928	227	Németbirodalom	1930	316	Svédország	1929	1247
Brazília	1927	708	Finnország	1926	759	Olaszország	1930	731	Sz. H. Sz. állam	1930	815
Belgium	1929	1159	Görögország	1929	989	Románia	1930	534	Törökország	1929	1091
Bulgária	1929	767	Mexikó	1928	787	Spanyolország	1928	793	Württemberg	1928	1113

Lengyelország közgazdasági viszonyai.

La situation économique de la Pologne.

A világháború utáni közgazdasági élet és fejlődés egyik kétségkívül igen érdekes és figyelemre méltó példáját Európában a százhusz éves elnyomatás után újra független állami életre kelt Lengyelország szolgáltatja.

Bennünket magyarokat nemcsak azért kell, hogy érdekeljen Lengyelország közgazdasági élete és jelenlegi viszonyai, mert a közel ezeresztendő határszomszédság baráti érzelmeket fejlesztett ki mindkét nemzet közvéleményében, hanem gazdasági érdekeink és célkitűzéseink is szükségszerűvé teszik számunkra a lengyel közgazdasági viszonyok iránti intenzív érdeklődést. Hiszen az állandóan szaporodó népességű Lengyelország számos árucikkünknek lehet, s máris felvevő piaca és viszont sok tekintetben rá vagyunk utalva nyersanyag termékeire. Ha nem is említem itt fel azt a politikai elvet, hogy szomszédunk szomszédja fontos és nagyjelentőségű számunkra, máris eléggé indokolt érdeklődésünk.

★

A mai Lengyelország határait az 1919 június 28-i versaillesi és az 1921 március 18-i rigai békeszerződések állapították meg. Jelenlegi területe

388.390 km² (1929 január 1-i állapot). Ez a terület nem sokkal nagyobb az első felosztást megelőző volt terület felénél, u. i. Lengyelország területe az 1668-i andruszówi békekötéstől az 1772-i első felosztásig 751.000 km² volt. Legnagyobb kiterjedésű pedig a XVII. század első felében volt, mikor is a lengyel nemzet uralma kb. 1.100.000 km² területre terjedt ki. Mai területének legnagyobb része, 262.025 km² a volt orosz uralom alatti terület, míg 80.089 km² osztrák és 46.214 km² porosz uralom alól szabadult fel. Területének nagyságát véve tekintetbe, Lengyelország az európai országok között a hatodik helyet foglalja el Oroszország, Franciaország, Spanyolország, Németország és Svédország után. Ez a nagyterületű ország csak 101 km-es sávon jut ki az ú. n. lengyel korridornál — Pomorze — a Balti tengerre. Óriási hosszúságú, 5.397 km-es, határa tehát majdnem végig szárazföldi, így többek között Oroszországtól 1.407 km-es, a német területektől pedig 1.912 km-es határvonal választja el.

Területének 48·6% -a (18.000.000 ha) szántóföld stb., 24·1% -a (9.000.000 ha) erdő, 16·9% -a (6.300.000 ha) legelő, míg a többi 10·4% -a mezőgazdaságilag fel nem használt terület.

Az ország területének 80%-a a 200 méteres szintvonalnál mélyebb fekvésű. Klímájának általános jellege átmenet az óceáni éghajlatból a kontinentálisba és általában nagy kilengések jellemzik.

Lakossága a legutóbbi adatok (1930 január 1-i hivatalos becslés) alapján 30,732.524 lélek. Egész lakosságát tekintve az európai országok sorában Oroszország, Németország, Anglia, Franciaország és Olaszország után következve a hatodik helyen van. Lakosságának 65%-a mezőgazdasági népesség, 22%-a iparral és kereskedelemmel foglalkozik, 13%-a pedig más foglalkozási ágból nyeri megélhetését. A négyzetkilométerenkinti átlagos sűrűség 79.1 fő, a legsűrűbben lakott terület Felső-Szilézia, ahol 1 km²-en 277 lakos él, ezzel szemben a legritkábban lakottak a keleti tartományok, ahol 1 km²-re csak 15—40 lélek jut. Az összes európai államok között a népsűrűség tekintetében Ausztria és Franciaország között foglal helyet. A lakosság természetes szaporodása az európai országok többségéhez képest magas: 1.6% évenként, ami évi 500.000 főnyi szaporodásnak felel meg. Igen figyelemre méltó a kivándorlás és visszavándorlás aránya: az évenkénti kivándorlás 200.000 főre, a visszavándorlás pedig 120.000 főre rúg. Mindkét jelenség abban leli magyarázatát, hogy igen jelentős munkástömegek mennek szezónmunkára a szomszédos Németországba.

Nemzeti vagyonát 88.5 milliárd aranyfrankra értékelték, mely annyira jelentős összeg, hogy e tekintetben az egész világ államai között a 7-ik, az európaiak között pedig a 6-ik helyre került. A nemzeti vagyon fejenkénti megoszlása azonban már nem mutat ilyen kedvező képet, amennyiben a más országok hasonló adatait is feltüntető összeállítást nézzük. Ugyanis a nemzeti vagyon fejenkénti megoszlása aranyfrankban számítva kb. így alakul:

Amerikai Egyesült Államok	16.500
Nagy-Britannia	10.300
Franciaország	9.100
Cseh-Szlovákia	5.700
Lengyelország	2.882
Magyarország	3.431

★

Az újra egyesült és önálló állammá lett Lengyelországnak állami függetlensége első tíz esztendejében számos igen súlyos nehézséggel kellett megküzdenie.

Különös nehézségeket és veszedelmeket rejtett magában az a körülmény, hogy restaurációja, újjászületése pillanatában Lengyelország nem volt közgazdaságilag egységes szervezet, hiszen az újra egyesült országrészek három különböző, de politikailag és gazdaságilag egyaránt erős államnak voltak tartományai több mint egy évszázad folyamán és éppen abban az időben, mikor Európa államainak gazdasági politikája az iparosodás mérvének

fokozásával igyekezett mindenütt saját államalkotó népének fejlődését és gazdagodását előmozdítani. Természetes folyománya volt tehát ennek az, hogy a három lengyel tartomány gazdasági élete nem fejlődhetett saját népének gazdasági érdeke szerint, hanem alkalmazkodni kényszerült az idegen államhatalom irányításához és kívánalmaihoz. Midőn pedig az ezekhez az országokhoz fűződő kapcsolatok szétszakadtak, a három országrész közgazdaságilag teljesen el volt szigetelve egymástól és egyáltalán nem volt felkészülve az új viszonyok hozta állapotokra és helyzetre.

A három országrész korábbi gazdasági helyzetét röviden a következőkben jellemezhetjük:

1. Az orosz uralom alatt volt területen az orosz kormányzat az ipart pártolta a mezőgazdaság rovására, tekintve az anyaország erősen mezőgazdasági jellegét és kisméretű iparosodását és azt, hogy az anyaországnak nagy szüksége volt ipari termékekre. Ezek a körülmények vezettek arra a gazdasági politikára, mely csak a kimondottan orosz tartományok mezőgazdaságának engedett fejlődést, a többiekét pedig és így különösen a lengyelét lehetőleg akadályozta. És ez vezetett a lengyel tartományokban a textil-, bőr- és díszműáruipar, valamint bizonyos mértékben az ércfeldolgozó ipar nagyobb mérvű fejlődésére. Mindezeknek termékei könnyen találtak elhelyezkedést a hatalmas Oroszbirodalom nagy felvevőképességű piacain, másrészt azonban a lengyel városokat az orosz területek látták el bőven liszttel.

2. A Poroszországhoz csatolt területeken nagy lendülettel igyekeztek a mezőgazdaság felvirágoztatására, ugyanakkor azonban teljesen megbénították és lehetetlenné tették a termékek ipari feldolgozását.

3. A volt osztrák tartományok a legszegényebb sorban voltak a felszabadult területek között, mert itt mind az ipart, mind pedig a mezőgazdaságot teljesen saját sorsára hagyták s elhanyagoltságában nem tudta felvenni a versenyt a jól megszervezett és kifejlődött osztrák és cseh gyáriparral, sem a magyar mezőgazdasággal.

A három lengyel országrész politikai egyesítése után azonnal megindult az erőteljes munka a közgazdasági életnek a változott viszonyok szerinti irányítására és fejlesztésére. Ez a hatalmas törekvés, bár máris szép eredményekről számolhat be, még most sem tekinthető befejezettnek. Az első évek fejlődése egyáltalán nem volt mentes küzdelmektől és nem várt nehézségektől, mint amilyen például az 1925 elején jelentkezett és az 1926. év közepéig húzódó gazdasági válság is volt. Mindezek azonban könnyen megérthetőkké válnak, ha figyelembe vesszük, hogy hiszen nem volt, mert nem lehetett, az állam kormányzásában nemzedékeken át begyakorolt politikus, hivatalnok és szakértő-

gárdájuk s a nemzet egyeteme is három különböző berendezésű állam levegőjét szívta magába nemzedékeken át.

Fölötte súlyos veszteségeket okozott a lengyel nemzetnek a világháború és az azt követő háborúja a szovjettel szemben. A hadműveletek 335.000 km²-t tettek hadterületté, ebből mintegy 100.000 km²-t a legsúlyosabb harcok színterévé, tehát végigszántottak úgyszólván egész Lengyelország területén, mindenütt borzalmas károkat okozva. Férfilakosságának nagy százaléka elesett, vagy részben munkaképtelenné vált. A hadviselő felek mintegy 3.700.000 embert kényszerítettek lakóhelye elhagyására; kb. 2.000.000 épület, ebből 500.000 lakóház, leégett; többszáz nagy gyár, 2.000 villanymotor, 1.000 gőzgép, 3.000 egyéb gép, 0,5 millió tonna érc-áru teljesen elpusztult; 130.000.000 m³ fát letaroltak és felhasználtak; több mint 4.600.000 ha szántóföld volt évek hosszú során parlagon; több mint 1.600.000 darab szarvasmarha, 1.000.000 darab lóval, 2.500.000 sertéssel, hasonlóan nagyszámú juhval és szárnyassal együtt elpusztult, úgyszintén 12.000 mezőgazdasági gép, 1.200.000 gazdasági szeker; több mint 1.000 km hosszúságú vasútvonal, a kocsiallománynak 60%-a, 2.461 vasúti híd és 529 állomásépület teljesen tönkrement; 2.120 templom vált egyenlővé a föld színével. A háborúnak e borzalmas kárai mellett figyelemmel kell lennünk még arra is, hogy a lakosságnak minden készpénz- és megtakarított vagyona elveszett. Ha mindezekhez hozzászámítjuk az elmaradt munkanapok és termékek, valamint a szükségessé vált új beruházások értékét, akkor látjuk, hogy mily felbecsülhetetlenül hatalmas veszteségeket szenvedett a lengyel nemzet és annál elismerésre méltóbb az az óriási erőfeszítés és céltudatos nemzeti lelkesedés és alkotni tudás, mely a romokból a mai fejlődő gazdasági élet megteremtéséhez vezetett. Ehhez az eredményhez azonban nemcsak a nemzet akarása járult hozzá, hanem az ország természeti kincsei is, melyek mind a föld színén, mind pedig a talajban hatalmas tartalékerőt jelentenek.

Az újjáépítés munkájának gyors irama eredményezte azt, hogy az ország, legalább külsőleg, már legnagyobb részt kiheverte a háborús veszteségeket és a rekonstrukció mellett távolabbi gazdasági tervek keresztülvitelét is megkezdhették és részben végre is hajthatták.

A gazdasági élet fejlődését biztosítja a törvényhozásnak és a kormánynak számos alkotása, illetve intézkedése. A kormány állandó közgazdasági bizottságot tart fenn, melynek az összes szakminiszterek a tagjai. Ennek megbízásából tanulmányi bizottságok működnek, melyek a legkiválóbb szakemberek bevonásával vizsgálat alá vették és veszik az összes gazdasági ágakat. E vizsgálódások és a különböző ankétokon leszűrt eredmé-

nyek nyújtanak megfelelő alapot a kormányzat közgazdasági politikájának. A legújabb tárgyalás alatt lévő törvénytervezetek gondos előkészítése is mind záloga a lengyel közgazdasági élet egységsítésére és további gyors fejlesztésére irányuló törekvések sikerének.

Östermelés.

Lengyelország lakosságának túlnyomó része, 65%-a mezőgazdasági termelésből tartja fenn magát. Ez a körülmény Lengyelországot elsősorban mezőgazdasági országgá teszi. Az ország területének 48%-a mezőgazdasági művelés alatt áll. A fő termelési ágak: rozs — az ország népének legfontosabb élelmi cikke —, búza, árpa, zab, valamint burgonya és cukorrépa. Az ország északi részén lent, a déli tartományokban pedig kukoricát is termesztenek nagyobb mennyiségben. A világ rozstermelő országai között Lengyelország a harmadik helyen áll Oroszország és Németország mögött, a burgonyatermelésben is a harmadik helyet foglalja el, itt is csak Oroszország és Németország előzik meg nagyobb termelésükkel. Lengyelország talaja általában termékeny és alkalmas a négy fő gabona, valamint a burgonya és cukorrépa termesztésére. A négy fő gabonafajta és a burgonya termelése a mezőgazdaságilag megművelt terület igen jelentős részét elfoglalja. Az 1929. évi terméseredményeket az alábbi összeállítás mutatja:

	bevetett terület ha	termés q	q/ha
búza	1,426.994	17,924.760	12·6
rozs	5,798.410	70,097.651	12·1
árpa	1,258.550	16,597.958	13·2
zab	2,191.581	29,530.944	13·5
burgonya ..	2,635.831	317,497.691	120·0

A folyó évi terméseredmények (nem végleges) adatai:

	q
búza	19,100.000
rozs	68,200.000
árpa	13,800.000
zab	21,800.000
burgonya kb.	289,500.000

A volt bevetett terület nagyságára vonatkozó adatok még nem ismeretesek.

Az 1930. évi terméseredmények, a búza kivételével, a tavalyiakhoz viszonyítva visszaesést mutatnak, tekintetbe kell azonban venni, hogy a tavalyi termés kivételes bőségű volt.

Egyéb számottevőbb termelési ágak ezek mellett a tatárka, a köles, a cukorrépa, a takarmányrépa, a borsó, a lóhere, a len, a kender, a kukorica, a repce és a dohány. A búza kivételével a fő gabonaneműek és a burgonya évi hozama közepes termés esetén teljesen elegendő az ország szükségleteinek kielégítésére, jobb termés esetében pedig exportra is jut. Az évi hozam állandó növekedést

mutat és még nagyobb fejlődésre van hivatva, tekintve azt, hogy csak a volt porosz tartományok földművelése volt magasabb fejlettségi fokon, míg a többi tartományok meglehetősen elmaradtak voltak ebben a tekintetben. A földművelés általános fejlesztését előmozdítandó, a kormány megkönynyíti a gazdák műtrágyavásárlásait s a mezőgazdaság hitelszükségleteinek fokozottabb kielégíthetése céljából alakította meg 1919-ben a Panstwowy Bank Rolny, azaz Állami Agrár-Bankot — befizetett alaptőkéje 130 millió zloty —, amely évente igen jelentős összegeket bocsát hitel alakjában a mezőgazdaság rendelkezésére. A mezőgazdaság fejlődéséről tanuskodik a folyton emelkedő termés-hozam-átlag és összes eredmény mellett az is, hogy a műtrágya nagy keresletére való tekintettel az állam a már régebben üzemben volt chorzówi nitrogén-termék gyára mellett hasonló gyárat helyezett üzembe Tarnówban.

A lengyel mezőgazdaság, bár az 1929. évi gabonatermés kielégítő volt és eredménye meghaladja az 1928. évi termést, valamint az 1924—28. évek átlagát is, jelenleg erősen rászorult az állami segítségre és támogatásra, mert a jó termés hozta kedvező kilátásokat megsemmisítette az egész világpiacon jelentkező túlkínálat az által, hogy az árakat a termelési költség nivójára, sőt még az alá is letörte. A varsói gabonatózsdén már régen uralkodó baisse-irányzat csak most márciusban szűnt meg s adott reményt némi javulásra. A gabonakereskedelmi politikában fontos változások történtek, amennyiben a kormány elállott a gabonakivitel szabályozásától, aminek következtében 1929 szeptember 1. óta mindenféle korlátozás alól felszabadult a gabonaneműek exportja. Ezzel szemben azonban ugyanakkor felemelték a gabonaneműek és az ezekből készült liszt behozatali vámját, hogy a külföldi versennyel szemben a hazai termelőknek biztosítsák a belső piacot. Ezen intézkedések mellett, külföldi példára bevezette a kormány a gabonaneműek kivitelének díjazását, ami különösen előnyösen befolyásolta a kiviteli kereskedelem megszervezését és emelte a lengyel gabona versenyképességét a külföldi piacokon. A gabonatermelés növelése azonban nem a kivitel szempontjából fontos a lengyel nemzet számára, hanem különös tekintettel folyton és erősen növekvő népességére. A burgonyatermelés is állandó növekedést mutat, amit különösen az a körülmény tesz indokolttá, hogy ez egyik legfontosabb népélelmezési cikke, valamint, hogy az ipari célokra szükségelt burgonya mennyisége is egyre emelkedik. A cukorrépa-termelés igen jelentékeny fejlődést mutat. Míg az 1909—1913. évek átlagában csak 167.800 ha és 1926-ban csak 185.000 ha szolgált cukorrépa-termelés céljaira, addig az elmúlt évben már 245.000 ha-t vettek

erre a célra igénybe. Igen fejlődő és kivitelre is dolgozó termelési ág a vetőmagtermesztés.

Az egész Lengyelországban az 1921 szeptember 30-án megejtett összeíráskor 3,261.909 birtok volt, s ezek közül csupán 18.916 haladta meg a 100 ha-t. Ezzel szemben azonban a nagybirtok kezében volt az egész terület 45%-a, tekintetbe kell venni azonban, hogy ebbe a teljesen nagybirtokosok kezében lévő 7,100.000 ha-nyi erdőterület is be van számítva. Ha csak a mezőgazdaságilag megművelt területek arányát nézzük, akkor már sokkal jobb a helyzet a kis- és középbirtokosság szempontjából, ugyanis a mezőgazdaságilag megművelt terület 75%-a kis- és középbirtokosé, 25%-a pedig nagybirtokosok tulajdona. Évenként átlag 200.000 ha föld jut megváltás és parcellázás útján, az agrárreformról szóló törvény rendelkezései szerint, földnélküli parasztok tulajdonába. Lengyelország agrárpolitikája a kisgazdák számának növelésére törekszik.

A lengyel mezőgazdaság jövedelmi forrásai között igen kiváló helyet tölt be az állattenyésztés. Állattenyésztése fejlődésének tág teret biztosítanak hatalmas legelői, melyek az ország területének 16,9%-át, azaz 6,300.000 ha-t foglalnak el. Az állattenyésztésnek sikerült már kihevernie a háború okozta súlyos veszteségeket, a juhállomány kivételével. Az alábbi kimutatás élenken mutatja az állatállomány fejlődését:

	Háború előtt	1921	1927	1929 VI. 30
		e z e r d a r a b		
Ló... ..	3.496	3.294	4.127	4.047
Szarvasmarha	8.664	8.063	8.602	9.057
Disznó	5.487	5.287	6.333	4.828
Juh és kecske	4.473	2.577	2.319	2.523

Rendkívül fejlett ezek mellett a baromfitenyésztés, erre vonatkozólag azonban nem állnak pontos adatok rendelkezésre. A sertésállomány feltűnően nagy megcsökkenésének magyarázata a kedvezőtlen gazdasági viszonyokban és az 1928/29. évi kemény télben lelhető meg.

Az állattenyésztés jelentősége különösen a kivitel szempontjából állandóan emelkedik. A kivitt élő- és vágott állat, valamint állati termékek értéke Lengyelország külkereskedelmi mérlegének egyik tekintélyes tétele, amennyiben az egész kiviteli összegnek mintegy 18—20%-át jelenti. Az állam nagy gonddal fejleszti állatkivitelét, a kivitel megszervezése, az áru gondos kezelésének ellenőrzése, illetőleg — mint pl. legutóbb a bacon-sertés-kivitelnél is történt — a kivitel standardizálása, export-vágóhidak felállítása stb. által.

Ipar.

A mezőgazdaság számos ipar fennállásának nyújt alapot. A mezőgazdasági iparok közül különösen fontos és jelentős a rohamosan fejlődő cukoripar. Az egész Lengyelország területén az elmúlt

gazdasági évadban 71 cukorgyár működött 53.000 munkást foglalkoztatva. Az összes termelés 670.905 tonna volt, ebből 250.961 tonna került exportra. A cukorgyárak szervezete, a Lengyel Cukoripari Szövetség külön testületet alkot. A lengyel cukoripar további fejlődésére igen nagy hatással lehetnek Szovjetország kereskedelmi megbízottjaival most folyó tárgyalások, amennyiben ezek sikere nagy piacot biztosítana számára.

A szeszipar szintén exportra is dolgozik. A háború előtt nagy külföldi piaca volt, a háború azonban igen súlyos károkat okozott ennek az iparág-nak. Jelenleg a szeszgyártás kontingentálva van és a szeszrel való belföldi kereskedelem az állam egyed-árusítási joga. Az állami monopólium alól mentesítve van a kiviteli célokra gyártott szesz külkereskedelmi forgalomba való hozatala. A kivitelre dolgozó vállalatok szindikátust alkotnak. A szeszgyártás céljaira leginkább burgonyát használnak. Az 1928/29. évi termelési idényben 1.424 szeszgyár volt üzemben s ezek összes termelése ugyanakkor 72,850.000 liter 100%-os szesz volt. A burgonyát a szeszgyártásra való felhasználás mellett nagy mennyiségben dolgozzák még fel keményítő, dextrin, burgonya-pehely, burgonyaliszt stb. készítés céljaira.

A malomipar túlnyomóan nagy százalékát a vízi- és szélmalomok alkotják. A modern malomipar magas fejlettségi fokot ért el Poznanban és Galiciában.

Magas fejlettségű a sörgyártás, mely 70 serfőzőben közel 6.000 munkást foglalkoztat.

A különböző élelmiszeriparok állandó fejlődéséről tanuskodnak, de legkiváltképen a kivitelre is nagyobb mértékben termelő húsfeldolgozó-iparok.

Lengyelország egész területének 24,1%-át erdők borítják, összesen 9,062.100 ha-nyi területen. Erdős területének abszolút nagyságát tekintve a 7-ik helyet foglalja el az európai országok között. Erdőik nagyságával megelőzik a sorban Oroszország, Finnország, Svédország, Spanyolország, Németország és Franciaország.

Erdőinek 75%-át a tűlevelűek, 25%-át pedig a lombosfák alkotják. Főbb fafajtái a fenyő, a fekete jegenyefenyő, a tölgy, a bükk, az éger, a nyír és a fűz. Faanyagának 52%-a a megmunkálásra alkalmas fa, 48%-a pedig tűzifa. Faanyagának minősége sok tekintetben igen kiváló és ezért nagy és állandóan növekvő keresletnek örvend; különösen kitűnő anyagot szolgáltatnak erdei a hajlított bútorgyártásnak, épületfának, bányafának és a hordógyártásnak. Fűzfavessző és hántott fűzfavessző termelése is igen keresett anyagot szolgáltat.

Az évi fatermelés kb. 21,000.000 m³, ami az európai fatermelésnek 4,47%-a. Európa legnagyobb fatermelő államai között Lengyelország a 7-ik helyet biztosította magának ezzel az évi termeléssel. Az 1927. évi statisztikai adatok szerint egész Len-

gyelország területén 1.687 fűrészmalom volt. Ezek túlnyomó részét mintegy 1.300-at mótorkus erő tartott üzemben. A fűrészmalomok túlnyomó része a technikai fejlettség magas fokán van és termékeikkel még az olyan igényes fapiacok követelményeinek is képesek megfelelni, mint az angol piac. A fűrészmalomok az év 260 munkanapján, napi 8 órai munkaidővel, évenként 12,000.000 m³ dorongfát, dolgoznak fel, a feldolgozás ennek 60%-át, azaz mintegy 7,200.000 m³-t mint kész fűrészelt árut szolgáltatja. A nyilvántartott és legalább 20 munkást rendszeresen foglalkoztató faipari üzemek az 1928. év végén 54.100 munkásnak nyújtottak megélhetést. Ebből a hajlított bútorgyártás 12 gyárban közel 8.000 munkást foglalkoztatott.

A faipar közgazdasági nagy jelentőségét mi sem jellemzi jobban, mint az, hogy az évi fakivitel értéke az egész kivitel értékének 1925-ben 18%-át, 1926-ban 16,4%-át, 1927-ben 25,8%-át, 1928-ban 23,5%-át, 1929-ben 17,1%-át képezte. Legnagyobb favásárlói nyersáruban Németország, féláruban pedig Anglia, Németország és Hollandia. A legnagyobb famennyiséget exportáló európai országok között az egész európai fakivitel százalék arányában Lengyelország az 1927. évi 15%-kal a harmadik helyet foglalja el Finnország (27%) és Svédország (22,5%) mögött.

A lengyel fatermelés és faipar számos érdekegyesülésben van megszervezve. Az állam egyrészt ezek bevonásával, másrészt a kezében lévő 2,861.000 ha-nyi, az összes erdőknek közel 1/3-át kitevő erdői fatermelésének szabályozásával biztosítja a faipar állandó fejlődését és különösen arra törekszik, hogy a kivitelre kerülő fa ne nyers, hanem minél inkább feldolgozott állapotban hagyja el az ország határait.

Lengyelország nemzeti termelésében a mezőgazdaság mellett tekintélyes helyet biztosított magának az ipar is. Az ország, mint azt már előbb ismerttettem, a szétszakítottság idejében iparilag nem fejlődhetett a természetes adottságoknak megfelelően, aminek hátrányai még most is érezhetők bizonyos vonatkozásban, a nyugodt fejlődés azonban hatalmas fellendülést ígér. A háború okozta súlyos károkat szívós munkával sikerült legnagyobb részt pótolni. A kormányzat által inaugurált iparpolitika pedig lehetővé tette azt, hogy az ipar elég gyorsan alkalmazkodjék a változott viszonyokhoz. Lengyelország ipara az erősen fejlett textilipar kivételével, úgyszólván teljes egészében az ország nyersanyagtermelését, a mezőgazdaság és a bányászat termékeit dolgozza fel. Az ipari üzemek (20-nál több munkással) 1928-ban 816.500 munkást foglalkoztattak, a kisipar és kézművesipar pedig kb. 900.000-et. Az ipar fejlődése nemcsak az alkalmazott munkások számának növekedésében és a gépi berendezés tökéletesedésében nyilvánul meg,

hanem az üzemi szervezés fokozottabb centralizálásában is. Jóllehet az utóbbi évek eredményeit feldolgozó statisztikák az ipar kétségkívüli szép fejlődéséről tanuskodnak, azért mégsem tekinthető Lengyelország a többi államokhoz viszonyítva iparilag fejlettnak. Ezt legjobban bizonyítja az a tény, hogy a fejenkinti nyersanyag- és készárufogyasztást felülmúló világstatisztikában Lengyelország meglehetősen a hátsó sorokban marad azon országok társaságában, melyek gazdasági fejlettsége még gyenge. Ezzel szemben öröndetes tény az, hogy ugyanezek a statisztikák évről-évre állandó haladást mutatnak fel. A lengyel ipar gyorsabb ütemű fejlődésének egyik legsúlyosabb teherterele az égető tőkehiány és pedig nemcsak a vállalati tőke elégtelensége, hanem különösen a belső piac igen alacsony vevőképessége, amely utóbbinak az elmúlt évben az általános mezőgazdasági válság is egyik oka volt.

Lengyelország ipara fejlődésének legjelentősebb biztosítója a mezőgazdaság nyújtotta nyersanyagok mellett az ásványi anyagokban való gazdagsága. Ezek között is igen gazdag kitermelésre váró készlete van a következőkben: kőszén, barnaszén, kőolaj, földgáz, földviasz, kősó, káliumsók, vasérc, cinkérc, ólomérc, foszfor, kén.

A szénbányák majdnem kivétel nélkül az ország délnyugati szögletében fekszenek. Az állam kezében nagy kiterjedésű szénterület van. Az 1913. évben tartott nemzetközi szénügyi kongresszus Lengyelország mai területén lévő összes szénbányák összes széntartalékát 62 milliárd tonnára becsülte. (Anglia 189 milliárd tonna, Németország 115 milliárd tonna.) A bányák termelése nemcsak a belső fogyasztást elégíti ki, hanem bőven jut exportra is. Évi termelését tekintve, egyike Európa legnagyobb széntermelőinek. A világ széntermelő országai között az 5-ik, az európaiak között pedig a 4-ik helyet foglalja el. Mint szén-exportország pedig a 3-ik helyen van. A lengyel szénbányászás igen kedvező körülményeknek örvend, mint például a nyert szén kiváló minősége és bősége, olcsó termelés. Ezek a körülmények biztosítják számára az angol szénbányász-sztrájk alkalmával megszerzett új külföldi piacait, melyek elsősorban a skandináv államok, a balti államok. Olaszországi exportját az olasz vasutak és az angol bányák között létrejött multévi megállapodás erősen csökkentette. Nagyon fontos piacot jelentenek a lengyel szén számára a közép-európai államok s köztük hazánk is.

A lengyel széntermelésben a barnaszén csak igen jelentéktelen szerepet játszik. Az 1929. évben először haladta meg a független Lengyelország széntermelése a világháború előtti termelés mennyiségét, még pedig 12·6%-kal. Az emelkedés az előző évihez képest 14·7%. A kivétel az előző évinél 7%-kal több. Az 1929. évi széntermelés 46,147.611 tonna, amiből kivitelre került 13,933.805 tonna, az egész

termelés 30·19%-a. A szénbányák a mult évben 134.602 munkást foglalkoztattak.

Európa nyersolajtermelésében az első helyen álló Románia és az azután következő Lengyelország vezetnek, míg a többi országok csak egészen jelentéktelen nyersanyag felett rendelkeznek magán a kontinensen. Kőolajforrásai éppen úgy, mint Romániának, a Kárpátok külső peremén vannak. Évi termelése az utóbbi évek folyamán majdnem a felére csökkent, aminek egyrészt az eddig feltárt területek kihasználtság volt, másrészt meg a szűz területek feltáráshoz igényelt tőke hiánya az oka. Az ismert olajmezőknek csak 7%-a van eddig kitermelés alatt. Az 1929. évben 2.751 (1929. XII. 31.) kútból 66.851 ciszterna-tonna olajat nyertek, amiből 1,910.945 q-t, 60,443.000 zloty értékben exportáltak. A kőolajfinomítókban 4.371 és a kutaknál 10.954 munkás volt alkalmazva. A kőolaj mellett nagymennyiségű földgázt és földviaszt is nyernek. A kőolajtermékek fejenkinti belső fogyasztása az 1924. évi 8·05 kg-ról 1927-ben 11·98 kg-ra emelkedett bár mindazonáltal még mindig messze alatta marad a többi országokénak. (Anglia 127 kg, Románia 76 kg, Franciaország 39·4 kg, Németország 24 kg.)

A kősó bányászása egyike a legrégebben üzött iparoknak Lengyelországban. A kősóbányák a régi Galicia területén vannak. Valamennyi között legjelentékenyebb a wieliczki bánya. A Visztula felső szakasza mellett sóforrásokból is nyernek sót. Az évi sótermelés állandóan emelkedik. Az elmúlt év sótermelése 407.000 tonna volt. Ugyanakkor a sótermelést 3.560 munkás végezte. A sóbányák túlnyomóan nagy része az államé.

Nagy kiterjedésű és gazdag káliumsó-bányáival Lengyelország a harmadik helyet foglalja Német- és Franciaország után Európa káliumsó-termelésében. A mezőgazdasági termelés intenzívebbé tétele szempontjából oly fontos káliumsók bányászása 1927-ben 222.000 tonnával az 1913. évi termelés 100-szorosára emelkedett. Az 1929. évi termelés 352.000 tonna volt. A káliumbányák a mult évben 1.800 munkást foglalkoztattak. Tekintve az ország nagy káliumtrágya-szükségletét és a kínálkozó kiviteli alkalmakat, a káliumsók termelése még erősen fog fejlődni.

A kálium-műtrágya-termelés mellett hasonló lendülettel fejlődött az utóbbi évek során a nitrogénműtrágya és a szuperfoszfátműtrágya gyártása is.

Vasércbányászat az ország délnyugati részében folyik. A lengyel bányák azonban nem termelnek eleget a belső fogyasztás céljaira. Ezért s tekintve azt, hogy a lengyel vasérc nem elég gazdag vas-tartalmú, importra szorul a lengyel vasércipar. 1929 január 1-én 23 vasércbánya volt kiaknázás alatt, melyek összesen 5.920 munkást foglalkoztattak. Az évi vasérc-termelés 1929-ben 658.830 tonna

volt. Magasabb vastartalmú ércet különösen Svédországból, Oroszországból és Algirből importálnak.

Egész Lengyelország területén 33 kohó, 65 Martinkemence és 6 villamoskemence van üzemben. Ezek közül 21, illetve 37 Felső-Sziléziában van. A vashámorok legnagyobb része tehát Felső-Sziléziában összpontosul. Az összes vaskohászati üzemek évi termelése ezer tonnákban és az alkalmazott munkások száma a következőképpen alakult:

Év	öntött vas	acél ezer tonna	hengerelt vas	munkás
1913	1.055	1.774	1.208	—
1923	520	1.130	770	—
1924	336	673	488	—
1925	315	762	584	—
1926	3.277	789	566	41.500
1927	618	1.243	924	50.900
1928	684	1.437	1.045	52.131
1929	705	1.377	962	53.731

Az 1929. évben a vaskohászat termelése az előző évihez képest némileg csökkent. Ennek oka legfőképpen a belső piac vásárlóerejének nagymérvű meggyengülése; ezzel szemben azonban a kivitel jelentős fejlődést ért el. Legnagyobb vásárlói Románia és a balti államok, valamint többek között Magyarország is jelentős tétellel szerepel. A belső fejenkinti vasfogyasztás szépen fejlődött pár év óta, de még mindig mélyen alatta van a főbb ipari államok fejenkinti vasfogyasztásának. Lengyelország az 1927. évben fejenkint 30·8 kg-ot, Belgium 148 kg-ot, Franciaország 134·5 kg-ot, Németország 95 kg-ot fogyasztott.

A világ cinktermelésében Lengyelország a harmadik helyet foglalja el, csupán az A. E. Á. és Belgium előzik meg. Az egész világtermelés 10%-át Lengyelország szolgáltatja. Az évi termelés állandóan növekszik s ezzel arányban a kivitel is. Az évi termelt mennyiségnek átlag 90%-a kerül kivitelre és talál elhelyezkedést a külföldi piacokon.

Az évi termelés és kivitel ezer tonnákban és a munkások száma:

Év	termelés nyers cink	kivitel		munkás
		cink és cinkpor ezer tonna	cink- lemez	
1923	96	63·3	—	—
1924	93	54·9	23·5	—
1925	114	88·9	24·9	—
1926	124	114·0	8·3	12.000
1927	150	128·0	12·1	—
1928	161	133·1	11·9	12.987
1929	156	140·4	14·2	12.849

Legfontosabb piacai Németország, A. E. Á., Cseh-Szlovákia, Anglia, Magyarország és Svédország. Cinkkivitelének újabb fejlődési lehetőséget nyitott meg a cink-világkartell múlt év végén történt megszűnése.

Ólomtermelése már messze alatta marad cinktermelésének, de ez is jelentős ipar úgy fő-, mint melléktermékeiben, különösen kénsavban.

Lengyelország fémipara az ország ipari termelésében a második helyet foglalja el a textilipar után következve a foglalkoztatott munkások számát és a termelés nagyságát véve tekintetbe.

A fémipar fejlődése nem volt zavartalan a felosztott Lengyelország három területén. Legsúlyosabb volt a helyzete a régi Galiciában, ahol egyáltalán nem alakulhatott ki az osztrák és cseh fémipar hatalmas versenye miatt, Felső-Sziléziában a bányák mellett természetesen megvolt a fejlődés alapja. A volt porosz területen a mezőgazdasági gépipar fejlődhetett csupán. Egyedül csak az orosz megszállás alatti országrész fémiparának nyílt szabad fejlődési lehetősége a mozdony- és hadiipar kivételével, amelyek kialakulását politikai szempontok gátolták meg. A háború az egész fémipart pusztulással fenyegette, az újjáépítés munkája azonban nemcsak a háború okozta károkat pótolta, hanem az addigi fejlődés hiányait is igyekezett kiküszöbölni új gyártási ágak meghonosításával.

Az újabban bevezetett gyártási ágak közül különösen megemlíthendők a mozdonygyártás (3 nagyüzem), a repülőgépgyártás (3 gyár), a fegyver- és tölténygyártás. Közvetlenül a háború után a kereskedelmi és ipari minisztérium által kidolgozott terv szerint megkezdték a gépszerszámok előállítását, az 1928. évben a repülőgépmotorok, az elmúlt évben pedig a gépkocsik gyártását. Fontos új gyártmányai még a fémiparnak a téglá- és kaucsukgyártásnál alkalmazott gépek, kompresszor-hengerek, selyemszövőgépek, vízturbinák (egy új lengyel szabadalom alapján). A már régebben is fennállott iparágak közül nagy jelentőségre tett szert a mezőgazdasági gépek, zománcozott edényárúk, ezüstözött cikkek, csavarok, reteszek, szegek, csövek és mérlegek gyártása.

Bár eddig is szép haladásról tanuskodnak az évi részletes kimutatások, még mindig sok megoldandó feladat vár a lengyel fémiparra jövő fejlődése során. Az új gyártási ágak meghonosítása mellett nagy haladást mutat fel a lengyel fémipar az egyes üzemek szervezeti és technikai fejlődésében is. A háború utáni idők fémipari fejlődésének irányát leginkább jellemzi az erős koncentrációra való törekvés mind horizontális, mind pedig vertikális irányban.

A lengyel fémipar 20-nál több munkást foglalkoztató üzeimeinek és az azokban alkalmazott munkások száma 1930 február havában a következő volt:

Gyárak száma		Munkások száma	
üzemben	üzemen kívül	összesen	csak a gyártásban foglalkoztatva
729	41	83.148	78.105

A fémipari üzemek (20-nál több munkással) az 1929. év áprilisában 100.000-nél több munkást foglalkoztattak. Ha a fémiparral foglalkozó kisebb üzemek és kisipar munkáslétszámát is figyelembe

vesszük, akkor a fémipari munkások száma kb. 130.000-re tehető.

A lengyel fémipar jelenleg nehézségekkel küzd, így különösen a tőkehiánnyal és a belső piac vásárlóképességének az általános válságból folyó csökkenésével. Ez okok miatt a lengyel fémipar a folyó év márciusában rendes teljesítőképességének csak 40%-ában volt aktívan foglalkoztatva.

Nagy jövőre hivatott és szépen fejlődő iparág az elektrotechnika. Míg a háború előtt alig egy-két egészen jelentéktelen műhely volt csak, a háború után hatalmas lendületű fejlődés következett be ebben az iparban, úgyhogy 1927-ben már 7.500 munkást foglalkoztatott. Az eddigi szép fejlődés aránya azonban még mindig messze alatta marad az állandóan növekvő belföldi kereslet kielégíthetőségének, aminek főoka az általános tőkehiányban keresendő. A fejlődés iramának az utóbbi évben tapasztalható megtorpanása pedig a tőkehiány mellett az ország villamosításának lassú menetében leli magyarázatát. A korábbi fejlődésre igen jótékony hatással volt a német vámháború.

Az egyes országok villamosításának mértékét legjobban érzékelhetjük, ha összehasonlítjuk az egyes országok egy-egy lakosra eső évi villanyáramtermelésének nagyságát. Az 1926. évi adatok szerint a fejenkinti villanyáramtermelés:

	kilowatt-óra
Svájcban	1.010
Németországban	330
Franciaországban ¹⁾	290
Olaszországban ¹⁾	200
Hollandiában ¹⁾	150
Belgiumban ¹⁾	150
Dániában ¹⁾	115
Cseh-Szlovákiában	100
Lengyelországban	75
Magyarországon	62.5

¹⁾ Magáncélra termelt mennyiség nélkül.

Ezzel szemben Lengyelország évi villanyáram szükségletét fejenkint 191 kilowatt-órára becsüli a Közmunkaügyi Minisztérium egyik kiadványa.

A villamosítás legfejlettebb Sziléziában, a kielcei vajdaságban és Pomerániában, míg legelhanyagoltabbak ebből a szempontból a keleti tartományok.

Az elektrifikálás fejlesztésének irányítása, melyet az 1922. évi vonatkozó törvény szabályoz, a Közmunkaügyi Minisztérium hatáskörébe tartozik. Az ország további villamosítása igen fontos érdeke az államnak a termelés olcsóbbátétele szempontjából. A vasutak és a mezőgazdaság villamosításának tervével is már régebben foglalkoznak, azonban itt is nagy akadály a szükséges tőke hiánya. Újabban a külföldi tőke mutat érdeklődést eziránt s jelenleg egy amerikai és egy francia ajánlat vár döntést.

Az egyéb iparok kisebb fejlettségével vagy éppen hátramaradottságával ellentétben a textilipar, túlnyomórészt a volt orosz területen, magas fejlett-

ségi fokot ért el minőségi és mennyiségi tekintetben egyaránt. Kifejlődésének különösen kedveztek az óriási kiterjedésű orosz piac nyújtotta nagy lehetőségek. A háború folyamán a textilipar igen súlyos veszteségeket szenvedett, nemcsak azáltal, hogy gyárai és nyersanyagkészletei elpusztultak, hanem nagyszegű kintlévőségeinek behajthatatlansága által is. A háború után a lengyel textilipar nemcsak elpusztult üzemei helyett állított fel újakat és szerelte fel azokat a legmodernebb gépekkel, hanem sikerült teljes mértékben alkalmazkodnia a megváltozott piaci viszonyokhoz is.

A textilipar három főcentruma: Łódz, a „lengyel Manchester“, melynek üzemei az egész termelésnek mintegy 83%-át szolgáltatják, Bielsko és Białystok. A textilipar főbb ágai a pamut- és gyapjúfonalak és áruk, valamint a juta- és lenvászongyártása. Legfejlettebb a pamut-, fonó-szövőipar. Nyersanyagának legnagyobb részét, így különösen a pamutot, külföldről hozza be.

A textiliparban foglalkoztatott munkások száma az összes lengyel ipari munkásoknak közel 30%-át teszi ki. A textilipari 20-nál több munkást foglalkoztató üzemek és munkásaik száma 1930 február havában a következő volt:

Gyárak száma		Munkások száma	
üzemben	üzemen kívül	összesen	csak a gyártásban foglalkoztatva
715	149	131.834	126.193

A múlt év január hónapjában ezzel szemben az összes foglalkoztatott textilipari munkások száma még 179.166 volt. Az 1929. év kezdetén a textilipar még olyan kedvező eladási lehetőségeknek örvendett, hogy a gyárak egyre-másra bővítették ki üzemeiket. Később azonban a termelés növekedése és az eladási lehetőségek közötti különbség egyre érezhetőbbé vált, különösen a mezőgazdasági népesség vásárlóképességének nagyarányú csökkenése folytán, aminek következménye lett a textilipari termelés fokozatos csökkentése.

A lengyel textilipar nemcsak Lengyelország minden szükségletét képes a legteljesebb mértékben kielégíteni, hanem nagy mennyiséget exportál is. A kivitt textilárak értéke az egész kivitelnek 8.5%-ára rúgott a múlt évben s értéke 239,863.000 zloty volt. Az ugyanakkor behozott textilanyag értéke 787,612.000 zloty, ami az 1929. évi összes behozatalnak 25.3%-a. Legfontosabb külföldi piacai: Románia, távol-kelet, Litvánia, Danzig, közel-kelet, balti államok, Ausztria, Magyarország, Jugoszlávia, Bulgária, Anglia és Németország. Igen figyelemre méltó jelenség a távoli piacok keresletének áruiránt való növekedése.

A textilipar mellett szépen fejlődött a konfekciósipar is, mely az ország keresletének bizonyos fokú kielégítése mellett kivitelre is dolgozik. A kon-

fekciós iparágak legnagyobb részét igen érzékenyen érintette nagy felvevőképességű és jól beszervezett orosz piacának elvesztése. A konfekciósipar 20-nál több munkást foglalkoztató üzeimben 1930 februárjában 13.766 munkás kereste meg kenyerét.

Igen jelentős szerepet tölt be mind az alkalmazott munkások számánál fogva, mind pedig az előállított termékek fontosságánál és értékénél fogva a vegyiipar. A felhasznált nyersanyag legnagyobb részét maga az ország nyújtja mezőgazdasága és bányaművelése által, mégis ez az ipar is meglehetősen elmaradt volt a háborút megelőzően. Mostanáig azonban már szépen kifejlődött. Az összes 20-nál több munkással dolgozó vegyiipari üzemek és munkásaik száma 1930 február havában:

Gyárak száma		Munkások száma	
üzemben	üzemen kívül	összesen	csak a gyártásban foglalkoztatva
236	22	37.306	33.324

Az elmúlt év folyamán a vegyiiparban alkalmazott munkások száma nem mutatott jelentősebb ingadozást, ami annak a bizonyosága, hogy az általános nyomott gazdasági helyzet nem volt a vegyiiparra érezhetően rossz hatással. A mezőgazdasági népesség vevőképességének csökkenését erősen megérezte ugyan a műtrágyagyártás, de az ennél a gyártási ágánál bekövetkezett lanyhaságot kiegyensúlyozta a termelés örvendetes fellendülése a kaucsuk- és a műselyemgyártás terén.

A lengyel vegyiipar főbb ágazatai: a kőszentermékek feldolgozó ipara, a festékgyártás, a robbanóanyaggyártás, a sófeldolgozóipar, a káliumsók feldolgozó ipara, a kénsavgyártás, a szuperfoszfát műtrágya és a nitrogénműtrágya gyártása, a műselyem előállítás, a fapárolás, zsiradékok gyártása és a kaucsukgyártás.

Tekintve Lengyelország nagy nyersanyagkészletét, a vegyiipar további fokozott fejlődés előtt áll, amennyiben a gazdasági viszonyok alakulása kedvező lesz.

Nagyszámú munkást tartanak el, különösen a nyári és őszi hónapokban, az építőiparok. A 20-nál több munkással dolgozó építőipari üzemek száma 420 volt az elmúlt évben és az idényben ezek átlag 43—48.000 munkást foglalkoztattak.

Erősen fejlődő ipar, bár az ország belső szükségletét még nem képes teljesen kielégíteni, a papírgyártás. Egyes gyártmányaiából, mint például cigarettapapírból és csomagolópapírból exportál is. A papírgyártás 105 gyárban átlag 13.000 munkást foglalkoztat.

A nyomdászat szintén jelentős 197 nagy üzemével s az azokban foglalkoztatott 10.700 munkásával.

A bőripar, mely a háborúban szintén nagy veszteségeket szenvedett, még nem eléggé fejlett s

ezért feldolgozott bőrben importra szorul az ország. Jelenleg 101 nagyüzem van, melyekben mintegy 5.000 munkás dolgozik. Emellett azonban közel 1.000 1—5 munkást foglalkoztató kisipari üzem is működik.

A kisipar, melynek körében számos mesterséget üznek, körülbelül 900.000 iparosnak és munkásnak ad kenyeret.

Közlekedés.

A három részre osztott Lengyelország közlekedési viszonyai szárazon és vizen egyaránt igen elhanyagolt állapotban voltak, különösen az orosz területen és közgazdasági szempontból egyáltalán nem feleltek meg a lengyel nép érdekeinek. Az idegen kormányok alatt mind a három területen az utak és vasutak építését döntőleg befolyásolták a stratégiai szempontok, melyek mellett a lengyel nép legelemibb gazdasági érdekeinek is háttérbe kellett szorulniok. Csak egy pillantást kell vetni Lengyelország közlekedési térképére s még ma is erősen szembetűnnek az egész közlekedési hálózatnak súlyos hiányai. De nemcsak a szárazföldi közlekedés fejlődésének irányítása volt hátrányos a lengyel gazdasági életre, hanem a vízi közlekedés sem alakult kedvezően, hiszen legfőbb víziútja, a Wisła (Visztula) három ország területén folyt keresztül, a tengertől pedig el volt zárva a lengyel gazdasági élet túlnyomó része.

A lengyel állam a felszabadulás után azonnal saját kezelésébe vette a vasutat. A már előbb ismertett háborús veszteségek pótlása mellett egységesítette a három különböző közlekedési rendszert, új tarifapolitikát vezetett be, az eddig megfelelő összeköttetés nélküli ipari területeket új vonalak építésével bekapcsolta és további terveinek megvalósításával be fogja kapcsolni úgy a belső gazdasági életbe, mint a kikötőkön és az átmenő határállomásokon keresztül a nemzetközi forgalomba. Egyik ilyen, most épülő fontos új vonal: Szilézia-Gdynia.

Lengyelország rendes nyomtávú vasúti hálózatának hossza 20.865 km. (A keskenyvágányú vonalak hossza: kb. 3.400 km). A kocsállomány, melyet nagymértékben sikerült megszorítani, 141.000 teherszálló kocsiból, 11.625 személykocsiból és 5.223 mozdonyból áll. Az elmúlt év folyamán a lengyel vasutak átlag naponta 17.990 tehervagónt a 15 tonna szállítottak.

A közutak építése és tökéletesítése egyik legégetőbb problémája a lengyel közlekedési politikának. A közutak lengyel érdekeknek megfelelő fejlesztését ugyanazon szempontok akadályozták, melyek a vasutakét.

A szilárd burkolatú utak hossza 44.000 km, ami a km²-kinti sűrűséget tekintve (0·1), igen rossz viszonyokról tanuskodik. Egyben pedig igen megokoltá teszi a nagyarányú útépítkezést.

1930 január 1-én Lengyelország területén a katonai járművek kivételével 43.319 géperejű jármű volt nyilvántartva. 10.000 lakosra 14 jármű jutott.

Lengyelország vízhálózata igen alkalmas a vízi közlekedés nagyarányú fejlődésére. Legfontosabb víziútja a Wisła és mellékfolyói. Összes hajózható természetes víziútjainak hossza 3.643 km, a mesterséges víziutaké pedig 721 km. A fausztatásra alkalmas vízhálózata 3.100 km hosszú.

A kormányzat nagy gondot fordít a már meglévő víziutak szabályozására és mélyítésére, valamint újabb mesterséges víziutak, különösen az egyes vízrendszereket egymással összekapcsoló új csatornák építésére.

A versaillesi békeszerződés szabad utat biztosított Lengyelországnak a tengerre, egyrészt azért, hogy Lengyelországnak ítélte az úgynevezett lengyel korridort — Pomorze, — másrészt meg, hogy a szabad várossá deklarált Danzig kikötőt gazdaságilag Lengyelországhoz, illetőleg annak vámterületéhez csatolta.

A lengyel külkereskedelem növekedésével kapcsolatban annyira megnövekedett a tengeri hajózási forgalom, — Danzig legjobb háború előtti forgalma mostanáig megnégyszereződött —, hogy szükségesnek látták egy új kikötő építését. 1921-ben fogtak hozzá egy kis, alig párszáz lakosú lengyel halászfalunak, Gdynia-nak modern kikötővé való fejlesztéséhez. 1924-ben már megkezdtek az új kikötő igénybevételét is. Gdynia forgalma rohamosan növekedett, az elmúlt évben 1.541 hajó érkezett 324.298 tonna rakománnyal és 5.683 utassal, valamint 1.552 hajó indult 2.497.893 tonna teherrel (túlnyomóan szén) és 17.555 utassal. Az 1929. évi hajóforgalom az 1928. évvel szemben 41%-kal, az átrakodott áruforgalom meg 43%-kal emelkedett. Jelenleg három lengyel alapítású hajózási társaság van és három állandó lengyel vonalon tartanak fenn összeköttetést.

Az állandó és rendszeres légiforgalom is folytonos fejlődést mutat fel mind az utas-, mind pedig a posta- és csomagforgalom terén. Jelenleg nyolc vonalon vannak rendszeres légi járatok, melyeket egy kivételével (ez a CIDNA-é), mind lengyel repülő társaságok tartanak üzemben.

Külkereskedelem.

Lengyelország külkereskedelmi forgalma az elmúlt évben 5.926 millió zloty volt, ami az előző évvel szemben csak 0.94%-os emelkedés. Nagyjelentőségű változás következett azonban be az export és import arányában az év második felében, ami egyúttal megszüntette a lengyel külkereskedelmi mérleg 27 hónapja állandóan tartó deficitjét. Az 1929. év első felében jelentkezett 433 millió zlotys deficitet, a második felév 134 millió zlotys nyeresége nem tudta ugyan az évvégi mérlegben kiegyenlíteni, mégis igen

örvendetes javulást jelent a lengyel közgazdasági élet számára. Az 1929. évi behozatal értéke 3.112.6 millió zloty, az összes kivitel értéke 2.813.4 millió zloty volt, ami az 1928. évi végső összegekkel szemben 7.4%-os csökkenésnek, illetőleg 8.2%-os emelkedésnek felel meg. A behozatal egy tonnájának átlagos értéke az 1928. évi 651 zlotyról az 1929. évben 614 zlotyra süllyedt, míg a kivitel egy tonnájáé 123 zlotyról 134 zlotyra emelkedett. A behozatal csökkenésének részletes vizsgálatánál kitűnik, hogy ezt az élelmicikkeknél és italoknál, a készárúknál, gépeknél, vegyszereknél, bőrárúknál és textilnyersanyagánál bekövetkezett lanyhaság okozta. Ezzel szemben a fémöntődék nyersanyagbehozatala növekedett. A kivitelnél az előző évihez viszonyítva előnyös változás következett be a szén, cink, gabona és liszt, vaj, cukor, vetőmagvak, textilárú, fa-, fémárú és gépek csoportjában. Ezzel szemben csökkent a tönkfa és a sertés kivitele.

Legfontosabb behozatali cikkek: pamut, gépek, gyapjú, vas- és acélárú, kikészített bőr, villamosági felszerelések, műtrágya, állati zsiradék, réz, dohány.

Legfontosabb kiviteli cikkek: fa, szén, sertés, textilárú, tojás, cink, kőolaj és termékei, tejtermékek, kész faárú.

Külkereskedelmileg legélénkebb összeköttetésben Németországgal, Angliával, Ausztriával és Cseh-Szlovákiával, az A.E.Á.-kal, Franciaországgal, Svédországgal, Romániával és a balti államokkal van. Oroszországgal és a távol-keleti országokkal való kereskedelmi összeköttetése, kiváltképen kivitele erősen növekszik. Nagyon figyelemreméltó jelensége a lengyel exportnak, hogy egyre több és több külföldi piaccal teremt állandó kapcsolatot.

A lengyelországi behozatal nagymértékben a belső termelést szolgálja, amennyiben legnagyobb értékben nyersanyagot, félgyártmányokat és a termelés tökéletesítéséhez szükségelt gépeket és műszereket importálnak. Ezzel szemben a kivitel fejlődésének iránya azt mutatja, hogy a kivitt áruk évről-évre a megmunkálás előrehaladottabb állapotában hagyják el az ország határait.

Az elmúlt év folyamán az importnál tapasztalt kedvező alakulásnak azonban nemcsak kizárólag az az oka, hogy a belső termelés fejlődött, hanem nem utolsó helyen az is, hogy a nemzetközi pénzpiacon uralkodott feszültség miatt a külföldi exportőrök nem nyujthattak olyan mennyiségben és olyan kedvező feltételek mellett hitelt, mint az előző időben. A kivitel kedvező alakulása pedig egyrészt a belső piac túlterheltségével és az árak esésével magyarázható, másrészt pedig a nagy lendületet vett kiviteli politika eredményes munkásságával. Ebben nagy része van a Poznanban rendezett országos kiállításnak, az Állami Kiviteli Intézet munkásságának, valamint a kivitel szervezete tökéletesedésének. Az

Allami Kiviteli Intézetnek számos külön külföldi levelezője van, valamint az összes konzulátusok közvetlen összeköttetésben vannak vele. A konzuli szolgálatot nemrégiben átszervezték és az eddiginél sokkal fokozottabb mértékben a kereskedelem szolgálatába állították. Ez az átszervezés már a múlt évben jótékonyan mutatta hatását a kivitel terén, amennyiben a kivitel növekedéséhez a konzulátusok az elmúlt évben — becslés szerint — kb. 100 millióval járultak hozzá. Meg kell még említeni azt, hogy az újabban történt vámpolitikai intézkedések is örvendetes eredményekkel jártak a kivitel fejlődésére nézve.

A belső kereskedelmi forgalom emelkedése a pénzpiac kedvező alakulásától, illetőleg a hitelviszonyok javulásától és a közlekedési lehetőségek terén való további fejlődéstől függ. A közlekedés fejlődésének még számos, a termékei felvételére alkalmas belső piacoktól és az ország fogyasztásába való kedvező bekapcsolódás lehetőségétől elzárt területet kell felvirágoztatnia azáltal, hogy összeköti a hazai gazdasági élettel.

Pénzügy.

A nemzeti közgazdasági élet felépítésének egyik fontos momentuma volt az állandó és stabil valuta megteremtése. Lengyelország is végigszenvedte az általános közép-európai inflációt, mely ott 1924 kezdetén érte el tetőfokát. A márka stabilizálása után a törvényhozás által, mint állami felügyelet alatt működő magánbank, alapított Bank Polski, azaz Lengyelország Bankja 1924 április 28-án megkezdte működését és kibocsátotta saját új bankjegyét, a „złoty“-t. Az első stabilizációs kísérlet azonban nem hozta meg a kívánt sikert. A złotynak a dollárral szemben megállapított eredeti értékaránya 5·185-ről hamarosan 11-re romlott. Végre 1926. év végén sikerült a złoty értékét állandósítani olyképen, hogy 1 dollárnak 9 złoty felelt meg. Az 1927-ben kiadott törvényes rendelkezés ebben az arányban állapította meg „de jure“ is a złoty aranyértékét is. Ezt az értéket kisebb ingadozásokkal sikerült mostanáig fenntartani, sőt a múlt év októberétől kezdve ez is előnyösen változott. A dollár jelenlegi árfolyama 8·88½ złotyn áll.

A pénzforgalom nagysága az elmúlt év folyamán az előző év végén elért összeget nem sokkal haladta felül, illetve süllyedt az alá az év egyes hónapjaiban. Amíg az 1927. évben a forgalomban lévő pénz összege 28·5%-kal emelkedett, addig az 1928. évi emelkedés 17·3% volt, az 1929. évi pedig csak 3·9% az előző évivel szemben. A forgalomban volt bankjegyek összege az 1928. év végén 1.295 millió złotyt tett ki, az 1929. év végére ez 1.340 millió złotyra emelkedett. A forgalomban volt bankjegyek, kincstári jegyek és ércpénz együttes összege pedig az 1928. év végi 1.539 millió złotyról 1929 végére 1.599·7 millióra emelkedett.

A Bank Polski bankjegyeinek alapszabályszerűen előírt ércfedezete minimálisan 30%. Az aranyfedezet az elmúlt év folyamán 79·4 millió złoty értékű arany vásárlása által 38·74%-ra emelkedett. A Bank Polski arany- és külföldi követelésekben lévő fedezetének együttes összege az év második negyedében csökkent, azután az év további folyamán lassú, de állandó javulást mutatott. A forgalomban lévő bankjegyek és látra szóló tartozások alapszabályszerű fedezete sohasem süllyedt a 60% alá s ezzel elérte azt, hogy egész Európában egyike a legmagasabb nívón állóknak.

A takarékoság aránya az elmúlt esztendő folyamán is növekedett, bár, tekintettel a nemzetközi gazdasági feszültségre, csak igen mérsékelten is. A bankoknál lévő letétek összege az 1928. évvégi 2.542 millió złotyról 1929 december 31-re 2.636·9 millió złotyra emelkedett. A bankoknál volt összes letétek összege a letét természetére szerint így oszlott meg: 42% azonnali kifizetésre szóló letét, 37%-a takarékbetét és 21%-a kötött letét. A pénzpiac helyzete nem kedvezett az elmúlt év folyamán a tőkegyűjtésnek, sem pedig a vállalati tőkék megszerzésének vagy felemelésének. Az elmúlt év első felében 32 új részvénytársaság alakult, míg az 1928. esztendő ugyanazon szakában 38; ugyanakkor 57 részvénytársaság emelte alaptőkéjét 99·7 millió złotyval, szemben az 1928. évi 87 részvénytársaság 113·1 millió złotys alaptőkeemelésével.

A hosszúlejáratú amortizációs hitelek fejlődése megakadt, sőt csökkent az 1929. év folyamán, tekintettel arra, hogy a rendelkezésre álló forrásokat majdnem teljesen kimerítették az 1928. évben. A pénzpiac általánosan kedvezőtlen viszonyainak ellenére a Bank Polski ércfedezetének gyarapodása lehetővé tette az elmúlt év folyamán a hitelműveletek fokozását, különösen a mezőgazdaság szükségleteinek kielégítését illetően. A hitelkeretek havi helyzetéről készített kimutatás állandó emelkedésről tesz tanúságot. A Bank Polski lényegesen növelte a gabonára nyújtott jelzálogos hitel kereteit, amennyiben a bankok bekapcsolásával az ilyen természetű hitelből az 1929. évben 54·9 millió złotyt engedélyezett az 1928. évi 15·6 millióval szemben. A mezőgazdasági válság enyhítését és jövőbeni nagymérvű felléphetésének megakadályozását célozza a Bank Polski tanácsának az a multévi határozata, amelyik kimondja, hogy résztvesz a gabonátárházak építésére alakuló társaság alapításában, valamint az, amelyik a Nemzeti Közgazdasági Bank útján a malmoknak engedélyez különleges kölcsönöket a gabonavásárlás megkönnyítésére.

A lejáratkor be nem váltott kereskedelmi váltók aránya az összes lejárt váltókhoz viszonyítva meglehetősen ingadozott: a múlt év januárjában 3·75% volt, decemberében pedig 5·44%.

A leszámítolási kamatláb 1927 májusa óta 1929 április 19-ig 8% volt, ekkor azonban 9%-ra emel-

ték, majd november 15-e óta ismételten csökkenték, legutóbb ez év júniusában 13-án 6½%-ra.

A Bank Polski 1929-i üzletéről szóló és az 1930 február 13-án megtartott közgyűlése elé terjesztett jelentése eredménydús és az ország érdekeit megfelelően szolgáló élénk tevékenységről számol be. Az 1929. évi nyereség 97·5 millió zlotyra rúgott, ami az 1928. évi nyereséggel szemben 21·3 %-os emelkedést jelent. Ez a nyereségtöbblet a fel-emelt kamatlábbal járó nagyobb haszon mellett különösen a kereskedelmi váltótárca-állomány növekedésének az eredménye. Az 1929. évre kifizetett osztalék 20%, ami az előző évvel szemben 4%-os emelkedésnek felel meg. A felosztásra került tiszta nyereségből az állam 23 millió zlotyval részesült. A Bank Polski alaptőkéje a legutóbbi mérleg szerint 150 millió zloty, kimutatott tartalékalapja pedig 110 millió zloty. Az 1929. év végén 52 fiókja és 201 megbízott ügynöksége működött az ország területén.

Az állami költségvetés mérlege évek során át deficitel zárult, ami különösen abban leli magyarázatát, hogy a lakosság képtelen volt az adókötelezettségének rendesen eleget tenni, míg ugyanakkor az államkincstárnak nagy megterheléseket jelentettek bizonyos halaszthatatlanul fontos, főleg beruházásokkal kapcsolatos kiadások, valamint a szovjet-orosz hadsereg 1920. évi támadását kivédő hadviselés költségei. Ez volt a helyzet az infláció, majd pedig a nagy gazdasági válság idején. Általában a lengyel valuta végleges stabilizációjának megtörténteig az állam pénzügyeinek állapota nem volt kielégítőnek mondható. A pénzügyi helyzet javulása az 1926. év második felében következett be, mikor is az állampénztár bevételei már meghaladták a kiadásokat. Ettől kezdve az állami költségvetés zárómérlegének kedvező állása állandósult s ma is megvan. A március 31-én zárult 1926/27. költségvetési év 156 millió zloty, az 1927/28. év 214·6 millió zloty, az 1928/29. év 200·2 millió zloty, a most lezárt 1929/30. év meg 60 millió zloty nyereséget, illetőleg a tényleges kiadásokat meghaladó tényleges bevételi többletet mutatott fel. Ez a már négy költségvetési év mérlegében jelentkezett nyereség az államkincstárnak tekintélyes tartalékalapul szolgál, biztosítván a költségvetés további egyensúlyát, az állami pénzügyek kedvező alakulásáról tanuskodik. Az államkincstárnak a költségvetési többletekből alakult tartalékalapja 1930 január 1-én 463·7 millió zloty volt.

Az 1930/31. évre előirányzott költségvetés bevételi összege 3.038·7 millió zloty, kiadási összege pedig 2.940·9 millió zloty.

Az előző évi költségvetéssel összehasonlítva a mostanit, azt látjuk, hogy az állami kiadások csökkentésére törekszik az okos és megfontolt takarékosság elveit követve.

A költségvetés bevételeinek forrásai a következők:

Az 1930/31. költségvetési évre előirányzott bevételek:

A) Adminisztratív bevételek	1.901,418.584
Adminisztratív bevételek a közadók- ból származó bevételek levonása után	288,443.584
Vagyonadó	76,000.000
10%-os póttadó	100,900.000
Egyenes adók	668,000.000
Földadó	60,000.000
Telek- és házadó	42,000.000
Ipari adó	275,000.000
Jövedelemadó	252,000.000
Tőke- és kamatadó	7,000.000
Egyéb egyenes adók	32,000.000
Közvetett adók	186,275.000
Sörfogyasztási adó	15,500.000
Cukorfogyaszt. adó	122,500.000
Kőolajfogyaszt. adó	13,440.000
Egyéb	34,835.000
Vámilletékek	386,000.000
Bélyegilletékek	195,800.000
B) Állami vállalatok	180,436.984
C) Monopóliumok	956,881.000
Dohány	422,077.000
Alkohol	457,440.000
Egyéb	77,364.000
A, B és C összesen	3.038,736.56

Az államkassza legtekintélyesebb bevételi forrásait a monopóliumok, az egyenesadók, a vámilletékek alkotják. Az állam kezében öt egyedárusítási jog van, még pedig a sóé, a dohányé, az alkoholé, az állami sorsjátéké és a gyufáé. Pénzügyi szempontból különösen nagyjelentőségű ezek közül az alkohol és a dohány egyedárusítási joga. Állami kezelésben és tulajdonban van a vasút, a posta. Az erdőterületeknek közel $\frac{1}{3}$ -a, azaz 2,861.000 ha az állam tulajdona. Az a körülmény, hogy az ország legnagyobb faszállítója, lehetővé teszi a mindenkori faarak kialakulásába való döntő befolyását. A még fel nem tárt és kiaknázásba be nem vont petróleum, illetve nyerskőolajterületek legnagyobb része is az államé, ami a termelés fejlődésének egészséges irányítását biztosítja számára; azáltal pedig, hogy Lengyelország legnagyobb kőolajfinomítója szintén az állam kezében van, szava döntőleg érvényesül a naftafeldolgozó-ipar minden terén is. A nitrogén-gyártás legnagyobb üzeme szintén az államé, azonkívül számos szén és egyéb ásványi termékeket nyújtó bánya. Számos hadianyaggyára van és mint részvényes résztvesz úgyszólván minden, a nemzeti érdekek szempontjából fontossággal bíró vállalkozásban. Az állami vállalkozások legtöbbször, de különösen a vasút és a posta nyereséggel dolgozik.

Az állami költségvetés kiadási rovatának legnagyobb részét természetesen, az állami közigazgatás költségei teszik ki, figyelemreméltó azonban e mellett az állami adósságok kamatainak és tör-

lesztésének összege. Az állam közgazdasági vállalkozásaira meglehetősen alacsony összeg van előírva. Az állami közigazgatásra szánt összegek között a legnagyobb tétel a hadügyminisztérium előirányzott kiadása, ezután következő nagyobb tételek még a vallás- és közoktatásügyi minisztérium, a belügyminisztérium, a hadirokkantsegély, a közmunkaügyi minisztérium, a pénzügyminisztérium előirányzott kiadásai. A hadügyi kiadásokra szánt összeg, 826 millió zloty, nagyságát eléggé indokolja az a körülmény, hogy mint fiatal államnak 5.397 km-es határ biztonságáról kell gondoskodnia és hogy ebből 1.407 km-en olyan szomszédja van, mint Szovjetország. Tekintettel kell lennie arra is, hogy egy jövő háború esetén igen súlyos teher-tételt jelenthetnek egyes nemzetiségei is, amennyiben ellenséges propaganda férközhetik közéjük. (Az egész lakosságnak 31%-a nemzetiség.)

Az 1930/31. költségvetési évre előirányzott kiadások:

A) Közigazgatás	2.921,975.787
Köztársasági elnök	4,578.896
A parlament	11,923.038
Állami számvevőszék	7,950.600
Minisztertanács	4,925.812
Külügyminisztérium	52,295.582
Hadügy	826,096.105
Belügy	252,900.872
Pénzügy	145,233.040
Igazságügyi	133,211.975
Ipar- és kereskedelem- ügyi minisztérium	54,370.945
Közlekedésügyi minisz- térium	18,182.600
Földművelésügyi minisz- térium	59,815.160
Vallás- és közoktatás- ügyi minisztérium	471,554.356
Közmunkaügyi minisz- térium	161,264.260
Munka- és népjóléti mi- nisztérium	81,120.223
Földreformügyi minisz- térium	61,707.623
Posta- és táviróügyi mi- nisztérium	2,685.080
Nyugdíjak	111,047.000
Hadirokkantsegély	163,270.000
Állami adósságokra	296,842.620
B) Állami vállalatok	18,946.124
C) Monopóliumok	
A, B és C összesen	2.940,921.911

A lengyel közgazdasági élet fellendítésében igen jelentős szerepük van az állam által igénybe vett kölcsönöknek. A lengyel kormány számos kölcsönt vett fel mind a belföldön, mind pedig a külföldön. Ezeknek a kölcsönöknek célja a valuta stabilizációja, a háború okozta károk helyrehozása, vasút-építés és más köztermészetű beruházások, a belső pénzpiac és ezen keresztül a gazdasági élet fellendítése, agrár-reform stb. A lengyel államadósságok összege 1929 december 31-én 473.2 millió dollárt tett ki, ebből 414.7 millió dollár külföldi, 58.5 millió dollár pedig belföldi kölcsön volt. Lengyelország összes államadóssága aránylag nem túlnagy. Az egész lakosságra szétosztva egy-egy lélekre 15.4 dollár esik. A külföldi hitelezők között domináns helyet foglal el az Amerikai Egyesült Államok, ugyanis az összes államadósságok több mint 60%-a innen ered. Jelentős összegeket hiteleztek még Lengyelországnak Franciaország, Nagy-Britannia és Olaszország. A folyó költségvetési évben az állami adósságok törlesztésére és kamataira 296 millió zlotyot irányoztak elő.

Lengyelországnak területe nagysága, lakosságának száma és politikai, valamint gazdasági súlya ma is igen tekintélyes helyet biztosít nemcsak az európai államok sorában, hanem a világ nemzetjeinek gyülekezetében: a Népszövetségben is.

Ez a rövidre szabott áttekintés is meggyőző bennünket arról, hogy Lengyelországra, hála népe öntudatos és hatalmas törekvéseinek és munkabírá-sának, valamint természetadta kincsei gazdag tárházának, szép és biztató jövő vár. Ez a jövő pedig olyan kilátásokkal kecsegtet, különösen gazdasági szempontból, amely kilátások Lengyelországnak az európai államok között még előkelőbb szerepet és döntőbb befolyást ígérnek.

Nemcsak érdekes, hanem érdemes is a lengyel közgazdaság jelenségeit gondos figyelemben részletezni. Nem csupán a barátság érzése, hanem ami ennél a nemzetek életében sokkalta nagyobb: az érdekünk is ezt kívánja tőlünk. Lengyelországgal máris számos jelentős kapcsolatunk van gazdasági téren, azonban ezek még nem mondhatók kielégítőnek. Fejleszteniünk kell ez összeköttetéseket, hiszen sok érdemes lehetőség kínálkozik, melyek legnagyobb része ma még kiaknázatlan.

Végh Jenő.

Könyvismertetések.

Chronique de livres.

Szél Tivadar: A születések alakulása Budapesten és az európai nagyvárosokban.

Théodore Szél: Les naissances à Budapest et dans les grandes villes européennes.

Statistikai Közlemények (szerkeszti: Illyefalvi I. Lajos. 58. kötet, (1929) 3. szám. Budapest, 1929. 281 l.)
Kiadja: Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.
Publications Statistiques (rédigées par Louis I. Illyefalvi). Vol. 58 (1929) No 3. Budapest, 1929. 281 pages.
Publiées par le Bureau de statistique de la ville de Budapest.

Résumé. L'auteur fait connaître, avec une méthode remarquable, toutes les parties des statistiques de la natalité établies par le Bureau de statistique de la ville de Budapest, confrontant, sous les principaux rapports, les résultats avec les chiffres des grandes villes européennes. Il établit que depuis des décades, dans toute l'Europe, la proportion des naissances a une tendance descendante et indique les causes dont l'effet réciproque a amené cette régression continue. Il examine combien celle-ci touche d'une part les différentes sortes de naissances (naissances légitimes et illégitimes, sexe, viabilité, accouchements multiples) et d'autre part les diverses catégories de la population, établies suivant la nationalité, la confession, la profession, la fortune, etc. En terminant, il expose à fond, le premier en Hongrie, la statistique des avortemens, s'occupant surtout de Budapest, mais comparant aussi avec les chiffres de Hongrie, le peu de données internationales disponibles.

★

Szél Tivadarnak fenti címen a közelmúltban megjelent könyve a demografiai szakirodalom szempontjából három okból tekinthető nagy nyereségnek. Egyrészt ugyanis igen bő és kimerítő összefoglalását adja az európai nagyvárosokra nézve a születések alakulására vonatkozó adatoknak, másrészt a felsorakoztatott adatok alapján eszközölt megállapítások és törvényszerűségek gazdag anyagával sok tekintetben útmutatásul szolgálhat a népesedési politikát irányító tényezőknél. Végül alapvető munkának kell tekintenünk abból a szempontból, hogy első ízben találjuk meg benne az elvetélések statisztikájának rendszeres ismertetését, amit ezideig nemcsak a magyar, de a nemzetközi szakirodalom is csaknem teljesen nélkülözött.

Szerző 19 fejezetben tárgyalja anyagát s a számszerű részt a függelékben adott részletes táblákon kívül 116 szövegek közötti táblával és 22 grafi-

konnal teszi szemléltetőbbé. A metodikai részénél kimerítően ismerteti a magyar születési statisztikai adatgyűjtés történetét s az ezidőszerint használatban lévő fővárosi kérdőmintát szembeállítja az európai nagyvárosok kérdőmintáival.

Az összehasonlítás eredményeképpen kívánatosnak tartaná Szél, hogy az 1905 óta változatlan fővárosi kérdőminta, valamint az országos kérdőív is a mai követelményeknek megfelelően átalakíttassék. Kérdezni kellene pl. a halvaszületés okát, annál is inkább, mivel az idevonatkozó nemzetközi nomenklátúra is elkészült már. Hiánya a kérdőmintának az is, hogy 1901 január 1-től kezdve elmaradt a törvénytelen gyermek anyjának családi állapotát tudakoló kérdőpont. Ezt a kérdést sok európai nagyváros (pl. Berlin, München és más német városok, továbbá Bern, Basel, Zürich stb.) ma is felteszi s igen érdekes statisztikára ad alkalmat arra vonatkozólag, hogy a törvénytelen gyermekek mennyivel gyakoribbak hajadonoknál, mint özvegyeknél vagy elváltaknál.

Társadalmi szempontból továbbá nem volna érdektelen az apa betegpénztári hovatartozóságát tudakolni, mint ahogy ezt már a bécsi statisztikai hivatal be is vezette. Ez annál is inkább fontos volna, mivel népességünk mind nagyobb hányada tartozik egyik vagy másik intézmény kötelékébe. A kutatási lehetőségek kiterjesztése ugyanis a népesedési problémáknak újabb és újabb területeire nyújt betekintési lehetőséget és hasznos útmutatásokra vezethet.

A következő fejezetekben a szerző végig vezeti az olvasót a Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala által gyűjtött születési statisztika minden részén s főbb vonásokban az európai nagyvárosokén is. Szembeállítja a fővárosi eredményeket a vidékre és az egész országra vonatkozókkal, összehasonlításokat eszközöl továbbá minden főbb vonatkozásban az európai nagyvárosok megfelelő adataival.

Mint legnagyobb jelentőségű szabályszerűséget állapítja meg Szél, hogy a születési arány mintegy félszáz év óta Európaszerte csökken s ez a visszaesés a nagyvárosok adataiban sokkal erősebb, mint az országos eredményekben, vagy mint a vidéken. A minket elsősorban érdeklő budapesti születések alakulására vonatkozó legrégebb adatok szerint fővárosunkban a XIX. század első felében úgy a születések száma, mint a halandóság rendkívül magas volt. A születési aránynak az a lassó

csökkenése, amelyet ma is észlelhetünk, csak a 70-es években kezdődött, vagyis kb. 60 évvel ez előtt. A születési arány Budapesten az 1826—35. évek között 1.000 lakosra évente 45 és 54 között váltakozott; 1854—55-ben ez az arány 51·2 ezrelék volt s a három ősváros (Pest, Buda és Óbuda) egyesítésének idején is (1873) ez az arány még mindig 44—45 körül mozgott. Innen kezdve a 70-es évek végéig nagy visszaesést mutat a születési arány, amennyiben 5 év alatt 44-ről 36-ra esett. Ezután a születési arány csak lassan csökkent, a 90-es évek elején néhány tized ezrelékkal még emelkedik is, majd a 90-es évek végén a csökkenés ismét nagyobb arányúvá válik, amikor is az élveszületések nyers arányszáma 33·6-re száll le. Az idevonatkozó arányszámot azonban az 1926—27. évekre vizsgálva arra a szomorú eredményre jutunk, hogy az a századfordulón megállapítottak már csak a felét — 16·8 — teszi.

A születési arányszám nagymérvű visszaesése mellett a városi népesség szaporodásának másik forrása, az urbanizálódás is megtorpanván, a főváros népességének fejlődése meglassúbbodott. Míg ugyanis 1869—80 között a tényleges népszaporodás Budapesten 1.000 lélekre évenként 29·3, 1890—1900 között 44·8 volt, addig 1910 és 1920 között 5·4, 1920 és 1925 között pedig 6·8 volt.

Az élveszületéseknek a múlt századbeli magas aránya és a 70-es évektől egyre tartó csökkenése számos körülményre vezethető vissza. Az arányszámok egykori nagy magassága elsősorban a népességnek a maitól lényegesen eltérő összetételével indokolható. Abban az időben még jóval nagyobb volt a házasságban élők száma, mint ma, illetve mint a századfordulótól kezdve. A 70-es évek vége felé történt nagymérvű bevándorlások lényegesen átalakították a főváros népességének családi állapot, kor és foglalkozás szerint való összetételét. A bevándorlók túlnyomó része produktív korú nőtlen, illetve hajadon volt, akik azután részben kereseti viszonyaik, részben a városi életnek erkölcsi és kulturális hatásai révén és az életmód megváltozása miatt későn vagy egyáltalán nem kötöttek házasságot. Így lecsökkent a házások aránya és rövidült a házasságok időtartama is, ami viszont a házasságok termékenységét módosította kedvezőtlen irányban. A századforduló óta azonban Budapest népességének családi állapot és kor szerint való megoszlása már úgy változott, hogy az a születési arányok mai csökkenését már nem erősíti, hanem inkább gyengíti azt. A multhoz képest mutatkozó csökkenés ugyanis a tiszta (vagyis a szülésre képes korban levő nőkhöz viszonyított) arányszámokban mindenütt nagyobb, mint az általános, vagy nyers, tehát az egész népességhez viszonyított arányokban. Ez a körülmény viszont arra is rámutat, hogy a jövőben a születési nyers

arányszámoknak még további csökkenésével kell számolnunk. A mai, máris igen kedvezőtlen arányszám is csak azért áll fenn, mivel a népesség összetételében a produktív korúak aránya a fiatalok rovására megnagyobbodott.

Különösen erős visszaesést várhatunk arra az időre, amikor a mai megritkult gyermeklétszám a házasságkötésre alkalmas korba jut.

A születési arány csökkenésének mai oka meglehetősen szétágazó. Csak helyeselhetjük Szél elgondolását, amidőn a főkot gazdasági téren látja. Igazolja ezt az a körülmény is, hogy úgy a háborút megelőző időszakban, mint a világháború befejezését követő években mind a házasságkötések, mind az elsőszülöttek száma ha kis mértékben is, de valamelyest emelkedett. Ezzel szemben a már meglévő, kiváltképpen a régebbi, már több gyermekkel megáldott házasságok termékenysége az, ami lényegesen csökkent. Ez a csökkenés pedig olymérvű volt, hogy a születések összes számának s még inkább a népességhez viszonyított arányának csökkenésére vezetett. Ez azt bizonyítja, hogy a gyermek utáni vágy megvan ugyan, de a gyermekek számának már határt szab a gazdasági viszonyok kedvezőtlen volta.

Mint súlyos okra, országunk megcsönkítésére kell még rámutatnunk. Olyan területi veszteséget egy ország sem szenvedett, mint hazánk; így a magyar főváros gazdasági háttere tört le a legjobban. Ennek természetes következményeképpen azután Budapest lakosságának életszínvonalja nagy mértékben alászállt.

A gazdasági kényszeren kívül a születési arány csökkenésének magyarázatánál természetesen jelentős szerep jut egyéb elgondolásoknak is, mint pl. a jóléti teóriának, a társadalmi hajszalcsövesség francia iskolájának, a modern életmód sajátságait, valamint a vallástalanság terjedését hangsúlyozó irányoknak is s a tulajdonképeni ok bizonyára ezek kölcsönös egymásra hatásában lelhető fel.

Mindezek az okok természetesen nagyobb mértékben hatnak a nagy városokban, mint a vidéken s ebből kifolyólag a születési arányszámokban nagyobb mérvű visszaesést tapasztalhatunk a vidékkel szemben a nagyvárosokban.

A születési arányszámoknak nemzetközi összehasonlításából azt láthatjuk, hogy Budapest a két szélsőség és pedig Moszkva (30·4‰) és Berlin (11·3‰) között a középén (17·7‰) áll, de mégis a minimumhoz közelebb. Az egyes városok sorrendjére vonatkozólag érdekes megfigyelni, hogy a leg súlyosabb anyagi helyzetben lévő országok nagyvárosaiban a legalacsonyabbak a születési arányszámok, míg viszont a háborúból győztesen kikerült államok nagyvárosainak születési aránya a legkedvezőbb.

A rendkívül alacsony születési arányszámok mellett bizonyos mértékig vigasztalólag hat az a tünet, hogy a törvénytelen szülöttek aránya a törvényesek arányánál nagyobb mértékben csökkent. Úgy nemzeti, mint erkölcsi és vallási szempontokból igen kedvezőnek mondható ez a körülmény, mert hisz a törvénytelen gyermek felnevelése, jövője koránt sincs úgy biztosítva, mint a törvényeseké.

A születések helyére vonatkozólag érdekes megfigyelni, hogy a fővárosi születéseknek ma már $\frac{3}{4}$ része nem az anya lakásán, hanem közintézetekben történik.

A szülések helyét illetőleg Európa más nagyvárosaiban is ugyanaz a helyzet. Párisban pl. a születéseknek csak 38·3%-a történik az anyák lakásában, Zürichben pedig 31·7%. Ennek az irány-
nak a fejlődésére vonatkozólag megjegyezhetjük, hogy Budapesten az 1881—1885. évek átlagában a születéseknek még csak 2·1%-a, 1909—12. években 25·8%-a, 1925—27. évek átlagában pedig már 73·8%-a történt kórházakban vagy más közintézetekben. Megállapítja továbbá a szerző, hogy a közintézeti szülések száma és aránya Budapesten sokkal erőteljesebben gyarapodott, mint a kórházak, illetve az ágyak száma, avagy a más egyéb betegségekben ápoltaké.

Hogy a halvaszülöttek aránya a közintézetekben magasabb, mint a magánlakásokban történt szüléseknél, annak az a magyarázata, hogy a súlyosabb térránytalanság vagy a magzat rossz fekvése miatt vagy egyéb okokból kifolyólag életveszélyes esetekben a szülő nők nagyrészt közintézetekbe szállíttatnak be s így a nehéz esetek nagyobb mortalitása szökteti fel a közintézetek halvaszületési arányát. Megemlíthetjük még idevonatkozólag, hogy a törvénytelenek aránya is magasabb a közintézetekben, pedig ezek között több a halvaszülött, mint a törvényes születéseknél.

A születések nem szerint való megoszlásában az az állandó szabályszerűség mutatkozik, hogy a fiúszülöttek száma az országok és városok legnagyobb részében és minden időben valamivel nagyobb az újszülött leányokénál. A világháború után pedig minden hadviselt államban lényegesen fokozódott a fiúszületési többlet, míg ez a jelenség a háborúban semleges hatalmak területén a háború után nem jelentkezett.

A fiúszületési többlet legnagyobb valószínűség szerint a szülők korviszonyával van összefüggésben, a háborús többletfokozódás pedig e korviszonyok eltolódásával. Erre enged következtetni az a körülmény is, hogy a törvénytelen szülöttek között úgy a békés, mint a háborús években kevesebb a fiúszülött, aminek okát a szülők túlnyomóan fiatal korával magyarázhatjuk.

A szülők korviszonyaira vonatkozólag megállapítható, hogy az anyák korcsoportjai közül a harmadik évtizedben lévőkől származik a legtöbb születés, az apák közül viszont legtöbb a 30. és 40. év között levőkől. A szülők között levő koreltolódás tekintetében Európaszerte ugyanez a helyzet. Ez a korkülönbség adja magyarázatát a fiúszületési többletnek, az a körülmény pedig, hogy a korkülönbség a háború végén fokozódott, magyarázza a háborús fiúszületési többletet.

Szél a legújabb időszakra vonatkozólag kiszámította a natalitási táblákat, amelyek a születéseknek a szülők korévei szerint változó valószínűségét mutatják. Az eredményeket összehasonlította a mult századbeli Kőrösy-féle táblák adataival s arra a megállapításra jutott, hogy a legnagyobb születési valószínűség a szülők korcsoportját illetőleg a multtal szemben nem változott, a szülők magasabb korcsoportjaiban azonban fokozatosan erősbödő csökkenés mutatkozik.

Az egyes felekezetek jövőbeli fejlődésének szempontjából fontos a születéseknek vallás szerint való alakulását figyelemmel kísérnünk. Az idevonatkozó adatok azt mutatják, hogy a legutolsó években Budapesten a reformátusok születési aránya a legjobb (21·17‰), csak azután jön a római katolikusoké (19·62‰) és az evangélikusoké (17·31‰).

A házasságok termékenységét illetőleg azonban a katolikusok kedvezőbb helyzetben vannak a reformátusoknál. A reformátusok magas születési arányszámának ugyanis az az oka, hogy közöttük több a házas, mint a katolikusok között. Rendkívül alacsony — 10·9‰ — az izraeliták születési arányszáma.

A születések gyakoriságában a legnagyobb eltéréseket a különböző foglalkozások, társadalmi osztálykülönbségek idézik elő. Ezek a különbségek pedig elsősorban a házasságok arányának, az életmódnak és az anyagi jólétnek eltérő voltából származnak. Az 1926-1927. években a maximumot az őstermelés születési arányszáma képezte Budapesten 40·2 ezreléssel, a minimumot pedig a házicselédek, egyéb és ismeretlen foglalkozásúak 10·8‰-kel. A közszolgálat és szabadfoglalkozások arányszáma 12·7‰ volt. Megjegyezhetjük még, hogy a tisztviselők születési aránya a legtöbb foglalkozási főcsoportban alacsonyabb, mint az illető főcsoporté. A multhoz képest legjobban a tulajdonképeni értelmiség, azután az ipari és a közlekedési tisztviselők születési aránya csökkent.

Az elvetélésekre vonatkozó adatokat első ízben ismerteti Szél ebben a munkájában, de csak a fővárosra vonatkozólag. Országos statisztika ugyanis erre vonatkozólag ezideig nincsen. Hiányosak azonban az ismertett adatok is, mivel a bejelen-

tett abortusok száma mindig csak töredéke a valóságnak. Az elvetélések nagyrészeről nem szereznek tudomást a hatóságok s így a statisztika sem. A rendelkezésre álló anyag mégis elegendő ahhoz, hogy a nagy számok törvénye már kellőképpen érvényesülhessen s hogy bizonyos jellegzetes szabályszerűségeket meg lehessen állapítani. A nemzetközi összehasonlítás azonban részben a vonatkozó rendszeres adatgyűjtések hiánya, részben pedig a módszertani különbségek miatt csaknem lehetetlen. Az elvetelés és halvaszületés korhatárát ugyanis az egyes államok nagyon különbözően állapítják meg, így pl. Párisban a 4 hónapnál fiatalabb magzatokról készül az elvetelési statisztika, míg hazánkban a 7. hónap a korhatár. A rendelkezésre álló szűkös adatoknál is tehát állandó korrekcióval kell élnünk és így csak bizonytalan értékű összehasonlításokat eszközölhetünk.

A bejelentett elvetélések száma Budapesten az 1924—27. évek átlagában évenként 1.483; ebből 1.000 élveszületésre jut évenként 86, tízezer nőre pedig 28. Ugyanebben az időben 100 elvetelés közül 20 törvénytelen volt. Az embriók kora szerint legtöbb az elvetelés a második hónapban; a szülők korcsoportjait vizsgálva pedig a legnagyobb arányszámot a 40—49 éveseknél (1.000 születésre 160,6 abortus), a legkisebbet pedig a 17—19 éveseknél (50,7 ezrelék) találjuk. Az elvetelés okát illetőleg statisztikával nem rendelkezünk. Érdekes azonban megjegyezni, hogy a magyar bűnügyi statisztika szerint a történeti Magyarországon az 1904—08. évek átlagában a törvénytelenek évenként 88, az 1909—13. években pedig átlag 113 esetben róttak ki magzatelhajtásért jogerős büntetést. A háború után az esetek száma lényegesen megszorodott és 1926-ban már 200 magzatelhajtás miatt indult per nyert jogerős befejezést. A csupán Budapestre vonatkozó hasonló bűnügyi statisztikai adatok azt bizonyítják, hogy e büntetés gyakorisága tekintetében a főváros az országos átlagot lényegesen meghaladja.

Ez ismertetés keretében csak néhány fontosabb megállapítást emelhetünk ki Szél Tivadar nagy tanulmányából. Olyan tárháza ez a népesedési problémák nélkülözhetetlen ismereteinek, hogy az elméleti, de főképp a gyakorlati szakembereknek hangsúlyozottan a figyelmébe kell ajánlanunk. A laikus viszont az anyag jól tagoltsága és a világos, szabatos előadási mód következtében bármilyen irányú idevonatkozó érdeklődését könnyen elégítheti ki. Úgy érezzük, hogy a kiváló szakismerettel rendelkező szerző ebben a munkában évek munkásságának az eredményét tömörítette.

J. Gy. dr.

Marjalaki Kiss Lajos: Régi népszámlálások Miskolcon.

Louis Marjalaki Kiss: Recensements d'autrefois à Miskolc.

Miskolc, 1930 15 l. — pages.

Résumé. L'ouvrage offre, d'après des relevés récemment découverts, un intéressant tableau de la population de la ville de Miskolc à la fin du XVIIIe siècle. On y trouve aussi la répartition des habitants suivant les confessions et la langue maternelle, ainsi que, à partir de 1780, les chiffres du mouvement de la population calviniste, puisés aux registres ecclésiastiques.

★

Miskolc városára vonatkozó monografikus munkák száma ismét szaporodott eggyel. A mű szerzőjének, M. Kiss Lajosnak neve nem ismeretlen előttünk. Több munkája jelent már meg, többnyire miskolci vonatkozásúak és majdnem mind történelmi tárgyúak. Ő írta Miskolc város monografiájában a lakosság számának fejlődéséről, nemzetiségi és hitfelekezeti viszonyainak mikénti alakulásáról szóló cikket is s már ebben tanujelét adta, hogy a statisztikai vonatkozású témákhoz éppen olyan hozzáértéssel nyúl, mint amilyen kiváló érzékkel és részletekig ható alaposággal foglalkozik történelmi tárgyú kérdésekkel.

Újabb tanulmányában eddig nem ismert és hitelesnek látszó adatokra támaszkodva Miskolc város népességének a XVIII. század végén és a XIX. század elején való számalakulását érdekes csoportosításban állítja elénk.

A felfedezett új adatok hitelességét és pontosságát feltételezve nagyjában mi is elfogadhatjuk a szerző megállapításait s következtetéseit, ámbár a Fényes Elek által gyűjtött adatokra, illetőleg azoknak felhasználási módjára tett megállapítását újnak egyáltalán nem lehet tartani, mert a magyar statisztikai tudományos irodalom Fényes Elek adatainak értékét már nagyon régen és kellőképpen tisztázta. Nem találunk a fejtegetések között elég világos magyarázatot arra, hogy a szerző Acsádi Ignácnak az összeírt háztartások alapján megállapított 1723. évi lélekszámadatát miért nem tartja helyesnek s az Acsádi által alkalmazott kulcsszám módosítását miért gondolja szükségesnek. Abban a kis táblázatban, melyben Miskolc város lakosságának régi adatai vannak összeállítva, éppen az 1723. évre kiszámított lélekszám mellől hiányoznak a módosított kulcsszámhoz alapul vett adatok, s így nem értjük, hogy az 5.000-es lélekszám hogyan állott elő; bár ez az adat sokkal több valószínűséggel bír, mint a szerzőnek az említett monografiában feltüntetett találgatáson alapuló régebbi adata, melyek szerint már 1711. évben 8.000—9.000-re tette Miskolc lakosságát.

Az a táblázat, melyet a szerző a miskolci református egyház régi anyakönyvei, illetve az egyház által 1819. évben tartott összeírás adatai alapján a város református vallású lakosságának népmozgalmi adatairól állított össze, azért érdekes, mert az eddig rendelkezésre álló 1857 előtti adatok a vallásfelekezeti megoszlás szempontjából megbízhatatlanoknak, valószínűtleneknek látszottak s különösen a reformátusság számának rendkívüli magas volta s annak 1849-től 1857-ig való nagy csökkenése volt érthetetlen. Ebben a táblázatban a népmozgalmi adatok mellett ott találjuk a reformátusság lélekszámának 1780-tól 1929-ig évtizedenként való alakulását is, aminek megbízhatóságát a szerző által felfedezett 1819. évi ref. egyházi népszámlálás adatai is alátámasztják. Feltűnő, hogy a bemutatott népmozgalmi adatok szerint Miskolc város lakosságának akkor még többségét képviselő reformátusságnál a halálozási arányszám 7 évtizeden át, 1820-tól 1890-ig nagyobb volt, mint a születési arányszám.

Érdekes adat az is, amit a szerző a református egyház régi iratai között a nemesi és nem nemes családok számára nézve talált.

Ezeknek az eddig nem ismert adatoknak megszerzése és egyes csoportosításban való bemutatása révén a szerző tagadhatatlanul hasznos és értékes munkát végzett s kis tanulmányával is sok homályosnak látszó kérdés tisztázásához járult hozzá.

M. D. dr.

Szekeres Endre: Mezőgazdaságpolitikai tanulmányok.

André Szekeres: Etudes de politique agricole.

Kiadja: — Edité par la „Magyar Nemzeti Könyv- és Lapkiadóvállalat R. T.“ Debrecen, 96 l. — p.

Résumé. M. André Szekeres insiste sur la nécessité de la réorganisation et du développement de la vie agricole. Il estime qu'on devrait décentraliser le système actuel d'inspecteurs agricoles d'arrondissement et confier l'administration agricole à d'inspecteurs communaux. Après avoir traité en détail la question de l'administration autonome agricole, il fait ressortir, dans le dernier chapitre, la nécessité d'assurer la protection du crédit agricole. L'ouvrage contient beaucoup d'idées originales dont la réalisation améliorerait peut-être la situation grave de l'agriculture.

★

Szekeres Endre, a debreceni gazdasági akadémia tanára, tanulmányának előszavában hangoztatja, hogy munkájával Magyarország szebb jövőjének építéséhez óhajt hozzájárulni. Ennek a munkának szerinte is egyik első feladata a mezőgazdasági élet korszerű átszervezése és kifejtése. Ezt

a kettős célt igyekszik négy fejezetre osztott tanulmányában elősegíteni.

Az első fejezetben a mezőgazdasági politikát tudományos szempontból tárgyalja és ezt a politikai tudományt úgy fogja fel, hogy ennek nem tényeket kell megállapítani, hanem irányokat kell kitűzni és ezek megvalósításának útjait szabályokkal kell kijelölni. A mezőgazdasági politikát négy csoportra osztja. Főcsoportjai: földbirtokpolitika, termelési politika, forgalmi politika és mezőgazdasági szociálpolitika. A négy főcsoportnak kiegészítője a mezőgazdaság fejlesztését szolgáló általános intézményeket tárgyalja.

A második fejezetben a mezőgazdasági közigazgatás praktikus megoldására vonatkozólag törvényjavaslat-tervezetet mutat be, amelyben a járási gazdasági felügyelőségek községi decentralizációját óhajtja behozni. A törvényjavaslat indokolásához részletes statisztikai anyagot mellékel. Ezt a statisztikai anyagot a szerző a Magyar Statisztikai Szemle szakcikkeiből, valamint Fellner Frigyes „Csonka-Magyarország nemzeti vagyona“ című munkájából idézi.

Törvényjavaslatával szorosan összefügg tanulmányának harmadik része, ahol a gazdasági önkormányzat kérdésének praktikus megoldási lehetőségeivel foglalkozik.

Igen aktuális Szekeres munkájának utolsó fejezete, itt a mezőgazdasági hitelvédlem kérdésének megoldását tárgyalja. Véleménye szerint ebben a nemzetmentő munkálatban a törvényjavaslat tervezete alapján szervezendő községi gazdasági felügyelői karnak jelentős szerep jutna.

Szekeres Endre tanulmánya több olyan eredeti gondolatot tartalmaz, amelyeknek helyénvaló megvalósítása a mezőgazdaság súlyos helyzetén valószínűleg könnyíthetne. S. I.

Somogyi József: A Suez-csatorna.

Joseph Somogyi: Le canal de Suez.

Különlenyomat „A Tenger“ XIX. évfolyamának IX. és X. számából. Budapest, 1929. 32. l.

Tirage à part de „A Tenger“ (La Mer), année XIX, numéros IX et X. Budapest, 1929. 32 pages.

Résumé. Cette étude, publiée à l'occasion du 60e anniversaire de l'inauguration du canal de Suez, a pour objet la construction du canal, sa description, son rôle de politique mondiale, son importance au point de vue des communications et son mouvement de navires dont l'augmentation presque incessante est mise en lumière par des données statistiques.

★

A Suez-csatorna megnyitásának — 1869 november — hatvanadik évfordulója alkalmából szerző évszázadokra, sőt évezredekre visszanyúló történelmi adatok után érdekesen ismerteti ennek a

nagyfontosságú világforgalmi útvonalnak megépítését, földrajzi fekvését, világpolitikai jelentőségét. Statisztikai szempontból említésre méltó tanulmányoknak az a része, amely a csatorna közlekedés-földrajzi fontosságát és forgalmi eredményeit foglalja össze. A következő néhány szám jól jellemzi a forgalom időbeli alakulását:

Év	Hajó	Tiszta regisztrált tonna	Utazó	Árutonna	Vámbevétel francia aranyfrank
1870	486	436.609	26.728	.	5,718.757
1885	3.624	6,335.753	205.951	.	62,474.491
1900	3.441	9,738.152	282.511	9,738.000	90,707.007
1910	4.533	16,581.898	234.320	22,435.000	127,203.295
1915	3.708	15,266.155	210.530	15,139.000	90,281.441
1920	4.009	17,574.657	500.147	17,047.000	144,593.953
1928	6.084	31,905.902	317.718	32,622.000	¹⁾ 214,676.921

¹⁾ Svájci frank.

A vámbevétel alakulását a csatornavám több ízben történt leszállítása is befolyásolta. Érdekes a tiszta tonnatartalomnak a hajók nemzetisége szerinti megoszlása, mely azt mutatja, hogy a forgalom fejlődése egyúttal a brit lobogó alatt közlekedő hajók térvesztésével járt együtt, mert részesedési arányuk az 1870—1880. évi 76·1%-ról 1926-ban 57·4%-ra csökkent; hasonlóképen visszaesett (8·3%-ról 6·7%-ra) a franciaországi hajóké. Fokozódott viszont a német nemzetiségű hajók tonnatartalmának aránya (1·2%-ról az 1901—1910. évi maximális 15·6% utáni visszaeséssel is 8·3%-ra), valamint az egyesült államokbeli, az olasz, a japán és különösen (4·1%-ról 11·0%-ra) a németalföldi hajóké. A csatornán áthaladó osztrák-magyar hajók tiszta tonnatartalma 1901—1910 átlagában 3·4%-át tette az egész forgalomnak.

A M. kir. Közp. Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office central royal hongrois de statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international et de théorie générale.*) — *Annuaire international d'agriculture, 1929/30.* Institut international d'agriculture. Rome.

Statistiques des maladies à déclaration obligatoire, 1927. Société des Nations. Genève. 1929.

Étude sur les aspects économiques de différentes ententes industrielles internationales. Société des Nations. Genève. 1930.

Rapport provisoire de la délégation de l'or du comité financier. Société des Nations. Genève. 1930.

Documents sélectionnés soumis à la délégation de l'or du comité financier. Société des Nations. Genève. 1930.

Législation sur l'or. Société des Nations. Genève. 1930.

Seraphim, Dr. H. J.: *Die statistische Erfassung der landwirtschaftlichen Übervölkerung und Unterbevölkerung.* Veröffentlichungen des Deutschen Forschungsinstitutes für Agrar- und Siedlungswesen. Berlin. 1930. (Sonderabdruck aus Berichte über Landwirtschaft. XIII/2.)

Pearson-Neyman: *On the problem of two samples.* Cracovie. 1930. (Extrait du Bulletin de l'Académie polonaise des sciences et des lettres. 1930.)

Kretschmar, Dr. Hans: *Die Einheit der Volkswirtschaft in den älteren deutschen Wirtschaftslehren.* Jena. 1930. (Probleme der Weltwirtschaft. 50.)

Wissler, Albert: *Die Opiumfrage. Eine Studie zur weltwirtschaftlichen und weltpolitischen Lage der Gegenwart.* Jena. 1931. (Probleme der Weltwirtschaft. 52.)

Der grosse Brockhaus. 15. Auflage. VII. Band. Leipzig. 1930.

Magyarország. (*Hongrie.*) — *Ungarisches Wirtschafts-Jahrbuch.* VI. Jg. (1930.) Hrsg. von Dr. Gustav Gratz. Budapest. 1930.

A magyar selyemtenyésztés 250 éves multjából. Összeállította: Fent István. Kiadja 50 éves fennállása évfordulóján a m. kir. földművelésügyi minisztérium Országos selyemtenyésztési felügyelősége. Budapest. 1930.

Afrika. (*Afrique.*) — *Official year book of the Union of South Africa and of Basutoland, Bechuanaland Protectorate and Swaziland.* Office of census and statist. Pretoria.

Fourteenth industrial census, 1928/9. (Preliminary report.) Office of census and statist. Pretoria.

Amerikai Egyesült Államok. (*États-Unis.*) — *Foreign commerce and navigation of the United States, 1929.* I. Bureau of foreign and domestic commerce. Washington.

Foreign trade of the United States, 1929/30. Bureau of foreign and domestic commerce. Washington.

Ausztria. (*Autriche.*) — *Statistik des auswärtigen Handels Österreichs, 1929.* Bundesmin. für Handel und Verkehr. Wien.

Brazília. (*Brésil.*) — *Brazil of today. Economic forces. Development.* Institute for commercial expansion. Rio de Janeiro. 1930.

Annaes do quinto congresso brasileiro de hygiene. Recife 17 a 22 de outubro de 1929. Vol. II. Departamento nacional de saude publica. Rio de Janeiro.

Norvégia. (*Norvège.*) — *Grandes pêches maritimes*, 1928. Fiskeridirektoeren. Oslo. (Norges offisielle statistikk. VIII. 135.)

Entremise publique. Conventions collectives et conflits du travail, 1929. Statist. centralbyrå. Oslo. (Norges offisielle statistikk. VII. 136.)

Statistique des mines et usines en Norvège, 1929. Statist. centralbyrå. Oslo. (Norges offisielle statistikk. VII. 137.)

Olaszország. (*Italie.*) — *Relazione sul servizio minerario*, 1928. Direzione generale della produzione industriale e degli scambi. Roma.

Roma. Nel presente e nell'avvenire. Gov. di Roma. Ufficio di statist. Roma.

Brevi appunti sull'attività svolta dal governatorato, 1927. Roma.

Oroszország. (*Russie.*) — *Budgets des paysans de l'Ukraine.* Étude monographique sur les budgets des paysans pour l'exercice, 1925/6. Centr. sztatizst. uprava. Kharkoff.

Bjudzsetü rabocsich i szluzsascich, 1926. Centr. sztatizst. uprava. Kharkoff.

Románia. (*Roumanie.*) — *Statistique minière de la Roumanie*, 1929. Institutul de statist. generală a statului. București.

Spanyolország. (*Espagne.*) — *Estadística del comercio exterior de España*, 1929. Dirección general de aduanas. Madrid.

Svájc. (*Suisse.*) — *Die Steuerbelastung des Erwerbs und des Vermögens in den grösseren Gemeinden der Schweiz*, 1929/1930. Eidg. statist. Amt. Bern. (Statistische Quellenwerke. 8.)

Die Steuereinnahmen des Bundes, der Kantone und der Gemeinden, 1926/1927. Eidg. statist. Amt. Bern. (Statistische Quellenwerke. 9.)

Svédország. (*Suède.*) — *Kooperativ verksamhet i Sverige*, 1928. K. socialstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Industri, 1928. Kommerskollegium. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Fångvården, 1928. Kungl. fångvårdsstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Fattigvården, 1928. Statist. centralbyrå. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Allmän sparbanksstatistik, 1928. Statist. centralbyrå. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Sveriges Riksbank. Årsbok, 1929. Riksbankens statist. avdelning. Stockholm.

Organisation administrative de la ville de Stockholm. Conférence par Dr. J. Guinchard (Tirage à part du Statistisk månadskrift. 1930. 9.)

Uruguay. (*Uruguay.*) — *Anuario estadístico de la República oriental del Uruguay*, 1925. Parte V. Dirección general de estadíst. Montevideo.

Folyóiratszemele.

Revue.

Agrar-Problem (2. köt. 3-4. f., Moszkva-Berlin 1930, ném.). — *Uljanow P.*: A hozadék-elmélethez. — *Ritter K.*: A világ agrárkrízisének tulajdonképeni okai és elhárításának lehetőségei. — *Studenski G. A.*: A technikai forradalom az amerikai mezőgazdaságban. — *Schafir J.*: Anglia munkáspártjának agrárprogramja. — *Levin J.*: Az agrárkrízis Franciaországban az ármozgalmak alapján.

Archiv für Soziale Hygiene und Demographie (5. köt. 5. f., Berlin-Charlottenburg 1930, ném.). — *Roesle E.*: Egy a betegpénztárak számára gyakorlati értékű megbetegedési statisztika kiválmái. — *Fetscher R.*: A tanító életviszonyai. — *Magid M.*: Az elvetelés (abortus) statisztikai terminológiája és methodológiája.

Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik (64. köt. 2. f., Tübingen 1930, ném.). — *Sombart W.*: Az emberi együttélés alapformái. — *Hashagen J.*: Az állam szociológiája. — *Laufenberger H.*: Vallás és gazdaság Elzászban. — *Bonné A.*: A társadalomgazdasági szerkezeti változások Palesztinában.

Archiv für Wanderungswesen (3. évf. 1. f., Lipcse 1930, ném.). — *Ferenczi I.*: A német kivándorlási mozgalom a 19. században. — *Maas W.*: Európai munkásvándorlások. — (2. f.). — *Thalheim K. C.*: Jelen és jövő strukturális változások a világ vándorlási gazdaságában. — *Maas W.*: Európai munkásvándorlások. — (3. f.). — *Maas W.*: Európai munkásvándorlások.

Giornale degli Economisti e Rivista di Statistica (45. évf. 8. sz., Róma 1930, ol.). — *Lauterbach A.*: Az új Ausztria gazdasági helyzete. — *Mortara M.*: Az állam és az elektromos ipar. Amerikai polémiák. — *Di Tucci R.*: A szárd háziipar a 18. század végén.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik (133. [78.] köt. 5. f., Jéna 1930, ném.). — *Gruntzel J.*: Gazdaság és politika. — *Neubauer J.*: Határhaszon, indifferencia, elaszticitás, átlaghaszon. — A nemzetközi pénz- és tőkepiac és egyes országok piacainak fejlődése 1930 első felében. — *Fehlinger H.*: Az angol munkanélküliségi biztosítás.

Journal of the American Statistical Association (25. köt. 171. sz., New-

York 1930, ang.). — Willcox W. F.: Törekvések China népességének és a népesség 1650 óta történt szaporodásának megállapítására. — Richey F. D.: Statisztikai módszerek alkalmazása agronómiai kísérleteknél. — Hogg M. H.: Összehasonlíthatatlansági és hibaforrások a munkanélküliségi kimutatásoknál. — Gini C.: A statisztika jelenlegi helyzete és jövőbeli kilátásai. — Fisher I.: Nagykereskedelmi árindexek.

Journal of the Royal Statistical Society (93. köt. 4. r., London 1930, ang.). — Jones C. D. és Clark C. G.: Liverpooli lakásviszonyok. — Flux A. W.: Nagy-Britannia élelemellátása a háború előtt és után. — Jones C. D.: Liverpooli túlnépes családok jövedelmi és lakbéradatai. — Rhodes E. C.: Statisztikai adatok ábrázolására alkalmas parabolikus görbék.

Közgazdasági Szemle (54. évf. 73. köt. 6-7. sz., Budapest 1930, m.). — Ferenczi I.: A világvándorlások és a népek közeledése. — Judik J.: Az amerikai tőzsdei spekuláció tanulságai. — Jakobovits D.: A villamos-energia törvényjavaslat-tervezetről. — Söpkéz S.: Észrevételek a villamos-energia-törvényjavaslathoz. — Rieger L.: Külföldi kölcsöneinek és eladósodásunk 1929-ben. — G. Dörner Z.: A fiatalkorúak, gyermekek és nők éjjeli munkájának kérdése és textilipari versenyképességünk. — (8-9. sz.). — Neubauer Gy.: Közgazdaságtan és matematika. — Csizik B.: Államháztartás és közteher. — Zsigmondy K. és Vásárhelyi J.: Olaszország hitelviszonyai. — Varga I.: Árindexszerkesztés és gabonajegyrendszer. — Binét Gy.: A fiumci kikötő forgalmáról és szerepéről. — (10. sz.). — Hantos E.: Hitelszervezetünk változásai a háború után. — Thegze-Gerber F.: Államháztartásunk 1924/25—1928/29. évi eredményei. — Juhász K. J.: Az ipar és kereskedelem gazdasági határfokának növelése az Egyesült Államokban és hazai lehetőségeink.

L'Égypte Contemporaine (21. évf. 118. sz., Kairó 1930, fr.). — Naus Bey N. H.: Az egyiptomi ipar. — Craig J. I.: Egyiptom állami pénzügyei és kincstári kormányzata. — Job H. S.: A hitel Egyiptomban. — Avigdor S.: Egyiptom mezőgazdasága. — Lévi I. G.: Egyiptom vámkormányzata. — Douin G.: A szuezi csatorna. — (119. sz.). — Jullien L.: 1929 mezőgazdasági krónikája. — (120. sz.). — Hostelet G.: A munka tudományos szervezete. — Bentwich N.: Palesztina 1929-i törvényhozása. — (121. sz.). — Dubois-Richard P.: A racionalizálás és az egyiptomi közgazdaság. — Minost E.: Egyiptom telekvagyományáról. — El-Rifai A. H.: A Briand-Kellogg-paktum. — (122. sz.). — Blanchard G.: Egyiptom visszatérése az aranyvalutára.

Magyar Gazdák Szemléje (35. évf. 9. sz., Budapest 1930, m.). — A nemzetközi agrár-

kartell. — Szabó M.: A kerti termények szövetkezeti értékesítése Hollandiában. — A kisgazdaközéposztály. — Takács I.: A történelmi materializmus reális szemlélete.

Magyar Kisebbség (9. évf. 17. sz., Lugos 1930, m.). — A romániai kisebbségi magyar nemzet politikai, kulturális és közgazdasági helyzetképe a genfi kongresszus előtt. — (19. sz.). — A jugoszláviai kisebbségi magyar nemzet politikai, közgazdasági és kulturális helyzetképe a genfi kongresszus előtt. — (20. sz.). — Papp J.: Briand téves kisebbségi jogelmélete. — Móricz M.: Erdély és a regát ipari részvénytársaságai.

Mezőgazdasági Közönlöny (3. évf. 10. sz., Budapest 1930, m.). — Vantsó Gy.: A német mezőgazdaság és a német állam. — Prack L.: A földbecslés természeti alapjai. — Németh J.: A mezőgazdaság oktatási és tudományos irányítása az Északamerikai Unióban. — Adatok a termelői és fogyasztási árak közötti különbség alakulásáról. — A takarmányneműek forgalmának törvényes szabályozása Németországban. — Ébner J.: A magyar tejtermelés számokban.

Munkaügyi Szemle (4. évf. 10. sz., Budapest 1930, ném.). — Bikkal D.: Melyik az öregségi biztosítás leghelyesebb ügyviteli rendszere. — Rácz J.: A betegségi biztosítás problémái. — Práger M.: A budapesti nyomdaipar műhelyviszonyai higiéniai szempontból. — Czibor P.: A foglalkozási bőrbetegségek lokalizációjáról. — Horváth Gy.: Adatok a pancreas-készítmények klinikai értékéhez. — (11. sz.). — Pfisterer L.: A társadalombiztosítások egyesítése és egységesítése elméletben és gyakorlatban. — Vigh Gy.: Az elismert vállalati nyugdíjpénztári tagság körül felmerült vitákról. — Bikkal D.: Melyik az öregségi biztosítás leghelyesebb ügyviteli rendszere. — Elischer E.: A gyors és tökéletes gyógyítás lehetőségei a baleseti sebészetben.

Népegészségügy (11. évf. 20. sz., Budapest 1930, m.). — Szél T.: A diftériamortalitás története és a diftéria országos statisztikájának egyéb szabályszerűségei. — Gortvay Gy.: A veneriás betegségek statisztikája Magyarországon. — Czakó L.: Népszaporodás. — Felber L.: S. O. S. kiáltások az ásványvízkereskedelemben. Ásványvízkereskedelmünk első fél éves mérlege. — Juhász I.: A kórházak az egészségügyi népnevelés szolgálatában. — Steiger-Kazal D.: A nemi felvilágosító és profilaktikus előadások Magyarország főiskoláin. — Vidakovich L.: Egészségügyi tanulmány Baranya vármegye „ormánysági“ egykés községeiről. — (21. sz.). — Johan B.: A m. kir. Országos Közegészségügyi Intézettel kapcsolatos M. kir. Ápolónő- és Védőnőképző Intézet. — Johan B.: A m. kir. Országos Közegészségügyi Intézettel kapcsolatos Orvosok Háza. — Schubert K.: A csecsemőhalálozás és élveszületés összefüggése. — Szél T.: A diftériamorta-

litás története és a diftéria országos statisztikájának egyéb szabályszerűségei. — *Gortvay Gy.*: A veneriás betegségek statisztikája Magyarországon. — *Vidakovich L.*: Egészségügyi tanulmány Baranya vármegye „ormánysági“ egykés községeiről. — (22. sz.). — *Szél T.*: A diftériamortalitás története és a diftéria országos statisztikájának egyéb szabályszerűségei. — *Gortvay Gy.*: A veneriás betegségek statisztikája Magyarországon. — *Vidakovich L.*: Egészségügyi tanulmány Baranya vármegye „ormánysági“ egykés községeiről.

Revue Internationale du Travail (22. köt. 3. sz., Genf 1930, fr.). — A hétórás munkanap Szovjet-Oroszországban. — (4. sz.). — *Dietrich E. B.*: A pamutipar jelenlegi helyzete. — *Gorni O.*: A pénzügyi reform Romániában. — *Idei S.*: A munkanélküliség problémája Japánban.

Vierteljahrshefte zur Statistik des Deutschen Reichs (39. évf. 2. f., Berlin 1930, ném.). — Az 1929-i termés statisztikája. — Építkezések a Németbirodalomban 1929-ben. — A Vilmos császár-csatorna forgalma 1929-ben. — A német részvénytársaságok zárószámadatai 1927 július 1-től 1929 június 30-ig. — Havonkénti adóbevételek a Németbirodalomban, Belgiumban, Franciaországban, Nagybritanniában, Olaszországban, Ausztriában s az Amerikai Egyesült Államokban 1928- és 1929-ben.

Wirtschaftsdienst (15. évf. 31. f., Hamburg 1930, ném.). — *Brech J.*: Németország külkereskedelme 1930 első felében. — *Meyer M.*: A francia sajtó. — *Oberascher L.*: Az amerikai vámtarifa. — A világ hajóépítése 1930 második negyedében. — (32. f.). — *Meyer M.*: A francia sajtó. — (33. f.). — *Bömer K.*: A fasizmus sajtója. — (34. f.). — *Bandmann E.*: A munkanélküliség növekedése. — *Oberascher L.*: Az új agrárpolitika céljai.

Wirtschaft und Statistik (10. évf. 19. sz., Berlin 1930, ném.). — A német dohány-

gyártás 1928-29-ben és 1929-30-ban. — (20. sz.). — A gabonaárak az 1929-30. gazdasági évben. — (21. sz.). — Dohánytermelés 1929-ben s az 1930-i dohányültetvények. — A német külkereskedelem hanyatlása értékben és mennyiségben 1930 első kilenc hónapjában, szembeállítva 1929 ugyanezen idejével. — A világereskedelem 1930 második negyedében. — A főbb országok és kikötők külföldi tengeriforgalma 1929-ben. — A birodalmi törvényes betegbiztosítás 1929-ben.

Zeitschrift des Preuss. Statistischen Landesamts (69. évf. 2-3. r., Berlin 1930, ném.). — *Gutfeld A.*: Felső-Szilézia gazdasági felépítése és hálózata. — *Semrau F.*: A Porosz Statisztikai Hivatal tisztviselőinek és alkalmazottainak családi statisztikája. — *Albrecht K.*: A községpolitikai átalakulások Poroszországban 1928 január 1-től 1929 január 1-ig. — *Golding A.*: A vándormozgalom Kelet-Poroszországban az évszázad leforgása óta, különös tekintettel az országból való elvándorlásra. — *Simon E.*: A születések Poroszországban az 1922-1928. években. — *Bludau és Gajewski W.*: A rákhalandóság Poroszországban az 1923-1927. években. — Poroszország idegenforgalma 1927-28-ban. — (4. r.). — *Semrau F.*: Poroszország be- és kivándorlása 1926, 1927 és 1928-ban. — A porosz fürdő- és gyógyhelyek idegenforgalma 1928 nyári félévében.

Zeitschrift für Schweizerische Statistik und Volkswirtschaft (66. évf. 3. f., Bazel 1930, ném.). — A jelzálogi terhek és a telekkönyvi változások (telekkönyv-statisztika) statisztikája egyes kantonokban. — *Stampfli A.*: A Svájci Nemzeti Bank jegyforgalmának elaszticitása. — *Greiner K.*: A személyi biztosítás mint az állami társadalmi biztosítás kiegészítője. — *Zwinggi E.*: Kortagozódás és halandósági mérték. — *Elmer E.*: A nem zálogolható munkabérekövetelés meghatározása.

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission hongroise pour la fixation des valeurs de statistique commerciale.

Szakosztályülések. — Séances de sections.

A **XIII. szakosztály** október hó 14-én délelőtt tartott ülést Szurdaj Róbert elnöklete alatt. Jelen voltak: *Ausch* Gyula, *Behr* Dezső, *Dániel* Ervin, *Eppinger* Károly, *Goldberger* Lajos, *Mihalik* Imre, *Mössmer* József és *Quittner* Lóránt keresk. tanácsosok, és *Greiner* M. Miksa szakértő. Napirend előtt az elnök ismertette a pamutipar és kereskedelem általános helyzetét.

A **XIV. szakosztály** október 14-én délután tartotta ülését *Mössmer* Pál elnöklete alatt. Jelen voltak: *Fischl* Simon, *Konta* József Ferenc, *Morvay* Izsó és *Steiner* Ödön keresk. tanácsosok, *Kirschner* János szakértő. A len-, kender- és jutaszakma általános helyzetét *Morvay* Izsó ismertette napirend előtt.

A **IV. szakosztály** október hó 15-én tartotta ülését *Kosinszky* Viktor elnöklete alatt. Jelen voltak: *Gessler* János, *Goldfinger* Gábor, *Saxlehner* Kálmán kereskedelmi tanácsosok.

Felolvasásra került *Gárdos* János jelentése.

Behozatalunk kb 25% csökkenést mutat fel a megelőző évvel szemben, ennek ellenében kivitelünk örvendetes módon emelkedett, a musté kb. 40%-kal, a boré pedig az 1928-i mennyiségnek kb. háromszorosát tette ki. Kiemelkedik elsősorban Németország 12-szeres, Svájc pedig 16-szorosra emelkedett forgalmával. Sajnos, ezt a szép eredmény nem tekinthető nagyon örvendetesnek, mert a külföld keresletét a borok kitűnő minőségén felül elsősorban végzetesen olcsó árainknak köszönhetjük, melyeknek lemorzsolódása már az 1928. év végén vette kezdetét. Ezeknél az áraknál a termelők nem találják meg számításukat, még önköltségeikhez sem jutnak és a jelenlegi szomorú időket alig fogják szebb napok felváltani, mert ha az 1929-es prima minőségekkel sem voltunk képesek nagyobb kivitelt és elsősorban jobb árakat elérni, akkor ugyancsak kevés a reménységünk, hogy kevésbé jó minőségekkel hasonló vagy még nagyobb kiviteltre számíthatnánk.

Az 1929-es szüret mennyiségben kielégítő volt, minőségben pedig már rég nem látott kitűnő borokat produkáltunk és ezúttal nemcsak a fajszőlőkkel dolgozó közép- és nagytermelők, hanem a kis-termelőknél is lehetett 13—14% alkoholtartalmú borokat találni, míg egynéhány vidéktől eltekintve, alig láttunk 9—10%-os borokat. Annál siralmasabb, hogy ilyen prima borokért is csak olyan silány árakat tudtunk elérni, nemcsak a kivitelen, de a

belföldön is, ahol — sajnos — mindig nyomasztóbbá és aránytalanabbá válik ezekkel szemben a számtalan támadás ellenére fennálló fogyasztási adó.

Ennek végre el kell tűnnie, mert borkivitelünk előrelátható megcsappanása után a belfogyasztásra lesünk szorulva, ennek emelését pedig a borkivitelre fogyasztási adó eltörlése nélkül lehetetlen elképzelni.

Áldozatok árán sikerült a többek között németországi cégekkel összeköttetést létesíteni, illetőleg újból felvenni. Elsőrangú, minden igényeket kielégítő bort küldtünk próbaképen, literenkint 38 filléres önköltségi árban. A szállított bor minőségéről a legnagyobb elismerés hangján nyilatkoznak, azonban sajnos, dacára a rendkívül finom minőségnek, az olcsó árak, boraink mégsem felelnek meg, mert fuvar, beviteli vám és borvizsgálat címén 2 pengő 10 fillért kellett ott literenkint fizetni, tehát oly nagy összeget, amely az exportot lehetetlenné teszi. A bortermelésben, úgyszintén a borértékesítésben a fennálló súlyos állapotok még mindig nem enyhültek.

A szüreti kilátások az ország nagy részében ezideig még igen bőnek mutatkoznak, noha egy kiadós országos esőre nagy szükség lenne, mert az eddigi szórványos eső ugyan nagyon hasznos volt, de a nagy hőség mellett, amely árnyékban a 30 és 35 C. fokot is elérte, nagyon kevésnek bizonyult. És hogy még nagyobb aszálykárok nem észlelhetők, az csak annak köszönhető, hogy az éjjelek aránylag a nappali hőséghez viszonyítva, hűvösek voltak. Ez a körülmény ellenállóvá tette a szőlő lomboztatást a terméssel együtt. Igen célravezetőnek bizonyult a szőlőkben ilyen hőségben a kapálás szünetelése azért, hogy ezáltal a talaj mélyében az igen mérsékelt még meglevő nedvességet ki ne száritsuk. A szőlő legnagyobb részét minden betegségtől mentes és csak szórványosan, igen kevés helyen lépett fel az *oidium* és a *peronospora*, azonban ezeknek a továbbterjedése is már rövid időn belül megszűnt. Ezenkívül egyes helyeken különösen a homokvidéken a szőlőfürtöcskék és a bogyók mérsékelt mennyiségben lehullottak. Már több alkalommal, megfelelő helyeken — közérdekből — figyelmeztettem a bortermelő tényezőket, hassanak oda, hogy kis- és nagybirtokos minden szomszédját bírja arra, hogy minél később kezdjék a szüretet és ha az időjárás nem kedvező, úgy az esetleges rothadó fürtöket előszürettel korábban távolítsák

el, de a főszüretet feltétlen későn tartásuk meg azért, hogy minél jobb minőségű, édes, édeskés, magasfokú borokat termeljünk, mert a fogyasztó csakilyent kíván és ezért keres a kereskedő is magasfokú édes bort.

A bortermeléssel együtt a borkereskedelem is súlyos nehézségekkel küzdő üzletág lett. A bor értékesítése, különösen készpénzért nehéz. A vendéglősök, a külföldi borvevők, mind csak magasfokú, édeskés bort keresnek igen mérsékelt árban és kedvező fizetési feltételekkel. Ausztria is mindjobban kezd visszatérni a kedvelt bevásárlási helyére, Magyarországra és ezt bizonyára kedvezően fogja befolyásolni a megkezdett barátságai tárgyalás.

Ausztria, ha nálunk magasfokú, édes borokat vásárolhat, úgy minden más állammal szemben a magyar borokat részesíti előnyben.

Ugyancsak jószándékkal találkozunk Svájc részéről is a magyar borokkal szemben, de ez az ország csak nagyon nyomott árban vásárol állandóan jó borokat.

Végül *Goldfinger* Gábor terjesztette elő ismeretetését.

Jelentésünk mindig naptári évről szól, ezzel szemben a szesztermelési évad szeptember hó 1-től a rákövetkező év augusztus végéig terjed. Amidőn tehát az 1929. naptári évről szóló jelentésünket adjuk, elsősorban az 1928/29. termelési évad viszonyaival kell foglalkoznunk. 1928. év nyarán, mint közismert, egész Középeurópában szárazság uralkodott és ennek kihatása a termésre — és ennek folytán a szesziparra is — döntő befolyással volt. Az előző 1927/28-as termelési évad 390.000 hl-ével szemben az 1928/29. termelési évadban csak 330.000 hl. szeszt gyártottak. E mennyiségből kétharmadrészt, 220.000 hl-t a mezőgazdasági szeszfordék, egyharmadrészt, 110.000 hl-t ipari szeszgyárak. Ez a termelési évad nem túlságosan kedvező kilátások mellett indult, mert a szárazság folytán a szeszgyártási nyersanyagok, úgy, mint a burgonya, cukorrépa, tengeri és melász kezdetben csak igen magas árak mellett voltak beszerezhetők és ezzel szemben a jó gyümölcs- és szőlőtermés folytán a gyümölcs-, törköly- és seprópálinka nagy versenyt csinált az itali szesznek, mely itali szesz az értékesítés alapját képezi. Az 1929/30. termelési évad termelési viszonyai annyiban javultak, hogy az alacsony gabona- és egyéb nyersanyagárak folytán és megfelelő export hiányában a bőven rendelkezésre álló szeszgyártási nyersanyagok aránylag olcsó árban kaphatók, úgyhogy a pénzügyminisztérium a folyó termelési évadra 420.000 hl-es össztermelési keretet állapított meg. Ennek folytán az 1929. naptári év utolsó négy hónapjában erős termés folyt, amely kiegyensúlyozta azt a kevesebbet termelt mennyiséget, amely az 1928/29-es termelési évad lecsökkentett termelési keretének következménye volt.

Az 1929-es naptári évben tehát csupán egy csekélységgel termeltek kevesebb szeszt, mint az 1928-as naptári év folyamán.

A *belföldi értékesítésnél*, mint már fentebb említettük, a fogyasztási szesz forgalma lecsökkent. E csökkenés elég tekintélyes. Az *ecetgyártási célra* szolgáló szesz felhasználásában is csökkenés állott be, aminek két oka volt. Elsősorban az országszerte túlhalmozott ecetkészletek, másodsorban pedig a rossz uborka-, saláta- és paprikatermés folytán lecsökkent kereslet. A *denaturálási szesz forgalma* továbbra is örvendetes emelkedést mutat. Ezzel szemben csökkent az ipari szesz felhasználása, ami a magyar műselyemgyártás hanyatlásának következménye. A felhasználási adatok között először szerepel a *mótorhajtási célra* szolgáló szesz és pedig 25.400 hl mennyiségben, 1929 november 1-én lépett életbe a mótorhajtási célokra szolgáló nehéz benzinek 20%-os víztelenített szesszel való kötelező keverése. A keverék felhasználása a gyakorlatban bevált. E célra évenként körülbelül 100—120.000 hl szesznek belföldön való felhasználása várható. A mótorhajtási célra szolgáló szesz árát a pénzügyminisztérium a vonatkozó törvény intézkedése alapján a mindenkori benzinárakhoz képest állapítja meg. Miután az ásványolajtermékek ára a világszerte dúló árharckok folytán az önköltségi árak körül mozog és ez az árharck legerősebben Magyarországon tart, a mótorhajtási szesz árát olyan alacsonyan kellett megállapítani, hogy az az egyetemleges szesziparra komoly terhet ró. A bevezetési ár hl-kint 33.50 pengő volt, amely ezidőszert is változatlanul érvényben van. Az *exportpiacokon* a helyzet nagyjából nem változott, továbbra is dumpingárak vannak érvényben. A magyar szesz az összes számbavehető piacokon közkedvelt és még valamivel drágább áron vásárolják, mint az egyéb szeszt exportáló államok termelvényét. 1929. évben vámkülföldre kivitt szesz csekély mennyiséggel több volt, mint az 1928. évi export.

A szakosztály ezekután rátért az italok, mindennemű tápszerek, cukorkák, gyümölcs- és főzélkonzervek, törköly, moslák 1929. évi külkereskedelmi egységértékeinek a felülvizsgálására.

A **III. szakosztály** október 16-án tartott ülésén *Jeszenszky Pál* min. tanácsos elnökölt. Jelen voltak: *Schwartz* Ármin kereskedelmi főtanácsos, *Frey* Kálmán, *Hegedüs* Vilmos, *Hirsch* Nándor, *Lóránt* Béla, *Rockenstein* Samu, *Schmidt* Richárd, *Stux* Sándor és *Zádor* Félix tagok, továbbá *Vas* Izidor szakértő. A gabonapiac helyzetéről a következő jelentés került felolvasásra:

Az 1929. év első felében a búza és ezzel kapcsolatban a búzaliszt értékesítési lehetősége nem állott arányban az 1928. évi termés nagyságával. Ennek az oka főleg az volt, hogy a tengerentúli piacok árnyója egész április végéig, május elejéig

változatlanul alacsony volt, a mi búzánk ára pedig nem süllyedt olyan nivóra, hogy rendes eladási piacaink, főleg Ausztria és Csehország ellátásán kívül távolabbi helyekre is mehettünk volna búzánkkal és lisztünkkel. Minthogy pedig az 1928. évi termés feleslegei nagyrészt még értékesítésre várta, a régi termésből még viszonylag nagyon sok készletünk maradt az 1929. termés betakarítása utáni időre. Lassankint, amikor az 1929. évi új terméstről is már látnivaló volt, hogy elég jó közepes eredménnyel számolhatunk, áraink erősen hanyatlottak, úgyhogy a búza ára, mely január elején átlagminőségben körülbelül 24·50 pengő volt métermázsánként Budapesten, május végén egész 21·50-re esett vissza. Ekkor volt külföldön is legolcsóbb a búza ára, mert Chicagóban pl. a májusi búza bushelenként 100 cent alá esett. Ettől az időponttól kezdve, tengerentúl a búza ára állandó és lényeges emelkedést tüntet fel egész augusztus közepéig, ameddig az emelkedés métermázsánként körülbelül 8 pengőt tesz ki. Ugyanezalatt az idő alatt a legmélyebb ponttól a magyar búza ára csak körülbelül 2·50 pengővel emelkedett. Ennek a következménye az volt, hogy ebben az időszakban, az 1928. évi feleslegeknek nagyrésze adatott el mind búza, mind liszt alakjában. Augusztus közepétől kezdve egész az év végéig a külföldi árak inkább visszamenő irányzatot követtek, míg a magyar búza ára lassankint felment és ismét elérte, sőt túlhaladta azt a nivót, mely körül január elején mozgott. Az egész árváltozás Magyarországon 24·50-től lefelé egész 21·50-ig esett és bár közben átmenetileg el is érte a 27 pengőt, az év végén ismét 25 pengő alatt zárult budapesti paritásban. Május végétől egész augusztus közepéig, midőn a diszparitás a belföldi búza ára és a külföldi ár között a legnagyobb volt, oly piacokra is eljutott a magyar búza és liszt, melyekre a háború előtti időkben is csak kis mértékben és nagyritkán. Az összexport pedig, hála az 1928. évi kivételesen nagy termésnek, mind búzában, mind lisztben messze túlhaladta az azt megelőző évnek kivitelét. Hacsak rámutatunk arra, hogy míg 1928-ban, kerek számokban szólva, búzakivitelünk 2·8 millió és 1929-ben 4·8 millió, búzalisztkivitelünk pedig 1928-ban 2 millió, 1929-ben 2·6 millió métermázsa volt, láthatjuk, milyen nagyméretű volt ez a kiviteli többlet, ami elsősorban a nagy 1928. évi termésnek, másrészt az áralakulásnak is tulajdonítandó. Ausztriától és Csehországtól eltekintve, ez a kiviteli többlet elsősorban Olaszországra, Svájcra, Németországra esett búzában, de Ausztriába is több mint egy félmillió métermázssal többet szállítottunk 1929-ben, mint 1928-ban. Szállítottunk azonkívül Brailán át, továbbá Belgiumba, sőt Bulgáriába is említésreméltó mennyiségeket, míg lisztből különösen kiemelendő az osztrák többlet, kerek 300.000 métermázssal, az Angliába menő kivitel 140.000

métermázssal és a finn kivitel 70.000 métermázssal, eltekintve a majdnem minden európai államba szállított kisebb-nagyobb mennyiségektől.

A *rozs- és rozslisztüzlet* nem tartott lépést a búza- és búzalisztüzlettel, mert ebben a cikkben külföldön óriási többtermelés volt, még az európai piacokon is, úgyannyira, hogy míg a búza ára az év végén valamivel magasabb volt, mint az év elején, ugyanaz alatt az idő alatt a rozs ára kerek 7 pengővel ment vissza. Míg az év elején körülbelül 22 pengő volt a rozs ára, az év végén már alig érte el a 15 pengőt. Mind a rozs-, mind a rozsliszt kivitel az 1928. évhez képest, bár rozsunk bőven volt, ha nem is jelentősen, mégis kisebb exportszámadatokat tüntet fel, mint 1928-ban.

Tengeriben a bőséges és jó minőségű termés-hozam következtében meglehetősen élénk forgalom volt. A téli hónapokban számottevő exportunk volt különösen Olaszország és Cseh-Szlovákia irányában. Az exportfelesleg legnagyobb része Bihar, Hajdú és Szabolcs megyékből került elő, ahol a termés-hozam a normálnál jóval magasabb volt, miután a kifagyott kenyérmagvakat tavasszal nagyrészt tengerivel pótolták. A tavaszi hónapokban a belföldi fogyasztás a viszonylag olcsó tengeriárak és magas állatárak következtében fellendült, mert a hízlalás nagy haszonnal járt és így a belföldi fogyasztásban a rendesnél sokkal nagyobb mennyiségek nyertek elhelyezést. Az export ezzel szemben erősen alábbhagyott. Májusban a belfogyasztás már annyira megnövekedett, hogy vidéken Budapest paritás feletti árakat fizettek, a tengeri ára exportparitás felé emelkedett. Az export tehát teljesen megszűnt, sőt június-július havában a Duna mentén importparitáson volt az ár, úgyhogy a vám dacára néhány uszály jugoszláv tengeri is behozatalra került.

Árpában az üzleti forgalom 1929-ben elég élénk volt. Főleg Németországba volt nagyobb exportunk, aminek az volt az oka, hogy ott állandóan vámemeléstől tartottak és még a bekövetkező vámemelés előtt óhajtottak nagyobb mennyiségeket importálni. Svájcba viszont takarmányozási célokra vásároltak nagyobb mennyiségeket. A hazai sörgyáraink mintegy 3000 vagon évi szükségletén kívül a többi árpát belföldön használták fel takarmányozási célokra. Az árhullámozás az év folyamán árpában nem volt túlnagy, mindössze 2—3 pengő métermázsánként, ugyancsak nem volt nagyobb az árkülönbség a takarmányárpa és a sörárpa ára között.

Hántolásra viszonylag rendkívül kismennyiségű árpa került, mert mind a belföldi fogyasztás csekély, mind a kivitel rendkívül kis mennyiségekre szorítkozott árpagyöngy formájában. A kivitel azért nem lehet nagy, mert hántolómalmainktól főleg Hollandia és Németország, mely utóbbi állam ki-

viteli prémiumokkal dolgozik, veszi el a teret. Az 1929. évben a hántolásra alkalmas árpának ára 14·50—16·50 pengő között mozgott, míg az árpagyöngy leggorombább fajtája 30 pengő, a legfinomabb fajta pedig 48, vagyis a kitermelés arányában körülbelül 35·50 pengőbe került az árpagyöngy átlaga. Az árpagyöngy belföldi fogyasztása a kitermelt mennyiség körülbelül felére tehető, míg a többi, főleg Ausztriába és Olaszországba exportáltatott. Az 1929. évi exportstatisztika szerint az ausztriai kivitel 55 vagon árpagyöngy és liszt. Az olaszországi kivitel 14 vagon árpagyöngy volt, más-hová nem volt kivitel.

A többi hántolási cikkek közül megemlíthető még a *köles* és a *borsó*. Ebben a két cikkben a hazai minőségek csak másodrangúak, úgyhogy pl. a Romániából inportált köles ára mintegy kétszer olyan magas volt, mint a belföldi árué, a Lengyelországból inportált borsó pedig kb. 60 százalékkal volt drágább a hazainál. Ebben a két cikkben a kikészítési forgalomban inportáltak kisebb mennyiségeket, melynek kész gyártmánya kivitelre került.

Ezután Stux Sándor terjesztette elő ismertetését.

1929. évben a termelés az előző évhez viszonyítva, visszaesést mutat. Ez elsősorban a belföldi gazdasági helyzet leromlásának, a belső fogyasztás nagymértékű csökkenésének tulajdonítható. A múltak tapasztalatain okulva, a búza árának folytonos csökkenése következtében a vevők nem mertek nagyobb vételekbe bocsátkozni, viszont a malmok is szigorúbban mérték a hitelezés tekintetében. Az 1929. évi búzatermés ugyan nem tartozott a leggyengébbek közé és tekintve, hogy még a múlt terméséről nagyobb készletek maradtak az országban, elegendő nyersanyag állott rendelkezésre, de az 1928. évről áthozott drága lisztkötések nagy veszteségeket okoztak a vevőknek, úgyhogy az új lisztkötésekkel szemben tartózkodókká váltak. Az elérhető árak a búza árához viszonyítva, nyomottak voltak, mert az eladások nehézsége miatt a malmok közötti verseny még élesebbé vált. Ehhez járult, hogy az 1929. évi búzatermés lisztkiaknázása messze mögötte maradt az 1928. évi termésű búzának, ami a kalkulációt is lényegesen megrosszabította, továbbá a kenyérliszt, takarmányliszt és korpának zuhanásszerű áresése, úgyhogy e cikkekben az üzlet különösen kedvezőtlen képet mutat. Ha az elmúlt évben a lisztkivitel végeredményben emelkedett is, ez arra a körülményre vezethető vissza, hogy az amerikai búza- és lisztárak lényegesen drágábbak voltak az itteni áraknál, miért is olcsóbb árainknál fogva Anglia, Hollandia, Finnország és egyéb, távolabb fekvő inportországok ismét érdeklődni kezdtek a finom minőségű magyar liszt iránt és sikerült is a termésév elején ezeken a piacokon aránylag nagymennyiségű finom lisztet elhelyezni. Ez azonban az év vége felé hátrányunkra

eltolódott a tengerentúlról kiinduló rohamos áresés miatt, melyet a hazai piac nem tudott mindig és azonos mértékben követni.

Végül a malátapiac helyzetét ismertette *Deutsch Artúr* jelentése:

Malátakivitelünk az 1928. évi 92.823 q-al szemben az 1929. évben 142.108 q-t tesz ugyan ki, azonban még mindig távol állunk attól, hogy elérjük a háború előtti kivitel. A jelenlegi viszonyok mellett malátapiarunknak a legnagyobb erőfeszítéseket kell megtennie azért, hogy a kivitel a csehszlovák, német, osztrák és újabban a francia malátagyárak által okozott nagy versennyel szemben fenn tudja egyáltalán tartani. Mindezen elképzelhető erőfeszítésnek és áldozatnak tudható be az, hogy sikerült piacainkat — már a háború utáni idők mérvében — megtartani, sőt egy kis előrehaladást tenni a kivitt malátamennyiség tekintetében, mert malátagyáraink remélik, hogy talán 4—5 évi megfeszített és áldozatkész munkával sikerülni fog elérni azt, hogy fáradozásaik haszonnal is fognak járni, de ennek érdekében még igen sokat kell fáradoznia a magyar malátapiarnak és úgy a kormány, mint a külkereskedelmünk előmozdítását szolgáló hivatott egyéb tényezőink hathatós segítségére lesz még e tekintetben szüksége.

Az 1928-as évre vonatkozó összefoglaló jelentés már kimutatta, hogy a német, csehszlovák és osztrák malátapiar mennyire versenyképesebb, mint mi és minthogy a helyzet az elmúlt évben csak hátrányunkra változott meg, amennyiben versenytársaink sorába Franciaország is belépett.

Németországban az 1929. év folyamán az addigi 12·75 márkáról, mely vámtétel maga is egyenesen tiltó vám jelleggel hatott, változó vám alapon 18 márkára emelték fel, azonban éppen ezen vám változó jellegénél fogva lehetséges, hogy a német kormány, ha szükségét látja, ezt még tovább, esetleg 28 márkára emelheti fel q-ként, úgyhogy most Németországgal szemben az a helyzet, hogy Magyarországból minden odairányuló malátakivitel teljesen lehetetlenné vált e majdnem 100%-ot kitevő vámemelés folytán. A német malátagyárak pedig, amelyek eddig is igen erős versenytársaink voltak, most a fokozott németországi malátakereslet által gyáraik kapacitását teljes mértékben használják ki, miáltal termelésük olcsóbbodik és így az összes nyugati és tengerentúli fogyasztóországokban, mint pl. Svájc, Hollandia, Belgium, Olaszország, Skandinávia, Délamerika még eredményesebben fognak tudni velünk versenyezni, mint eddig. *Az 1929. év végén, ill. 1930 elején a 28 márka német malátavám tényleg életbe is lépett.*

Ez az utóbbi veszély annál inkább fenyeget, mert értesülésünk szerint a német kormány az 1930. év

folyamán a már addig is létező kiviteli jegyrendszert oly módon tervezi kiépíteni, hogy minden kivitt q maláta után 16 márkát szándékozik a termelőknek kiviteli prémium alakjában juttatni, azaz mászánkint nem kevesebbet, mint kb. 22 P-t, úgyhogy az lesz a helyzet, hogy nemcsak a Németországba irányuló magyar malátakivitel lesz teljesen lehetlenné téve az abnormis magasságú német védővám révén, hanem ezenfelül azon többi malátaimportország is el fog veszni a magyar maláta számára, ahol eddig a német malátával együtt jelentünk meg, mert a fenti 22 pengős kiviteli prémiumot a magyar malátaipar sehogy sem fogja tudni ellensúlyozni.

Hasonló vigasztalan a magyar maláta helyzete a cseh-szlovák konkurenciával szemben is, ahol szintén terveznek egy q-kénti 40 čk-át kitevő malátaexport-prémiumot, ami ugyancsak 6.60 pengőnek felel meg, azonban ez is éppen elég ahhoz, hogy úgy, amint azt Németországnál kifejtettem, valamennyi importpiacon a magyar maláta elhelyezhetési lehetőségét a minimálisra fogja tudni csökkenteni, hacsak a magyar kormány nem siet a veszélyeztetett malátaipar segítségére, egy, a német és a cseh kormányok által tervezett fenti kiviteli jutalmakat ellensúlyozni képes magyar kiviteli prémiummal, mely kormányintézkedés azonban eddig még nincs kilátásba helyezve.

A fentiekén kívül a cseh-szlovák söripar ma már ismét békebeli produkcióját érte el és pedig évi 10 millió hektolitert és ez az oka annak, hogy a cseh malátagyárok miért tudják kapacitásukat úgy a belföldi, mint a külföldi piacokon teljesen kihasználni.

Ugyanilyen kedvező helyzetben van üzemei teljes kihasználhatása tekintetében az osztrák malátaipar is, mert produkcióját legnagyobb részben belföldön helyezheti el a nagy osztrák sörfogyasztás folytán. Az osztrák söripar is elérte békebeli kapacitását, mert elérte az évi 6 millió hektolitert, ami módot nyújt az osztrák malátaiparnak ahhoz, hogy üzemeit szintén teljes mértékben kihasználja.

Ezzel szemben nálunk Magyarországon az a helyzet, hogy a magyar malátaipar okvetlenül a külföldre van utalva, mert a belső piacot nemcsak hogy elveszítettük, hanem itt még a söripar is visszafejlődik és a megszállt területekre az ott fennálló tiltó vámok miatt alig lehet malátát exportálni.

A német és cseh malátaipar, minthogy a Nyugat felé földrajzilag is sokkal kedvezőbben fekszenek mint mi, ezenfelül rendelkezésükre áll az olcsó elbai út a Hamburgon át történő elszállításokhoz, olyan helyzeti energia felett rendelkezik, hogy már ez egymagában is mód felett megnehezíti a magyar malátának, hogy a tengerentúlon felvehesse az eredményes és tovább fejleszthető versenyt.

Újabban a francia malátaipar is kezd igen ve-

szélyes versenytársunk lenni és a hozzá tarifálisan igen kedvezően fekvő nyugati országokban mindjobban megnehezíti a kivitel, különösen a magyar malátakivitel igen súlyosan befolyásolja, mert mi vagyunk amúgy is a legmesszebb ezen piacokhoz.

További előnyt jelent a cseh és francia konkurencia számára azon körülmény, hogy az országok malátagyárai visszakapják a vasúti díjtételekbe beszámított szállítási adót azon malátaküldemények után, melyek vámkülföldre mennek, valamint azon árpaszállítmányok után, melyek ezen vámkülföldre kiszállított maláta előállítás céljából malátagyáraikba beérkeztek. Ezen szállítási adóvisszatérítés folytán nevezett országok malátaiparának versenyképessége a mi malátaiparunkkal szemben ezáltal még fokozódott, miért is nagy fontossággal bír reánk nézve, hogy ezen kedvezményt a magyar malátakivitel is megkapja. Illetékes helyeken már kérjük is a magyar díjtételekbe beszámított 5%-os szállítási adó visszatérítését, azonban ebben az ügyben mindezt eredményt nem értünk el.

Minthogy Magyarország jelenlegi gazdasági helyzetében a malátaiparnak, mint kimondottan mezőgazdasági iparnak fokozott jelentősége van, végtelen nagy szüksége mutatkozik annak, hogy úgy a kormány, mint a tekintetbejövő összes egyéb gazdasági fórumok mindent megtegyenek, hogy a magyar malátaipar minél előbb el tudja ismét foglalni azt a helyet, melytől okvetlenül megilleti.

A szakosztályülés a továbbiakban az élő növények; gabona, hüvelyesek, magvak; örlemények; maláta és korpa 1929. évi végleges egységértékeinek a megállapításával foglalkozott.

A VII. szakosztály október hó 17-én tartott ülést Szávost Zoltán kereskedelmi főtanácsos elnöke alatt. Jelen voltak: Fürst Márton, Gruber János, Halmi Gyula, Müller József, Reichart Emil, Rudas Gyula tanácsosok, továbbá Iványi Lajos és Szegő Béla szakértők.

A szakosztályülésen előterjesztett általános jelentés a következő volt:

Legutóbbi jelentésünkben, mely az 1928. évre vonatkozott, abban a helyzetben voltunk, hogy bízódó véleménynek adhattunk kifejezést, ezt az optimizmust azonban a lefolyt 1929. évre már nem tarthatjuk fenn, miután gazdasági életünk súlyos válsága nemcsak az ezen szakosztályba tartozó árukra, hanem egész vegyészeti iparunkra is nyomasztó hatást gyakorolt. Elsősorban a mezőgazdaság számára termelő vegyészeti iparágainknál mutatkozott nagy visszaesés. Az 1929. évi külkereskedelmi statisztika adatai ugyan javulást mutatnak a vegyészeti iparban, ez a javulás azonban a múlt évnek csak egy részére vonatkoztatható, miután az év második felében már termelési nehézségei voltak a vegyészeti iparnak és ezek a nehézségek folyton fokozódtak. Új vállalatok nem létesültek

(a peremartoni és a pápai kénsav- és műtrágyagyárak létesítése még 1928-ra nyúlik vissza), kivéve a Viktória vegyészeti művek r.-t. kénsavas alumínium, timsó és krómtimsó gyártását. Az oxigéniparban létesült még egy üzem francia tőkével Miskolcon, amely azonban az oxigén-, szénsav- és disszouzgázipar rossz helyzetét csak fokozta. A fizetésképtelenségek, csődök elszaporodtak és kereskedelempolitikai helyzetünk is tovább romlott. Nem hozott semmi javulást a pénz olcsóbbodása és a kamatláb leszállítása sem. A *műtrágyaipar* a tavaszi nagyarányú fagykár, majd az egyre erősödő értékesítési válság következtében erős dekonjunktúrába került. A *szuperfoszfáttermelés* az előző évek nagy fogyasztásához igazodott, a tényleges fogyasztás azonban egyrészt a mezőgazdasági válság következtében, másrészt, mert a földművelésügyi minisztérium műtrágyaakciója megkésett és azonfelül feltételei is kedvezőtlenebbek voltak, erősen visszaesett. A *kénsavas ammoniak* belföldi elhelyezését a mezőgazdaság súlyos helyzete megnehezítette, az egyéb *nitrogén- és kálitrágyák* tekintetében a fogyasztás hanyatlása szintén erősen szembeötlő. A *növényvédőszer*ek fogyasztása egyik-másik készítmény kivételével csökkent. A *rézgálicfogyasztás* nem érte el az előző évit, azonkívül a behozatal is emelkedett. A *sósav, kénsav és glabersó* termelése is csökkent; ami a fogyasztás csökkenésének volt természetes folyamánya. A *csontfeldolgozó- és enyviparnál* az enyvkivitel emelkedett és a behozatal csökkent, ezen iparág azonban erősen érzi a nyersanyaghiányt. *Folyékony gázokban* a termelés emelkedett, a kivitel csökkent. A *cseppfolyós ammoniatermelés* emelkedett, a kivitel azonban visszaesett. A mezőgazdaság fogyasztóképeségének csökkenését *szérumiparunk* is megérezte, míg a *gyógyszervegyészeti* iparban egyes vállalatok termelése valamivel javult és pedig az export révén. Végeredményben meg kell állapítanunk, hogy egészen kevés kivétellel, a helyzet mindenütt sávár volt, a javulás jelei nem mutatkoztak és termelőlehetőségek megteremtése, illetve a fogyasztás élénkülése nélkül a válság kimélyülése 1929-ben már előre volt látható.

A szakosztály ezután a savak, alkáliák, sók; finomított vegyi készítmények; kősó és csontszén 1929. évi külkereskedelmi egységértékeit vizsgálta felül.

A XVI. szakosztály ülése október hó 21-én zajlott le *Fischer Ödön* kereskedelmi főtanácsos elnöklete alatt. Jelen voltak: *Bárczai András*, és *Hajdu Dezső* tanácsosok, továbbá *Borbás Andor*, *Kovács Viktor*, *Leszlényi Leó* és *Perl László* szakértők.

Napirend előtt a szakosztály meghallgatta *Hajdu Dezső* jelentését.

A gazdasági életnek a világpiacon észlelt depresszióját iparunk is megérezte. A nyersanyagok

árainak folytonos esése két különböző irányból is megtámadta az egészséges fejlődés továbbhaladását: egyrészt a mezőgazdasági termények áraiban beállott katasztrofális zuhanás az eladási lehetőségeket, másrészt a feldolgozott nyersanyagok árának ingadozása a nyugodt termelés lehetőségét támadta meg épp az előre gondoskodó üzemekben. Fokozottan érezhető volt a külföldi ipar dumpingja. Az elhelyezési nehézségek, az áringadozások, a divatnak alávetett cikkek időhözköttöttsége a külföldi ipart a készleteknek gyors elhelyezésére kényszerítette még veszteségek árán is. Mindezekből megállapítható, hogy a selyemszövőipar általános helyzete rosszabbodott. Míg az első félév még körülbelül a megelőző év első felének keretei között mozgott, addig a második félévben minden üzemnek a változott viszonyokhoz kellett alkalmazkodnia. A termelés racionalizálásával, a kapacitás minél teljesebb kihasználásával, a rezsiköltségek csökkentésével kellett ellensúlyozniok a viszonyok változását és következményeit. Itt említem meg, hogy a fizetésképtelenségi válság is igen súlyosan éreztette hatását, megnehezítette a kihitelezést és így a termelt áruk elhelyezését is. Végeredményben meg kell állapítanunk, hogy a selyemszövőipar — más iparral összehasonlítva — az 1929. évet is aránylag elég jól bírta, kevesebbet szenvedett, mint más iparágak, amit elsősorban annak kell tulajdonítanunk, hogy a selyemszövetek olcsóságuknál és használhatóságuknál fogva ma már határozottan közszükségleti cikkek, de nemkülönben annak is, hogy a magyar ipar készítményei minden tekintetben megfelelnek ama követelményeknek, melyeket a közönség a selyemszövetekkel szemben támaszt. Üzemeink készítményei minőség tekintetében további haladást mutatnak. 1929-ben a belföldi szövőszekek száma változatlanul 1200 körül volt, a termelés értéke — az áresésre való figyelemmel — 24 millió aranykoronáról mintegy 22 millió aranykoronára esett. Ebben az összegben nem foglaltatik benn a selyemszalag, hímző- és varrófonalak, valamint cérnák értéke. Megállapíthatjuk, hogy a kérdéses üzemek 1929-ben is majdnem 100%-ig kihasználták kapacitásukat s a termelt szöveteket legnagyobb részben belföldön helyezték el. Készít minden néven nevezendő selyem- és félselyemszövetet, de elsősorban változatlanul az összes síma Crepe-cikkeket szövi; már mindinkább mustrás szövetek szövésére is berendezkedik, mégis az import nagyobb része éppen a változó divatnak alávetett szövetekből áll. Munkanélküliség az iparágban nincs. Az idegenellenőrzésről szóló rendeletek végrehajtása nagy szigorral történik még abban az esetben is, ha belföldön megfelelő szakképzett munkaerő nem áll rendelkezésre. A még most is fennálló kiviteli kikészítési tilalmakról, illetve az ezzel kapcsolatban fizetendő részvámokról, sajnos, újból meg kell állapítanunk,

hogy a belföldi selyemkikészítő üzemek néhány cikk kivételével még most sem tudják pótolni a külföldi hasonló üzemek kikészítését. A haladás e téren csekély. A kész selyemszövetek kivitele további lassú élénkülést mutat a nélkül, hogy ezt a mennyiséget az egész produkcióhoz arányítva lényegesen mondhatnók. Az elsősorban érdekelt keleti és déli szomszédos államok igen erős pénzügyi vámokkal nehezítik meg a behozatalt, mely nehézségeket a bizonytalan hitelezési viszonyok még fokozzák. De különben is, amíg a termelés belföldön nagyjában elhelyezhető lesz, addig az export alig fog nagyobb fellendülést felmutatni. Egyedül a tiszta műselyemből és pamuttal műselyemből szőtt szövetek azok, amelyekből nyomóiparunk jelentékeny exportot tud felmutatni. Elérte ezt főleg dessinjeinek szépségével, modernségével és művészi ízlésével.

A kivitel egyedül exportprémiával, vagy a külföldi nyersanyag vámmentes behozatalával volna hathatósan elősegíthető.

A belföldi gubótermelés az 1928. évi 435.000 kg-mal szemben 1929-ben 550.000 kg-t és az országban előállított selyemfonal az 1928. évi 29.600 kg-mal szemben 1929. évben 31.324 kg-t tett ki.

Majd Fischer Géza beszámolójára került a sor.

A selyemárak fogyasztására a műselyemből előállított különféle szövetek nagymérvű gyártása és forgalombahozatala lényeges befolyást gyakorolt. A műselyemszöveteket gyártó hazai gyárak modern felkészültsége, a színnyomatozás terén produkált óriási teljesítmények a női ruházati cikkek terén forradalmi állapotot teremtettek. A műselyemszövetek az állati selyemből gyártott szöveteknek, valamint más fonóanyagokból (pl. pamutból) gyártott és női ruházatra alkalmas szöveteknek erős versenytársaként jelentkeztek. Mindezek dacára a hazai selyemgyárak teljesítőképessége az 1929. évben fokozódott s gyártmányaik a belföldi szükséglet nagy részét fedezték. Különös keresletnek örvendenek a *crepe* és *flórszerű* szövetek: *crepe de chine*-k, *crepe tiflis*-ek, *crepe maricai*-nok, továbbá

crepe georgette-k, *crepe romain*-nek. Habár ezen cikkek gyártására mindinkább több gyár rendezkedik be, a teljes szükségletet a hazai gyárak termelése nem képes kielégíteni. A belföldön gyártott és többnyire Svájcban festett és kikészített *crepe*-szövetek a külföld hasonló cikkeivel minőség és ár tekintetében versenyképesek ugyan, de ez annak a túlzott vámvédelemnek eredménye, melyben ezen árukat a vámtarifánk részesíti. A *síma* és *mintás selyem*- és *félselyem*árak közül nagy keresletnek örvendenek a különböző kötésű *köpenyselymek*, *gros-grain*, *ripsfelületű* és *satinhátú* köpenyanyagok, *Epinglée*, *Givrin*, *Sultan* köpenyanyagok, a *Faille* és *Popeline ruhaszövetek*, a „*Flamenga*“ szövetek, továbbá a különféle *színnyomatú japonok* (foulardok), *mintás crepe de chine*k, *mintás georgettek* és *mintás mouselinok*.

A farsangi idényben kereslet van a különféle *taffet*- és *laméselyem*-szövetekben, *voil chiffon*- és *mouseline*-szövetekben. A nyári idényben a *foulard*, *toile de soie*, *chantung*, *Honan* s nyersselyem különféle válfajai voltak keresettek. Alsóruházatra és ingekre a „*crepe lavable*“, „*Changhai*“; paplankészítésre a *mintás paplanselymeket* keresi a vásárlóközönség. Félselyemárak közül nagy kereslet van a *síma-fényes szövésű bélés atlaszokban* (Ramona, KS. atlasz), *taffetalinban* és *brocatokban*. A selyem- és pamuthátú *Velour-chiffon*, továbbá „*Panne*“-*bársony*, *Mouselin-bársony*, *Velour Pompadour*, — melyet Francia- és Németországból importáltunk — nagy keresletnek volt tárgya. Köpenyeknek „*Seal pelüche*“-t, *Tussah-pelüche*-t és K. S. *Caracul-pelüche*-t vásároltak. Úgyszintén a *félselyempelüchnek*, valamint a *keskeny kalap*- és *gallérbársonyok*nek is volt keletje. A szakosztály ezekután a selyem, a selyemfonalak és szövetek, kötöttárak és keskenyárak 1929. évi egységértékeit állapította meg.

Az üléseken a Statisztikai Hivatal képviselőjében Farkas János dr., a Bizottság helyettes elnöke jelent meg. Az előadói tiszteletet Sibelka-Perleberg Artúr dr. töltötte be.

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

Előadóülések. — Séances d'étude.

La séance d'étude du 2 décembre 1930 a été présidée par M. Gustave Thirring.

Alojse Kovács: Le recensement de la population de 1930 en Hongrie,

M. Alojse Kovács, membre ordinaire, a fait une conférence ayant pour titre Le recensement de la population de 1930 en Hongrie, que nous publions d'autre part.

Alexandre Mozolovszky: Les ma-

chines employées au recensement de la population.

M. Alexandre Mozolovszky, membre ordinaire, a lu une communication intitulée: Les machines employées au recensement de la population. Il a exposé qu'au recensement de 1930, on emploiera la première fois en Hongrie des machines afin d'accélérer les travaux de dépouillement. Des deux systèmes de machines sta-

tistiques, les machines Hollerith et les machines Powers, l'Office central hongrois de statistique a choisi le système Powers. Pour le dépouillement des documents recueillis, il utilisera 24 appareils à perforer, 5 classeurs et quelques machines auxiliaires.

★

A Magyar Statisztikai Társaság a folyó év december 2-án Thirring Gusztáv elnöklete alatt előadóülést tartott, amelyen két előadás hangzott el.

Kovács Alajos: Az 1930. évi népszámlálás.

Kovács Alajos r. tag „Az 1930. évi népszámlálás” címen tartott előadást, amelyet folyóiratunk jelen számában közlünk.

Mozolovszky Sándor: A népszámlálásnál alkalmazott gépek.

Mozolovszky Sándor r. tag „A népszámlálásnál alkalmazott gépek”-ről tartott előadást. Kifejtette, hogy a népszámlálás roppant nagy anyagának kézi-erővel való feldolgozása azzal a hátránnyal járt, hogy a közigazgatási és gyakorlati célokból szükséges eredmények csak későn kerültek nyilvánosságra. A hosszadalmas kézi feldolgozási rendszer helyett ezért az 1930. évi népszámlálás anyagát statisztikai gépek használatával fogják feldolgozni. A kétféle statisztikai géprendszer, az elektromos

áramkapcsolásokon alapuló Hollerith és a mechanikai működésen alapuló Powers géprendszer közül a Statisztikai Hivatal az utóbbit választotta. Az anyagfeldolgozás 24 lyukasztógéppel, 5 szortírozógéppel és néhány kisebb segédgéppel fog történni. A gépi feldolgozás alapja egy különleges papíranyagból készült kartonlemez, melyre az egyéni adatokat előzetes terv szerint megállapított kulcs útján lyukasztással viszik át. A kartonlapokon tehát különböző helyekre ütött lyukak alakjában az egyéni lap összes adatai rajta lesznek. A megfelelően lyukasztott, vagyis az adatokat most már magukba foglaló kartonokat a szortírozógépeken dolgozzák fel, melyek óránkénti teljesítménye legkedvezőbb esetben 24.000 kartonlap. A számlálószerkezetes szortírozógépek azonkívül, hogy szétvetik az anyagot egy fogalom, pl. vallás szerint, még háromféle fogalom szerint egyidejűleg meg is számlálják, pl. anyanyelv, családi állapot, műveltség szerint. A gépi erővel való feldolgozás a népszámlálási eredmények nyilvánosságra hozatalának idejét lényegesen megrövidíti. Az előadást vetített képek kísérték.

Thirring Gusztáv elnök köszönetet mondott az érdekes előadásokért, amelyekből azt a meggyőződést meríthettük, hogy a magyar népszámlálás végrehajtása annyira tökéletes és mintaszerű, amire példa külföldön is alig van.

Kisebb közlemények.

Petites communications.

Nemzetközi Statisztikai Intézet.

Institut International de Statistique.

Tagválasztás. — *Election de membres.*

Pour 1930—31, le premier tour de scrutin relatif aux places vacantes de membres fut clôturé à la fin d'octobre 1930. Selon la circulaire où M. Methorst, secrétaire général de l'Institut informait les membres du résultat de l'élection, sur les 185 membres honoraires et titulaires 121 ont voté et il y a eu 119 votes valables. Aux 27 places vacantes, il a été présenté 49 candidatures. Comme aux premiers tours de scrutin qui ont eu lieu ces dernières années, les voix se sont extrêmement divisées, de sorte que sur les 49 candidats éligibles, 3 ont seulement obtenu la majorité nécessaire: les deux-tiers (80) des suffrages.

Ont été élus **membres titulaires:**

M. Takeo Hasegawa, directeur du Bureau de la Statistique Générale au Cabinet Impérial Japonais, chargé encore de plusieurs autres fonctions au Japon, secrétaire général du Comité d'Organisation de la XIXe session tenue à Tokyo, qui a des mérites scientifiques surtout pour la rédaction des publications dudit Bureau;

A Nemzetközi Statisztikai Intézet 1930/1931. évi tagválasztásának első szakasza 1930 október végén záródott le. A választás eredményét Methorst főtitkár legújabb körlevelében tudatta a tagokkal s ebből kitűnik, hogy ezúttal az Intézet 185 tiszteletbeli és rendes tagja közül 121 vett részt 119 érvényes szavazattal a választásban. A betöltendő helyek száma 27 volt, míg a megválasztásra ajánlott statisztikusoké 49. Mint az utóbbi években minden egyes választás első menetében, ezúttal is rendkívül megoszlottak a szavazatok s az ez alkalommal szükséges kétharmad többséget (80 szavazatot) a 49 megválasztható egyén közül csak 3 nyerte el.

Az Intézet új **rendes tagjai** a következők:

Hasegawa Takeo, a japán Központi Statisztikai Hivatal igazgatója, számos más hivatalos tisztség betöltője, a Nemzetközi Statisztikai Intézet XIX. (tokiói) ülészaka Szervezőbizottságának főtitkára, aki főleg hivatala kiadványainak szerkesztésével szerzett tudományos érdemeket.

M. Jean Hooper, directeur de Statistique d'Irlande, président de la Statistical and Social Inquiry Society of Ireland, auteur de travaux remarquables portant particulièrement sur la statistique agricole;

M. Alexandre Molinari, directeur général de l'Institut Central de Statistique du Royaume d'Italie. Ancien chef du Bureau municipal de statistique de Milan, il a rédigé et agrandi les Annuaire de ce Bureau et s'est distingué surtout par ses études relatives aux conditions et à la population de la ville de Milan, ainsi qu'à la statistique des prix, des salaires et du coût de la vie.

Hooper János ír statisztikai igazgató, az Irországi Statisztikai és Társadalomkutató-Társaság elnöke. Irodalmi munkásságában főként a mezőgazdasági statisztikát művelte eredményesen.

Molinari Sándor főigazgató az olasz Központi Statisztikai Intézetben. Elsősorban mint Milano város statisztikai hivatalának volt vezetője e hivatal évkönyveit szerkesztette és bővítette ki s egyébként is főleg Milánó városnak és lakosságának különféle viszonyait ismertető dolgozataival, valamint az ár-, munkabér- és megélhetési költségek statisztikáját fejtegető tanulmányaival tűnt ki.

Személyi hírek. — *Nouvelles personnelles.*

En Suisse, le nombre des Offices cantonaux de statistique vient d'augmenter d'un nouvel service par suite de la création de l'Office de statistique du canton de Tessin. Le chef du nouvel Office est M. le professeur Pedruzzi.

M. le Dr Rompe a été nommé directeur de l'Office municipal de statistique récemment créé dans la ville de Hindenburg (Haute-Silésie).

Maurice Sauveur † (1851—1930). Le 27 avril 1930, mourut M. Maurice Sauveur, un des éminents représentants de la statistique officielle belge, qui jouissait d'une grande considération en Hongrie aussi et était depuis 1923 membre honoraire de la Société Hongroise de Statistique. Né le 22 septembre 1851, M. Sauveur entra de bonne heure au service de l'Etat. Il fut nommé, dès l'âge de 44 ans, directeur général de l'Administration de la statistique belge et peu après secrétaire général honoraire du ministère de l'Intérieur. Membre en 1896 et secrétaire permanent en 1900 de la Commission centrale de statistique belge, il y déploya une activité remarquable, et l'Institut International de Statistique l'a également élu membre en 1910 pour récompenser ses mérites. C'est en 1923 qu'il prit le plus activement part dans la vie internationale, comme président du Comité d'Organisation de la première session d'après-guerre de l'Institut. Élu à la même session vice-président de l'Institut, il démissionna de ses fonctions en 1929 pour raison de santé et fut, à la session tenue cette année-là à Varsovie, élu membre honoraire. M. Sauveur rédigea plusieurs publications de statistique officielle; en outre, il a écrit sur divers sujets statistiques. Il a publié de précieux articles sur les problèmes du calcul d'indices et de la statistique de prix, et s'occupa aussi de la statistique du mouvement de la population des villes belges. Sa plus grande oeuvre offre une analyse statistique détaillée du vote plural en Belgique.

Svájc kantonális statisztikai hivatalainak száma Tessin kanton statisztikai hivatalának megalapítása folytán újabban eggyel emelkedett. Az új hivatal vezetője Pedruzzi professzor.

Hindenburg németbirodalmi (felsősziléziai) város új statisztikai hivatalának első igazgatója Rompe dr. lett.

Sauveur Mór † (1851—1930). 1930 április 27-én hunyt el a belga hivatalos statisztika egyik magyar körökben is nagyrabecsült kiválósága, Sauveur Mór, a Magyar Statisztikai Társaságnak 1923-ban megválasztott tiszteletbeli tagja. Sauveur 1851 szeptember 22-én született. Hivatalos pályafutását korán kezdte meg s aránylag fiatalon, 44 éves korában neveztetett ki a belga hivatalos statisztikai szolgálat főigazgatójává, majd rövidesen belügyi államtitkári címet nyert. Erdemei elismerésül 1910-ben Sauveurt a Nemzetközi Statisztikai Intézet is tagjává választotta, miután 1896-tól mint tag, 1900-tól pedig mint állandó titkár a belga Központi Statisztikai Bizottság munkásságában is sikeresen tevékenykedett. A nemzetközi életben 1923-ban szerepelt a legintenzívebben, az Intézet háború utáni első ülészaka rendezőbizottságának elnökéeként. Ugyanekkor az Intézet alelnökévé választották, majd, miután 1929-ben megrongált egészségi állapotára hivatkozva lemondott, még ugyanekkor az évben a varsói kongresszuson az Intézet egybegyűlt tagjai tiszteletbeli taggá választották meg. Tudományos irodalmi munkássága egyrészt a hivatalos statisztikai publikációk szerkesztésében, másrészt egyéb statisztikai témák feldolgozásában nyert kifejezést. Több cikke származott az indexszámítások és az árstatisztika problémaköréből, foglalkozott Belgium városainak népmozgalmi statisztikájával, legnagyobb statisztikai műve pedig a belga plurális választójog részletes statisztikai analizisét nyújtotta.

Bécs 1929/30. évi idegenforgalma.*Le mouvement des touristes à Vienne en 1929-30.*

A „Statistische Nachrichten“ szerint a székesfővároshoz legközelebb eső nagyvárosnak, Bécsnek idegenforgalma¹⁾ az előző idegenforgalmi évvel szemben — az osztrák statisztika ugyanis a november 1-től október 31-ig terjedő időszak idegenforgalmi adatait foglalja egybe — 3·9%-kal emelkedett. Az osztrák fővárosban megfordult és ott megszállott idegenek száma az 1928/1929. évben 632.476 volt, 1929/1930-ban pedig 657.282-öt ért el; ennél magasabb számot csak az 1927/1928. év mutat, amikor azonban főleg az 1928 júliusi német dalosverseny résztvevőinek nagy száma szöktette Bécsben abnormálisan magasra (745.153) az idegenek számát. Minthogy 1927/1928 óta nemcsak a szállodákban, hanem a penziókban és a magánlakásokban megszállt egyének is számbavételnek, ezt a körülményt az újabb adatoknak a háború előttiekkel való egybevetésénél nem szabad szem elől téveszteni; érdekes azonban, hogy a szállodákban megszállt idegenek 1929/1930. évi száma (603.760) csaknem eléri a szállodák idegenforgalmának háború előtti maximumát (1912 : 613.724). A legutolsó két év adatai szerint Bécs idegenforgalmában a következő államok lakosai vettek részt a legnagyobb tömegekkel:

	Idegenek száma	
	1928/1929	1929/1930
Ausztria (Bécs nélkül) ..	208.462	209.397
Németbirodalom	99.756	100.870
Cseh-Szlovákia	93.582	97.232
Magyarország	63.425	61.483
Am. Egy. Államok	26.933	33.751
Lengyelország	28.247	33.027
Románia	25.038	23.955
Jugoszlávia	18.885	21.497
Nagy-Britannia	11.966	15.402
Olaszország	10.024	12.104

A belföldi forgalom egészen csekély emelkedésével szemben a külföldi forgalom jelentősebben: 424.014-ről 447.885-re nőtt, az egész idegenforgalomnak tehát 1929/1930-ban már 68·1%-a a külföldre jutott. Magyarország, ahonnan a legújabb adatok szerint Bécs idegenforgalmának 9·4%-a származott, az 1925. évi háború utáni maximum (73.699) óta egyre kisebb adatokkal szerepel az osztrák főváros nagy gazdasági jelentőségű idegenforgalmában.

Az idegenforgalom tartamát, az *eltöltött éjszák* számát becslés útján állapítja meg az osztrák statisztika. Eddig az 1923. évi július—szeptemberi adatok alapján 4·23 napos átlagos tartózkodási kulcs alapján számított ki Bécs idegenforgalmának belső tartama, 1929/1930-ban a február—október

hónapok egy-egy hetének reprezentatív jellegű fel-dologzása alapján azonban kitűnt, hogy az átlagos tartózkodási tartam ezidőszerint alacsonyabb ennél, csupán 3·79 nap. Ezen az alapon pedig az eltöltött éjszák száma 1929/1930-ban 2,452.000-ban állapított meg, ami 11·8%-kal kevesebb, mint a valószínűleg túl magasra becsült előző évi szám. Országokint az idevonatkozó legfontosabb eredmények a következők:

	összes száma 1929/1930	Az eltöltött éjszák átlagos szám	
		1923	1929/1930
Cseh-Szlovákia ..	475.000	3·16	4·89
Ausztria	362.000	2·89	1·73
Németbirodalom ..	323.000	5·57	3·20
Am. Egy. Államok	234.000	¹⁾ 7·24	6·81
Magyarország	207.000	3·91	3·36
Lengyelország	176.000	5·10	5·32
Románia	120.000	5·71	5·00

¹⁾ Kanadával együtt.

Jellemző, hogy míg az idegenek számát tekintve a belföldi forgalomra 31·9% esik, addig az eltöltött éjszák száma szerint ez az arány csak 14·8%, viszont a külföldi forgalom részesedése nem 68·1, hanem 85·2%. Az idegenforgalom tartama szerint az első helyet Cseh-Szlovákia foglalja el, mely 19·4%-os részesedéssel a belföldi forgalmat is megelőzi. Magyarország az idegenek száma szerint a negyedik, az eltöltött éjszák alapján az ötödik helyen áll Bécs idegenforgalmában.

A világ cukorkészletei.*Les stocks de sucre du monde.*

A cukorpiac jelenlegi helyzetét már nem annyira a répacukor és a nádcukor versenye jellemzi és befolyásolja, hanem a mindennemű cukorkészletek nagy mennyisége. Az egyre emelkedő termeléssel a fogyasztás is mindjobban növekszik, azonban nem olyan erős mértékben, ami fokozódó túltermelésre vezet. A helyzetet Mikusch dr. osztrák statisztikus és a brit nyugatindiai bizottság becsléseinek figyelembevételével számított következő adatai mutatják (a fogyasztás rovatban a statisztikailag megfogható fogyasztás szerepel nyerscukorértékben):

	termelés e z e r t o n n á b a n	fogyasztás	felesleg
1923/24	21.390	21.245	145
1924/25	24.883	23.058	1.825
1925/26	26.021	24.542	1.479
1926/27	24.701	24.553	148
1927/28	26.676	25.742	934
1928/29	28.200	27.000	1.200

A statisztikailag meg nem állapítható fogyasztást (évi 200 ezer tonna) is számításba véve, az utolsó hat év alatt az összes fogyasztás 147·1 millió

¹⁾ V. ö. részletesebben: Kovács Alajos dr.: Budapest és Bécs idegenforgalma. Magyar Statisztikai Szemle. VIII. évf. (1930) 753—764. l.

tonnát tett, míg a termelés 151·9 millió tonna volt, tehát a hat év alatt a túltermelés 4·7 millió tonnára becsülhető.

A túltermelés következtében a jávai cukor ára 1925 óta a londoni piacon több mint 60%-kal esett. Az áresés azonban a termelő országok gazdasági politikája folytán a termelés kiterjesztésének nem tudta útját állani. A megnövekedett világkészletek adatai *Geerlings Prinsen dr.-nak*, a Népszövetség cukorszakértőjének közlése szerint ezek (ezer tonnában):

	1927/28	1929/30	1930/31
Németország	221	227	234
Cseh-Szlovákia	49	108	91
Franciaország	143	108	203
Lengyelország	30	40	81
Hollandia	27	46	108
Belgium	27	46	69
Nagy-Britannia	267	173	152
Am. Egyesült Államok ..	200	367	608
Kuba	281	216	350
Jáva	7	10	150
Összesen	1.252	1.341	2.046

Ez adatok szerint a főbb cukortermelő és cukorfogyasztó államok készletei már meghaladják a 2 millió tonnát (1925/26-ban még csak 907 ezer tonnát tettek). Különösen nagy a készletek emelkedése az utolsó gazdasági évben.

A kávé túltermelés.

La surproduction du café.

A túltermelés a kávé világpiacát egyre válságosabb helyzetbe sodorja. Ugyanazzal a jelenséggel találkozunk itt is, mint a búza-, cukor-, gyapot- és kaucsuktermelés terén. Braziliának, amely a kávé világtermésének kétharmadát szolgáltatja, a készletek visszatartásával évtizedeken át sikerült az árakat magasan tartania. A „*Defesa*“, az állami égisz alatt működő braziliai árvédelmi és kivitel-szabályozó szerv e politikája azonban újabban kétélű fegyvernek bizonyult. A magas világpiaci kávéárak ugyanis egyrészt a braziliai termelés kiterjesztésére s még nagyobb készletfelhalmozódásra vezettek, másrészt ösztönzően hatottak a külföldi államokbeli termelésre is. A braziliai „*Santos*“ kávénak, amely világszerte a legelterjedtebb, a túlhaltott árvédelem következtében más országok

finomabb és drágább kávéfajtái is sikerrel konkurrálhatnak. A jó termésévek is hozzájárultak a braziliai visszatartott készletek erős megduzzasztásához. A túltermelés már harmadik éve igen jelentős, az 1930. évi helyzet különösen kritikus. Ebben az évben csupán a braziliai visszatartott készletek nagysága — 24 millió zsák (à 60 kg) — meghaladta a világ egy évi kávéfogyasztását (22 millió zsák). Vagyis ha a kávétermelés egy évig az egész világon szünetelne is, Brazília készletei a világszükségletet bőven fedezni tudnák. Az árvédelmi célból visszatartott e braziliai készletek nagyságához mérve a világ többi készletei — a szabadkészletek — a braziliai kivitel kontingentálása következtében aránylag kismérvűek s a háború óta állandóan 5 millió zsák körül ingadoztak. A világ kávékészleteiről és fogyasztásáról a következő adatok¹⁾ tájékoztatnak:

	szabad- készlet	visszatartott készlet	világ- fogyasztás
	m i l l i ó z s á k à 60 k g.		
1907	8·0	8·4	17·5
1908	7·4	7·0	17·5
1909	5·9	6·9	18·6
1910	7·4	6·3	18·2
1911	6·0	5·1	17·2
1912	6·6	4·4	17·5
1913	7·1	3·1	17·1
1914	8·2	3·1	18·6
1915	?	0·7	17·9
1916	7·3	—	20·8
1917	5·7	2·1	16·7
1918	2·4	6·4	18·8
1919	1·8	5·4	16·0
1920	4·2	2·8	18·5
1921	5·6	3·0	16·0
1922	4·6	4·0	19·9
1923	5·3	5·0	19·2
1924	5·0	4·6	22·0
1925	5·1	1·8	22·0
1926	4·6	2·8	20·5
1927	4·7	3·3	20·6
1928	5·7	12·9	22·6
1929	5·3	8·9	21·3
1930	5·6	24·3	22·3

A kávé árának esését azonban a braziliai készletek visszatartása nem tudta megakadályozni. A tanulságnak, hogy az árak a világpiacon nem a szabad, hanem a visszatartott készletek figyelembevételével alakultak, arra kell bírnia a *Defesát*, hogy a visszatartott készleteket fokozatosan átengedje a szabadkereskedelemnek.

Nemzetközi Tableau économique

Ország	Territoire	Lélekszám — Population	Népsűrűség Densité de la pop.	Vidéki népesség Pop. de la province	Ósterm. fogl. népesség Pop. agricole	Élvezületés Nés-vivants	Halálozás — Décès	Term. szaporodás Accroissement naturel	Munkanélküliek sz. 2) Nombre des chômeurs 2)	Szántóföldterület Étendue des champs labourés	Búza-termés Production de froment	Kő- és barnaszén ter- melés 4) — Pr. de houille et de lignite 4)	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Külkereskedelmi mérleg — Balance du commerce extérieur
	1000 km ²									1000 lélek âmes					
Am. Egy. Áll.	7.839	122.330	15.6	37.3	26.3	(19.7	12.0	7.7)	.	18.4	219.499	546.120	24.831	29.567	+ 4.736
Argentína	2.979	10.647	3.6	62.2	16.8	29.8	12.9	16.9	.	.	37.404	.	4.880	5.178	+ 298
Ausztrál. Á .-sz.	7.704	6.417	0.8	37.9	22.9	(21.3	9.5	11.8)	57	1.5	34.422	.	3.958	3.344	— 614
Ausztria	84	6.994	79.8	50.0	31.9	(17.5	14.4	3.1)	266	23.0	3.146	2.326	2.597	1.741	— 856
Belgium	30	7.996	262.6	21.0	19.1	(18.4	13.2	5.2)	16	40.6	3.599	26.928	5.650	5.131	— 519
Bolívia	1.333	2.861	2.1	82.0	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Brazília	8.511	39.104	4.6	84.4	.	.	.	.	.	.	.	.	2.467	2.673	+ 206
Brit-India	4.916	319.970	65.1	89.8	72.3	.	.	.	.	46.4	86.435	22.500	5.201	6.705	+ 1.504
Bulgária	103	5.825	56.5	30.0	82.4	32.7	17.4	15.3	.	33.7	9.033	630	338	253	— 85
Cseh-Szlovákia	140	14.535	103.6	40.0	40.3	22.4	15.5	6.9	30	43.9	14.398	30.022	3.373	3.463	+ 90
Csille	752	4.364	5.8	.	36.6	47.9	25.1	22.8)	.	2.7	10.084	1.512	1.127	1.607	+ 480
Dánia	44	3.510	79.2	56.5	34.8	(19.6	11.0	8.6	55	60.1	3.204	.	2.594	2.463	— 131
Délafrikai Unió	1.223	7.895	6.5	.	31.2	26.3	9.5	16.8	.	3.1	2.796	12.624	2.186	1.240	— 946
Esztország	45	1.117	24.7	59.0	65.6	17.2	18.1	—0.9)	6	22.7	343	.	188	180	— 8
Finnország	388	3.612	9.3	82.7	68.9	21.5	13.5	8.0	9	6.4	298	.	1.000	918	— 82
Franciaország	551	41.020	74.4	53.6	41.5	17.7	18.0	—0.3	1	41.2	87.053	54.162	13.086	11.242	— 1.843
Görögország	127	6.249	49.2	67.0	53.7	.	.	.	.	10.7	2.314	.	986	519	— 467
Holl. K-India	1.900	52.825	27.8	92.7	.	.	.	.	.	58.5	.	1.596	(2.229	3.644)	+ 1.415
Ir szabadállam	70	2.958	42.1	.	52.1	19.8	14.6	5.2	26	22.6	322	.	1.647	1.282	— 365
Japán	382	64.825	169.9	48.4	.	(34.4	19.8	14.6)	.	15.8	8.300	31.744	5.760	5.581	— 179
Jugoszlávia	249	13.290	53.4	83.0	.	.	.	.	6	28.3	25.855	2.100	845	799	— 46
Kanada	9.543	9.797	1.0	50.5	35.0	24.0	11.6	12.4	24	2.7	81.517	13.456	7.238	6.679	— 559
Kína	11.320	458.000	40.5	80.0	.	.	.	.	.	.	13.018	.	(3.998	3.626)	— 372
Kolumbia	1.283	7.993	6.2	80.0	.	.	.	.	.	.	.	.	(705	653)	— 52
Kuba	115	3.594	31.4	73.0	48.6	.	.	.	.	.	.	.	1.215	1.593)	+ 378
Lengyelország	388	30.733	79.1	62.8	77.8	32.2	17.0	15.2	185	46.7	17.925	46.260	1.999	1.808	— 191
Lettország	66	1.895	28.8	67.2	68.0	(20.7	14.4	6.3)	8	25.5	636	.	400	300	— 100
Litvánia	56	2.317	41.6	84.0	79.4	27.2	17.1	10.1	.	47.1	2.539	.	175	188	+ 13
Magyarország	93	8.667	93.2	81.9	58.2	24.2	17.5	6.7	20	60.0	20.408	3.173	1.063	1.040	— 23
Mexikó	1.969	16.404	8.3	74.7	63.0	.	.	.	.	2.8	3.084	.	(987	1.633)	+ 646
Nagy-Britannia	244	45.904	188.1	22.5	16.8	16.6	13.6	3.0	1.072	3)22.6	13.542	260.832	30.956	20.312	— 10.644
Németalföld	34	7.833	228.9	52.9	23.6	22.8	10.7	12.1	49	28.5	1.488	11.587	6.336	4.580	— 1.756
Németország	469	64.422	137.4	35.6	30.5	17.9	12.6	5.3	923	43.9	33.492	202.365	18.338	18.403	+ 65
Norvégia	324	2.811	8.7	71.6	36.8	(18.0	10.6	7.4)	8	2.5	204	.	1.617	1.136	— 481
Olaszország	310	41.508	133.8	27.0	56.1	25.1	16.0	9.1	409	44.2	70.820	.	6.577	4.466	— 2.111
Sz. Oroszorsz.	21.176	147.029	6.9	83.5	86.7	.	.	.	1.311	.	201.100	40.092	2.167	2.254	+ 87
Peru	1.355	6.147	4.5	.	.	.	.	.	.	.	.	.	417	772	+ 355
Portugália	93	6.540	71.1	.	57.5	28.7	17.0	11.7	.	.	2.943	.	.	.	.
Románia	295	17.500	59.3	81.7	79.5	(35.9	20.2	15.7)	7	44.1	27.148	1.249	1.026	984	— 42
Spanyolország	505	22.602	44.7	63.0	56.1	28.9	18.0	10.9	.	28.3	41.979	7.185	3.323	2.338	— 985
Svájc	41	4.109	99.5	71.5	25.9	17.0	12.5	4.5	.	12.3	1.130	.	2.954	2.291	— 663
Svédország	448	6.105	13.6	68.5	40.7	(16.1	12.0	4.1)	54	9.0	5.180	.	2.721	2.772	+ 51
Uj-Zeland	269	1.485	5.5	48.4	27.1	19.0	8.8	10.2	3	2.9	1.932	.	1.370	1.547	+ 177
Uruguay	187	1.808	9.7	68.0	.	(25.0	10.7	14.3)	.	8.1	3.648	.	552	560	+ 8
Venezuela	1.020	3.089	3.0	80.0	.	(29.6	18.4	11.2)	.	.	.	.	.	.	.

1) Csak Anglia és Wales: Skótország 10.0, Írország 52.1. — 2) Nyilvántartott munkanélküliek. Évvégi adatok. — 3) Észak-Írország nélkül, ahol az arány 36.7. — 4) Egységértékre átszámítva kalóriaérték szerint. (Németország 2.9, Ausztria 3.5, Spanyolország 1.2, Olaszország 1.4, Cseh-Szlovákia 10.17, és a többi állam 1.3 kő- és barnaszénaránnyal). — 5) Évvégi adatok. — 6) Álag. — 7) Július végén.

jelzőtábla, 1929.

international, 1929.

Vasútvonalhossz Longueur de lignes de chem. de fer	Gépjárműállomány ⁵⁾ Nombre des véhicules à moteur ⁵⁾	A pénzegység árfolyama pengőben ⁵⁾ Cours de l'unité de monnaie en pengős ⁵⁾		Nagykeresk. index ⁶⁾ Indice des prix de gros ⁶⁾	Mégélhetési index ⁷⁾ Indice du coût de la vie ⁷⁾	Bankjegyforgalom ⁵⁾ Billets de banque en circ. ⁵⁾	Aranytartalék ⁵⁾ Réserve d'or ⁵⁾	Bankkamatláb ⁶⁾ Taux en banque ⁶⁾	Államadósság Dette publique	Állami bevétel Recettes de l'État	Állami kiadás Dépenses de l'État	P a y s
		km	1.000									
401.223	26.773	Dollár .. .	5.747	138	162	15.684	24.566	5.16	96.676	24.262	22.977	Etats-Unis
37.014	367	Aranypeso ..	5.466	.	.	6.816	2.296	.	.	.	.	Argentine
43.032	671	Fontsterling ..	27.914	166	.	1.265	1.242	6-7	15.130	3.043	3.797	Australie
6.702	79	Schilling .. .	0.810	130	112	886	137	7.37	1.526	1.600	1.725	Autriche
9.680	183	Belga .. .	0.799	123	216	2.347	939	4.35	8.475	1.778	1.733	Belgique
1.996	.	Boliviano .. .	2.086	.	.	.	.	.	.	.	.	Bolivie
31.816	197	Milreis .. .	0.678	.	.	2.315	852	.	6.995	1.518	1.534	Brésil
65.902	169	Ruppia .. .	2.080	159	167	3.732	670	6.34	22.558	2.980	3.989	Indes-Brit.
2.848	4	Leva .. .	0.041	3.025	.	148	57	9.50	1.642	270	270	Bulgarie
13.805	88	Cseh korona ..	0.170	974	761	1.399	214	5.00	4.816	1.627	1.621	Tchéco-Slovaquie
8.477	33	Aranypeso ..	0.695	.	111	245	51	6.00	2.394	819	991	Chili
5.250	130	Dán korona ..	1.534	150	173	563	264	5.12	1.793	490	479	Danemark
18.620	180	Fontsterling ..	27.914	116	131	209	235	5.69	6.673	804	799	Union Sud-Afric.
1.241	3	Esztmárka ..	1.534	.	.	52	10	7.62	.	.	.	Estonie
5.216	38	Finnmárka ..	0.145	98	.	197	44	7.00	486	708	706	Finlande
43.545	1.702	Francia frank	0.225	610	556	15.428	9.375	3.50	104.867	9.995	9.981	France
2.504	18	Drachma .. .	0.074	.	129	384	47	9.00	2.670	687	768	Grèce
7.243	.	Holland forint	2.310	148	.	760	323	.	.	.	.	Indes Néerland.
4.302	45	Fontsterling ..	27.914	.	174	396	198	.	634	662	880	Etat libre d'Irlande
19.516	112	Yen .. .	2.649	166	.	4.350	2.840	5.48	15.452	4.221	4.701	Japon
10.015	15	Dinár .. .	0.101	101	.	588	105	6.00	.	795	795	Yougoslavie
66.021	1.177	Dollár .. .	5.701	149	151	1.072	861	.	15.259	.	2.232	Canada
12.677	38	Sanghai-tael ..	3.357	164	.	.	.	.	.	.	.	Chine
2.470	.	Aranypeso ..	5.552	.	.	261	137	.	455	389	588	Colombie
4.932	51	Aranypeso ..	5.747	.	.	.	.	.	.	.	.	Cuba
19.533	40	Zloty .. .	0.644	113	.	1.030	451	8.64	2.653	1.798	1.700	Pologne
2.700	4	Lat .. .	1.109	.	.	92	27	6.00	93	179	183	Lettonie
1.565	3	Lita .. .	0.575	.	.	55	20	.	.	.	.	Lituanie
8.616	29	Pengő .. .	1.000	121	119	501	163	7.60	.	913	982	Hongrie
20.641	75	Aranypeso ..	2.770	.	.	.	.	.	.	.	.	Mexique
32.845	2.194	Fontsterling ..	27.914	137	163	10.323	4.078	5.50	212.702	23.305	22.970	Gr.-Bretagne
3.665	132	Hollandi forint	2.310	142	169	1.991	1.033	5.12	6.523	1.707	2.049	Pays-Bas
58.419	1.293	Márka .. .	1.368	137	154	7.443	3.209	7.10	12.262	14.899	15.123	Allemagne
3.835	48	Norvég kor. ..	1.534	153	180	488	226	5.57	2.502	539	562	Norvège
21.676	322	Lira .. .	0.301	446	542	5.073	1.562	6.7:	26.680	5.633	5.834	Italie
76.874	33	Csernovec ..	29.598	182	232	7.485	847	8.00	.	.	.	Russie
3.594	.	Perui font ..	22.988	186	170	150	150	6.75	720	290	290	Pérou
3.386	31	Escudo .. .	0.257	.	.	514	53	8.00	2.727	502	526	Portugal
11.060	38	Leu .. .	0.534	.	4.240	719	17	8.22	775	1.131	1.131	Roumanie
16.184	184	Peseta .. .	0.845	171	.	3.746	2.764	5.50	15.983	2.856	4.492	Espagne
5.319	117	Svájci frank ..	1.109	141	161	1.108	659	3.50	1.940	425	425	Suisse
16.490	192	Svéd korona ..	1.540	140	169	876	377	4.74	2.826	1.133	1.200	Suède
5.290	211	Fontsterling ..	27.914	147	161	201	184	.	7.675	2.772	2.657	Nouvelle-Zélande
2.720	46	Aranypeso ..	5.661	.	.	402	374	.	.	.	.	Uruguay
1.062	18	Bolivar .. .	1.109	.	.	.	.	.	80	214	213	Venezuela

¹⁾ Seulement Angleterre et Pays de Galles; Écosse: 10.0; Irlande: 52.1. — ²⁾ Chômeurs enregistrés. Données de la fin de l'année. — ³⁾ Sans l'Irlande du Nord, où la proportion est de 36.7. — ⁴⁾ Convertie en valeurs d'unité suivant la valeur calorifique. La proportion de houille et de lignite est de 2.9 pour l'Allemagne, de 3.5 pour l'Autriche, de 1.2 pour l'Espagne, de 1.4 pour l'Italie, de 10.17 pour la Tchéco-Slovaquie, et de 1.3 pour les autres pays. — ⁵⁾ Données de la fin de l'année. — ⁶⁾ Moyenne. — ⁷⁾ A la fin de juillet.

Az államok főbb statisztikai adatait felölelő táblázat összeállítása, különösen ha friss és ugyanazon időpontra vonatkozó adatokról van szó, igen nagy nehézséggel jár. Ennek dacára ebben az évben is megkíséreltük az elmúlt 1929. év összefoglaló nemzetközi jelzőtábláját megszerkeszteni.

Táblázatunk túlnyomórészen 1929. évi adatokat tartalmaz, kivételesen az álló népesség s a vasútvonalhossz adatai között szerepelnek korábbi adatok. Az előbbieknél a lélekszám adata népszámlálási, illetve a rendelkezésre álló utolsó kiszámított népességi adat, a vidéki és őstermelőnépesség adatai általában a népszámlálásokon alapulnak. A vasútvonalhossz adatai többnyire 1928. éviéek, ezeknél az egy év alatti változás a legtöbb országban amúgysem számottevő. Végül még a népmozgalmi adatok között is fordulnak elő 1928. évi adatok, amelyeket az 1929. éviéktől való megkülönböztetésül zárójelbe tettünk.

Ezévi táblázatunk 45 ország adatait mutatja be, tehát a tavalyihoz képest egy országgal (Portugália) bővült. Viszont a rovatok száma az utolsó évi adatok hiánya miatt néhányal kevesbedett.

Mostani táblázatunkat nemcsak az adatok időbeli egyöntetősége szempontjából fejlesztettük, hanem az adatok hitelessége szempontjából is. Míg ugyanis korábbi évekbeli jelzőtábláinkban magánadatgyűjtésen alapuló forrásokat is felhasználtunk (pl. Redmond: „World Economic Chart“), ezúttal úgyszólván kizárólag a hivatalos nemzetközi szervezetek (Nemzetközi Statisztikai Intézet, Népszövetség,

Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet stb.), valamint az államok statisztikai hivatalainak kiadványait használtuk forrásul. Reméljük, hogy nem messze van már az az idő, amidőn a statisztika szempontjából elmaradottabb államok adatszolgáltatásai s a máris gyors ütemben tökéletesbedő nemzetközi adatközlések odafejlődnek, hogy a hasonló nemzetközi jelzőtáblák hiányosságai kiküszöbölhetőek legyenek.

Ha a jelzőtáblában foglalt adatokat múlt évi jelzőtáblánk adataival összehasonlítjuk, igen sok vonatkozásban megfigyelhetjük az adatokban a világgazdasági válság hatásait. Különösen a nagykereskedelmi indexnek a legtöbb országban csökkenő adatai utalnak erre. Mégis általánosságban megállapíthatjuk, hogy 1929-ben a gazdasági válság az országok nagy részének adataiban nem hagyott még erősebb nyomot, sok adat az előző évvel szemben még prosperitásra is utal. Ez érthető is, hiszen tudvalevően 1929-ben a vizsgált országok mintegy felére a válság még nem terjedt ki, sőt több országban kedvező konjunktúra mutatkozott. Bizonyos az is, hogy egyik-másik országban éppen az 1929. év folyamán kezdtek a depresszió jelei mutatkozni. Csupán az 1930. év az, amelyikben a válság már világjelenséggé vált s terjeszkedésében csak kivételesen kímélt meg egy-egy országot. Ma már, sajnos, ott tartunk, hogy talán egyes északi államok s talán Franciaország kivételével — amely utóbbiban azonban legújabbban szintén kedvezőtlen előjelek észlelhetők — a gazdasági depresszió minden országot érint.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

Népmozgalom. — Munkanélküliség. — Gépjárműállomány. — Áralakulás. — Pénzügyi betétek. — A részvények értéke. — Fizetési képtelenségek. — Váltóóvások.

Gazdasági jelzőtábla.

Mouvement de la population. — Chômage. — Effectif des véhicules à moteur. — Formation des prix. — Dépôts en banque. — Indice des actions. — Insolvabilités. — Lettres de change protestées.

Tableau économique.

Mouvement de la population. En octobre 1930, on a célébré 7.977 mariages (10·8 pour 1000 habitants), soit 68 de plus qu'au même mois de l'année précédente. On a enregistré 18.253 naissances vivantes, soit 659 de plus qu'en octobre 1929; la proportion de celles-ci pour 1000 habitants s'est élevée de 24·1 à 24·8. Il y a eu 10.919 décès, soit 1.188 de moins qu'en octobre 1929; la proportion de ceux-ci pour 1000 habitants est tombée de 16·6 à 14·8. Par conséquent, le rapport de l'accroissement s'est élevé de 7·5 à 10·0‰. Le nombre des décès d'enfants de moins d'un an présente également une amélioration: on y voit une diminution de 309 unités comparativement à octobre 1929. Sur 100 nés-vivants on comptait 15·8 décès de poupons contre 18·1 en octobre 1929. Il y a eu 999 décès par tuberculose, soit 109 de moins qu'en octobre 1929. La proportion pour 1000 habitants est descendue de 1·52 à 1·36. On comptait 385 émigrants, soit 278 de moins qu'en octobre 1929.

Chômage. En octobre 1930, les Syndicats chrétiens sociaux et social-démocrates ont inscrit 23.913 chômeurs, soit 57·4% de plus qu'au même mois de l'année précédente et 3·4% de plus qu'en septembre 1930. Parmi les chômeurs, il y avait 86·6% d'hommes et 13·4% de femmes; par rapport au mois précédent, le nombre des hommes est monté de 4·5% et celui des femmes est tombé de 2·9%. 55·6% des sans-travail habitaient Budapest; 44·4%, en province. Le nombre des chômeurs s'est élevé de 3% dans la capitale et de 3·9% en province. Au point de vue de la profession, le chômage a le plus augmenté dans l'alimentation (16·9%); dans l'industrie de la reproduction (4·6%); parmi les travailleurs intellectuels (4·2%) et dans l'industrie du cuir (3·1%); il a diminué dans l'industrie de l'habillement (de 7%).

D'après les Offices publics de placement, dont les relevés comprennent aussi les bureaux privés gratuits de placement, il y a eu 44.757 offres de travail, 12.143 demandes et 10.145 placements. On a placé 22·7% des chômeurs (à Budapest, 22·2%; en province, 24·6%). Sur 100 offres, on comptait 369 demandes (à Budapest, 384, en province, 318).

L'effectif des véhicules à moteur a baissé à 30.751 en octobre 1930, présentant une diminution de 139 unités (6·4%) par rapport au mois précédent; celle-ci a été due au fait que plusieurs voitures ont été retirées de la circulation. Le nombre des automobiles de tourisme et des autres autos pour personnes a diminué de 112; celui des motocyclettes, de 22; celui des autobus, de 11. Le nombre des automobiles de louage a augmenté de 3; celui des camions automobiles, de 1.

A Budapest, l'effectif des véhicules à moteur a été de 15.735 (50·9% du nombre total).

Formation des prix. En octobre 1930, l'indice des prix de gros s'est élevé à 94, accusant une hausse de 2 points par rapport au mois précédent. L'augmentation a été due à la hausse de l'indice agricole; comparativement au mois précédent, celui-ci est monté de 3 points à cause du renchérissement des pommes de terre, des fourrages et de l'oeuf.

L'indice du coût de la vie, en y comprenant le loyer, est descendu de 105·3 en septembre à 102·7 en octobre en raison de la baisse des prix d'alimentation et de vêtements. Sans le loyer, il est tombé de 111·3 à 107·8.

Dépôts en banque. Aux 12 principaux établissements de crédit budapestois et à la Caisse d'épargne postale, les dépôts d'épargne ont baissé de 658·4 millions de pengős à 610·5 millions en octobre dernier et les dépôts en compte courant, de 827·7 à 805·0 millions. A la fin d'octobre, les dépôts d'épargne représentaient 60·9% de l'effectif de 1913 et les dépôts en compte courant, 94·0%.

Aux monts de piété (siège et intermédiaires) de la Caisse d'épargne postale, les prêts sur gages ayant représenté 4·6 millions de pengős en octobre 1930 et les dégagements 5·4 millions, l'effectif des prêts a légèrement diminué par rapport au mois précédent et montait à 28·6 millions fin octobre.

L'indice des actions a continué à baisser en octobre 1930 et tomba à 13·4 contre 13·9 au mois précédent. Les actions de minoteries, de fabriques de sucre, d'industrie textile et des autres entreprises ont subi une baisse notable; celles des autres catégories s'effritaient plus ou moins.

Insolvabilités. En octobre 1930, on a enregistré 185 nouvelles insolvabilités en Hongrie, soit 65 de plus qu'au mois précédent. Le total des actifs montait en nombre rond à 6,787.000 pengős et celui des passifs à 10,267.000 p., dépassant de près de 100% les chiffres correspondants de septembre.

On a terminé 145 insolvabilités avec 2,719.000 pengős d'actif et 4,925.000 p. de passif.

Des nouvelles insolvabilités, 56 (30·3% du nombre total) ont eu lieu à Budapest avec 2,282.000 pengős d'actif et 4,329.000 p. de passif. On y a terminé 48 insolvabilités (33·1% de celles du pays entier) avec 1,755.000 pengős d'actif et 3,198.000 p. de passif.

Les lettres de change protestées en octobre 1930 présentent au point de vue de leur nombre (13.577), une augmentation de 498 par rapport à septembre. La valeur en montait à 8,587.000 pengős.

A Budapest, on a protesté 5.134 lettres de change (38·6% du nombre total) d'une valeur globale de 3,205.000 pengős.

★

Népmozgalom. Magyarországon 1930 október havában 7.977 házasságot kötöttek, 68-cal többet, mint az előző év október havában; az ezer lélekre eső arány 10·8. Az elveszületések száma a tárgyalt hónapban 18.253, 659-cel több, mint 1929 október havában volt; az ezer lélekre eső arány 24·1-ről 24·8-ra emelkedett. Meghalt 10.919 lélek, 1.188-cal kevesebb, mint az előző év október havában; a halálozási arány 16·6-ről 14·8-ra javult. A szaporodási arány ennek következtében 7·5-ről 10·0%-re emelkedett. A csecsemőhalálosok száma ugyancsak javulást mutat, 309-cel kevesebb az egy éven aluli elhaltak száma a tárgyalt hónapban, mint az előző év október havában. Száz elveszülöttre az elmúlt évben 18·1, most 15·8 csecsemőhalott esett. Gümőkórban elhaltak 999-en, 109-cel kevesebben, mint az elmúlt év október havában. Az ezer lélekre eső arány 1·52-ről leszállt 1·36-ra. Kivándoroltak a tárgyalt hónapban 385-en, 278-cal kevesebben, mint 1929 október havában.

Munkanélküliség. Magyarországon 1930 október havában a keresztényszocialista és szociáldemokrata szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek száma 23.913 volt, 57·4%-kal több, mint az előző év ugyanezen hónapjában és 3·4%-kal több, mint 1930 szeptember havában. A munkanélküliek közül 86·6% volt férfi és 13·4% nő; a férfi munkanélküliek száma 4·5%-kal emelkedett, a nőké 2·9%-kal esett az előző hónap óta. Fővárosi lakos volt 55·6%, vidéki 44·4%. A fővárosi munkanélküliek száma 3%-kal, a vidékieké 3·9%-kal növekedett. Foglalkozási kategóriák szerint legjobban emelkedett

A hatósági munkaközvetítők forgalma.
Mouvement des Offices et Bureaux de placement.

Megnevezés Désignation	A hatósági Mouvement des Offices		Az ingyenes magán Mouv. des Bureaux privés gra- tuits		Az összes Mouvement total	
	munkaközvetítők forgalma — de placement, 1930					
	IX.	X.	IX.	X.	IX.	X.
Munkahelyek — Offres d'emploi ..	5.896	5.624	6.138	6.519	12.034	12.143
Munkakeresők — Demandes d'em- ploi	14.336	15.329	26.252	29.428	40.588	44.757
100 munkahelyre esett munkakereső — Proportion des demandes d'emploi pour 100 offres d'emploi	243	272	428	451	337	369
Munkaközvetítés — Placements ..	4.264	4.077	5.444	6.068	9.708	10.145
100 munkahelyre esett közvetítés — Proportion des placements pour 100 offres d'emploi	72·3	72·5	88·7	93·1	80·7	83·5

a munkanélküliség az élelmezési iparban (16·9%), a sokszorosító iparban (4·6%), a szellemi munkásoknál (4·2%) és a bőriparnál (3·1%). Esett a munkanélküliség a ruházati iparnál 7%-kal.

A hatósági munkaközvetítők adatai szerint a hatósági és az ingyenes magánközvetítők 44.757 munkakeresőt 12.143 munkahelyet és 10.145 munkaközvetítést tartottak nyilván. Munkához jutott a munkakeresők 22·7%; a fővárosban 22·2, a vidéken 24·6%. Száz munkahelyre 369 munkakereső esett; a fővárosban 384, a vidéken 318.

Gépjárműállomány. Magyarországon 1930 október havában a géperejű járművek száma 30.751, 139-cel, 0·4%-kal kevesebb, mint szeptember havában.

Gépjárműállomány a hónap végén.
Effectif des véhicules à moteur en Hongrie, à la fin du mois.

M e g n e v e z é s Désignation	1930		Ebből Dont à Buda- pest
	IX.	X.	
Személykocsik — Aut. de tourisme et de ville .. .	11.847	11.725	6.039
Béautók — Aut. de louage	1.887	1.890	1.405
Autóbuszok — Autobus ..	691	680	304
Teherkocsik — Autocamions	4.552	4.553	2.371
Egyéb gépkocsik — Autres automob.	708	710	502
Gépkocsik összesen — Auto- mobiles au total .. .	19.675	19.568	10.621
Motorkerékpárok — Moto- cyclottes	11.205	11.183	5.114
Géperejű járművek össz. Automob. et motocycl. au total	30.890	30.751	15.735

ban volt. A csökkenést a forgalomból kivont gépjárművek okozták. A személykocsik száma 112-vel, a motorkerékpárok száma 22-vel, az autóbuszok száma 11-gyel csökkent. A bérautók száma 3-mal, a teherkocsik száma 1-gyel szaporodott.

Az összes állományból Budapesthez tartozott 15.735 (51,2%) gépkocsi.

Áralakulás. A nagykereskedelmi árak indexszáma az előző havi 92-ről 94-re emelkedett. Az emelkedést a mezőgazdasági index növekedése idézte elő, amely a burgonya, a takarmányfélék és a tojás drágulása folytán három ponttal állott magasabban, mint az előző hónapban.

A nagykereskedelmi árak indexszámai.

Indices des prix de gros en Hongrie.
(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1929	1930							
	XII.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	
	hó végén — fin du mois								
Mezőgazdaság és állattenyésztés — <i>Agriculture et élevage</i>	97	83	84	82	88	81	80	83	
Gyarmatárúk — <i>Denrées coloniales</i>	138	138	138	138	138	138	138	138	
Malomipar és cukoripar — <i>Minoterie et industrie du sucre</i>	103	98	98	97	100	96	92	91	
Egyéb ipar — <i>Autres industries</i>	132	126	126	124	124	122	122	122	
Átlag — <i>Moyenne</i>	107	96	96	94	99	93	92	94	

A létfenntartási költségek indexszáma — lakbérrel együtt számítva — 102,7 volt az előző havi 105,3-el szemben. A csökkenést az élelmezési és a ruházati költségek olcsóbbodása idézte elő. A lakbér nélkül számított index az előző havi 111,3-ről 107,8-re esett vissza.

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.

Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.
(1913 = 100.)

Megnevezés Désignation	1925	1926	1927	1928	1929	1930			
	XII.					VII.	VIII.	IX.	X.
	hó végén — fin du mois								
Élelmezés — <i>Alimentation</i>	115	115	123,2	125,5	114,5	104,6	103,3	103,5	99,6
Ruházat — <i>Habillement</i>	131	124	129,5	134,3	130,9	127,5	127,5	127,5	122,5
Fűtés és világítás — <i>Chauffage, éclair.</i>	125	134	128,0	129,4	133,1	129,4	128,6	128,6	128,6
Lakás — <i>Logement</i>	46	60	75,0	86,3	86,3	86,3	86,3	86,3	86,3
Összes hetiköltség — <i>Frais hebdomadaires totaux</i>	102	105	113,0	117,6	112,5	106,0	105,2	105,3	102,7
Összes hetiköltség a lakásbér nélkül — <i>Frais hebdomadaires totaux, sans le loyer</i>	119	119	124,9	127,5	120,7	112,2	111,1	111,3	107,8

Pénzintézeti betétek. A budapesti 12 legnagyobb pénzintézetnél és a postatakarékpénztárnál elhelyezett *takarékbetétek* álladéka 658,4 millió pengőről 610,5 millió pengőre, a folyószámlabetéteké 827,7 millió pengőről 805,0 millió pengőre csökkent. Október végén a takarékbetétek 60,9%-át, a folyószámlabetétek 94,0%-át tették az 1913. évi álladéknak.

Postatakarékpénztár központja és közvetítői október hó folyamán 4,6 millió pengő *zálogkölcst* folyósítottak, a kiváltások összege pedig 5,4 millió pengő volt. A fennálló zálogkölcsonök álladéka ilyen módon az előző hónaphoz képest némileg csökkent s a hó végén 28,6 millió pengőt tett.

A betétek alakulása.¹⁾

Formation des dépôts.¹⁾

Betétek Dépôts	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930		
	XII.						VIII.	IX.	X.
	1,000.000 P — pengős								
Takarékbetétek — <i>Dépôts d'épargne</i>	30,6	143,0	231,9	364,8	495,9	601,6	661,5	658,4	610,5
Folyószámlabetétek — <i>Dépôts en compte courant</i>	237,5	378,2	502,3	682,2	892,4	811,6	851,7	827,6	805,0

¹⁾ A budapesti 13 (ill. 12) legnagyobb pénzintézetnél és a postatakarékpénztárnál. — *Aux 13 (resp. 12) principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale.*

A részvények értéke. A *tőzsdeindex* a hó folyamán tovább gyengült s az előző havi 13,9-ről 13,4-re csökkent. Lényegesebb árfolyamvesztést szenvedtek a gőzmalmok, a cukorgyárak, a textilipari, valamint az egyéb vállalatok részvényei, de a többi kategóriánál is kisebb-nagyobb árlemorzsolódás mutatkozott.

Részvényindex.

Indice d'actions.

(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930			
	XII.						VII.	VIII.	IX.	X.
Részvényes-index — <i>Indice d'actions</i>	13,3	10,2	15,6	20,8	19,3	15,6	14,6	14,2	13,9	13,4
Vállalat-index — <i>Indice d'entreprises</i>	18,0	14,0	22,4	30,5	29,8	25,0	23,9	23,4	23,0	22,2

Fizetésektelenségek. Magyarországon 1930 október havában 185 új *fizetésektelenséget* jelentettek be, 65-tel többet, mint az előző hónapban. Az aktívák összege 6.787, a passzíváké 10.268 ezer pengő, csaknem 100%-kal haladva túl a szeptember hó értékösszegeit. A *befejezett fizetésektelenségek*

Fizetésektelenségek.
Insolvabilités.

Év, hó <i>Année, mois</i>	Az új fizetésektelenségek <i>Nouv. insolvab.</i>			A bef. fizetésektelenségek — <i>Insolv. termin.</i>		
	száma <i>nombre</i>	aktívái- nak <i>actifs</i>	passzi- vái- nak <i>passifs</i>	száma <i>nombre</i>	aktívái- nak <i>actifs</i>	passzi- vái- nak <i>passifs</i>
		összege P-ben <i>en pengős</i>			összege P-ben <i>en pengős</i>	
1929. IX.	158	4,337.436	6,805.531	105	7,336.588	11,072.894
X.	204	6,718.902	10,948.078	129	4,826.697	8,754.999
XI.	218	6,717.991	11,073.545	146	3,495.565	6,622.199
XII.	296	13,197.277	21,290.721	177	4,234.567	7,733.200
1930. I.	365	12,645.717	21,323.024	191	6,312.694	10,992.150
II.	224	6,518.696	10,651.252	232	11,093.045	17,294.538
III.	259	11,149.095	18,383.124	253	8,965.055	15,081.994
IV.	231	7,323.056	10,647.343	173	5,123.699	9,244.622
V.	185	5,349.304	8,024.616	184	7,915.181	12,613.890
VI.	203	4,985.811	8,371.784	198	4,795.764	7,497.785
VII.	185	5,322.076	9,056.693	154	5,678.796	9,294.768
VIII.	121	3,559.792	5,844.341	142	3,845.724	6,662.781
IX.	120	3,504.365	5,313.991	134	3,344.217	6,915.047
X.	185	6,787.441	10,267.675	145	2,718.739	4,925.195

ségek száma 145, 2.719 ezer P aktívával és 4.925 ezer P passzívával.

A Magyarországon bejelentett új fizetésektelenségek közül 56-ot (30·3%) Budapesten jelentettek be 2.282 ezer P aktívával és 4.329 ezer P passzívával. A lebonyolított fizetésektelenségek közül

48 (33·1%) esett Budapestre 1.755 ezer P aktívával és 3.198 ezer P passzívával.

Váltóóvások. Magyarországon az 1930 október havában bemutatott váltók darabszáma 13.577, 498-cal több, mint szeptember havában volt. A bemutatott váltók értéke 8.587 ezer P.

Az összes bemutatott váltók közül Budapesten került bemutatásra 5.134 (37·8%), 3.205 ezer P értékkel.

Óvatolt váltók.

Lettres de change protestées.

Év, hó — <i>Année, mois</i>	Száma <i>Nombre</i>	Értéke P <i>Valeur, pengős</i>
1929. IX.	17.196	12,108.815
X.	18.667	14,485.840
XI.	16.471	11,926.269
XII.	16.849	12,067.442
1930. I.	14.994	10,253.187
II.	12.466	7,971.935
III.	13.657	8,102.471
IV.	13.618	8,263.287
V.	12.975	8,623.593
VI.	12.779	7,321.829
VII.	12.488	8,624.967
VIII.	12.020	8,265.796
IX.	13.079	10,165.686
X.	13.577	8,587.027

Gazdasági jelzőtábla.

Tableau économique.

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1929. év havi átlaga Moyen. mens. de 1929	1 9 2 9			1 9 3 0									
			X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
1. Népmozgalom — Mouvem. de la population.															
Házasságkötés — Mariages	szám nombre	6.414	7.909	12.708	5.276	5.834	8.837	5.681	4.566	7.707	5.665	3.027	4.744	5.401	7.977
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	8.9	10.8	18.0	7.2	7.9	13.2	7.7	6.4	10.5	8.0	4.1	6.4	7.6	10.8
Élveszülött — Nés-vivants	"	17.410	17.594	14.318	14.060	16.048	16.160	19.629	19.095	18.880	16.978	18.408	18.992	19.688	18.253
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	24.2	24.1	20.3	19.2	21.8	24.2	26.7	26.9	25.6	23.9	25.0	25.8	27.7	24.8
Halálozás — Décès	"	12.588	12.107	10.525	10.926	11.272	10.067	11.849	11.777	11.617	10.673	11.221	11.229	10.394	10.919
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	17.5	16.6	14.9	14.9	15.3	15.1	16.1	16.6	15.8	15.0	15.2	15.3	14.6	14.8
Egy éven aluli elhalt — Décédés au-dessous d'un an	"	3.168	3.186	2.384	2.278	2.369	2.097	2.632	2.811	2.724	2.875	3.317	3.306	2.907	2.877
100 élveszülöttre — Pour 100 nés-vivants	"	18.2	18.1	16.6	16.2	14.8	13.0	13.4	14.7	14.4	16.9	18.0	17.4	14.8	15.8
Gümőkórban elhalt — Décès par tuberculose	"	1.521	1.108	1.028	1.153	1.402	1.412	1.846	1.917	1.819	1.475	1.272	1.151	968	999
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	2.1	1.52	1.46	1.58	1.94	2.12	2.51	2.70	2.47	2.08	1.72	1.56	1.36	1.36
Természetes szaporodás — Accroissement naturel	"	4.822	5.487	3.793	3.134	4.776	6.093	7.780	7.318	7.263	6.305	7.187	7.763	9.294	7.334
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	6.7	7.5	5.4	4.3	6.5	9.1	10.6	10.3	9.8	8.9	9.8	10.5	13.1	10.0
Kivándorolt — Émigrés	"	753	663	690	517	540	515	1.170	537	678	560	368	433	442	385
Visszavándorolt — Emigrés revenus dans le pays	"	52	52	69	113	37	50	63	70	66	74	92	97	89	109
2. Munkapiac. — Marché du travail.															
<i>Hatósági munkaközvetítők. — Offices publics de placement¹⁾</i>															
Munkahelyek — Offres d'emploi	"	6.143	7.718	4.926	5.274	11.432	9.613	10.713	13.406	14.307	13.454	14.324	11.493	12.034	12.143
Munkakeresők — Demandes d'emploi	"	10.132	16.786	16.376	17.041	47.850	47.323	43.333	43.342	38.342	40.359	39.578	37.581	40.588	44.757
100 munkahelyre esett munkakereső — Proportion des demandes d'emploi pour 100 offres d'emploi	"	165	217	332	323	419	492	404	323	268	300	276	326	337	369
Munkaközvetítés — Placements	"	4.775	5.348	3.619	4.113	10.032	8.194	8.912	10.454	11.287	10.436	11.767	9.442	9.708	10.145
100 munkahelyre esett közvetítés — Proportion des placements pour 100 offres d'emploi	"	77.7	69.3	73.5	77.9	87.8	85.2	83.2	78.0	78.9	77.3	82.1	82.1	80.7	83.5
<i>Munkanélküliek — Chômeurs²⁾</i>															
Keresztényszocialista szakszervezetek — Syndicats socialistes chrétiens	"	852	967	1.033	1.107	1.161	1.120	983	906	857	829	920	847	874	999
Szociáldemokrata szakszervezetek — Syndicats social-démocrates	"	15.322	14.215	15.910	19.181	21.533	21.309	21.016	20.139	19.875	18.960	19.081	21.013	22.252	22.914
<i>Munkabérek — Salaires³⁾</i>															
Bádogos — Ferblantiers	órabér P salaire à l'heure, p.	0.81	0.80	0.80	0.79	0.77	0.66	0.55	0.68	0.68	0.84	0.70	0.79	0.68	0.67
Asztalos — Menuisiers	"	0.66	0.62	0.60	0.64	0.67	0.62	0.75	0.66	0.61	0.66	0.71	0.59	0.55	0.59
Szabó — Tailleurs	"	0.55	0.54	0.55	0.54	0.51	0.58	0.54	0.59	0.55	0.52	0.53	0.53	0.54	0.52
Kőműves — Maçons	"	0.85	0.85	0.83	0.75	—	0.86	—	0.78	0.83	0.76	0.83	0.92	0.77	0.76
Napszámos — Journaliers	"	0.50	0.54	0.51	0.45	0.46	0.43	0.44	0.49	0.49	0.46	0.44	0.46	0.46	0.46
Gyári munkásnő — Ouvrières de fabr.	"	0.32	0.25	0.27	0.27	0.25	0.26	0.27	0.26	0.26	0.26	0.24	0.24	0.29	0.23
Napszámosnő — Journalières	"	0.43	0.46	0.38	0.39	0.40	0.36	0.39	0.40	—	0.42	0.35	0.34	0.44	0.36
<i>Társadalmi biztosítás — Assurances sociales.</i>															
Kötelezőleg biztosított tagok száma — Nombre des membres assurés obligatoirement	havi átl. moy. mens. 1000	1.044.1	1071.6	1064.2	1019.8	956.5	957.1	968.6	987.3	1011.5	.	.	.	.	.

¹⁾ 1930 I.-től kezdve az ingyenes magánközvetítésekkel együtt. — A partir de janvier 1930, y compris les placements privés gratuits. — ²⁾ A hó végén. — A la fin du mois. — ³⁾ A munkaközvetítés alkalmával felajánlott munkabérek mérlegelt átlaga. Csak budapesti adatok. — Moyenne pondérée des salaires offerts aux Offices de placement. Données pour Budapest.

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1929. év havi átlaga Moyen. mens. de 1929	1 9 2 9			1 9 3 0									
			X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.
3. Termelés — Production															
Kőszén — Houille ¹⁾	1000 q	688	559	730	657	696	765	691	672	690	668	664	548	664	694
Barnaszén — Lignite ¹⁾	"	5.870	7.017	6.619	6.666	6.724	5.445	4.688	4.516	4.355	4.140	4.365	4.455	5.279	6.194
Szesz — Alcool	1000 hl	36·6	66·0	87·3	78·6	59·7	43·2	38·1	29·7	14·3	3·9	3·1	4·1	29·3	·
Cukor — Sucre	1000 q	212·5	811·2	858·0	641·5	17·9	0·0	0·0	0·1	0·0	0·0	0·0	3·4	114·0	903
4. Kereskedelem és közlekedés — Commerce et communic.															
Behozatal — Importations ..	1,000,000 P	83·7	90·8	82·9	85·2	67·5	61·3	69·2	74·0	73·4	63·5	70·7	70·4	77·7	73·2
Kivitel — Exportations	pengős	86·8	119·3	123·4	121·0	79·9	60·7	78·9	73·0	85·3	76·2	60·7	76·3	76·8	86·8
Gépjárműállomány — Véhicules à moteur	szám	27.315	29.360	29.514	29.417	29.363	29.406	29.511	29.684	29.994	30.345	30.544	30.773	30.890	30.751
Rádióengedélyesek — Abonnés à la Radio	1000	235·1	250·5	257·5	266·6	276·8	284·9	289·9	292·4	292·9	293·3	292·3	292·7	293·6	296·5
5. Pénz és hitel — Monnaie et crédit²⁾															
A pengő zürichi árfolyama — Cours du pengő à Zurich	100 P = s.fr.-fr.s.	90·52	90·28	90·22	90·20	90·54	90·60	90·23	90·20	90·325	90·285	90·25	90·23	90·23	90·20
	100 s. fr. fr. s. = P	110·47	110·77	110·84	110·86	110·45	110·38	110·83	110·86	110·71	110·76	110·80	110·83	110·83	110·86
Részvényindex — Indice d'actions	1913 = 100	17·1	15·6	15·5	15·6	16·8	16·3	16·3	15·8	15·3	14·7	14·6	14·2	13·9	13·4
Nagyker. index — Indice des prix de gros ³⁾	"	120·9	111	107	107	106	104	100	96	96	94	99	93	92	94
Megélhetési index — Indice du coût de la vie	"	117·4	112·5	112·1	112·5	112·4	111·2	111·4	109·6	107·1	104·8	106·0	105·2	105·3	102·7
Postatakarék-pénztári betétek — Dépôts à la Caisse d'épargne post.	1,000,000 P	152·0	162·1	144·8	148·4	148·1	141·2	140·4	145·5	149·8	147·3	153·6	160·5	155·8	155·3
13 (12) legnagyobb bpesti pénzügyintézeti betétáll. — Dépôts des 13 (12) établis. de crédit les plus importants de Budapest	"	1.292·2	1.285·2	1.278·8	1.264·8	1.289·8	1.301·3	1.284·5	1.272·0	1.275·3	1.287·0	1.317·8	1.352·6	1.330·2	1.260·2
35 legnagyobb vidéki pénzügyintézet betétállománya — Dépôts des 35 établissements de crédit les plus importants de la province	1,000,000 P	5) 148·8	—	—	148·8	149·7	150·7	151·4	151·9	152·0	155·9	156·7	155·9	155·9	150·3
Az új fizetésektelenségek — Nouvelles insolvabilités	szám	186	204	218	296	355	224	259	231	185	203	185	121	120	185
Óvatolt váltók értéke — Valeur des lettres de change protestées	1000 P	10.186	14.486	11.926	12.067	10.253	7.972	8.102	8.263	8.624	7.322	8.625	8.266	10.166	8.587
Állami bevételek bruttó eredménye — Recettes de l'État, résultat brut ⁴⁾	1,000,000 P	76·10	71·4	92·0	84·5	71·6	79·0	61·6	67·8	91·1	98·2	47·1	85·7	65·4	·
Állami kiadások bruttó előirányzata — Dépenses brutes prévues par l'État	"	81·8	77·9	92·0	84·6	76·8	83·9	72·5	68·0	80·2	70·8	74·3	94·0	80·6	75·6
Magyar Nemzeti Bank. Banque Nationale de Hongrie.															
Érckészlet — Encaisse métall. (devizák és valuták — devises et monnaies)	"	220·5	208·8	212·2	209·8	190·9	198·4	180·8	183·1	191·3	205·8	217·9	216·5	198·3	185·3
Leszámított váltók és előlegek — Traités escomptés et avances	"	340·1	344·9	321·7	329·5	293·4	226·8	224·6	248·1	219·6	233·8	202·7	197·8	188·5	298·8
Jegyforgalom — Billets de banque en circ.	"	478·0	525·5	472·7	500·6	476·2	441·4	431·2	463·7	440·9	449·4	466·2	439·7	429·6	499·5
Kamatláb — Taux en banque	%	7·76	8	7·5	7·5	7	6·5	6	6	5·5	5·5	5·5	5·5	5·5	5·5

¹⁾ Bruttó termelés. — Production brute. ²⁾ Az állami bevételekre és kiadásokra vonatkozó adatok kivételével hó-, illetve évvégi adatok. — Ces chiffres se rapportent à la fin du mois, respectivement de l'année, à l'exception de ceux relatifs aux recettes et aux dépenses de l'État. ³⁾ 1929 jan. 1-től új sorozat. — A partir du 1er janv. 1929, nouvelle série. ⁴⁾ A sójövédéknek és a külügyi tárcának közvetlenül kiadásokra felhasznált bevétel nélkül. — A l'exception des recettes du monopole du sel et du ministère des Affaires étrang., employées directement par eux. ⁵⁾ 1929. XII.